

**ZAKON
O KOLEKTIVNIH TOŽBAH**

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM PREDLOGA ZAKONA

V Republiki Sloveniji trenutno ni možno kolektivno uveljavljanje dajatvenih zahtevkov v smislu, da bi na podlagi tožbe enega tožnika (npr. potrošniške organizacije ali javnega organa) lahko prišlo do poplčila (npr. vrnitev kupnine, znižanje cene in vračilo preplačila, odškodnina, kondikcija v primeru preveč zaračunane storitve ali dajatve, ...) več potrošnikov ali drugih oškodovanih oseb. Vendar je na številnih pravnih področjih vedno več primerov, ko je veliko posameznikov oškodovanih na v bistvenem podoben način, bodisi na področju pogodbenih bodisi nepogodbenih pravnih razmerij. Do tega prihaja predvsem na področjih pravic potrošnikov, pravic vlagateljev, na področju finančnih storitev, pri pravu varstva konkurence, na področju varstva okolja ter glede kršitev pravic delavcev. Množična oškodovanja so neizogibna posledica vedno bolj množične proizvodnje, množične prodaje in množičnih komunikacij.

Pogosto je značilnost pri takšnem množičnem oškodovanju, da so zahtevki posameznikov nizki. Pravica do sodnega varstva v individualnih sodnih postopkih ostaja sicer teoretično zagotovljena, vendar je zaradi nesorazmernosti med vrednostjo posameznega zahtevka na eni strani ter stroški postopka, pogosto pa tudi zaradi neznanja ali pasivnosti oškodovancev nerealno pričakovati, da bo pogosto dejansko lahko uporabljena. Predvsem pri potrošniških sporih (kar v širšem smislu vključuje tudi spore zaradi kršitve konkurenčnega prava) je premoženjska vrednost spora (izguba potrošnika zaradi protipravnega ravnanja podjetja) pogosto dejansko prenizka, da bi se potrošniku izplačalo tvegati visoke stroške sodnega postopka. Očitno nesorazmerje med premoženjsko vrednostjo kršene oz. ogrožene pravice ter grozečimi sodnimi stroški je temeljna značilnost povprečnega potrošniškega spora. Čeprav torej obstoji pravno zavarovana pravica potrošnika, ki je bila prekršena, v tem primeru potrošnik dejansko nima praktične možnosti uveljavitve varstva pred sodiščem.

Številni oškodovanci oz. žrtve nedopustnega ravnanja zato ostanejo trajno prikrajšani za svojo pravico. Po drugi strani pa je skupna vrednost takšnih – posamezno sicer nizkih zahtevkov – visoka, s tem pa je posledično visoko tudi protipravno okoriščenje kršitelja. Ker se kršitelj lahko zaveda, da v večini primerov oškodovanci ne bodo sodno uveljavili svojih zahtevkov, bo to protipravno okoriščenje v večini primerov tudi dokončno. Ker se kršitelj zaveda, da uveljavljanje individualnih zahtevkov posameznikov v pravnem postopku ni realna opcija, grožnja s sodnimi postopki tudi ne more izpolniti svoje preventivne vloge –

vloge odvrčanja od kršitev. Posledično pa je zaradi takšnega okoriščenja subjektov, ki na trgu delujejo nepošteno (npr. s kršitvijo pravic potrošnikov ali kršitvijo konkurenčnega prava) ali si znižujejo stroške dela (s kršitvijo pravic delavcev), ogrožen tudi položaj vseh ostalih gospodarskih subjektov, konkurentov, ki ravna v skladu s pravom.

Če se večina oškodovancev zaradi ekonomskih razlogov ali zaradi neznanja ne odloči za sodno uveljavljanje svojih zahtevkov, sistem sodnega varstva ne izpolni svojega namena varstva pravic in tudi ne namena odvrčanja od kršitev v prihodnosti. Po drugi strani pa lahko, če se veliko število oškodovancev odloči sodno uveljavljati svoje zahteve v samostojnih pravnih, pride do kritične preobremenjenosti sodišč v relativno kratkem času. Iz množičnega oškodovanja lahko namreč na isto sodišče v relativno kratkem času pride nesorazmerno veliko število tožb.

Obstoječi sistem pravnega postopka, kot je urejen v Zakonu o pravdnem postopku (ZPP),¹ ne omogoča ustreznega odziva na nobenega od zgoraj navedenih problemov. Pravdni postopek temelji na konceptu dveh strank – tožnika in toženca – ki v pravdi lahko uveljavljata le svoje pravice. Tožba v korist tretje osebe ali tožba v korist neopredeljenega kroga oseb po splošnih pravilih pravnega postopka ni dopustna. Tožbo, s katero bi npr. potrošniška organizacija uveljavljala denarne zahteve posameznih potrošnikov v njihovo korist ali ki bi jo vložil posamezen oškodovanec ter z njo zahteval plačilo ne zgolj sebi, pač pa tudi drugim oškodovancem v bistveno enakem položaju, bi sodišče zaradi pomanjkanja procesne legitimacije zavrglo. Ni ustreznega sistema varstva kolektivnih pravic – tj. pravic, ki pripadajo neopredeljenemu krogu prizadetih oseb, ali pravic, ki bi jih posameznik sicer teoretično lahko uveljavljal s samostojno tožbo, vendar pa to glede na prenizek znesek, da bi se ga glede na stroške pravde in izgubljeni čas izplačalo uveljavljati s samostojno dajatveno tožbo, ni realno.

Tudi instituti pravnega postopka, ki omogočajo, da se več tožbenih zahtevkov uveljavlja skupaj (sosporništvo) ali da se več zadev obravnava skupaj (združitev pravnih), težave ne rešujejo. Pri teh institutih ostaja praktično enak stroškovni riziko, poleg tega pa so primerni le tedaj, ko je skupno število oseb, ki sodelujejo v postopku, obvladljivo, torej relativno nizko. Institut vzorčnega postopka, kot je bil uveljavljen z Zakonom o spremembah in dopolnitvah ZPP v letu 2008 (ZPP-D),² v praksi zaradi podnormiranosti ni zaživel, pa tudi sicer pride v poštev le v primeru, ko posamezne tožbe so vložene (sodišče pa nato med njimi izbere eno za obravnavo v »vzorčnem postopku«). V praksi so znani tudi primeri, ko je potrošniška organizacija koordinirala vlaganje posameznih tožb potrošnikov proti istemu tožencu glede iste kršitve, potrošnike k temu spodbujala in jim neodplačno (ali v zameno za članstvo v organizaciji) zagotavljala istega odvetnika. Vendar tudi to ne zagotavlja učinkovitosti varstva pravic potrošnikov. Med drugim posameznemu potrošniku ostaja stroškovni riziko (povrnitev stroškov nasprotni stranki) v primeru, če pravda ni uspešna; zagotovljena neodplačnost odvetnika namreč velja le za stroške lastnega odvetnika, ne za odvetnika nasprotne stranke.

V Republiki Sloveniji trenutno torej ni možnosti učinkovitega kolektivnega uveljavljanja dajatvenih zahtevkov v primerih množičnih oškodovanj. Obstoječe nezadovoljivo stanje v Republiki Sloveniji je mogoče odpraviti z uvedbo in ureditvijo kolektivne odškodninske tožbe.

¹ Ur. l. RS., št. 26/99 in nasl.

² Ur. l. RS., št. 45/08.

Kolektivna odškodninska tožba je način, ki omogoča zbiranje zahtevkov posameznikov in njihovo skupno uveljavljanje pred sodiščem v civilnem sodnem postopku.

Zakon o varstvu potrošnikov (ZVPot)³ (skladno z zahtevami prava EU – gl. spodaj) že določa, da lahko upravičene organizacije (predvsem potrošniške organizacije) s tožbo zahtevajo opustitev, tj. prenehanje ravnanj, s katerimi se kršijo pravice potrošnikov (npr. nedopustno oglaševanje, uporaba nepoštenih splošnih pogojev poslovanja ipd.).⁴ Vendar je domet teh tožb omejen. Sodba namreč učinkuje le za naprej, torej za ravnanje trgovca v prihodnosti, ne učinkuje pa v korist potrošnikov, ki so že bili žrtve nedopustnega ravnanja. Predvsem ne omogoča, da bi s pomočjo te tožbe prizadeti potrošniki uveljavili pravico do plačila denarnega zneska (odškodnina, znižanje cene, vrnitev kupnine). Prav tako pa ni dovolj, da so kolektivne opustitvene tožbe omejene zgolj na področje potrošniškega prava. Kolektivne opustitvene tožbe v obstoječi pravni ureditvi so zato sicer koristno, vendar nezadostno sredstvo za varstvo kolektivnih pravic in interesov.

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE PREDLOGA ZAKONA

2.1 Cilji

Temeljni cilj predloga zakona je, da se v pravnem redu Republike Slovenije zagotovi možnost kolektivnega uveljavljanja denarnih in drugih kompenzacijskih zahtevkov v primeru nekaterih tipičnih množičnih oškodovanj. Kolektivna odškodninska tožba lajša dostop do sodnega varstva zlasti v zadevah, v katerih je posamezna škoda tako majhna, da se potencialnim tožnikom ne bi zdelo vredno uveljavljati posamičnega zahtevka. Povečujejo tudi pogajalsko moč potencialnih tožnikov in prispevajo k učinkovitemu izvajanju sodnega varstva, saj se je mogoče izogniti številnim postopkom v zvezi z zahtevki na podlagi iste pravne kršitve.⁵

Namen kolektivne odškodninske tožbe kot bistvene oblike tožbe, ki jo ureja predlog zakona (III. poglavje), je torej trojen:

(1) Izboljšati dostop do sodnega varstva in zagotoviti uresničitev pravic, ki so bile posameznikom kršene oz. prizadete v primeru množičnega oškodovanja; predlog zakon bo odpravil težavo, da za posameznike, če so individualni zneski oškodovanja nizki, zaradi stroškovnega rizika ter napora in izgube časa, ki ga povzroči pravda, samostojna tožba v pravnem postopku ostaja zgolj teoretično, ne pa praktično dostopna možnost.

³ Ur. l. RS, št. 20/98 in nasl.

⁴ Preventivno varstvo z zahtevki za opustitev so uveljavljeni tudi na nekaterih drugih področjih. Npr. na področju okoljskega prava Aarhuska konvencija (Konvencija o dostopu do informacij, sodelovanju javnosti pri odločanju in dostopu do varstva pravic v okoljskih zadevah, Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe, št. 17/04) države članice zavezuje, da zagotovijo pravno varstvo v primerih kršitev okoljskih standardov. Vse države članice imajo tako uvedene postopke, na podlagi katerih lahko tožniki, kot skupine ali zastopniki, zahtevajo sodno prepoved za ustavev nezakonitega ravnanja. Gl. Zakon o varstvu okolja (ZVO-1; Ur. l. RS, št. 41/04 in nasl).

⁵ Gl. npr. SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ; „Evropskemu horizontalnemu okviru za kolektivna pravna sredstva naproti“, Strasbourg, 11.6.2013 COM(2013) 401 final, str. 3.

(2) Z uveljavitvijo učinkovitega sistema povračil v primeru množičnih oškodovanj odvrnati potencialne kršitelje od protipravnih ravnanj; predlog zakona bo odpravil težavo, da se potencialni kršitelj zaveda, da v primeru množičnega oškodovanja večina oškodovancev svojih zahtevkov pred sodiščem ne bo uveljavljala, skupna protipravno dosežena in obdržana korist pa bo za kršitelja lahko velika. S preventivno-regulatornim učinkom kolektivna tožba dopolnjuje varstvo zakonitosti, ki se uresničuje z delovanjem javnih organov, npr. tržnih regulatorjev (na področju varstva konkurence, trgovanja z vrednostnimi papirji) ter v okviru inšpekcijskega nadzora. Gre torej za namen splošnega značaja in javne koristi skozi zagotavljanje prevencije – tako generalne kot specialne, da se tako zagotovi spoštovanje pravil obnašanja na trgu in v drugih množičnih pravnih razmerjih, ter da se zagotovi, da nihče ne ostane okoriščen na temelju protipravnega delovanja.

(3) Preprečiti, da bi posamezno sodišče zaradi prevelikega števila samostojnih tožb v primeru množičnih oškodovanj postalo preobremenjeno, saj trenutna ureditev dela sodišč ne omogoča hitre reakcije na nenadno in nesorazmerno povečan obseg pripada na sodišče; predlog zakona bo odpravil nevarnost, da sodišče, preobremenjeno s samostojnimi tožbami v primeru množičnih oškodovanj, ne bi moglo v razumnem času rešiti ne le teh, pač pa tudi vseh ostalih zadev.

Cilj predloga zakona je tudi enotno urejanje kolektivnih opustitvenih tožb, ki so bile (na omejenem področju prava varstva potrošnikov) do sedaj urejene le v ZVPot. Predlog zakona tako v IV. poglavju določa splošna pravila v zvezi s kolektivnimi opustitvenimi tožbami (ki so mogoče na vseh področjih s področja uporabe tega predloga zakona), v dveh podpoglavjih pa se osredotoča na posebni ureditvi takih tožb na področju prava varstva potrošnikov in varstva pred diskriminacijo.

Poleg kolektivnih tožb (ki so urejene v poglavjih III - V) predlog zakona v II. poglavju ureja tudi kolektivno poravnavo kot poseben institut sporazumnega reševanja sporov v korist oškodovancev v primerih množičnega oškodovanja. V poštev pride kot samostojen postopek, preden je vložena kolektivna odškodninska tožba ali v primeru, ko do sporazuma strank pride po vložitvi kolektivne odškodninske tožbe.

2.2 Načela

2.2.1. Načelo kolektivnega uveljavljanja zahtevkov

S kolektivno odškodninsko tožbo se uveljavlja zahtevke več oškodovancev v primeru množičnega oškodovanja. Posamezni oškodovanci (drugače kot v primeru sosporništva ali združitve pravnih v pravnem postopku) niso stranke postopka, je pa tožba vložena v njihovo korist. Zato je bistveno, kako se določi procesno upravičenje (procesna legitimacija) za vložitev kolektivne tožbe. Skladno s Priporočilom Evropske Komisije z dne 11. junija 2013 o skupnih načelih za mehanizme kolektivnih opustitvenih in odškodninskih tožb v državah članicah v zvezi s kršitvami pravic iz prava Unije (nadalje: Priporočilo Evropske komisije)⁶ (in drugače kot v modelu razredne tožbe v ZDA) posamezen oškodovanec ne more vložiti kolektivne tožbe v korist vseh oškodovancev. To lahko stori le upravičena organizacija,

⁶ 2013/396/EU, dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013H0396&from=EN>.

pravna oseba, ki nima pridobitnega namena, pač pa je ustanovljena za varstvo pravic in interesov na področju, na katerega se nanaša kolektivna tožba. Lahko gre za organizacijo, ki je nastala neodvisno od konkretnega primera množičnega oškodovanja (npr. potrošniške organizacije), ali za *ad hoc* organizacijo, katere ustanovitev je neposredno povezana z organiziranjem oškodovancev v konkretnem primeru množičnega oškodovanja. Skladno s Priporočilom Evropske komisije pa je za vložitev kolektivne odškodninske tožbe upravičen tudi javni organ (državni odvetnik, varianta: državni tožilec). Namen kolektivne odškodninske tožbe je namreč povezan tudi z močnim javnim interesom – zagotovitev, da nihče ne ostane okoriščen zaradi protipravnih ravnanj ter preventivni učinek odvratanja od bodočih kršitev.

Tudi v primerih kolektivnih opustitvenih tožb ta predlog zakona določa, kdo je upravičeni tožnik. V splošnem je to oseba, ki ima po tem predlogu zakona splošno procesno upravičenje (4. člen), če pa je za zagotavljanje posebnega varstva določenih skupin ali interesov ustanovljen državni organ, lahko tožbo vloži tudi ta organ. Posebnosti glede upravičenega tožnika pa so določene na obeh posebej urejenih področjih kolektivnih opustitvenih tožb. Na področju prava varstva potrošnikov je upravičena organizacija le organizacija, ki je pravna oseba, ustanovljena za varovanje pravic in interesov potrošnikov, od katere ustanovitve je do trenutka vložitve tožbe že preteklo najmanj eno leto in dejansko deluje, ter zbornica ali poslovno združenje, katerega član je podjetje, ki je toženec, pri čemer ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, Evropski komisiji sporoči seznam oseb, ki so upravičene za vložitev takšne tožbe. Če ravnanje podjetja, njegove enote ali podružnice ali skupine podjetij s sedežem v Republiki Sloveniji ali ravnanje, ki izvira iz Republike Slovenije, lahko prizadene položaj in pravice potrošnikov v drugi državi članici Evropske unije, lahko kolektivno opustitveno tožbo vloži tudi organizacija ali neodvisen javni organ, ki je po predpisih tiste države ustanovljen za varovanje pravic in interesov potrošnikov v tisti državi, pogoj za to pa je, da so uvrščeni na popis oseb, upravičenih za vložitev kolektivnih opustitvenih tožb, objavljen v Uradnem listu Evropske unije, pri čemer morajo tožbi priložiti kopijo tega uradnega lista ali navesti njegovo številko. Organizacija, upravičena za vložitev kolektivne opustitvene tožbe na področju varstva pred diskriminacijo pa je bodisi zagovornik načela enakosti bodisi nevladna organizacija, ki ima priznan status delovanja v javnem interesu na področju varstva pred diskriminacijo ali varstva človekovih pravic v skladu z Zakonom o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD).⁷

2.2.2. Načeli dispozitivnosti in kontradiktornosti

Institut kolektivne tožbe sicer temelji na izhodišču, da je pogosto nerealno pričakovati, da bo posameznik lahko sam učinkovito uveljavil svoje pravice pred sodiščem. Kljub temu pa ureditev kolektivne tožbe ne sme zanemariti načela avtonomije posameznika in njegove svobodne izbire, ali želi uveljavljati svoje pravice pred sodiščem.

Upoštevati je treba, da rezultat kolektivne odškodninske tožbe posamezniku ne gre nujno le v korist, pač pa mu gre lahko tudi – če kolektivna odškodninska tožba ni uspešna – v škodo. Učinek (negativno) pravnomočno razsojene stvari zavezuje tudi posameznika. Prav tako je treba upoštevati, da je v kolektivni tožbi pravica vsakega posameznika, da se izjavi pred sodiščem in s tem vpliva na tek in rezultat postopka, nujno omejena, drugače kot v individualni pravdi. Zaradi ustavnih zahtev (pravica do izjavljanja po 22. členu Ustave RS) ni

⁷ Ur. L. RS, št. 33/16.

dopustno, da bi rezultat pravde šel v škodo osebi, ki v pravdi sploh ni mogla sodelovati oz. ki ni mogla doseči, da se izloči iz učinka pravde, v kateri ne more sodelovati. Zato takšna razširitev učinkov, ko bi rezultat pravde bil za posameznike v vsakem primeru zavezujoč, torej ne le v primeru uspešne, pač pa tudi v primeru neuspešne pravde, zahteva natančno regulacijo, da ne pride do kršitve pravice do izjavljanja (kontradiktornost postopka) in avtonomije strank. Posamezniku je zato ob vložitvi kolektivne odškodninske tožbe treba zagotoviti, da lahko doseže, da ga rezultat kolektivne odškodninske tožbe – ne negativen, ne pozitiven – ne bo vezal in da mu ostane zagotovljena pravica do sodnega varstva v individualni pravdi.

Učinek kolektivnih opustitvenih tožb pa je omejen na opustitev nezakonitega ravnanja in torej varuje kolektivne interese le za prihodnost. Sodba (razen glede prenehanja trajajočega ravnanja) ne koristi osebam, ki so že bile žrtev nezakonitega ravnanja, in jim ne omogoča kompenzacije (odškodnine ali drugega dajatvenega zahtevka). Kolektivna opustitvena tožba tako ne more učinkovito zavarovati, prav tako pa (v primeru zavrnitve zahtevka) negativno poseči v položaj posameznih oškodovancev. Zato pri teh tožbah ni treba vzpostaviti sistema vključevanja ali izključevanja posameznih oškodovancev.

2.2.3. Načelo vključitve (*opt-in*) ali izključitve (*opt-out*)

Skladno z načelom dispozitivnosti je treba vsakemu posamezniku zagotoviti možnost svobodne odločitve, ali želi biti vključen v zavezujoč učinek sodbe, izdane po kolektivni odškodninski tožbi (enako velja v primeru kolektivne poravnave). To je mogoče doseči na dva načina. Sodba, izdana v pravdi po kolektivni odškodninski tožbi, lahko zavezuje vse člane razreda, razen tistih, ki izjavijo, da ne želijo biti vezani (*opt-out*), ali samo tiste člane razreda, ki izjavijo, da želijo biti vključeni v zavezujoč učinek kolektivne odškodninske tožbe (*opt-in*).

Prednost načela vključitve je v tem, da v celoti zagotavlja, da sodba po kolektivni odškodninski tožbi ne bo zavezovala oseb, ki za to tožbo sploh niso vedele in zato tudi niso mogle učinkovito uresničiti pravice do izključitve. Ob tem tudi zagotavlja, da je krog oseb, ki jih bo sodba zavezovala, vnaprej določen in pregleden. Po drugi strani pa praktične izkušnje iz tujine izkazujejo, da sistem vključitve slabi moč kolektivne tožbe tako glede reparacijskega kot glede preventijskega učinka. Posebej pri nižjih individualnih zahtevkih se namreč izkaže, da prevlada nevednosti, inercije ali apatije oškodovancev povzroči, da številni med njimi ne izkažejo niti toliko aktivnosti, da bi sodišču sporočili odločitev o vključitvi. Bistveno bolj je zato učinkovit sistem izključitve (*opt-out*), kar potrjujejo tudi izkušnje v tujini (npr. na področju antitrusta v Združenem Kraljestvu, kjer so zaradi slabih rezultatov sistema vključitve nedavno vzpostavili tudi možnost sistema izključitve; oba sistema omogoča tudi belgijska zakonodaja – gl. primerjalnopravno analizo). Po eni strani sistem *opt-out* zagotavlja bistveno višje število oškodovancev, ki bodo zajeti s kolektivno tožbo. Čeprav na prvi pogled izgleda drugače, pa je sistem lahko bolj ugoden tudi z vidika zavezanca. Ker je praviloma število oškodovancev, ki izkoristijo pravico, da se izključijo, nizko (pa še med temi nato ni veliko tistih, ki bodo vložili individualne tožbe), je v praktični posledici za podjetje bistveno bolj predvidljivo, kakšen je celoten obseg odškodnine oz. drugečnega povračila, ki ga bo moral zagotoviti zaradi določenega protipravnega dejanja. S tem se tudi podjetju omogoči, da se izogne riziku nepredvidljivosti in visokih stroškov, povezanih z obrambo v individualnih pravnih, ter da

lahko dovolj zanesljivo oceni celotno ekonomsko izgubo zaradi obveznosti plačila odškodnine.

Priporočilo Evropske komisije daje prednost sistemu vključitve (gl. zgoraj). Vendar dopušča tudi sistem izključitve, če za to obstajajo resni in utemeljeni razlogi. Vedno več je zato tudi v EU držav, ki vsaj delno omogočajo tudi sistem izključitve (Belgija, Združeno kraljestvo, Portugalska, Bolgarija, Nizozemska). Primerno je, da se dokončna odločitev za en ali drug sistem prepusti sodišču glede na okoliščine konkretnega primera. Predvsem v primeru, ko so individualni zahtevki nizki, je primerno, da se da prednost sistemu izključitve. Razlogi v prid sistemu izključitve v isti meri veljajo tudi za postopek s kolektivno poravnavo.

Predlog zakona v skladu z navedenim določa, da sodišče pri odločanju, ali se bo v postopku uporabilo načelo vključitve ali načelo izključitve, upošteva vse okoliščine konkretnega primera, predvsem vrednost posameznih zahtevkov članov skupine ter okoliščine, ki so bistvene za odobritev kolektivne odškodninske tožbe. Če se vsaj en od zahtevkov v kolektivni odškodninski tožbi nanaša na plačilo odškodnine za nepremoženjsko škodo ali če po oceni, vsebovani v tožbi, vsaj deset odstotkov članov skupine uveljavlja plačilo, ki presega 2.000 evrov, se lahko uporabi le načelo vključitve. Za osebe, ki v trenutku izdaje sklepa o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe nimajo stalnega prebivališča oz. sedeža v Republiki Sloveniji, pa se vedno uporabi načelo vključitve (takšna je tudi ureditev v Združenem kraljestvu in v Belgiji – gl. primerjalnopravno analizo).

Kot je že bilo pojasnjeno, pri kolektivnih opustitvenih tožbah, ki so urejene v IV. poglavju predloga zakona, sistema vključevanja ali izključevanja posameznih oškodovancev ni treba vzpostaviti.

2.2.4. Načelo mirnega reševanja sporov

Celotna izvedba pravde po kolektivni odškodninski tožbi je neizogibno povezana z velikimi stroški ter velikim vložkom dela tako za stranke postopka kot za sodišče. Da bi se temu izognili, vendar pa obenem ohranili koristi kolektivnega uveljavljanja odškodninskih zahtevkov, predlog zakona spodbuja mirno reševanje sporov ter s tem namenom (po vzoru primerjalnih ureditev, predvsem nizozemske, belgijske in angleške) ureja institut kolektivne poravnave. Stranke (upravičena organizacija in zavezanec) lahko kolektivno poravnavo sklenejo neodvisno od vložitve kolektivne odškodninske tožbe. Kolektivna poravnava se sklene v korist prizadetih posameznikov in jih zavezuje. Zato je potrebno, da jo odobri sodišče. Preizkus sodišča ni le formalen, pač pa mora sodišče oceniti, ali vsebinsko poravnava zagotavlja razumno in pravično povračilo posameznim kategorijam oškodovancev (pri čemer pa je treba upoštevati, da poravnava nujno vključuje medsebojno popuščanje in da je zaradi koristi glede prihranitve časa ter izogiba riziku negotovosti izida pravde ter stroškov razumljivo, da je znesek odškodnine, priznan s poravnavo, lahko nižji od zneska, ki bi ga – če bi bila tožba uspešna – prisodilo sodišče). Iz istih razlogov kot pri kolektivni odškodninski tožbi je tudi pri kolektivni poravnavi nujno zagotoviti varstvo avtonomije posameznih oškodovancev in jim omogočiti, da dosežejo, da se zavezujoč učinek kolektivne poravnave nanje ne razteza.

Mirno reševanje sporov se spodbuja tudi z aktivno vlogo sodišča pri tem. Sodišče strankam lahko bodisi na predobravnavnem naroku bodisi v pisni obliki svetuje, kako oblikovati

besedilo poravnave. Tudi če se postopek začne s kolektivno odškodninsko tožbo, predlog zakona skladno z načelom mirnega reševanja sporov daje prednost sklenitvi kolektivne poravnave, posebej v fazi po certifikaciji kolektivne tožbe. V poštev pride tudi napotitev na mediacijo v začetni fazi postopka skladno z Zakonom o alternativnem reševanju sodnih sporov.

2.2.5. Načelo certifikacije

Treba je zagotoviti, da bo kolektivna tožba tako glede vsebine kot glede organizacije, ki jo je vložila, zagotovila po eni strani varstvo oseb, v katerih korist se tožba vlaga, po drugi strani pa zavarovala toženca pred vlaganjem očitno neutemeljenih ali šikanoznih tožb. V vseh sistemih kolektivnih tožb je zato pomembna faza certifikacije. Ni dovolj, da je tožnik za vložitev kolektivne tožbe procesno legitimiran glede na abstraktno določene zakonske kriterije. Tam, kjer že sam predlog zakona ne omejuje kroga upravičenih tožnikov na točno določene osebe (na področju kolektivnih opustitvenih tožb v primeru varstva potrošnikov in varstva pred diskriminacijo), tj. praviloma v primeru kolektivnih odškodninskih tožb, je treba zagotoviti, da bo tožnik tudi v konkretnem primeru izkazal, da je primeren zastopnik interesov skupine, v korist katere vlaga tožbo, da je kolektivna tožba ustrezno sredstvo za varstvo pravic oškodovancev, da je tako skupina (in morebitne podskupine) dovolj konkretno opredeljena, prav tako pa tudi zahtevke oz. zahtevki, ter da tožba ni očitno neutemeljena. Le ustrezno certificirana (odobrena) kolektivna tožba bo vsebinsko obravnavana.

2.2.6. Načelo aktivne vloge sodišča

Kolektivna odškodninska tožba je vložena v korist individualnih oškodovancev, vendar ti niso stranke postopka. Zato je nujno, da sodišče z ustrezno aktivnostjo zagotovi, da bodo interesi teh oseb ustrezno zavarovani v postopku. Sodišče mora zato v primeru kolektivne odškodninske tožbe nadzirati, ali tožnik v pravdi ustrezno zastopa interese oškodovancev. Vsebinsko mora preveriti ustreznost predlagane kolektivne poravnave ter drugih dispozitivnih ravnanj tožnika (odpoved zahtevku, umik tožbe, priznanje dejstev). Drugi razlog za uveljavitev načela aktivne vloge sodišča pa je v tem, da so številne pravde po kolektivnih odškodninskih tožbah izjemno kompleksne in zapletene, tako glede dejanskih kot materialno-in procesnopравnih vprašanj. Sodišče mora aktivno z materialnim in formalnim procesnim vodstvom zagotoviti ustrezno načrtovanje teka postopka ter oprave procesnih dejanj.

2.2.7. Načelo prožnosti postopka in sodne diskrecije

Značilnost sodobnega razvoja kolektivnih tožb je, da se sodišču prepušča možnost prilagoditve postopka značilnostim in potrebam konkretnega primera. Možnost sodnikove izbire in prilagoditve ter diskrecije je lahko zagotovljena s tem, da zakon daje več možnosti, sodnik pa se med njimi odloči za tisto, ki je za konkretni primer najbolj ustrezna, ali pa v širši uporabi pravnih standardov in pravnih norm bolj abstraktno vsebine tudi v procesnem pravu. Treba je namreč upoštevati, da so npr. primeri množičnega oškodovanja medsebojno zelo različni, npr. po vrednosti zahtevkov, velikosti razreda, kompleksnosti dejanskih in pravnih vprašanj, okoliščini, ali so položaji posameznih oškodovancev istovrstni le glede temelja obveznosti ali tudi glede višine odškodnine, ali okoliščini enostavnosti dokazljivosti zahtevkov posameznika. Načelo prožnosti postopka se izraža npr. v moči sodišča, da določi sistem

vključitve ali sistem izključitve, glede določitve načina obveščanja razreda, glede certifikacije tožeče stranke ter tudi glede določitve načina odmere in delitve odškodnine.

2.2.8. Načelo uspeha glede povrnitve stroškov

Skladno s Priporočilom Evropske komisije predlog zakona ohranja temeljno pravilo povrnitve stroškov, ki velja v pravnem postopku, tj. pravilo, da tisti, ki izgubi, plača potrebne stroške nasprotni stranki. Bilo bi pretirano in neutemeljeno breme za gospodarske subjekte, če bi morali sami plačati stroške za obrambo tudi pred neutemeljenimi zahtevki.

Stroškovnega rizika kolektivne tožbe ne nosijo člani skupine (npr. individualni oškodovanci, v korist katerih je vložena kolektivna odškodninska tožba), pač pa le stranki postopka (torej upravičena organizacija na eni strani ter tožena stranka na drugi strani). Financiranje pravde (in prevzem dela stroškovnega rizika) je mogoče zagotoviti z dogovorom za nagrado odvetniku po deležu iz prisojenega zneska, vendar v skladu z omejitvami in jamstvi, ki jih določa Zakon o odvetništvu (ZOdv)⁸. Dodatno varovalo je v tem, da mora tožeča stranka že v tožbi razkriti dogovore o morebitnem financiranju pravde ali prevzemu stroškovnega rizika s strani tretje osebe. Ustreznost in namen teh dogovorov sodišče upošteva pri odločanju, ali bo certificiralo (odobrilo) kolektivno tožbo. Na ta način se želi preprečiti zlorabe ter zagotoviti, da glavni namen kolektivne odškodninske tožbe ostaja povračilo in s tem korist oškodovancev, ne vzpodbujanje industrije pravednosti.

2.2.9. Načelo ustrezne razdelitve odškodnin

Predlog zakona ne posega v pravila materialnega odškodninskega prava. Velja torej načelo popolne odškodnine (za premoženjsko škodo) oz. pravične odškodnine (za nepremoženjsko škodo). Skladno s Priporočilom Evropske komisije predlog zakona ne uvaja kaznovalnih odškodnin. Temeljni namen predloga zakona je namreč povračilo škode, ne kaznovanje. Namen prevencije je sicer v predlogu zakona pomemben, vendar zaradi tega ni treba uvajati kaznovalnih odškodnin. Upoštevati je treba, da se namen prevencije primarno uresničuje z javnopravnim varstvom (npr. v postopku pred posameznimi tržnimi regulatorji, v inšpekcijskih ter v kaznovalnih postopkih).

Po naravi stvari pa so v primerih množičnega oškodovanja potrebne prilagoditve glede odmere odškodnine in razdelitve med posamezne upravičence. Treba je namreč upoštevati, da pogosto ni mogoče že v sodbi, izdani na podlagi kolektivne odškodninske tožbe, poimensko navesti vseh oškodovancev in njihovih konkretnih zahtevkov. Zato predlog zakona (po vzoru britanske in belgijske ureditve) omogoča, da sodišče v sodbi določi (i) agregatno odškodnino, torej celoten znesek, ki ga mora odgovorna oseba plačati, ter ob tem navede čim bolj natančno kategorizacijo posameznih zahtevkov ter način, kako posamezni oškodovanci izkazujejo upravičenost do izplačila, ali pa (ii) znesek ali sicer določljivo vrednost (izraženo npr. v odstotkih od cene ali enote) ali drugo spolnitev, ki jo bo dobil vsak član skupine, ki se je oz. se bo prijavil in izkazal, da izpolnjuje pogoje, določene v sodbi, pri čemer sodišče oceni tudi pričakovano skupno vsoto obveznosti, ki jo bo morala izpolniti tožena stranka. Posamezni oškodovanci morajo nato izplačilo uveljavljati pri upravitelju

⁸ Ur. l. RS, št. 18/93 in nasl.

kolektivne odškodnine v poenostavljenem postopku in po vnaprej določenih vsebinskih in procesnih kriterijih.

2.3 Poglavitne rešitve

a) Predstavitev predlaganih rešitev:

2.3.1. Splošno

Predlog zakon je razdeljen v šest poglavij.

V I. poglavju s splošnimi določbami so opredeljeni namen zakona, področje uporabe predloga zakona, pojmi, ki jih predlog zakona uveljavlja, ter skupne določbe, ki veljajo za vse postopke, ki jih predlog zakona ureja (procesno upravičenje in presoja reprezentativnosti, pristojnost sodišč, učinek na druge postopke, učinek na zastaralne roke, kolektivna nadaljnja tožba, register kolektivnih tožb, smiselna uporaba ZPP). Predlog zakona ureja tri vrste postopkov (II. – IV. poglavje predloga zakona).

V II. poglavju je urejen poseben postopek alternativnega reševanja sporov - postopek potrditve kolektivne poravnave, tj. poravnave, ki jo z zavezancem sklene upravičena organizacija, vendar na račun in v korist vseh oškodovancev iz določenega primera množičnega oškodovanja.

V III. poglavju je urejen postopek s kolektivno odškodninsko tožbo kot tožbo, s katero upravičena organizacija zahteva, naj sodišče toženca obsodi na plačilo odškodnine ali drugega nadomestila v korist vseh oškodovancev iz določenega primera množičnega oškodovanja na področjih, taksativno navedenih v predlogu zakona. Pri tem je treba poudariti, da predlog zakona skladno s terminologijo Priporočila Evropske Komisije uporablja pojme »odškodninska tožba«, »odškodnina«, »oškodovanec«, »oškodovanje«. Vendar so ti pojmi uporabljeni kot uveljavljeni termini na področju kolektivnega varstva pravic in torej v širšem smislu, ne glede na to, da so po pravni kvalifikaciji v terminologiji obligacijskega prava zahtevki lahko tudi npr. obogatitveni (neupravičena obogatitev) ali spolnitveni (izpolnitev pogodbe).

V IV. poglavju so urejene kolektivne opustitvene tožbe (splošno in na posameznih področjih, ki zahtevajo samostojno regulacijo), s katerimi upravičena organizacija zahteva, da kršitelj preneha z določenimi ravnanji, ki kršijo kolektivne pravice.

V V. poglavju so urejena vprašanja glede povračila stroškov in glede financiranja kolektivnih tožb.

Zadnje, VI. poglavje, vsebuje prehodne in končne določbe.

2.3.2. Področje uporabe

Področje uporabe je definirano v 2. členu predlogu zakona. S kolektivno (opustitveno ali dajatveno) tožbo se lahko uveljavljajo zahtevki s pravnih področij, v katerih bi sicer odločala

sodišča v civilnih, gospodarskih in delovnih sporih. Ker gre za prvo celovito ureditev kolektivnih tožb v pravu Republike Slovenije, je smiselno, da se najprej omogoči kolektivna tožba na nekaterih ožjih področjih – vendar tistih, za katere je institut tudi realno najbolj pogosto uporaben zaradi nevarnosti množičnih oškodovanj. To so spori na področju potrošniških pogodb; spori iz naslova producentске odgovornosti; spori zaradi kršitev antitrusta (tj. določb o prepovedi omejevalnih ravnanj v obliki omejevalnih sporazumov podjetij, sklepov podjetniških združenj in usklajenih ravnanj iz 6. člena ZPOmK-1 oz. 101. člena PDEU ter v obliki zlorab prevladujočega položaja iz 9. člena ZPOmK-1 oz. 102. člena PDEU); spori med izdajatelji in investitorji na trgu finančnih instrumentov; ter delovni spori. Na podlagi izkušenj z uporabo novega zakona bo v prihodnosti mogoče razširiti polje uporabe na vsa področja varstva civilnih pravic. V poštev pride predvsem uveljavljanje odškodninskih zahtevkov v primeru množičnih nesreč ter okoljske škode. V prvi fazi pa to ne bi bilo priporočljivo in predlog zakona kolektivne odškodninske tožbe na teh področjih ne dopušča. Tipično pri teh sporih je namreč, da so individualno utrpljene škode zelo različne, pogojene z okoliščinami, ki so lastne zgolj posameznim oškodovancem in zahtevajo (v tem delu) individualno obravnavo ter individualen dokazni postopek. Za začetno fazo uveljavljanja kolektivnih odškodninskih tožb v slovenskem pravu je zato bolj primerno, da se ta tožba najprej omogoči na področjih, kjer so oškodovanja tipska in kjer je zahtevke posameznih oškodovancev možno kategorizirati po posameznih skupinah ali po skupnih značilnostih. Podobni razlogi govorijo proti uveljavitvi kolektivne odškodninske tožbe na področju prava varstva pred diskriminacijo. Je pa na tem področju, kjer nedopustna ravnanja pogosto ogrožajo kolektivni interes določene skupine v celoti, ali pa še ni mogoče ugotoviti, katerim osebam so nastali zahtevki civilnega prava, na tem področju smiselno dopustiti kolektivno opustitveno tožbo. Pogosto namreč določena nedopustna ravnanja diskriminirajo določeno celotno skupino oseb, pri čemer posameznih oškodovancev še ni mogoče določiti ali pa se ti ne želijo izpostaviti.

Poleg kolektivnih tožb predlog zakon ureja tudi kolektivno poravnavo kot poseben institut sporazumnega reševanja sporov v korist oškodovancev v primerih množičnega oškodovanja. V poštev pride kot samostojen postopek, preden je vložena kolektivna odškodninska tožba ali v primeru, ko do sporazuma strank pride po vložitvi kolektivne odškodninske tožbe.

2.3.3. Procesno upravičenje za vložitev kolektivne tožbe

Predlog zakona uveljavlja (v terminologiji Priporočila Evropske komisije) zastopniško kolektivno tožbo. Za vložitev tožbe so procesno legitimirane pravne osebe zasebnega prava, ki ne zasledujejo namena ustvarjanja dobička, pač pa so namenjene varstvu pravic in interesov prizadetih oseb na določenem področju. Te organizacije so lahko ustanovljene v povezavi s konkretnim primerom množičnega oškodovanja (*ad hoc*) ali neodvisno od tega (npr. potrošniška organizacija ali, za področje delovnih sporov, sindikat). Negativne izkušnje z (ne)uporabo kolektivnih opustitvenih tožb po ZVPot izkazujejo, da ni upravičeno potrošniškim organizacijam dati monopol za vlaganje kolektivnih tožb. Ker se z množičnimi kršitvami ogroža javni interes, je za vložitev kolektivne tožbe procesno legitimiran tudi državni odvetnik (državni tožilec). Primeri množičnih kršitev ogrožajo javni interes predvsem zato, ker pogosto ni realno pričakovati, da bodo posamezne prizadete osebe vložile individualne tožbe v pravnem postopku in da bo s tem civilno sodno varstvo v zadostni meri uresničilo preventivni namen odvracanja od bodočih kršitev in zagotavljanja spoštovanja pravil pri ravnanju na trgu in da oseba, ki je ravnala protipravno, ne bo ostala okoriščena.

Od vprašanja procesne legitimacije je, ko gre za zasebnopravne subjekte, treba ločiti vprašanje reprezentativnosti. Slednje pomeni, da je glede na okoliščine konkretnega primera (npr. glede na aktivnosti v javnosti, ki jih je organizacija že opravila glede priprave konkretnega postopka, ter glede na število oškodovancev, ki so izkazali podporo tem aktivnostim) organizacijo, ki sicer po splošnih pravilih ima procesno legitimacijo za vložitev kolektivne tožbe, mogoče šteti za ustreznega in resničnega zastopnika interesov skupine.

Posebnosti glede tega, kdo je upravičeni tožnik, so določene v primerih kolektivnih opustitvenih tožb. V splošnem je to oseba, ki ima po tem predlogu zakona splošno procesno upravičenje (4. člen), če pa je za zagotavljanje posebnega varstva določenih skupin ali interesov ustanovljen državni organ, lahko tožbo vloži tudi ta organ. Posebnosti glede upravičenega tožnika pa so že v predlogu zakona določene na obeh posebej urejenih področjih kolektivnih opustitvenih tožb. Na področju prava varstva potrošnikov je upravičena organizacija le organizacija, ki je pravna oseba, ustanovljena za varovanje pravic in interesov potrošnikov, od katere ustanovitve je do trenutka vložitve tožbe že preteklo najmanj eno leto in dejansko deluje, ter zbornica ali poslovno združenje, katerega član je podjetje, ki je toženec, pri čemer Ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, Evropski komisiji sporoči seznam oseb, ki so upravičene za vložitev takšne tožbe. Če ravnanje podjetja, njegove enote ali podružnice ali skupine podjetij s sedežem v Republiki Sloveniji ali ravnanje, ki izvira iz Republike Slovenije, lahko prizadene položaj in pravice potrošnikov v drugi državi članici Evropske unije, lahko kolektivno opustitveno tožbo vloži tudi organizacija ali neodvisen javni organ, ki je po predpisih tiste države ustanovljen za varovanje pravic in interesov potrošnikov v tisti državi, pogoj za to pa je, da so uvrščeni na popis oseb, upravičenih za vložitev kolektivnih opustitvenih tožb, objavljen v Uradnem listu Evropske unije, pri čemer morajo tožbi priložiti kopijo tega uradnega lista ali navesti njegovo številko. Organizacija, upravičena za vložitev kolektivne opustitvene tožbe na področju varstva pred diskriminacijo pa je bodisi zagovornik načela enakosti bodisi nevladna organizacija, ki ima priznan status delovanja v javnem interesu na področju varstva pred diskriminacijo ali varstva človekovih pravic v skladu z ZVarD.

2.3.4. Kolektivna poravnava

Ker je izvedba celotnega postopka s kolektivno odškodninsko tožbo praviloma zelo zapletena in težavna, je v primerih množičnih oškodovanj še toliko bolj smiselno poudarjati pomen sporazumnega reševanja sporov. Predlog zakona zato po vzoru nizozemske (in delno belgijske ter angleške) ureditve ureja institut kolektivne poravnave. Poravnavo z zavezancem sklepa upravičena organizacija (gl. zgoraj), vendar v korist oškodovancev. Po drugi strani je to lahko smotrno tudi za zavezanca, saj se s sklenitvijo poravnave izogne riziku dolgotrajnih in množičnih samostojnih postopkov, dolgoročni negativni publiciteti, povezani s temi postopki, ter negotovostjo glede končnih ekonomskih posledic določenega ravnanja. Ker se kolektivna poravnava sklepa na račun oškodovancev, je nujno, da se tistim oškodovancem, ki tega ne želijo, omogoči, da se iz učinka poravnave izključijo (zato pa mora biti zagotovljen ustrezen način obveščanja). Druga značilnost instituta kolektivne poravnave pa je – ker se sklepa na račun oseb, ki same niso sodelovale pri njenem oblikovanju – da jo mora odobriti sodišče. Gre za poln vsebinski preizkus tako glede reprezentativnosti organizacije, ki sklepa poravnavo na račun oškodovancev, kot tudi glede ustreznosti in razumnosti dogovorjene odškodnine. V kolektivni poravnavi se bo praviloma določila

agregatna (skupna) odškodnina ter določilo kategorizacijo odškodnin, ne da bi se poimensko opredelil zahtevek vsakega posameznega oškodovanca. Zato mora sodišče pri presoji, ali bo odobrilo kolektivno poravnavo, upoštevati tudi predvidljivo zadostnost dogovorjene odškodnine za poplačilo vseh oškodovancev ter ustreznost in učinkovitost sistema za uveljavljanje zahtevkov posameznih oškodovancev za izplačilo, torej za izkazovanje, da spadajo v katero od opredeljenih podskupin kategorizacije škod.

2.3.5 Kolektivna odškodninska tožba

S kolektivno odškodninsko tožbo, ki je urejena v III. poglavju predloga zakona, upravičena organizacija zahteva, da sodišče toženo stranko obsodi na plačilo odškodnine vsem oškodovancem iz določenega primera množičnega oškodovanja.

Postopek se deli na štiri temeljne faze:

- (1) Faza certifikacije (faza odobritve): sodišče (po predhodni obravnavi dopustnosti in popolnosti tožbe) v fazi certifikacije odloča, ali je tožeča stranka dovolj reprezentativna za zastopanje celotne skupine oškodovancev ter ali so izpolnjeni drugi posebni pogoji, ki izkazujejo, da je sodno varstvo s kolektivno odškodninsko tožbo bolj primerno kot samostojni pravdni postopki ter možnosti, ki jih daje klasičen sistem pravnega postopka (npr. sosporništvo in združitve pravn), predvsem, ali prevladujejo skupna pravna in dejanska vprašanja za celotno skupino in ali je ta dovolj številčna, da je kolektivna odškodninska tožba smotrna. Zaradi varstva utemeljenih interesov toženca (tudi pred negativno publiciteto) pa sodišče že v tej fazi lahko postopka ne dopusti, če je tožba vsebinsko očitno neutemeljena. Če sodišče kolektivno odškodninsko tožbo dopusti, obenem odloči, ali se bo za zagotovitev načel dispozitivnosti in kontradiktornosti uporabilo načelo vključitve (*opt-in*) ali izključitve (*opt-out*). Skladno s Priporočilom Evropske komisije (tako je vsaj še zaenkrat) se prednost daje prvemu modelu (Priporočilo, točka 21). Načelo izključitve pa pride v poštev predvsem v primerih, ko zaradi nizkih zneskov in apatije, inercije in neaktivnosti oškodovancev izkušnje v tujini kažejo, da je zelo malo oseb, ki podajo pisno izjavo o vključitvi. Sledi obveščanje oškodovancev (o tožbi, možnosti vključitve oz. izključitve idr.), kolikor je njihova identiteta znana, z osebnim obveščanjem, sicer (ali tudi) pa z dejansko čim bolj odmevnimi objavami v različnih medijih. V skladu s Priporočilom Evropske komisije predlog zakon predvideva tudi vzpostavitev elektronskega Registra kolektivnih tožb (Priporočilo, točke 35-37), ki je dostopen brezplačno preko povezave na spletnih straneh slovenskih sodišč in v katerega se v obsegu, ki ga določi sodišče, pri katerem je vložena kolektivna tožba, vpisujejo v zakonsko določeni podatki ter objavljajo v predlogu zakona določeni dokumenti. Ta faza se zaključi z zavrženjem kolektivne odškodninske tožbe ali z izdajo sklepa o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe, ki se objavi v Registru kolektivnih tožb.
- (2) Faza vključevanja oz. izključevanja: v tej fazi se oškodovanci vključujejo v skupino (*opt-in*) oz. izključujejo iz skupine (*opt-out*) v roku in na način, kot ju v skladu s predlogom zakonom navede sodišče v sklepu o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe. Ta čas se lahko izkoristi tudi za poskus mediacije v skladu z Zakonom o alternativnem reševanju sodnih sporov (ZARSS)⁹. Predlog zakona torej ne posega v ZARSS, razen da se

⁹ Ur. l. RS, št. 97/09 in nasl.

možnost napotitve na mediacijo zamakne na čas po izvedeni fazi certifikacije, torej po izdaji sklepa o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe. Če se stranki v tej fazi poravnata, se glede sodne potrditve poravnave uporabijo pravila o kolektivni poravnavi.

- (3) Faza vsebinskega odločanja: če ne pride do sklenitve poravnave, sodišče v zadevi meritorno odloči na podlagi izvedenega dokaznega postopka ter z uporabo materialnega prava. Oškodovanci (tisti, ki so se vključili (*opt-in*) oz. tisti, ki verjetno izkažejo status oškodovanca (*opt-out*)) in druge upravičene organizacije imajo sicer pravico do izjave, vendar se ne štejejo za stranke postopka. Sodišče ima v postopku aktivno vlogo. To je nujno tako zaradi (pogoste) kompleksnosti materialnopravnih in procesnopravnih vprašanj, ki se pojavljajo pri kolektivni odškodninski tožbi in zahtevajo ustrezno materialno in formalno procesno vodstvo ter upravljanje postopka. Po drugi strani pa je naloga sodišča, da preverja, ali so interesi članov skupine (ti se ne štejejo za stranke) ustrezno varovani, predvsem, ko gre za opravo dispozitivnih dejanj v postopku (npr. priznanje dejstev, odpoved zahtevku). Sodišče na prvi stopnji postopek zaključi z izdajo kolektivne odškodninske sodbe (če do sklenitve poravnave ne pride niti v tej fazi). Če zahtevku ugodí, je bistveno, kako se določi odškodnina in način izplačila posameznim oškodovancem. Le v redkih primerih bo možno in smotno, da se v izreku sodbe navede poimensko vse oškodovance in zneske, ki morajo biti izplačani vsakemu od njih. Praviloma to ne bo mogoče, ne le zaradi prevelikega ali (v primeru uporabe načela izključitve) še ne poimensko določenega števila oškodovancev, pač pa, ker bi to zahtevalo obravnavo posameznih vprašanj glede tega, ali sploh gre za resničnega oškodovanca in glede višine njegovega zahtevka. V poštev zato prideta dve drugi možnosti, tako v primeru, ko je bilo uporabljeno načelo vključitve (in je torej celotna skupina, na katero se sodba nanaša, že znana) kot v primeru, ko je bilo uporabljeno načelo izključitve. Prva je, da sodišče, kadar je to na podlagi dokazov mogoče dovolj zanesljivo oceniti, določi agregatno odškodnino, torej celoten znesek odškodnine, ki ga bo zaradi določenega primera množičnega oškodovanja moral plačati toženec (takšno rešitev poznajo tudi primerjalne ureditve, npr. britanska in belgijska). Ob tem pa mora sodišče opredeliti natančne kriterije, ki omogočajo presojo, kakšen znesek pripada oškodovancem ali posameznim kategorijam oškodovancev (kategorizacija škod po podskupinah) in kako naj oseba, ki želi doseči izplačilo, dokaže, da spada v določeno kategorijo oškodovancev (npr. s predložitvijo računov ali pogodbe). Agregatno odškodnino mora toženec plačati na poseben račun sodišča. Druga možnost pa je, da sodišče v sodbi ne navede celotnega zneska, ki ga bo moral plačati toženec, pač pa le znesek, ki ga bo moral plačati vsakemu oškodovancu, ki bo izkazal, da izpolnjuje kriterije, določene v sodbi (po potrebi, s kategorizacijo škod po podskupinah). Kolektivna odškodninska sodba je zavezujoča za vse člane skupine, razen za tiste, ki se (pri načelu vključitve) niso vključili oz. ki so se (pri načelu izključitve) iz kolektivne odškodninske tožbe izključili. To pomeni, da v primeru neuspeha kolektivne odškodninske tožbe v isti stvari njihova morebitna samostojna tožba v pravnem postopku ne bi bila dopustna.
- (4) Faza izvršbe: če so v kolektivni odškodninski sodbi poimensko določeni skupaj z zneski (ali drugo spolnitvijo), do katerih so upravičeni, je sodba izvršilni naslov za vsakega posameznega oškodovanca. V primeru, ko sodišče določi agregatno odškodnino ali ko določi le znesek, ki ga bo moral toženec izplačati vsakomur, ki izkaže, da je član skupine in zanj sodba učinkuje, pa sodišče imenuje upravitelja kolektivne odškodnine (ki je lahko odvetnik ali notar). Osebe, ki želijo izplačilo, morajo (v primeru sistema izključitve) svoj

zahtevek prijaviti upravitelju kolektivne odškodnine (v primeru sistema vključitve to ni potrebno, saj to vsebujejo že predhodno podane izjave o vključitvi). Ta upravičenost zahtevkov presoja po kriterijih in v postopku, ki ga je sodišče določilo v sodbi. Na podlagi vseh prijav upravitelj kolektivne odškodnine sestavi osnutek seznama oškodovancev in spisek oseb, katerih zahtevke je zavmil, in ga predloži v potrditev sodišču. Na narok za obravnavo seznama oškodovancev sodišče povabi upravitelja kolektivne odškodnine, stranki postopka in osebe, za katere je upravitelj ocenil, da ne izpolnjujejo pogojev za uvrstitev na seznam oškodovancev, ter osebe, katerih uvrstitev na seznam je bila prerekana. Oseba, katere uvrstitev na seznam je bil zavrnjena, se ne šteje za člana skupine in ni zajeta z učinkom kolektivne odškodninske sodbe. Zato lahko svoje zahtevke uveljavlja v pravdi. Po pravnomočnosti seznama sledi izplačevanje oškodovancev. Morebiten preostanek sredstev, ki niso bila izplačana v za to predvidenem roku, se vrne toženi stranki (tako tudi npr. v nizozemski ureditvi poravnave). Po zaključku vseh opravil v zvezi z izplačili upravitelj sestavi zaključno poročilo s seznamom vseh izplačil in ga predloži v potrditev sodišču. Postopek s kolektivno tožbo se zaključi s sklepom o potrditvi zaključnega poročila, ki ga izda sodišče.

2.3.6. Kolektivna opustitvena tožba

Kot dodatno obliko varstva kolektivnih interesov in kolektivnih pravic predlog zakona (v IV. poglavju) ureja kolektivno opustitveno tožbo. Prenovljene so določbe o opustitveni tožbi, ki so bile doslej uvrščene v ZVPot, predvidena pa je tudi kolektivna opustitvena tožba na področju varstva pred diskriminacijo. Učinek teh tožb je omejen na opustitev nezakonitega ravnanja in torej varuje kolektivne interese le za prihodnost. Sodba (razen glede prenehanja trajajočega ravnanja) ne koristi osebam, ki so že bile žrtev nezakonitega ravnanja, in jim ne omogoča kompenzacije (odškodnine ali drugega dajatvenega zahtevka). Kolektivna opustitvena tožba tako ne more učinkovito zavarovati, prav tako pa (v primeru zavrnitve zahtevka) negativno poseči v položaj posameznih oškodovancev. Zato pri teh tožbah ni treba vzpostaviti sistema vključevanja ali izključevanja posameznih oškodovancev.

Ker so pri kolektivni opustitveni tožbi za posamezne sektorje že vzpostavljene zahteve prava EU (gl. spodaj), te pa se medsebojno razlikujejo, popolna enotnost regulacije kolektivnih opustitvenih tožb ni možna. Zato so poleg splošne ureditve kolektivnih opustitvenih tožb v IV. poglavju predloga zakona v dveh podpoglavjih posebej urejene kolektivne opustitvene tožbe za področje potrošniških sporov, zaradi specifičnosti področja pa tudi za področje sporov glede varstva pred diskriminacijo.

2.3.7. Register kolektivnih tožb

Register kolektivnih tožb poznajo nekatere tuje ureditve, npr. quebeška (*Registre des actions collectives*, dostopen na spletnih straneh *Cour supérieure du Québec*),¹⁰ predvideva pa ga tudi Priporočilo Evropske komisije. Nekatere druge tuje ureditve (npr. britanska) pa predvidevajo zgolj objavo relevantnih podatkov na spletnih straneh sodišč (gl. primerjalnopravno analizo).

¹⁰ <http://www.tribunaux.qc.ca/>; <http://services.justice.gouv.qc.ca/dgsj/rrc/Accueil/Accueil.aspx>; <http://services.justice.gouv.qc.ca/dgsj/rrc/Demande/DemandeRecherche.aspx>.

Priporočilo Evropske komisije določa, da bi morale države članice vzpostaviti nacionalni register kolektivnih tožb, ki bi moral biti vsem zainteresiranim strankam na voljo brezplačno v elektronski ali drugačni obliki; na spletiščih, na katerih so objavljeni registri, bi moral biti zagotovljen dostop do celovitih in nepristranskih informacij o mehanizmi, ki so na voljo za pridobitev nadomestila, vključno z izvensodnimi mehanizmi. Priporočilo dodaja, da bi si morale države članice ob pomoči Komisije prizadevati za usklajenost informacij, zbranih v registrih, in njihovo povezljivost.

10. člen predloga zakona sledi omenjenim priporočilom in vzpostavlja Register kolektivnih tožb. Ta se bo vodil v elektronski obliki pri Okrožnem sodišču v in bo na spletu brezplačno dostopen vsakomur, pri čemer morajo spletne strani naših sodišč na vidnem mestu vsebovati povezavo na register, kar olajšuje dostop do spletne strani registra. Na teh spletnih straneh mora biti zagotovljen tudi dostop do informacij o mehanizmi za pridobitev odškodnine po tem zakonu, vključno z zunajsodnimi mehanizmi, kar zagotavlja seznanitev oškodovancev z možnostmi, ki jih imajo za uveljavljanje zahtevkov po veljavni zakonodaji. Predlog zakona določa podatke, ki se vpisujejo v register, pri čemer je sodišču dana diskrecija, da presodi, katere dodatne podatke bi veljalo vpisati vanj. Pravico do brezplačnega vpogleda v register, ki bo dostopen na spletu, ima vsakdo, izkazovanje kakršnegakoli interesa za vpogled torej ni potrebno. Register kolektivnih tožb je enoten. Vanj se vpisujejo tudi podatki o kolektivnih postopkih, ki sicer tečejo pred delovnim sodiščem.

Zaradi potrebe po natančnejši ureditvi vprašanj vzpostavitve in delovanja Registra kolektivnih tožb bo moral biti pripravljen ustrezen podzakonski predpis, vsebina katerega zaradi obsega in vsebine vprašanj, ki jih ureja, ne sodi v besedilo predloga zakona. Prehodne in končne določbe predloga zakona predvidevajo, da podzakonski akt izda minister, pristojen za pravosodje, v treh mesecih od uveljavitve tega zakona.

2.3.8. Stroški postopka in financiranje kolektivne tožbe

Z namenom znižanja stroškovnega rizika pravde (predvsem glede sodnih taks, pa tudi glede višine povrnitve stroškov odvetnika stranki, ki v postopku uspe) predlog zakona vsebuje posebna pravila o določitvi vrednosti spornega predmeta. Treba je upoštevati, da kolektivna odškodninska tožba zasleduje tudi javni interes, zato je upravičeno, da se določitev vrednosti spora (od katere se računajo sodne takse) določi pod resnično ekonomsko vrednostjo spora. Vrednost spornega predmeta kolektivne odškodninske tožbe se tako določi v znesku dvajsetih odstotkov seštevka ocenjene vrednosti vseh članov razreda ali dvajsetih odstotkov zahtevka za plačilo agregatne odškodnine. V postopku s kolektivno opustitveno tožbo pa vrednost spornega predmeta ne glede na resničen ekonomski pomen spora ne sme presegati 10.000 evrov. Pri določitvi vrednosti spornega predmeta mora sodišče upoštevati zapletenost in pomen zadeve z vidika tožene stranke, kolektivnih pravic ter javnega interesa.

Skladno s Priporočilom Evropske komisije predlog zakona ne odstopa od splošnega pravila pravnega postopka, da stranka, ki izgubi, plača potrebne stroške postopka nasprotni stranki (ter nujne stroške, ki jih je tožeča stranka imela pred vložitvijo tožbe z aktivnostmi v smeri organiziranja in obveščanja članov skupine o nameri vložitve kolektivne tožbe).

Prav tako pa sledeč istemu Priporočilu uveljavlja transparentnost glede financiranja pravnih s strani tretjih oseb – to so tretje osebe (bodisi s pridobitnim bodisi z nepridobitnim namenom) ter odvetnik tožnika (če je dogovorjena nagrada po deležu iz prisojenega, v skladu z omejitvami, ki jih določata ta predlog zakona ter ZOdv. Sodišče mora v fazi certifikacije oceniti, ali je tak dogovor ustrezen, ter preprečiti, da bi odvetniške nagrade namesto resničnega varstva pravic oškodovancev postale glavni namen vlaganja kolektivnih odškodninskih tožb.

Zaradi varstva pravic toženca v primeru, ko v postopku uspe, je treba zagotoviti učinkovitost pravice do povračila stroškov. Treba je namreč upoštevati, da so tožniki lahko organizacije z zelo omejenimi finančnimi sredstvi in zato ne bi bile sposobne zagotoviti povrnitve stroškov. Skladno s Priporočilom Evropske komisije se zato določa zahteva, da mora tožnik dati ustrezna jamstva (npr. kavcija za pravdne stroške) za primer neuspeha v postopku. S tem se tudi zasleduje cilj odvratanja od vlaganja očitno neutemeljenih kolektivnih odškodninskih tožb.

Predlog zakona v V. poglavju določa, da člani skupine nimajo pravice do povrnitve lastnih stroškov in niso odgovorni za povračilo stroškov nasprotni stranki, razen stroškov, ki so jih povzročili po svoji krivdi.

b) Način reševanja:

Vsa navedena vprašanja oziroma rešitve, ki izhajajo iz predloga zakona, se bodo reševala s predlaganim zakonom, razen registra kolektivnih tožb, glede katerega je predvidena tudi izdaja podzakonskega akta, ki bo natančneje uredil vprašanja njegove vzpostavitve in delovanja (glej tudi točko 2.3.7. uvodne obrazložitve).

c) Normativna usklajenost predloga zakona:

Predlog zakona je usklajen z obstoječim pravnim redom, s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Republiko Slovenijo. Določbe o kolektivni opustitveni tožbi je doslej vseboval ZVPot. Te določbe bodo zaradi celovite in prenovljene ter razširjene ureditve v tem predlogu zakona prenehati veljati. Zaradi celovite ureditve kolektivne odškodninske tožbe s tem predlogom zakona pa mora prenehati veljati določba 76. člena ZVPot, s katero je bila doslej urejena ugotovitvena tožba organizacije za varstvo potrošnikov.

č) Usklajenost predloga zakona:

S predlogom zakona so bile v okviru strokovnega usklajevanja seznanjene naslednje institucije:

– ...

Pri pripravi pravnih podlag predloga zakona so sodelovali predstavniki Pravne fakultete v Ljubljani.

3. OCENA FINANČNIH POSLEDIC PREDLOGA ZAKONA ZA DRŽAVNI PRORAČUN IN DRUGA JAVNA FINANČNA SREDSTVA

Ocena finančnih posledic bo izvedena v okviru strokovnega usklajevanja predloga zakona s sodstvom in drugimi pravosodnimi organi ter strokovno javnostjo.

Ocenjuje se, da predlog zakona na daljši rok ne bo imel nobenih finančnih posledic za državni proračun. Predlog zakona bo omogočil učinkovitejše in enotno obravnavanje primerov pred sodišči, kadar bo prišlo do množičnih oškodovanj. Posledično bo tudi odpravil nevarnost, da bi bilo sodišče, v primeru množičnih oškodovanj preobremenjeno s samostojnimi tožbami. V tem pogledu predlog zakona omogoča učinkovitejše ter stroškovno in kadrovsko manj obremenjujočo sodno obravnavo uveljavljanja pavic oškodovancev v primeru množičnega oškodovanja.

Predlog zakona predvidoma na daljši rok ne bi smel imeti finančnih posledic za druga javno finančna sredstva.

4. NAVEDBA, DA SO SREDSTVA ZA IZVAJANJE ZAKONA V DRŽAVNEM PRORAČUNU ZAGOTOVLJENA, ČE PREDLOG ZAKONA PREDVIDEVA PORABO PRORAČUNSKIH SREDSTEV V OBDOBJU, ZA KATERO JE BIL DRŽAVNI PRORAČUN ŽE SPREJET

Ocena finančnih posledic bo izvedena v okviru strokovnega usklajevanja predloga zakona s sodstvom in drugimi pravosodnimi organi ter strokovno javnostjo.

Predvidena finančna sredstva za izvajanje zakona so oziroma bodo zagotovljena v državnem proračunu v okviru finančnega načrta Finančne uprave RS na proračunski postavki ____.

5. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE UREDITVE PRAVU EVROPSKE UNIJE

5.1. Prilagojenost ureditve pravu evropske unije

Pravo EU kolektivno varstvo trenutno zahteva le na nekaterih ožjih področjih in le za opustitvene tožbe – npr. Direktiva 2009/22/ES o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov.¹¹ Okoliščina, da v zakonodaji Republike Slovenije še ni urejena kolektivna odškodninska tožba, ki je temeljna oblika kolektivne tožbe, ki jo ureja predlog zakona, torej ne pomeni kršitve prava Evropske unije. Področje kolektivnih odškodninskih zahtevkov je na ravni EU trenutno urejeno le z nezavezujočim pravnim aktom - Priporočilom Komisije (EU) z dne 11. junija 2013 o skupnih načelih za mehanizme kolektivnih opustitvenih in odškodninskih tožb v državah članicah v zvezi s kršitvami pravic iz prava Unije (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo Evropske komisije),¹² ki se poleg tega osredotoča le na kolektivno varstvo pravic iz prava EU (a je njegove rešitve smiselno uporabiti tudi pri urejanju kolektivnih postopkov za varstvo pravic zunaj prava EU). Vendar mehanizmi kolektivnih odškodninskih tožb trenutno obstajajo v več kot polovici držav članic EU. Vse več je držav, ki se – tako kot Republika Slovenija – zavedajo, da je uveljavitev kolektivnih tožb, predvsem

¹¹ Direktiva 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov, ki je nadomestila istoimensko Direktivo 98/27/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. maja 1998.

¹² 2013/396/EU, dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013H0396&from=EN>.

tudi kolektivnih odškodninskih tožb, danes nujna (več v primerjalnopravni analizi v poglavju 6).

Priporočilo Evropske komisije kolektivno odškodninsko tožbo opredeljuje kot »pravni mehanizem, na podlagi katerega lahko dve ali več fizičnih ali pravnih oseb, ki trdijo, da so bile oškodovane v primeru množičnega oškodovanja, ali subjekt, pooblaščen za vložitev zastopniške tožbe, skupaj zahtevajo nadomestilo. Priporočilo (na splošno, za vse vrste kolektivnih tožb) loči »zastopniško tožbo« (tožba, ki jo vloži subjekt, pooblaščen za vložitev zastopniške tožbe (tj. (i) predhodno uradno imenovani ali za posamezen primer kolektivnega postopka potrjeni subjekt nepridobitne narave, ki ima zadostno zmogljivost v smislu finančnih sredstev, človeških virov in pravnega znanja za zastopanje več tožnikov v njihovem najboljšem interesu in med katerega cilji ter kršenimi pravicami, v zvezi s katerimi se vlaga kolektivna tožba, obstaja neposredna povezava, ali (ii) javni organ, pooblaščen za vlaganje kolektivnih tožb), pri čemer te osebe niso stranke v postopku; točka 3(d) Priporočila) in »skupinsko tožbo« (tožba, ki jo vložijo člani prizadetega razreda; točka 3(a) Priporočila).

Priporočilo Evropske komisije je sicer rezultat več kot desetletnega dela, ki se je začelo z željo, da bi na ravni EU sprejeli zavezujoč pravni akt (direktivo), na podlagi katerega bi države v svoj pravni red morale vključiti možnost kolektivnih (predvsem odškodninskih) tožb na področju konkurenčnega in potrošniškega prava.¹³

Komisija je leta 2005 sprejela Zeleno knjigo o tožbah zaradi kršitve protimonopolnih pravil¹⁴, leta 2008 pa Belo knjigo o tožbah zaradi kršitve protimonopolnih pravil¹⁵, v katerih je preučila zamisel o vključitvi odškodninskih tožb kot nadaljnjem instrumentu, na podlagi katerega lahko osebe zasebnega prava uveljavljajo pravila EU o konkurenci, vendar je Komisija zaradi negativnih odzivov na predvideno ureditev kolektivnega varstva v internem osnutku predloga direktive o odškodninskih tožbah v primeru kršitve 81. in 82. člena PES (današnjih 101. in 102. člena PDEU), ki ga je pripravila oktobra 2009, to idejo opustila.¹⁶ Na negativen odziv na predlagano ureditev kolektivnega varstva na področju evropskega antitrusta se je Komisija odzvala z napovedjo aktivne priprave splošnega in javno sprejemljivejšega pravnega okvira kolektivnega uveljavljanja zahtevkov.

Tudi v Strategiji varstva potrošnikov za obdobje 2007-2013¹⁷ je Komisija poudarila pomen učinkovitih mehanizmov za uveljavljanje množičnih zahtevkov. Nato je v Zeleni knjigi o kolektivnih odškodninah za potrošnike iz leta 2008¹⁸ ter vrsti spremljajočih dokumentov in

¹³ Gl. npr. SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ; „Evropskemu horizontalnemu okviru za kolektivna pravna sredstva naproti“, Strasbourg, 11.6.2013 COM(2013) 401 final, str. 3.

¹⁴ COM(2005) 672, 19.12.2005.

¹⁵ COM(2008) 165, 2.4.2008.

¹⁶ Osutek je predvidel dve temeljni možnosti kolektivnega uveljavljanja odškodninskih zahtevkov: skupinsko tožbo, ki omogoča vložitev tožbe dvema ali več osebam, ki jim je z isto kršitvijo evropskega antitrusta nastala škoda (tem pa se pod pogojem, da to ne ovira ustreznega poteka postopka, pozneje lahko priključijo druge osebe); ter reprezentativno (predstavniško) *opt-out* tožbo, ki jo v imenu prizadetih oseb, ki jim je z isto kršitvijo evropskega antitrusta nastala škoda, vložijo kvalificirani subjekti. Več o tem Vlahek, Kolektivno varstvo v EU, Pravna praksa, leto 31, št. 21, 2012, str. 16-17.

¹⁷ Besedilo je dostopno na: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/EN%2099.pdf.

¹⁸ Zelena knjiga o kolektivnih odškodninah za potrošnike, Bruselj, 27.11.2008, Bruselj, 27.11.2008, COM(2008) 794 konč. (prevod je sicer neustrezen; ne gre le za odškodnine, pač pa tudi za kolektivno uveljavljanje drugih zahtevkov – npr. za znižanje cene, za vrnitev plačanega....(v angleškem besedilu: *Consumer Collective Redress*

študij¹⁹ najavila, da bo proučila možnosti za dodatne ukrepe na področju zagotavljanja mehanizmov za uveljavljanje kolektivnih zahtevkov.

Februarja 2011 je Evropska komisija izdala delovni dokument z naslovom *Za skladen evropski pristop h kolektivnim pravnim sredstvom*²⁰ in pozvala zainteresirane subjekte k podaji stališč na v njem predstavljene rešitve in zastavljena vprašanja. Poudarila je, da je kolektivno varstvo z dajatvenimi tožbami nujno za učinkovito izvajanje evropskega prava, ter se zavzela za pripravo splošnega pravnega okvirja s temeljnimi načeli kolektivnega uveljavljanja zahtevkov, pri čemer je dopustila možnost, da se to na posameznih specialnih področjih, npr. antitrustu, uredi posebej.²¹

V resoluciji z naslovom „Usklajenemu evropskemu pristopu h kolektivnim tožbam naproti“ z dne 2. februarja 2012²² je Evropski parlament po prvotnih zadržanih odzivih na načrte Komisije načelno (a s podajo številnih vsebinskih komentarjev) izrazil podporo prizadevanjem Komisije za skladen evropski pristop h kolektivnim zahtevkom in poudaril, da „morajo imeti žrtve nezakonitega ravnanja, in sicer tako državljani kot podjetja, možnost zahtevati odškodnino za izgubo ali škodo, ki so jo utrpeli, zlasti ko gre za razpršeno škodo, kjer tveganje glede višine stroškov ni sorazmerno s povzročeno škodo“.

Želja Komisije je bila, da bi se obstoječe zahteve prava EU glede varstva kolektivnih interesov potrošnikov, ki se trenutno omejujejo le na opustitvene zahtevke z učinkom za prihodnost (gl. zgoraj), bistveno razširile in da bi se na ravni EU enotno zagotovila možnost kolektivnega uveljavljanja denarnih zahtevkov v primerih t. i. množičnih kršitev (*mass monetary claims*). Vendar je bilo nesoglasij, različnih interesov in predlogov (med drugim tudi glede tega, ali naj prevlada enoten ali sektorski pristop – predvsem ali naj bo normiranje ločeno za področje varstva konkurence in področje varstva potrošnikov glede sporov iz potrošniških pogodb) preveč za oblikovanje poenotenega in usklajenega mehanizma. V ospredju so bila vprašanja glede stroškovnega rizika pravde (morebitne izjeme od pravila, da

(http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/greenpaper_en.pdf). V Zeleni knjigi je Komisija predstavila problematiko odsotnosti učinkovitega uveljavljanja pravic potrošnikov, predstavila možnosti za njeno reševanje ter pozvala zainteresirano javnost k podaji mnenj o obravnavanih nevrtačljivih točkah bodoče ureditve. Zelena knjiga je izrecno izključila varstvo v primeru kršitev antitrusta, saj naj bi bile skupinske tožbe na tem področju zajete v sklopu ureditve takrat že načrtovanega akta o odškodninskih zahtevkih zaradi kršitev evropskega antitrusta. Vlahek (2012).

¹⁹ Npr.: An analysis and evaluation of alternative means of consumer redress other than redress through ordinary judicial proceedings - Final Report, A Study for the European Commission, Health and Consumer Protection Directorate-General Directorate B – Consumer Affairs prepared by The Study Centre for Consumer Law – Centre for European Economic Law, Katholieke Universiteit Leuven, 2007 (http://ec.europa.eu/consumers/redress/reports_studies/comparative_report_en.pdf) ter Final Report to DG SANCO – Study on the use of Alternative Dispute Resolution in the EU, Submitted by Civic Consulting of the Consumer Policy Evaluation Consortium (CPEC), 2009, http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/adr_study.pdf; Consumer Redress in the European Union: Consumer experiences, Perceptions and Choices, Aggregated Report, August 2009, http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/docs/cons_redress_EU_qual_study_report_en.pdf.

²⁰ SEC(2011)174 konč.

²¹ Med drugim je opozorila tudi na varovalke pred zlorabo instituta in na problematiko financiranja izvajanja kolektivnega varstva. Odziv javnosti je bil velik, saj je stališča posredovalo skoraj 20.000 državljanov in preko 300 drugih subjektov, med njimi veliko potrošniških organizacij, gospodarskih družb in odvetniških pisarn. Gl. Vlahek (2012).

²² Resolucija Evropskega parlamenta z dne 2. februarja 2012 o usklajenem evropskem pristopu h kolektivnim tožbam naproti (2011/2089(INI)).

poraženec plača vse stroške), preprečitve zlorab in vlaganja neutemeljenih tožb z namenom izsiljevanja, opredelitve aktivne legitimacije, načinov razdelitve prisojenih denarnih zneskov, morebitne poudarjene aktivne vloge sodišča, financiranja upravičenih vlagateljev tožb (predvsem potrošniških organizacij) s strani države, zavarovalnic in drugih možnih financerjev. Očitno je, da obstaja strah pred prevzemom ureditve razredne tožbe po vzoru ZDA (torej *opt-out* sistem – tj. sistem, v katerem so v odločitev vključeni oz. z odločitvijo zavezani vsi člani razreda, razen tistih, ki so se izrecno izločili). Ocenjuje se, da takšen sistem daje preveč moči tožnikom (beri: odvetnikom, specializiranim za vodenje tovrstnih tožb) ter pomeni pretirano breme za tožence, prevelik pritisk za sklepanje (neugodnih) poravnav (celo ob zavedanju, da tožbe niso utemeljene) in preveč možnosti za zlorabe, ob tem pa spodbuja »industrijo pravdanja« in prekomerno obremeniti gospodarstvo.²³ Odprto je vprašanje, ali naj bo iniciativa za uveljavljanje skupinskih zahtevkov prepuščena (pretežno) javnopravnim subjektom ali potrošniškim organizacijam ali celo neformalnim skupinam ter posameznikom. Vprašanje financiranja (predvsem z vidika grozečih stroškov v primeru neuspeha v pravdi) je pomembno.²⁴ Vendar (večji) odstop od pravila, da tisti, ki v pravdi izgubi, plača vse stroške postopka, ni zaželen. Po eni strani bi namreč še bolj obremenil gospodarstvo, po drugi strani pa bi lahko še bolj spodbujal k vlaganju neutemeljenih tožb. Še posebej v sistemu, ko je legitimacija za vložitev tožbe dana zasebnemu subjektu (posameznemu potrošniku, pa tudi potrošniški organizaciji), ni za zanemariti grozeče zlorabe v smeri, da je tožba vložena zgolj zaradi določenega finančnega interesa (ki ni povezan s samim predmetom spora) tožnika oz. odvetnika, ki tožnika zastopa.

Komisija se je, kot je bilo predstavljeno na začetku tega poglavja, na koncu odločila za pripravo nezavezujočega akta o kolektivnih tožbah s horizontalnim pristopom. Omenjeno Priporočilo z dne 11. junija 2013 o skupnih načelih za mehanizme kolektivnih opustitvenih in odškodninskih tožb v državah članicah v zvezi s kršitvami pravic iz prava Unije predvideva, da države članice kolektivno varstvo, kot ga predvideva Priporočilo, uvedejo do 26. julija 2015 in Komisijo vsako leto (prvič najpozneje do 16. julija 2016) obveščajo o statistiki zunajsodnih in sodnih postopkov kolektivnega varstva z namenom omogočiti Komisiji pripravo ocene o izvajanju priporočila in morebitnih potrebnih nadaljnjih ukrepov (Priporočilo, točke 38-41).

Do sprejema zavezujočega pravnega akta na ravni EU za kolektivne odškodninske tožbe torej (še) ni prišlo. Sprejeto Priporočilo Evropske komisije se zavzema za horizontalen pristop – torej za enotnost modela kolektivne tožbe za kršitve na različnih pravnih področjih. Priporočila se ureditev, po kateri lahko kolektivno tožbo vloži bodisi (i) dve ali več fizičnih ali pravnih oseb bodisi (ii) subjekt, pooblaščen za vložitev zastopniške tožbe, pri čemer se priporočila, da so za vložitev zastopniške kolektivne tožbe pooblaščene le organizacije, ki ne zasledujejo profitnega namena, ali državni (javni) organi (Priporočilo, točke 3-7). Kolektivna odškodninska tožba ne sme zanikati svobodne volje vsakega posameznika, ki mu mora zato

²³ Gl. npr. SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ; „Evropskemu horizontalnemu okviru za kolektivna pravna sredstva naproti“, Strasbourg, 11.6.2013 COM(2013) 401 final, str. 3. Gl. tudi Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 2. februarja 2012 o usklajenem evropskem pristopu h kolektivnim tožbam naproti (2011/2089(INI)).

²⁴ Potrošniške organizacije se – ni presenetljivo – zavzemajo za državno financiranje njihovih tožb. Praktično pa se v številnih evropskih državah dogovarjajo za financiranje pravnih (zavarovalnice, skupine drugih zainteresiranih subjektov, medijev, ki iščejo publiciteto, sponzoriranje, prevzem rizika za izid pravde s strani odvetnika). Gl. npr. Lindblom, Group litigation in Scandinavia, ERA Forum, Vol. 10, 2009/1 (str. 7-36), str. 17-18.

biti prepuščena odločitev, ali želi biti zajet z učinki kolektivne tožbe (in sodbe, ki bo tej tožbi sledila). Glede tega sta možni dve rešitvi: (i) kolektivna tožba lahko učinkuje le za osebe, ki izrecno izjavijo voljo, da želijo biti zajeti s tožbo in nato sodbo (model vključitve; *opt-in*); (ii) druga možnost pa je, da bo sodba, izdana na podlagi kolektivne tožbe, učinkovala zoper vse prizadete posameznike, razen proti tistim, ki so izrecno izrazili voljo, da se iz skupine izključijo in tako preprečijo, da bo pravnomočna sodba učinkovala tudi proti njim (*opt-out*). Priporočilo Evropske komisije je, da se uvede model vključitve, le izjemoma in če to zahtevajo razlogi »ustreznosti sodnega varstva«, je lahko uveden sistem »izključitve« (Priporočilo, točka 21). Glede stroškov je priporočeno pravilo »kdor izgubi, plača« (Priporočilo, točka 13); tožnik mora izkazati zadostna finančna sredstva za financiranje pravde, vključno z zmožnostjo povračila stroškov nasprotniku v primeru poraza v pravdi; zunanje financiranje s strani tretje osebe mora biti transparentno in ne sme privedi do konflikta interesov med tožnikom, oškodovanci in financerjem pravde (Priporočilo, točka 14); določiti je treba omejitve glede »plačila odvetniku ali financerju pravde po uspehu« (Priporočilo, točka 32). To velja tudi za odvetniške nagrade, ki morajo biti takšne, da ne spodbujajo nepotrebnih sodnih sporov (Priporočilo, točki 29 in 30). Spodbuja se sporazumno reševanje spora in poravnavanje (Priporočilo, točke 25-27), sodišče pa mora imeti aktivno vlogo pri nadziranju postopka, vključno z fazo dovolitve tožbe in presoje primernosti kolektivnega tožnika; očitno neutemeljene tožbe se ne smejo nadaljevati (Priporočilo, točki 8 in 9). Sodišče mora opraviti vsebinski preizkus pri odobritvi poravnave (Priporočilo, točka 28). Glede določitve pristojnosti in merodajnega prava v sporih s čezmejnimi elementom je treba upoštevati veljavna pravila (nacionalnega ali evropskega) mednarodnega zasebnega prava (Priporočilo, točka 17). Kaznovane odškodnine ne bi smele biti dopustne; primaren namen kolektivne tožbe je torej zagotovitev sodnega varstva, ne preprečitev in odvrčanje (Priporočilo, točka 31), slednje sta torej po omenjenem priporočilu le sekundarna cilja oz. namena. Na pravnih področjih, kjer je javni organ pristojen za sprejetje odločbe o kršitvi (npr. regulator, pristojen za varstvo konkurence), bi se kolektivne odškodninske tožbe začele šele po odločitvi regulatorja o kršitvi (t. i. *follow-on* tožbe), sodišče, ki odloča o kolektivni tožbi, pa bi na to odločitev moralo biti vezano (Priporočilo, točka 32). Priporočeno je tudi, da se vzpostavi nacionalni register kolektivnih tožb (Priporočilo, točki 35 in 36).

Za področje varstva potrošnikov pa pravo EU vzpostavlja *zahtevo* po možnosti kolektivnega uveljavljanja zahtevkov za opustitev, torej za prenehanje kršitev. Skladno z Direktivo 2009/22/ES o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov²⁵ ZVPot v 74. in 75. členu določa, da lahko upravičene organizacije (predvsem potrošniške organizacije) s tožbo zahtevajo opustitev, tj. prenehanje ravnanj, s katerimi se kršijo pravice potrošnikov. Vendar je domet teh tožb omejen le na ravnanje trgovca v prihodnosti, ne učinkuje pa v korist potrošnikov, ki so že bili žrtve nedopustnega ravnanja. Predvsem ne omogoča, da bi s pomočjo te tožbe prizadeti potrošniki uveljavili pravico do plačila denarnega zneska (odškodnina, znižanje cene, vrnitev kupnine). V 76. členu je ZVPot sicer storil korak naprej in omogočil, da se na podlagi tožbe potrošniške organizacije ne le prepove trgovcu določeno ravnanje v bodoče, pač pa tudi, da se ugotovi ničnost že sklenjenih pogodb oz. delov teh pogodb med podjetjem in potrošniki. V primeru obsodilne sodbe (torej sodbe, ki ugotavlja ničnost določb oz. pogodb, ki so za potrošnika neugodne) bi se lahko vsak potrošnik, ki ima s podjetjem sklenjeno takšno pogodbo, lahko skliceval na to, da je že pravnomočno ugotovljeno, da je pogodba (oz. njeno posamezno določilo) nična. Seveda pa tudi to ne

²⁵ UL L 110, 1.5.2009.

pomeni, da je potrošniku že prisojen konkreten denarni znesek; za uveljavljanje tega zahtevka bo moral vložiti samostojno tožbo.²⁶ Predvsem pa je treba kritično poudariti, da tožb po 74. do 76. členu ZVPot potrošniške organizacije (kljub temu, da so to možnost imele več kot 15 let) niso vlagale, za kar ni utemeljenega razloga. Je pa bila s tem zamujena dobra priložnost, da prek teh, po učinku sicer omejenih kolektivnih opustitvenih tožb, potrošniške organizacije kot tudi sodišča in odvetniki pridobijo ustrezne veščine, izkušnje in znanja, ki bodo nujno potrebna za uspešno izpeljavo še bolj zahtevnih kolektivnih odškodninskih tožb za uveljavitev dajatvenih zahtevkov pri množičnih oškodovanjih. Zaradi celovite in prenovljene ter razširjene ureditve kolektivne opustitvene tožbe na področju prava varstva potrošnikov v tem predlogu zakona bodo z njegovo uveljavitvijo določila ZVPot o kolektivnih opustitvenih in ugotovitvenih tožbah iz členov 74 do 76 prenehala veljati, omenjena direktiva EU pa bo tako v pravni red Republike Slovenije odslej prenesena v delu predloga zakona, ki ureja kolektivno opustitveno tožbo (splošne določbe in posebne dodatne določbe, ki veljajo za spore na področju prava varstva potrošnikov).

5.2. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH DRŽAVAH ČLANICAH EVROPSKE UNIJE

5.2.1. Uvodno

V svetu, vključno z državami članicami EU, so uveljavljeni medsebojno zelo različni modeli kolektivne tožbe (ki se lahko tudi dopolnjujejo), na podlagi katerih lahko skupina posameznikov, ki so bili oškodovani v primeru množičnega oškodovanja, zahteva nadomestilo.²⁷ Največje razlike med mehanizmi se nanašajo na njihov obseg, možnost, da jih kot tožniki vložijo zastopniške organizacije ali posamezniki, možnost, da jih vložijo podjetja, zlasti mala in srednja podjetja (MSP), ter način oblikovanja skupine tožnikov (»privolitev« oz. »vključitev« (*opt-in*) ali »odpoved udeležbi« oz. »izključitev« (*opt-out*)), financiranje tožbe in porazdelitev dodeljene odškodnine.²⁸ Glede na določitev procesnega upravičenja za vložitev tožbe je tradicionalno uveljavljena delitev naslednja:

- a. organizacijska tožba (*organisation action*, *Verbandsklage*) je tožba, ki jo lahko vloži organizacija zasebnega prava, ki varuje interese določene skupine oseb (npr. potrošniška organizacija), ki s tožbo uveljavlja zahtevke teh oseb;
- b. javna tožba (*parens patriae tožba*) je tožba, ki jo vloži določen javni (državni) organ (npr. potrošniški ombudsman, regulator, državni tožilec) v korist posameznih prizadetih oseb;

²⁶ Več o tem gl. Galič, Skupinske tožbe na področju potrošniškega prava, v: Pravni letopis 2011, Inštitut za primerjalno pravo, Ljubljana 2011, str. 219–222. Ureditev po državah članicah je predstavljena tudi v sklepnih predlogih generalne pravobranilke Verice Trstenjak v zadevi C-472/10 *Invitel*.

²⁷ Gl. npr. študijo iz leta 2008 z naslovom „Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union“ (Ocena učinkovitosti mehanizmov kolektivnih pravnih sredstev v Evropski uniji), ki jo je naročila Evropska komisija in je na voljo na http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/collective_redress_en.htm#Studies.

²⁸ Gl. npr. Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij; „Evropskemu horizontalnemu okviru za kolektivna pravna sredstva naproti“, Strasbourg, 11.6.2013 COM(2013) 401 final, str. 3.

- c. razredna tožba je tožba, ki jo brez vnaprejšnjega soglasja drugih članov razreda vloži posamezen član v imenu celotne skupine ljudi, ki so se znašli v podobnem pravnem in dejanskem položaju, pri čemer se bo pravnomočnost sodbe raztezala na vse pripadnike skupine.²⁹

5.2.2. Združeno kraljestvo

Splošno

Ureditev kolektivnega varstva v Združenem kraljestvu (ZK) poleg specialne potrošniške zakonodaje, ki je implementirala kolektivno varstvo iz različnih evropskih potrošniških direktiv, predstavljajo predvsem trije instituti, katerih skupni imenovalec je bil do nedavno ta, da so (po vsebini) urejali sistem *opt-in*: i) skupinske tožbe, urejene v splošnem pravilu 19.6 Pravil pravnega postopka (Civil Procedure Rules - CPR), veljavnem v Angliji in Walesu; ii) mehanizem *Group Litigation Order* - *GLO*, namenjen učinkovitejši obravnavi obstoječih primerov na sodiščih, prav tako veljaven le v Angliji in Walesu; in iii) skupinske tožbe na področju antitrusta, urejene v Zakonu o konkurenci iz 1998 (Competition Act 1998 – CA 1998), ki velja na celotnem ozemlju ZK. Skupinske tožbe na področju antitrusta so bile do reforme 1. 10. 2015 namenjene le potrošnikom, sprememba, ki jo je v CA 1998 prinesel *Consumer Rights Act 2015* – *CRA 2015*,³⁰ pa je varstvo razširila tudi na ostale žrtve protikonkurenčnih ravnanj, predvsem pa je uveljavila možnost *opt-out* sistema po vzoru ameriške razredne tožbe.

Med državami članicami EU, ki poznajo množične odškodninske zahteve, je ZK edina država s posebnim kolektivnim varstvom na področju antitrusta,³¹ medtem ko je ureditev

²⁹ Razredna tožba se je kot oblika za varstvo skupinskih interesov razvila predvsem v ZDA in v drugih državah t. i. anglosaškega pravnega kroga. Standarde za razredno tožbo je na osnovi angleške ureditve postavil J. Story v svojih pisanjih. Nanje se je sklicevalo ameriško vrhovno sodišče (gl. npr. primer *Smith v. Swormstedt* iz leta 1853), nato pa so bili prevzeti v zakonodajo. Danes je razredna tožba na zvezni ravni urejena v Pravilu 23 Zveznih pravil o civilnem postopku (Federal Rules of Civil Procedure – Rule 23) iz leta 1938. Zaradi zlorab instituta razredne tožbe in zaznane prevelike moči, ki jo ta institut v praktični posledici daje odvetnikom, je bilo področje razrednih tožb v ZDA večkrat reformirano, leta 2005 so npr. sprejeli Zakon o poštenih uporabi razredne tožbe (Class Action Fairness Act). Temeljni pogoji za vložitev tožbe so: obstajati mora skupina ljudi, pri čemer morajo že ob vložitvi tožbe biti navedene dovolj opredeljene značilnosti razreda; skupina mora biti tako številčna, da bi bila drugačna oblika združitve njenih članov (npr. sosporništvo) nepraktična; tožnik mora biti član razreda in njegovi zahtevki morajo biti tipični za celoten razred; obstajati morajo skupna pravna in dejanska vprašanja za celoten razred; predstavnik skupine mora pošteno in primerno zastopati in varovati interese celotne skupine. Ob začetku postopka morajo biti vsi člani skupine o vložitvi tožbe obveščeni (osebno ali z javno objavo) ter imajo nato možnost, da se v določenem roku iz razredne tožbe izključijo (*opt out*). V nasprotnem primeru pa bo sodba, izdana na podlagi razredne tožbe, bodisi ugodna ali zavrnilna, učinkovala zoper vse člane razreda, ki se niso izločili. Načelo dispozitivnosti je v postopku omejeno (ker je potrebno zagotoviti varstvo tudi osebam, ki v postopku dejansko ne sodelujejo, vendar pa bo sodba učinkovala tudi proti njim). Posebej zapletena vprašanja se pojavljajo glede ugotavljanja škode posameznih članov razreda ter odmere odškodnin - v določenih primerih namreč ni mogoče ugotoviti točnega zneska škode za posameznega potrošnika, pa tudi ne individualno določiti vseh članov razreda. Prikaz ureditve pred reformami gl. v: Galič: Pravna ureditev tožbe za varstvo skupinskih interesov potrošnikov v ZDA in v Avstriji, Podjetje in delo, 1993, št. 7, str. 877-887. Gl. tudi npr.: Bahe-Jachna, New Federal Legislation: The Class Action Fairness Act of 2005, dostopno na: <http://www2.gtlaw.com/pub/alerts/2005/0302.asp>, ter Greer M.H., Peyronnin P., v: Greer M.H. str. 241-293.

³⁰ Schedule 8 (*Private Actions in Competition Law*) v povezavi s členom 81 CRA 2015.

³¹ Ashton, Henry, Competition Damages Actions in the EU, Edward Elgar, 2013, str. 147.

množičnih odškodninskih zahtevkov (tam, kjer jih ob opustitvenih in drugih oblikah zahtevkov sploh poznajo) v drugih državah bodisi splošna (pa še to večinoma zgolj na področju varstva potrošnikov) bodisi specialna na področju varstva okolja.³² Večinoma gre za organizacijske tožbe, medtem ko so ureditve, ki bi poznale splošno razredno tožbo (še posebej v obliki *opt-out*), redkejše. Ne glede na obseg možnosti za vlaganje množičnih zahtevkov v posamezni državi članici so ti na področju antitrusta (kot tudi sicer) zaenkrat v praksi izjemno redki, a gre spričo spoznanjih pozitivnih učinkov instituta ter njegovega razvoja v zadnjih letih tako v državah članicah samih kot tudi na ravni EU prav v primeru kršitev evropskega ali nacionalnega antitrusta pričakovati hiter porast njegove uporabe s strani zakonodajalcev in nato žrtev omejevalnih ravnanj v praksi.

Splošno pravilo 19.6 Pravil pravnega postopka (Rule 19.6. CPR)

V Angliji in Walesu³³ je splošna reprezentativna tožba uveljavljena že od 19. stoletja. Urejena je v delu 19-II CPR z naslovom *Representative parties with the same interest* (Pravilo 19.6), ki omogoča, da ena ali več oseb (kdorkoli, ne le določena, npr. potrošniška organizacija) vloži tožbo v imenu ali proti razredu posameznikov, ki imajo isti interes kot tožnik oz. toženec, tj. predstavnik razreda.³⁴ Sodba zavezuje vse osebe iz razreda, zoper osebe, ki niso stranke postopka, pa se lahko izvrši le z dovoljenjem sodišča.³⁵ Zaradi zahteve po izkazu varovanja *istega interesa* vseh, ki jih predstavlja tožnik oz. toženec, se v praksi redkokdaj uporabi.³⁶

Strogost predpostavk za vložitev reprezentativne tožbe, ki se še posebej odraža v pogodbenih in odškodninskih sporih, je bila aprila 2009 potrjena tudi na področju antitrusta v zadevi *Emerald Supplies Ltd and Others v British Airways plc*.³⁷ Višje sodišče Anglije in Walesa (*High Court of Justice*) in po pritožbi še *Court of Appeals* namreč nista priznali legitimacije za vložitev reprezentativne tožbe dvema uvoznikoma rezanega cvetja iz

³² Podatki o tem, kako so po državah članicah urejene skupinske tožbe, so nezanesljivi in mestoma nenatančni. Tako npr. domala vse monografije o kolektivnem varstvu v EU (ki se sicer večinoma sklicujejo na Poročilo Evropskega parlamenta o kolektivnem varstvu v državah članicah iz leta 2012) Slovenijo uvrščajo med države, ki kolektivnega varstva ne pozna, pri čemer očitno spregledajo ureditev v ZVPot, ki to – sicer v omejenem obsegu – vendarle omogoča. Gl. npr. Ashton, Henry (2013), str. 146; Lianos, Davis, Nebbia, Damages Claims for the Infringement of EU Competition Law, Oxford University Press, 2015, str. 64.

³³ Škotska in S Irska namreč skupinskih tožb v svojih procesnih pravilih ne urejata. Karlsgodt (ur.), *World Class Actions*, Oxford University Press, 2012, str. 169.

³⁴ Karlsgodt (2012), str. 169, 178.

³⁵ Ashton, Henry (2013), str. 147.

³⁶ Gl. npr. *Duke of Bedford v Ellis* [1901] AC 1, HL, in *Markt & Co. Ltd. v Knight Steamship Co. Ltd* [1910] 2 KB 1021(CA), kjer so sodniki poudarili, da se skupen interes lahko izkaže le, če spori izvirajo iz iste pogodbe, ne iz več enakih pogodb (četudi so posledica istega protipravnega ravnanja), saj so v slednjem primeru ugovori toženca napram tožnikom lahko različni, poleg tega so si tožnikovi zahtevki konkurirali v smislu, da bi ugoditev enemu pomenila zmanjšanje sredstev toženca za druge, saj ni bilo na voljo skupnega fonda, iz katerega bi se lahko poravnali. V kasnejših sodbah (*John v Rees* [1970] Ch 345, *Prudential Assurance Co Ltd v Newman Industries Ltd* [1981] Ch 229, *Irish Shipping Ltd v Commercial Union Assurance Co plc* [1991] 2 QB 206, *Millharbour Management Ltd* [2011] EWHC 611) so kriterije (sicer večinoma le zunaj odškodninskih primerov, gl. npr. *EMI Records Ltd v Riley* [1988] 1 WLR 923) omilili. Več o tem Andreangeli, *Private Enforcement of Antitrust*, Edward Elgar, 2014, str. 198-205.

³⁷ *Emerald Supplies Ltd and Others v British Airways plc* [2009] EWHC 741 (Ch). Gre za prvi primer odškodninskega zahtevka s strani neposrednih in posrednih kupcev kršitelja antitrusta na Otoku. Več o tem gl. <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2009/741.html>; Brown/Smith: *The International Comparative Legal Guide to: Class & Group Actions 2011*, England and Wales, Commercial Dispute Regulation, Global Legal Group (<http://www.idlg.co.uk/khadmin/Publications/pdf/3973.pdf>); Ashton, Henry (2013), str. 147-148; Andreangeli (2014), str. 208-209.

Kolumbije v ZK v imenu (poleg njiju samih tudi) vseh drugih neposrednih in posrednih kupcev storitev letalskega prevoza, cena katerih je bila v letih 1996 do 2006 zvišana zaradi dogovora oz. usklajenega ravnanja *British Airways* in desetih drugih letalskih prevoznikov (zahtevala sta povračilo preplačanih zneskov s strani tistih kupcev, ki so zaradi nezakonitega dviga cen plačali višji znesek; izgubo dobička kupcev, če so ti preplačilo prenesli naprej, a zaradi višje cene izgubili del prodaje; ter drugo zato nastalo škodo). Po mnenju sodišč³⁸ niso imeli vsi zastopani enakega interesa v zadevi, saj so bili zastopani tako neposredni kot posredni kupci z različnimi (celo nasprotujočimi si) trditvami in dokazi glede nastale jim škode, tožena stranka pa bi imela lahko zoper različne prejemnike storitev različne ugovore. Predvsem zaradi ugovora *passing-on* ob vložitvi tožbe ni jasno, ali sploh imajo vsi zastopani zahtevek napram kršitelju oz. ali so uspeli prenesti preplačilo naprej v verigi.³⁹ Odgovor na vprašanje, ali posamezna oseba sodi v zastopani razred, je torej odvisen od uspeha z zahtevkom samim. Šele v trenutku sprejema odločitve je jasno, kdo sploh lahko tvori razred, medtem ko v trenutku vložitve tožbe prav nobenega od neposrednih ali posrednih prejemnikov storitev ni moč opredeliti za člana zastopanega razreda. Poleg tega sta sodišči menili, da varstvu množičnega interesa v tem primeru v celoti zadošča institut GLO. Kljub temu, da sodišči v sami sodbi poudarita pomen kolektivnega varstva na področju antitrusta, z argumentacijo, ki jo pri razlagi Pravila 19.6 CPR izbereta, nakažeta, da to ne more biti neomejeno in da nista naklonjeni ameriškemu (*opt-out*) tipu razredne tožbe. Odločitev so mnogi opisovali kot poraz ideje o vlaganju razrednih *opt-out* tožb na Otoku prav v času, ko so postali pozivi k uveljavljanju kolektivnega varstva v Evropi vse glasnejši. Glede na večinoma negativne odzive na oktobra 2009 objavljeni predlog direktive o odškodninskih tožbah na področju antitrusta (ki je predvideval *opt-out* sistem), obravnavano stališče ni bilo osamljeno. Zaradi neustreznosti obstoječega sistema kolektivnih tožb so se pred nekaj leti pojavile zahteve po njegovem reformiranju, še posebej na področju antitrusta.

Group Litigation Order – GLO

Group Litigation Order - GLO je prav tako institut angleškega in valižanskega prava, urejen v CPR. Kljub temu, da ne ureja skupinskih tožb in je zgolj mehanizem za učinkovitejše obvladovanje primerov na sodiščih, je zaradi fleksibilnosti in prilagodljivosti za reševanje množičnih zahtevkov primernejši v primerjavi s togim pravilom 19.6. CPR in je v praksi tudi največkrat uporabljen.⁴⁰ V CPR je bil kot del Woolfove reforme vključen leta 1999 zatem, ko so se v 80-ih in 90-ih letih sodišča spopadala z reševanjem številnih množičnih sporov in so – prav zaradi togosti pravila 19.6 CPR – v praksi razvila institut GLO, ki so ga nato kodificirali v CPR (Part 19-III⁴¹).⁴² Woolfovo Poročilo o civilnem sodstvu iz leta 1996, ki je botrovalo zakonitvi GLO v sklopu reforme procesnih pravil leta 1999, je poudarjalo pomen

³⁸ Podprtem s sklicevanjem na pisanje prof. Zuckermana in na tridelni test za dopustnost reprezentativne tožbe, ki ga je vzpostavil Lloyd LJ v zadevi *Pan Atlantic Insurance Company Limited and another v Pine Top Insurance Company Limited* [1989] 1 Lloyd's Law Reports 568, 571. Ashton, Henry (2013), str. 148.

³⁹ S tem pa za razliko od ameriškega vrhovnega sodišča (*Hanover Shoe Inc v. United Shoe Machinery Corp* (1968) 392 US 481) in v skladu s stališčem Evropske komisije prizna ugovor *passing-on*.

⁴⁰ Seznam sklepov GLO je objavljen na: www.hmcourts-service.gov.uk/cms/150.htm. Komentatorji menijo, da je tudi število GLO-jev omejeno zaradi odsotnosti *opt-out* sistema. Ashton, Henry (2013), str. 148.

⁴¹ Urejen je v Sekcijah 19.10 do 19.15 CPR. Več o tem gl. na: <http://www.justice.gov.uk/guidance/courts-and-tribunals/courts/queens-bench/group-litigation-orders.htm>, <http://www.justice.gov.uk/guidance/courts-and-tribunals/courts/procedure-rules/civil/contents/parts/part19.htm#IDAGYQ2B>. Gl. tudi Karlsgodt (2012), str. 170, 178.

⁴² Ashton, Henry (2013), str. 148; Andreangeli (2014), str. 194-198.

kolektivnega varstva, a je močno nasprotovalo ameriškemu *opt-out* sistemu kolektivnih tožb.⁴³ Sistem GLO je sicer podoben *opt-in* mehanizmu kolektivnega varstva, vendar naj bi v primerjavi z njim zahteval (pre)več aktivnosti na strani tožnikov.⁴⁴ GLO omogoča skupno obravnavo več primerov, ki zadevajo ista ali povezana dejanska ali pravna vprašanja. Za razliko od ureditve reprezentativnih tožb po Pravilu 19.6. CPR daje sodišču veliko diskrecije. Sodišče se glede na okoliščine in število primerov ob upoštevanju, kaj je za obravnavo primerov najbolj pravičen in primeren način, odloči, ali bo izdalo GLO ali ne, pri čemer minimalno število primerov ni predpisano.⁴⁵ Od sistema skupinskih tožb se GLO razlikuje v tem, da je predpostavka za GLO ta, da imajo vse stranke GLO predhodno obstoječ in identificiran tožbeni zahtevek.⁴⁶ Vodi se register zahtevkov in vsaka sodba glede enega od teh zahtevkov velja tudi za vse ostale iz registra. Dodatni zahtevki se po začetku postopka lahko vpišejo v register in jih sodba načeloma prav tako zavezuje.⁴⁷ Predlog za izdajo GLO mora vsebovati povzetek narave spora, število in naravo že postavljenih zahtevkov, število strank, ki bodo predvidoma vključene, skupna dejanska in pravna vprašanja, ki bodo verjetno relevantna v postopku, ter podatek o tem, ali so znotraj skupine morebiti kakšne manjše skupine s svojimi interesi, ki so drugačni od interesa preostalega dela skupine.⁴⁸

Specialna zakonodaja o reprezentativnih tožbah na področju varstva potrošnikov

Poleg splošnega pravila 19.6 CPR in GLO, ki ju pozna pravo Anglije in Walesa, so v pravu ZK urejeni še vsi tisti mehanizmi, ki so posledica implementacije nekaterih evropskih potrošniških direktiv (o zavajajočem oglaševanju, o nepoštenih pogodbenih pogojih, o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov, o nepoštenih poslovnih praksah), pri čemer je ZK primarno odgovornost za uveljavljanje te zakonodaje naložilo vladnim agencijam, npr. *Office of Fair Trading – OFT* (leta 2014 je to vlogo prevzela *Competition and Markets Authority - CMA*), v primeru, ko posamezna zakonodaja možnost uveljavljanja daje tudi potrošniškim organizacijam (te imajo praviloma na voljo zgolj opustitvene zahtevke), pa mora le-te predhodno odobriti vlada (zaenkrat ima ta status zgolj potrošniška organizacija *Which?*, ki tožbe za zavarovanje interesov potrošnikov v praksi vloga zelo redko).⁴⁹

Skupinske tožbe na področju antitrusta

Praksa ugotavlja, da so v ZK odškodninske tožbe zoper kršitelje antitrusta do danes vlagale praviloma pravne osebe, ki so bile v poslovni zvezi s kršiteljem, ki jim je npr. dobavljal večje količine »karteliziranega« blaga, zaradi česar so utrpele večjo škodo in je bilo pravdanje s kršiteljem posledično ekonomsko upravičeno. Potrošniki in majhna podjetja se na drugi strani tega varstva zaradi nizkih vrednosti zahtevkov in posledično stroškovni neučinkovitosti postopkov niso posluževala. Tudi mehanizem skupinske tožbe po sistemu *opt-in*, ki je bil potrošnikom na voljo do 1. 10. 2015, ni bil učinkovit, saj ni zajel pomembnejšega števila oškodovancev in je predstavljal preveliko breme za potrošniške organizacije v vlogi

⁴³ Andreangeli (2014), str. 194-195.

⁴⁴ Ibid, str. 197-198.

⁴⁵ Karlsgodt (2012), str. 178-182; Ashton, Henry (2013), str. 148; Andreangeli (2014), str. 195-196.

⁴⁶ Ashton, Henry (2013), str. 148.

⁴⁷ Ibid, str. 148; Andreangeli (2014), str. 196-197.

⁴⁸ Ashton, Henry (2013), str. 148.

⁴⁹ Karlsgodt (2012), str. 183.

predstavnika razreda. Novi sistem *opt-out*, ki je v veljavi od 1. 10. 2015, pa naj bi bil zaradi zajema bistveno večjega obsega razreda in drugih novosti veliko bolj učinkovit.

Sekcija 47B CA 1998 (2002-2015): reprezentativna opt-in potrošniška tožba

V ZK je bila specialna ureditev skupinskih tožb v CA 1998 vnesena leta 2002 z Zakonom o podjetjih (*Enterprise Act*). Pred tem so se takšni primeri lahko reševali le po splošnih pravilih iz 19.6 CPR (ki, kot je pokazal primer *Emerald Supplies*, za to področje niso najbolj primerna) ali z uporabo mehanizma GLO (ki je bil v konkurenčnopравnih zadevah do uveljavitve specialne zakonodaje uporabljen le enkrat⁵⁰).

Sekcija 47B CA 1998 (*Claims brought on behalf of consumers*), kot je bila v veljavi med letoma 2002 in 2015, je urejala reprezentativno *opt-in* tožbo, ki jo je lahko na Pritožbeno sodišče ZK za konkurenco (*Competition Appeal Tribunal - CAT*) v imenu (vsaj dveh določenih) potrošnikov vložila organizacija, ki je za to predhodno pridobila (splošno) legitimacijo od Ministra za trgovino in industrijo.⁵¹ Oktobra 2005 je bila pristojnost za vlaganje reprezentativnih tožb podeljena Zvezi potrošnikov (*Consumers' Association*, poznani pod imenom *Which?*),⁵² ki je zaenkrat edina organizacija s takšnim statusom. Za pridobitev letga je morala izkazati svojo neodvisnost, nepristranskost, ugled in nekatere druge lastnosti, ki jih je določil Minister za trgovino in industrijo. Reprezentativna *opt-in* tožba je bila lahko vložena le, če so bili izpolnjeni naslednji pogoji: (1) vsaka oseba z zahtevkom se je morala strinjati s tožbo; (2) tožba je bila lahko (na CAT) vložena zgolj v t. i. *follow-on* primerih;⁵³ (3) oškodovane osebe so bili potrošniki. Odškodnina se je mora plačati neposredno posameznim potrošnikom, če so se organizacija in potrošniki strinjali, pa lahko organizaciji. Glede na to, da je šlo za *follow-on* tožbo, naj bi bilo kljub pravilu *loser pays* malo verjetno, da bi imele potrošniške organizacije s sodelovanjem v takšnih pravih visoke stroške.⁵⁴ Razlog za odločitev za *opt-in* tip kolektivnega varstva naj bi bil v tem, da se je želelo čim bolj spoštovati načelo avtonomije v pravnem postopku in se izogniti zlorabam, ki jih omogoča sistem *opt-out*.⁵⁵

Prva in (v 14 letih – med 2002 in 2015) edina reprezentativna tožba po tem modelu je bila vložena leta 2007 s strani *Which?* zoper *JJB Sports plc* po pravnomočnosti odločbe OFT iz leta 2003.⁵⁶ OFT je namreč ugotovil, da so proizvajalec nogometnih dresov *Umbro* ter več trgovcev teh dresov (med njimi *JJB Sports plc*) kršili britanski antitrust s sklenitvijo več omejevalnih sporazumov o določitvi cen dresov Anglije in dresov nogometnega kluba

⁵⁰ 2001 Folio 398 *Prentice Ltd v DaimlerChrysler UK*, pri čemer sta se stranki pred sojenjem poravnali. Izdaja GLO se na področju konkurenčnega prava lahko zahteva le od *High Court*. Ashton, Henry (2013), str. 148, 149.

⁵¹ *Secretary of State for Trade and Industry*, sedanj *Secretary of State for Business, Innovation and Skills*.

⁵² Specified Body (Consumer Claims) Order 2005 (SI No 2365). Gl. http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2005/2365/pdfs/ukxi_20052365_en.pdf.

⁵³ Na redna sodišča so odškodninske tožbe v ZK lahko sicer vložene tudi kot *stand-alone*. Andreangeli (2014), str. 205, in tam navajana sodna praksa.

⁵⁴ Primer *JJB Sports*, opisan spodaj, je sicer pokazal, da je imela organizacija s primerom, ki se je zaključil zunajsodno, visoke stroške. Potrošniki naj sicer tudi v primeru izgube na sodišču stroškov ne bi nosili, temveč bi jih krila tožeča organizacija.

⁵⁵ Andreangeli (2014), str. 192.

⁵⁶ Odločba OFT No CA98/6/2003 z dne 1. avgusta 2003. Pritožbena odločba CAT v zadevi: *JJB Sports plc and Allsports Limited v Office of Fair Trading* [2004] CAT 17.

Manchester United.⁵⁷ Civilna tožba na CAT⁵⁸ je morala biti v skladu z CA 1998 vložena v dveh letih od pravnomočnosti odločbe o kršitvi. Potrošniška organizacija je predvidevala, da se bo postopku pridružilo vsaj dva milijona potrošnikov, v resnici se jih je le pičlih 130. Januarja 2008 je prišlo do poravnave in sicer je tožena stranka tistim, ki so uveljavili pravico *opt-in*, povrnila okoli 20 funtov (za drese so kupci plačali okoli 39,99 funtov), vsem ostalim, ki so nanjo naslovili samostojne zahteve, pa od 5 do 10 funtov. CAT je zato ustavil postopek in naložil tožencu plačilo stroškov *Which?*.⁵⁹ Predstavniki *Which?* so kljub poravnavi priznali, da je bila akcija vse prej kot uspešna, saj so porabili ogromno denarja in drugih resursov za njeno izvedbo (npr. za obveščanje o akciji), ki je zajela bistveno premalo žrtev omejevalnega ravnanja. Iskanje oškodovancev naj bi bilo zamudno in neučinkovito, težave je povzročalo pravilo, da morajo biti vsi člani razreda poimensko navedeni na obrazcu. Poleg tega se je od tistih, ki so se vključili v postopek, zahtevalo ogromno aktivnosti s predložitvijo računov (nekateri so jih že zavrgli, poleg tega naj ne bi bilo jasno, ali bodo sploh zadoščali kot dokaz), izpeljali so tudi natečaj za odvetniško družbo, ki bi jih zastopala na sodišču, težave so imeli z izračunom preplačila,...⁶⁰ Dejali so, da do reforme obstoječega sistema tovrstnih akcij ne nameravajo voditi, in poudarili, da je za uspeh množičnega uveljavljanja zahtevkov nujno potrebna uveljavitev reprezentativne tožbe po sistemih *opt-out* in *cy pres*.⁶¹ Tem idejam je z argumentom, da bo to omogočilo poplavo neobvladljivih in neutemeljenih primerov, pričakovano nasprotovala *Confederation of British Industry*, ki se je zavzemala za alternativno reševanje takšnih sporov.⁶²

Predlogi za spremembe (2007-2015)

Začetki reformiranja ureditve skupinskih tožb (tedaj še na splošno, ne le na področju antitrusta) sicer segajo v leto 2005, ko je *Department of Trade and Industry* (DTI) v okviru vladne potrošniške strategije izdal posvetovalni dokument o potrošniških reprezentativnih tožbah.⁶³ Leta 2006 je DTI izdal nov posvetovalni dokument, odzivi na katerega so bili s strani *Department for Business, Enterprise and Regulatory Reform* (BERR) objavljeni leta 2008. OFT in potrošniške organizacije so se že takrat zavzemali za *opt-out* sistem, medtem ko so predstavniki podjetij nasprotovali skupinskim tožbam, še posebej pa amerškemu *opt-out* sistemu, in so pristajali kvečjemu na skupinske tožbe s poimenskimi člani razreda, predlagali so tudi, da bi moralo izvedbo vsakega takega postopka odobriti sodišče. Od tedaj dalje se je (verjetno zaradi zgoraj opisanega primera *JJB Sports* in z njim povezanih kritik) fokus reformiranja s splošne ureditve skupinskih tožb preusmeril na skupinske tožbe na področju antitrusta. Preusmeritev fokusa s splošne k specialni ureditvi na področju antitrusta je bila torej ravno nasprotna od preusmeritve v aktivnostih Evropske komisije, ki je kolektivno varstvo v obliki odškodninskih tožb sprva predvidela na področju antitrusta, a se je nato odločila za horizontalen (in zaenkrat *soft-law*) pristop.

⁵⁷ Gl. Ashton, Henry (2013), str. 149-150; Andreangeli (2014), str. 206.

⁵⁸ Ki je poleg tega, da je pritožbeni organ v upravnem postopku ugotavljanja kršitve antitrusta, tudi prvostopenjski organ v odškodninskih in drugih civilnih tožbah zaradi kršitev antitrusta.

⁵⁹ Ashton, Henry (2013), str. 150.

⁶⁰ Andreangeli (2014), str. 206-208.

⁶¹ Ashton, Henry (2013), str. 150-151.

⁶² Ibid, str. 150-151; Andreangeli (2014), str. 206.

⁶³ Ashton, Henry (2013), str. 151-152.

Po neuspešni akciji *Which?* v primeru *JJB Sports* se je na obstoječi sistem usul plaz kritik in so se okrepile ideje po njegovem reformiranju po vzoru ameriške ureditve. Tudi OFT je zastopal podobno stališče kot *Which?* in je v leta 2007 izdanih priporočilih, naslovljenih na vlado ZK,⁶⁴ predlagal izboljšave tedaj uveljavljenih gabaritov: razširitev specialne tožbe iz sekcije 47B CA 1998 (ali pa ustrezno preoblikovanje instituta GLO) na vse žrtve omejevalnih ravnanj; razširitev pristojnosti CAT na *stand-alone* primere;⁶⁵ uveljavitev *opt-out* reprezentativnih tožb, ki bi znižale stroške in predvsem povečale učinkovitost antitrusta, pri čemer bi bilo sodišče tisto, ki bi se odločilo za individualno tožbo, skupinsko *opt-in* ali skupinsko *opt-out* tožbo.

Leta 2012 je reformne predloge glede skupinskih tožb na področju antitrusta oblikoval tudi vladni oddelek Department for Business, Innovation & Skills (BIS), s katerimi je (vsaj na področju antitrusta) nadaljeval predhodne poskuse britanske vlade za spremembo ureditve skupinskih tožb. V ospredju razprave sta bili poleg vprašanja *opt-in ali opt-out?* tudi (ali še bolj) vprašanja *samo potrošniki ali tudi drugi oškodovanci?* ter *samo follow-on ali tudi stand-alone tožbe pred CAT?* Glede slednjega se je vlada ZK kljub ugotovitvi, da se v ZK v praksi praviloma vlagajo *follow-on* tožbe, zavzela za razširitev na *stand-alone* primere pred CAT.⁶⁶ Glede vprašanja primerne člane razreda je vlada menila, da mora biti kolektivno varstvo na voljo vsem osebam, torej tako potrošnikom kot podjetjem, glede vprašanja, ali in kdo lahko v imenu oškodovancev sproži postopek kolektivnega varstva, pa je menila, da je OFT najprimernejši predstavnik.⁶⁷ Pri presoji *opt-in* in *opt-out* modelov je obravnavala še tretji model, imenovan »*pre-damages opt-in*«, v primeru katerega se morajo stranke vključiti v razred kot člani, kar lahko storijo kadarkoli do določitve višine odškodnine (celo po ugotovitvi odgovornosti toženca). Za razliko od običajnega *opt-in* sistema torej članov razreda ali večjega števila članov razreda ni treba takoj identificirati.⁶⁸ Za razliko od *opt-out* sistema pa je tudi sistem *pre-damages opt-in* še vedno *opt-in* sistem, ki ima bistveno manjši povračilni učinek za oškodovance, s tem pa tudi manjši odvrčalni učinek za kršitelje kot *opt-out* sistem. OFT se je v odgovor na vladne predloge ponovno zavzel za *opt-out* sistem, ki bi bil na CAT na voljo vsem osebam tako v *follow-on* kot *stand-alone* primerih. Glede potrebnih varovalk pred zlorabo sistema je predlagal strog postopek certifikacije, prepoved prisojanja kaznovalnih odškodnin in ohranitev načela *loser pays*.

V začetku 2013 je britanska vlada objavila odgovor na posvetovanja iz 2012. Zavedajoč se slabosti dotedanjega *opt-in* sistema in na podlagi študije primerjalnih ureditev se je odločila za uvedbo omejenega *opt-out* sistema skupinskih tožb z dodanimi varovalkami za preprečitev njegove zlorabe (stroga presoja predloga za kolektivno varstvo s strani sodišča; možnost učinka *opt-out* le za osebe, domicilirane v ZK; prepoved kaznovalnih in

⁶⁴ OFT, *Private Actions in Competition Law: Effective Redress for Consumers and Business*, Recommendations, November 2007.

⁶⁵ Glede tega je OFT poudarjal, da vztrajanje pri *follow-on* tožbah že zato ni primerno, ker OFT ne preiskuje vsakega primera kršitve, zaradi česar bi lahko nekateri oškodovanci ostali brez varstva (pred CAT). Andreangeli (2014), str. 211.

⁶⁶ Pri tem se je sklicevala na statistiko v Kanadi (kjer je bilo med leti 1997 in 2008 25% *stand-alone* tožb). Ashton, Henry (2013), str. 153.

⁶⁷ Avtorji navajajo, da je britanska vlada že leta 2005 predlagala odpravo pogoja, da mora biti telo, ki je lahko predstavnik po tedanjem sistemu (torej predstavnik potrošnikov – oškodovancev v primeru kršitev antitrusta), uvrščeno na seznam kot primerno telo v skladu s *Specified Body (Consumer Claims) Order 2005*. Ashton, Henry (2013), str. 155.

⁶⁸ Ashton, Henry (2013), str. 153-154.

eksemplaričnih odškodnin; veljalo bi načelo *loser pays*; prepoved odvetniških nagrad, vezanih na višino odškodnine; nerazdeljeno odškodnino se nameni *Access to Justice Foundation*). Zaradi novih in drugačnih rešitev so se odločili, da ga uvedejo le na področju antitrusta in da pristojnost za reševanje primerov (tokrat bodisi kot *follow-on* bodisi kot *stand-alone*) podelijo CAT, ki je bil že do tedaj pristojen za obravnavo odškodninskih in drugih civilnih tožb zaradi kršitev antitrusta.⁶⁹ Predstavniki razreda so lahko oškodovanci ali telo, ki »pristno« zastopa njihove interese (npr. potrošniške organizacije, ne pa odvetniške pisarne, vlagatelji ipd.). Predlog je predvidel tudi uveljavitev nizozemskemu institutu *Wet Collectieve Afhandeling Massaschade*⁷⁰ podobnega instituta *opt-out* kolektivne poravnave (*opt-out collective settlement*), ki bi se odvila na CAT.⁷¹

Leta 2015 je bil sistem skupinskih tožb na področju antitrusta dokončno reformiran. CRA 2015 je z veljavo od 1. 10. 2015 posegel v besedilo CA 1998 in vanj vključil prenovljena določila o zasebnopravnem uveljavljanju antitrusta.⁷² V CA 1998 so bile tako prenovljene ali vanj na novo vključene sekcije 47A-47E, 49, 49A-E, 58, 58A, 59 idr., med katerimi so tudi sekcije o kolektivnem uveljavljanju antitrusta (predvsem 47B-47E). CRA 2015 je posegel tudi v besedilo Enterprise Act 2002,⁷³ kar zadeva delo CAT glede na prenovljeni sistem zasebnega uveljavljanja antitrusta. V tem okviru je priporočil tudi vsebino novih pravil CAT za izvajanje nove zakonodaje. CAT je na tej podlagi takoj leta 2015 sprejel nova Pravila postopka,⁷⁴ ki v poglavju V (*Collective Proceedings and Collective Settlements*) natančneje urejajo postopkovna vprašanja kolektivnega varstva antitrusta pred CAT.

Novi CRA 2015 in nova Pravila CAT 2015: skupinska tožba opt-in ali opt-out

Spremenjena Sekcija 47B CA 1998 (*Collective proceedings before the Tribunal*)⁷⁵ določa, da lahko »kolektivni postopek«, ki združuje vsaj dva zahtevka v smislu sekcije 47A, začne oseba, ki se predlaga za predstavnika v tem postopku. Spremenjena Sekcija 47A (*Proceedings before the Tribunal: claims for damages etc.*) kot osebo, ki lahko postavi zahtevek (enaki kriteriji v primeru kolektivnega postopka po sekciji 47B veljajo tudi glede članov razreda), določa vsako osebo, ki ima po pravu ZK možnost vložiti odškodninsko ali drugo tožbo ali zahtevo zaradi kršitve britanskega ali evropskega antitrusta. Zasebnopravno uveljavljanje antitrusta torej po novem ni več omejeno na potrošnike. Iz določil Sekcije 47A izhaja tudi, da te tožbe na CAT niso več na voljo zgolj kot *follow-on* tožbe, temveč so lahko vložene tudi kot samostojne (*stand-alone*) tožbe.⁷⁶

Pravila Sekcije 47B izrecno določajo, da ni potrebno, da so vsi zahtevki naperjeni zoper vse tožence; da postopek lahko združuje zahtevke, ki so bili postavljeni kot posamični zahtevki po postopku iz Sekcije 47A; in da se posamični zahtevek po postopku iz Sekcije 47A lahko obravnava v kolektivnem postopku le s soglasjem postavitelja posamičnega zahtevka.

⁶⁹ Ashton, Henry (2013), str. 155; gl. tudi Andreangeli (2014), str. 212.

⁷⁰ Več o tem gl. Ashton, Henry (2013), str. 155-160.

⁷¹ Več o tem gl. Andreangeli (2014), str. 213-226.

⁷² Schedule 8 CRA 2015 (*Private Actions in Competition Law, Part I Competition Act 1998*), tč. 1-17.

⁷³ Part II Enterprise Act 2002, tč. 18-36.

⁷⁴ 2015 No. 1648, Competition, The Competition Appeal Tribunal Rules 2015, v veljavi od 1. 10. 2015.

⁷⁵ Nova pravila Sekcije 47B se uporabljajo tudi za zahtevke, ki so nastali pred uveljavitvijo pravil.

⁷⁶ Ki zahtevajo tudi ugotavljanje protipravnosti, saj kršitev pristojni organi (*Competition and Markets Authority* – CMA in CAT kot pritožbeni organ oz. Evropska komisija ter Splošno sodišče in Sodišče v okviru sodne presoje odločbe Komisije) (še) niso presojali.

Kolektivni postopek se začne z vložitvijo obrazca o postavitvi zahtevka v kolektivnem postopku (*collective proceedings claim form*). Vloži ga oseba, ki se predlaga za predstavnika razreda. Pravila natančno določajo, kaj mora biti navedeno na obrazcu in kaj mu je treba priložiti.⁷⁷ Po prejemu vloge sodni tajnik vlagatelju pošlje potrdilo o prejemu vloge in mu (razen v določenih primerih) naloži, da vlogo (obrazec) pošlje tožencu (in tudi na CMA), in mu da navodila, kako in v kakšnih rokih mora to storiti. Pravila CAT 2015 nadalje določajo še način in roke za odgovor toženca na prejeto vlogo ter dolžnost tajnika, da o prejemu vloge s strani toženca obvesti predlaganega predstavnika in da objavi povzetek vloge na spletnih straneh CAT ali na drug način po navodilu predsednika CAT. Sodišče mora takoj, ko je mogoče, opraviti posvetovanje o obravnavi primera (*case management conference*), na katerem obravnava relevantna vprašanja v zvezi s primerom.⁷⁸

Pravila CAT 2015 določajo, da lahko sodišče na naroku za obravnavo predloga za kolektivni postopek obravnava katerikoli predlog toženca, s katerim ta zahteva izločitev v celoti ali v delu enega ali več zahtevkov za vključitev v kolektivni postopek, ali izdajo t. i. sumarne sodbe (*summary judgment*). Vsak član predlaganega razreda lahko predlaga podajo pisnih navedb ali ustnih navedb na naroku za obravnavo predloga za kolektivni postopek.

Kolektivni postopek se lahko nadaljuje le, če CAT (po zaslišanju strank) izda sklep o kolektivnem postopku (*collective proceedings order*). To sme narediti zgolj v primeru, da CAT oceni, i) da je predlagatelj kolektivnega postopka oseba, ki jo CAT lahko pooblasti za predstavnika v postopku (*authorization of the class representative*),⁷⁹ in ii) da gre za zahtevke, ki so primerni za vključitev v kolektivni postopek (*certification of the claims eligible for inclusion in collective proceedings*).⁸⁰ CA 1998 predpisuje vsebino sklepa o kolektivnem postopku: 1. pooblastitev predlagatelja postopka za predstavnika razreda v kolektivnem postopku; 2. opis razreda oseb, katerih zahtevki so lahko vključeni v postopek (pri čemer ni potrebna navedba članov in števila članov); in 3. določitev postopka kot *opt-in* ali *opt-out*, dodatno vsebino pa določajo še Pravila CAT 2015.

⁷⁷ Predlagatelj ali njegov zastopnik mora s podpisano in datirano izjavo o resničnosti jamčiti za vsebino na obrazcu.

⁷⁸ Npr. o tem, kako vročati obrazec zunaj ZK; v kakšnem času naj toženec odgovori na obrazec; v kakšnem času lahko član razreda ali druga oseba ugovarja zoper vlogo ali zoper to, da bi bila predlagana oseba predstavnik razreda; o naroku za obravnavo vloge; o prekinitvi postopka zaradi poskusa alternativnega reševanja spora.

⁷⁹ Tj. v skladu z odstavkom 8 Sekcije 47B oseba, za katero CAT ocenjuje, da je pravično in primerno, da je ta oseba predstavnik razreda, pri čemer ni relevantno, ali je ta oseba član razreda ali ne - slednje bo npr. takrat, ko bo predlagatelj potrošniška organizacija ali kakšna zbornica. CAT pri presoji pravičnosti in primernosti upošteva, ali bi ta oseba pravično in primerno zastopala interese članov razreda; ali nima lastnega interesa, ki bi bil v konfliktu z interesi članov razreda; kdo izmed morebiti več različnih predlagateljev je bolj primeren za predstavnika; ali bo predlagatelj lahko plačal toženčeve stroške, če bo tako odločeno; idr. V primeru, da znotraj razreda obstaja podrazred s skupnimi interesi, lahko sodišče določi, da podrazred predstavlja druga oseba, ki izpolnjuje predpisane pogoje.

⁸⁰ Pravila o certifikaciji določajo, da so zahtevki lahko vključeni v kolektivni postopek, če so postavljeni v imenu določljivega razreda oseb, če obravnavajo »skupna vprašanja« (kar Pravila definirajo kot ista, podobna ali povezana dejanska ali pravna vprašanja) in če so primerni za obravnavo v kolektivnem postopku. Pri presoji slednjega mora sodišče upoštevati vse okoliščine, ki jih šteje za primerne, vključujoč: ali je kolektivni postopek primeren način za pravično in učinkovito razrešitev »skupnih vprašanj«; kakšni so stroški in koristi z nadaljevanjem kolektivnega postopka; ali so člani razreda vložili kakšne posamične tožbe v zvezi s temi ali podobnimi zahtevki; kakšni sta velikost in značilnost razreda; kakšne so možnosti za ugotavljanje članstva v razredu; ali so zahtevki primerni za prisoditev agregatne odškodnine; ali je na voljo alternativno reševanje sporov ali druge možnosti za rešitev spora, vključno s prostovoljnimi shemami pred CMA ali drugimi podobnimi shemami.

Kolektivni postopek po sistemu *opt-in* (*opt-in collective proceedings*) je postopek, ki poteka v imenu vseh članov razreda, ki se vključijo v postopek tako, da o tem na s strani CAT predpisani način in v predpisanem roku obvestijo predstavnika razreda. Kolektivni postopek po sistemu *opt-out* (*opt-out collective proceedings*) pa je postopek, ki poteka v imenu vseh članov razreda, razen i) tistih članov razreda, ki so se iz razreda izključili tako, da so o tem na s strani CAT predpisani način in v predpisanem roku obvestili predstavnika razreda, in ii) vseh tistih članov razreda, ki v določenem relevantnem trenutku niso domicilirani v ZK in ki predstavnika razreda niso na s strani CAT predpisani način in v predpisanem roku obvestili o vključitvi v razred. Sodišče pri odločanju med možnostima *opt-in* in *opt-out* lahko upošteva vse okoliščine, ki jih šteje za relevantne, vključno z vsemi tistimi, ki so relevantne za presojo ustreznosti zahtevkov za obravnavo v kolektivnem postopku, dodatno pa še, kakšna je utemeljenost zahtevka ter ali je postopek glede na okoliščine, vključno s tem, kakšna je ocenjena višina odškodnine, ki jo lahko prejmejo posamezni člani razreda, smiselno voditi po sistemu *opt-in*. Nekateri avtorji menijo, da slednje nakazuje, da naj bi se za *opt-out* sistem CAT odločal le, če bi se *opt-in* sistem izkazal za nesmiselnega.⁸¹

Po izdaji sklepa o kolektivnem postopku mora predstavnik razreda o sklepu s predpisano vsebino⁸² obvestiti člane razreda. Sledi vključevanje v oz. izključevanje iz razreda v roku in na način, ki ju predpisuje sklep o kolektivnem postopku.⁸³ Članu razreda, ki ni ravnal v skladu s tem, lahko sodišče glede na okoliščine, še posebej glede na to, ali je zamudo zakrivil član sam, ter glede na to, ali bi bil toženčev položaj s takšno vključitvijo bistveno otežen, vseeno dovoli vključitev v oz. izključitev iz razreda. Predstavnik razreda mora vzpostaviti register, v katerem beleži imena oseb, ki vstopijo v razred ali izstopijo iz razreda.⁸⁴ Pravila CAT 2015 izrecno določajo, da predstavnik razreda v postopek ne sme vključevati drugačnih zahtevkov od tistih, zajetih v sklepu, niti ne sme spreminjati osebe toženca. Sodišče pa lahko pod določenimi pogoji na lastno pobudo ali na predlog predstavnika razreda, člana razreda ali toženca s sklepom spremeni, razveljavi ali zamrzne sklep o kolektivnem postopku. Pravila določajo še pogoje za prenehanje funkcije predstavnika razreda, pravila o razkritju dokazov, o vsebini in posredovanju sodne odločbe, idr. Če ni določeno drugače, sklepi in sodbe CAT zavezujejo vse zastopane člane.

Nova Sekcija 47C CA 1998 obravnava odškodnino in stroške v primeru kolektivnih postopkov. Sodišču prepoveduje prisoditev kaznovalnih (eksemplarnih) odškodnin, mu pa omogoča prisoditev odškodnin brez ugotavljanja in določanja posamičnih odškodnin, ki pripadajo posamičnim članom razreda (t. i. agregatna prisoditev odškodnine). Pravila CAT 2015 v zvezi s tem določajo, da mora sodišče v tem primeru dati navodila za ugotavljanje

⁸¹ Covington, Class Actions for Damages Claims Now Available in the UK, 1 October 2015, https://www.cov.com/-/media/files/corporate/publications/2015/10/class_actions_for_antitrust_damages_claims_now_available_in_the_uk.pdf.

⁸² Vključevati mora sklep sodišča o kolektivnem postopku (ali pa mora biti priložen); identifikacijo vsakega od tožencev; lahko razumljiv povzetek predloga za izdajo sklepa in »skupnih vprašanj«; podatek o tem, da bo sodba zavezovala člane razreda oz. podrazreda; sklic na del iz sklepa sodišča, ki govori o tem, kaj in do kdaj mora storiti član razreda, da bo vključen v razred oz. izključen iz njega; vse druge podatke po oceni sodišča.

⁸³ Pravica postaviti zahtevek v kolektivnem postopku ne vpliva na pravico začeti katerikoli drug postopek v zvezi s tem zahtevkom. Bo pa morala oseba, ki je glede določenega zahtevka že začela individualni postopek, le-tega ustaviti, če se bo z njim želela vključiti v kolektivni postopek.

⁸⁴ Na zahtevo sodišča mora dati predstavnik razreda register na vpogled sodišču, tožencu ali drugi osebi po navodilu sodišča.

zneska, plačilo katerega lahko iz agregatnega zneska zahteva posamezen član razreda.⁸⁵ Predstavniki razreda mora, če sodišče tako odloči, člane razreda obvestiti o naroku, ki ga bo za potrebe priprave zgoraj omenjenih navodil opravilo sodišče. Vsak član razreda lahko v zvezi s tem poda pisno izjavo ali ustno izjavo na naroku. Če sodišče prisodi odškodnino v kolektivnem postopku po sistemu *opt-out*, mora s sklepom določiti, da se odškodnina za člane razreda plača predstavniku razreda ali drugi osebi po oceni sodišča. Enako *lahko* stori CAT v primeru kolektivnega postopka po sistemu *opt-in*. Tak sklep lahko določi datum, do katerega lahko člani razreda zahtevajo svoj delež iz skupnega zneska, datum, do katerega mora predstavniki razreda oz. druga s strani sodišča določena oseba sodišče obvestiti o morebitnem nerazdeljenem znesku, ali karkoli drugega relevantnega po oceni sodišča. Morebitna nerazdeljena odškodnina, ki je v s strani sodišča določenem obdobju ne zahtevajo člani razreda, mora biti plačana v dobrodelne namene, kot predvideva Sekcija 47C, razen če sodišče odloči, da se ta del v delu ali v celoti plača predstavniku razreda za kritje vseh ali dela stroškov, ki jih je imel v zvezi s kolektivnim postopkom.⁸⁶

Stroške kolektivnega postopka natančneje urejajo Pravila CAT 2015. Ti so načeloma lahko prisojeni le v korist ali škodo predstavnika razreda oz. podrazreda, nikdar pa v škodo članov razreda. Članu razreda se lahko odredi plačilo stroškov le v primeru, ko je zahteval presojo članstva glede na sklep o kolektivnem postopku.

Nova Sekcija 47D CA 1998 ureja začasne ukrepe v odškodninskih postopkih po sekciji 47A in sekciji 47B, nova sekcija 47E pa pravila o zastaranju (zadržanju zastaranja) v primeru teh postopkov.⁸⁷ CA v novih sekcijah 49A in 49B ter tem ustrezajoča Pravila CAT 2015 v členih po vzoru nizozemske *Wet Collectieve Afhandeling Massaschade*⁸⁸ urejajo tudi kolektivne poravnave (*collective settlements*) glede na to, ali in kakšen (*opt-in* ali *opt-out*) sklep o kolektivnem postopku je bil izdan s strani CAT. S CRA 2015 je bila spremenjena tudi sekcija 49 CA 1998, ki ureja vprašanja pritožbe zoper odločbo CAT, izdano v odškodninskem postopku. V sekcijah 49C – 49E CA 1998 pa so povsem na novo urejeni možnost izvedbe t. i. prostovoljnih poplačilnih shem pred CMA (*voluntary redress schemes*),⁸⁹ t. i. *fast-track* postopek pred CAT idr. mehanizmi za hitrejšo razrešitev sporov.

Mehanizmi za sporazumno reševanje sporov

Učinkovit sistem obveščanja OFT (danes CMA) o kršitvah, posvetovanje med pristojnim organom in kršitelji ter možnost prostovoljne prilagoditve prakse podjetij zakonodaji, žal pa tudi skepsa v učinkovitost sodnega reševanja sporov, ki so ji botrovala neustrezna pravila za skupinsko uveljavljanje zahtevkov, so v praksi vodili do tega, da so se številni spori v ZK rešili zunajsodno, mirno, v sodelovanju vseh za razrešitev spora relevantnih subjektov, zaradi česar aktivacija zgoraj opisanih mehanizmov kolektivnega varstva velikokrat sploh ni

⁸⁵ Navodila lahko vsebujejo: metodo oz. formulo za izračun posameznih zneskov; navodilo za izvedbo začasnega plačila do dokončne ugotovitve zneska, ki pripada članu razreda; imenovanje neodvisne tretje osebe za določitev posameznih zneskov odškodnine in določitev plačila tej osebi; da je razdelitev agregatne odškodnine med člane razreda podvržena odobritvi sodišča.

⁸⁶ Gl. tudi člen 93 Pravil CAT 2015.

⁸⁷ Ta se ne uporabljajo za zahteve, ki so nastali pred uveljavitvijo teh pravil.

⁸⁸ Več o tem gl. Ashton, Henry (2013), str. 155-160.

⁸⁹ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/408333/Draft_guidance_-_CMA_voluntary_redress_schemes.pdf.

bila potrebna.⁹⁰ Omenjeni trend in pomen sporazumnega reševanja sporov se kaže tudi v vsebini novih reformnih rešitev na področju antitrusta. Kot je že bilo omenjeno, je novi CRA 2015 v CA 1998 povsem na novo uredil t. i. prostovoljne poplačilne sheme (*voluntary redress schemes*) in kolektivne poravnave (*collective settlements*).

5.2.3. Belgija

Splošno

Z zakonom z dne 29. 3. 2014, ki je v Zakonik tržnega prava (*Code de droit économique / Wetboek van economisch recht*) vključil poglavje »kolektivna odškodninska tožba« (*l'action en réparation collective / rechtsvordering tot collectief herstel*) je Belgija postala ena vodilnih kontinentalnih evropskih držav glede razvoja kolektivnih odškodninskih tožb.⁹¹ Zakon ne uveljavlja horizontalnega pristopa. Velja namreč le za spore, ki izvirajo iz (izrecno naštetih) zakonov na področju potrošniškega prava. Vendar je ta omejitev uveljavljena izključno iz pragmatičnih razlogov; gre za »skromen prvi korak« na ožjem področju, namen pa je, da bi – če bi se ureditev izkazala za ustrezno – jo sčasoma razširili še na druga področja množičnih oškodovanj.⁹²

Druga omejitev je v določitvi procesne legitimacije za vložitev tožbe. Le pooblaščen potrošniške organizacije ter združenja, pravne osebe, katerih društveni cilj je neposredno povezan z utrpelo kolektivno škodo in ki ne zasledujejo pridobitnih namenov ter v trenutku vložitve tožbe obstajajo že najmanj tri leta, lahko vložijo kolektivno tožbo.⁹³ Poleg tega sicer tudi potrošniški ombudsman lahko vloži predlog za potrditev kolektivne poravnave ter kolektivno tožbo, vendar lahko v postopku sodeluje le v fazi poravnavanja. Če ta ni uspešna, ga mora nadomestiti ena od zgoraj omenjenih drugih upravičenih organizacij.⁹⁴ Posamezen prizadeti potrošnik ne more vložiti kolektivne tožbe v korist razreda. Ocenjuje se, da se s tem preprečuje nevarnost konflikta interesov med tožnikom in razredom, ki ga predstavlja. Prav tako kolektivne tožbe ne morejo vložiti *ad hoc* združenja oškodovancev.⁹⁵ Če je vložena kolektivna tožba, se prekinejo zastaralni roki za individualne tožbe. Ti se nadaljujejo šele, ko posameznik izkoristi pravico do izključitve (v sistemu *opt-out*) oz. do ne vključitve (v sistemu *opt-in*) oz. ko je pri končnem poplačilu izključen iz seznama upravičencev.⁹⁶ Če so individualne tožbe že vložene, se za tožnike, ki bodo zajeti (tj. so se vključili oz. se niso izključili) v kolektivni tožbi, ti prej sproženi individualni postopki štejejo za ustavljene.⁹⁷

⁹⁰ Karlsgodt (2012), str. 185.

⁹¹ Loi du 28 mars 2014 Loi portant insertion d'un titre 2 " De l'action en réparation collective " au livre XVII " Procédures juridictionnelles particulières " du Code de droit économique / Wet van 28 maart 2014 tot invoeging van titel 2 "Rechtsvordering tot collectief herstel" in boek XVII "Bijzondere rechts procedures" van het Wetboek van economisch recht Zakon se uporablja le za kolektivne škode, ki so nastale po uveljavitvi zakona 1. 9. 2014 (P o g l a v j e 3 , č l e n 3) . B e s e d i l o z a k o n a v f r a n c o š č i n i http://economie.fgov.be/fr/consommateurs/action_reparation_collective/#.Vw0EQvmLTcs ter v nizozemščini: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2014032825&table_name=wet.

⁹² Voet S., Consumer Collective Redress in Belgium: Class Actions to the Rescue?, Eur.Bus.Org.Law Rev, 2015, Vol. 16, str. 121-143.

⁹³ Člen XVII.39, para. 2.

⁹⁴ Voet (2015, Consumer...), str. 127.

⁹⁵ Voet (2015, Consumer...), str. 129.

⁹⁶ Člen XVII.63.

⁹⁷ Člen XVII.69.

Od vprašanja procesne legitimacije je treba ločiti vprašanje ustreznosti zastopanja.⁹⁸ Če je namreč pooblaščenih potrošniških organizacij več, še ni nujno, da so vse (enako) ustrezne za zastopanje v konkretni zadevi. Ne velja pravilo prioritete. Kadar se več organizacij predstavlja kot zastopniki skupine in želi vložiti kolektivno tožbo, mora sodišče oceniti, katera je za to najbolj primerna. Če je razviden konflikt interesov, sodišče ustreznosti tožnika ne bo priznalo. Tudi če se konflikt interesov izkaže med postopkom, to lahko povzroči razrešitev in zamenjavo tožnika (na predlog člana razreda ali celo nasprotne stranke). V vsakem primeru je za vložitev in vodenje kolektivne tožbe upravičena le ena organizacija.⁹⁹

Kolektivna odškodninska tožba je dopustna, če so izpolnjeni naslednji pogoji¹⁰⁰: (i) zatrjevani vzrok oškodovanja je, da je podjetje kršilo enega izmed v zakonu izrecno navedenih zakonov s področja varstva potrošnikov; (ii) tožbo vloga tožnik, ki izpolnjuje z zakonom določene pogoje in ki ga sodnik oceni za primerne; (iii) postopek s kolektivno odškodninsko tožbo je videti bolj učinkovit kot uveljavljanje odškodninskih zahtevkov s samostojnimi tožbami. Pogoj za dopustnost kolektivne odškodninske tožbe je tudi, da mora ta biti bolj primerno sredstvo kot samostojne tožbe. Pri oceni tega pogoja sodišče upošteva naslednje: velikost skupine, obstoj individualnih škod pri skupinskem oškodovanju, kompleksnost in učinkovitost mehanizma kolektivne tožbe, pravno varnost za potrošnike, v korist katerih je bila vložena tožba. Višina individualnih zahtevkov ni relevanten faktor.¹⁰¹

Za obravnavanje kolektivne tožbe je predvidena koncentracija pristojnosti sodišča splošne pristojnosti ali Trgovinskega sodišča v Bruslju. Zakon postopanje strukturira v štiri faze: (i) fazo odobritve (certifikacija), (ii) fazo obveznih pogajanj, (iii) fazo meritornega odločanja in (iv) fazo poplačila (izvršitve).

Zakon podaja naslednje definicije¹⁰²:

- kolektivna škoda: posamezne individualne škode, ki izvirajo iz istega ali istovrstnega škodnega dogodka, ki so jih utrpeli člani razreda;
- razred: vsi potrošniki, ki so utrpeli individualno škodo v primeru kolektivne škode in ki so zastopani v kolektivni odškodninski tožbi;
- kolektivna odškodninska tožba: tožba z zahtevkom za povračilo kolektivne škode;
- sistem izključitve: sistem, v katerem so vsi potrošniki, ki so utrpeli kolektivno škodo, člani razreda, razen tistih, ki so izjavili voljo, da ne želijo biti člani razreda;
- sistem vključitve: sistem, v katerem so člani razreda le tisti potrošniki, ki so izjavili voljo, da se v razred vključijo;
- kolektivna poravnava: poravnava med predstavnikom razreda in tožencem, ki ureja povračilo kolektivne škode.

Sistem vključitve (*opt-in*) ali izključitve (*opt-out*)

Razumljivo je, da zakon potrošnikom, ki ne želijo biti vključeni v zavezujoči učinek sodbe, izdane v kolektivni odškodninski tožbi, omogoča, da to preprečijo in s tem dobijo odprto

⁹⁸ Voet (2015, Consumer...), str. 128.

⁹⁹ Člen XVII.39.

¹⁰⁰ Člen XVII.36.

¹⁰¹ Voet (2015, Consumer...), str. 129.

¹⁰² Člen XVII.21.

možnost samostojnega uveljavljanja lastnih zahtevkov v individualni tožbi. Glede načina, kako člani razreda (oškodovani potrošniki) to lahko dosežejo, zakon kot enakovredni uveljavlja možnosti izključitve (*opt-out*) ali vključitve (*opt-in*). Odločitev, katera možnost bo sprejeta, je prepuščena sodišču glede na okoliščine konkretnega primera in je del odločitve o certifikaciji kolektivne tožbe. Šteje se, da bo možnost *opt-out* relevantna predvsem v primerih, ko so individualne škode majhne in ko je utemeljeno pričakovanje, da od oškodovanih potrošnikov zaradi »racionalne apatije« ni realno pričakovati niti toliko aktivnosti, da bi podali izjavo o vključitvi v učinek tožbe (*opt-in*).¹⁰³ Za tožnike, ki imajo običajno prebivališče v tujini, pride v poštev le sistem *opt-in*.¹⁰⁴ Isto velja v primeru zahtevkov za povračilo škod v zvezi s telesnimi poškodbami in okvaro zdravja ter za povračilo nepremoženjskih škod.¹⁰⁵ Odločitev potrošnika v katerem koli sistemu je dokončna. Edina izjema velja za potrošnike, ki izkažejo, da v času, ko je bil odprt rok za izjavo (bodisi *opt-in* bodisi *opt-out*) razumno niso mogli vedeti za certifikacijo razredne tožbe.¹⁰⁶

Za zagotovitev, da bo odločitev potrošnikov – tako v sistemu *opt-in* kot v sistemu *opt-out* – rezultat informiranega soglasja, je pomembno, da so obveščeni o vseh bistvenih odločitvah v zadevi, vključno s certifikacijo tožbe, morebitno kolektivno poravnavo in vsebinsko odločitvijo. Vse bistvene odločitve se objavi v uradnem listu in na spletni strani gospodarskih zbornic. V izjemnih primerih lahko sodišče odobri drugačen način obveščanja, npr. v časopisih, drugih spletnih straneh, ali pa odredi obveščanje vsakega prizadetega posameznika individualno.¹⁰⁷ Izjavo o vključitvi ali izključitvi mora potrošnik podati v ustreznem roku po objavi odločitve o certifikaciji kolektivne tožbe. Odločitev je nepreklicna. S tem se zagotavlja jasnost in gotovost glede obsega skupine, kar naj bi olajšalo možnost sklenitve kolektivne poravnave v naslednji fazi postopka. Tudi če je v postopku dejansko sklenjena kolektivna poravnava, ni »drugega kroga« možnosti izključitve. Kolektivna poravnava, ki jo odobri sodišče, tako veže vse potrošnike, ki po certifikaciji kolektivne tožbe niso izkoristili možnosti vključitve oz. izključitve.¹⁰⁸

Velik poudarek je dan sporazumnemu reševanju sporov. Poravnava je mogoča v vseh fazah: pred vložitvijo kolektivne tožbe, v fazi obveznega roka za pogajanja (lahko s pomočjo mediatorja) po certifikaciji kolektivne tožbe ter v fazi meritornega odločanja sodišča.

Kolektivna poravnava

Stranki postopka (torej potrošniška organizacija ali ombudsman na eni strani ter podjetje na drugi strani) lahko še preden je vložena kolektivna tožba sodišču skupaj predložita v potrditev (homologacijo) t. i. kolektivno poravnavo.¹⁰⁹ Ta mora vsebovati natančen opis masovne škode, opis razreda, podatke o predstavniku razreda ter o zavezancu oz. zavezancih, obseg in vrsto odškodnine oz. drugačne sankcije, razloge za uporabo načela *opt-in* ali *opt-out*, v primeru načela *opt-out* rok, v katerem morajo oškodovanci, ki se ne bodo izključili, uveljavljati zahtevek za izplačilo, stroške, ki jih mora zavezanec plačati nasprotni

¹⁰³ Voet (2015, Consumer...), str. 132.

¹⁰⁴ Člen XVII.38, para. 1, točka 2.

¹⁰⁵ Člen XVII.43, para. 2, točka 3.

¹⁰⁶ Člen XVII.38, para. 1.

¹⁰⁷ Voet (2015, Consumer...), str. 79. Člen XVII.43, para. 2,9, in člen XVII.54, para. 1,6.

¹⁰⁸ Voet (2015, Consumer...), str. 133.

¹⁰⁹ Člen XVII.42, para. 2.

stranki poravnave, morebiten postopek spreminjanja poravnave (v primeru nastopa nepredvidljivih ali predvidljivih škod po potrditvi poravnave), način obveščanja članov razreda. Tudi če postopek spreminjanja poravnave ni posebej predviden, poravnava ne veže, če po potrditvi poravnave pride do nepredvidenih povečanj škode.¹¹⁰ Denarna odškodnina je lahko določena s skupnim zneskom za vse ali posamezne kategorije ali pa s posameznim zneskom, ki ga bo dobil vsak oškodovanec, ki bo izkazal, da izpolnjuje pogoje. Če kakšen od teh elementov manjka, sodišče poravnavo vrne v popravo oz. dopolnitev. Sodišče mora vsebinsko odločitev o potrditvi ali zavrnitvi kolektivne poravnave sprejeti v roku dveh mesecev.¹¹¹ Če je ne odobri, se postopek zaključi (ne nadaljuje se kot postopek po kolektivni tožbi). Sodišče kolektivne poravnave ne odobri, če je znesek odškodnine (skupen ali za posamezne podrazrede) očitno nerazumen ali če je očitno nerazumen rok, v katerem je treba uveljavljati individualne zahtevke za izplačilo, ali če stroški, ki jih bo zavezanec plačal nasprotni stranki, presegajo resnične stroške, ki jih je ta stranka utrpela.¹¹² Če je kolektivna poravnava potrjena, sodišče imenuje »upravitelja kolektivnih škod«.¹¹³ Kolektivna poravnava in njena odobritev ne pomeni potrditve ali priznanja, da je oseba, ki se zaveže k izplačilu, resničen dolжник oz. da je odgovorna ali je ravnala protipravno.¹¹⁴

Postopek s kolektivno tožbo

Kolektivna tožba mora vsebovati naslednje elemente: dokaze, da so izpolnjeni pogoji za certifikacijo, opis množičnega oškodovanja, razloge za uporabo načela *opt-in* ali *opt-out* ter čimbolj popoln opis razreda; kolikor ima razred podrazrede, mora biti ta opredelitev opravljena po podrazredih.¹¹⁵

Sodišče mora odločiti o certifikaciji v roku dveh mesecev. Če sodišče certifikacijo kolektivne tožbe odobri, o tem odloči s sklepom, ki vsebuje naslednje elemente¹¹⁶: opis kolektivnega oškodovanja in razlogi zanj; uporaba sistema izključitve (*opt-out*) ali vključitve (*opt-in*), vključno z rokom, ki ne sme biti krajši od trideset dni in daljši od treh mesecev, v katerem morajo potrošniki podati odločitev o vključitvi oz. izključitvi; natančen opis razreda s čimbolj točno navedbo članov razreda (če ima razred podrazrede, je te informacije treba dati ločeno po podrazredih); informacije o tožniku in tožencu; rok za pogajanja o sklenitvi kolektivne poravnave in po potrebi dodatni načini obveščanja. Sklep o certifikaciji se objavi v uradnem listu in na spletnih straneh gospodarskih zbornic.¹¹⁷ Umik tožbe je dopusten le s soglasjem sodišča.¹¹⁸

V sklepu o certifikaciji se določi rok najmanj treh in največ šestih mesecev, v katerem se morajo stranke pogajati o sklenitvi kolektivne poravnave. Rok je možno podaljšati enkrat in to največ za šest mesecev. V tej fazi stranki lahko angažirata akreditiranega mediatorja.¹¹⁹ Če

¹¹⁰ Člen XVII.50.

¹¹¹ Člen XVII.44, para. 1.

¹¹² Člen XVII.49, para. 2.

¹¹³ Člen XVII.49., para. 3.

¹¹⁴ Člen XVII.46 in člen XVII.51.

¹¹⁵ Člen XVII.42.

¹¹⁶ Člen XVII.43, para. 2.

¹¹⁷ Člen XVII.43, para. 2.

¹¹⁸ Člen XVII.41.

¹¹⁹ Člen XVII.45.

je kolektivna poravnava sklenjena, se izvede postopek, kot je opisan v prejšnjem podpoglavju.

Če faza pogajanj ne uspe, se nadaljuje z meritornim odločanjem. Sodišče mora v roku enega meseca razpisati narok, v katerem se s soglasjem strank ali z odločitvijo sodišča sprejme procesni koledar (procesni načrt). Tudi v tej fazi se stranki še vedno lahko poravnata in v tem primeru se izvede postopek, kot je opisan v prejšnjem podpoglavju. Če pa se postopek zaključi z meritorno obsodilno sodbo, mora ta vsebovati iste elemente kot kolektivna poravnava.¹²⁰ Tudi objavi se na enak način.¹²¹

Sodba lahko naloži plačilo denarne odškodnine ali drugačno sankcijo (npr. zamenjava proizvoda z napako).¹²² Denarno odškodnino sodišče določi, glede na okoliščine primera, bodisi kot znesek za vsakega individualnega oškodovanca, ki se bo prijavil in izkazal, da izpolnjuje pogoje, določene v sodbi, ali, če je to smiselno, na način »agregatne odškodnine«, torej z globalnim zneskom, lahko po kategorijah za podrazrede.¹²³ Sodišče tožencu lahko tudi naloži, da zagotovi jamstva za poplačilo.

V vsakem primeru bo posamezen potrošnik moral uveljavljati lasten zahtevek za izplačilo v skladu s sodbo, izdano po kolektivni tožbi. V primeru, da bo število potrošnikov, ki bodo uveljavljali izplačilo, majhno (in bi torej podjetju dejansko ostal velik del odškodnine, ki bi jo sicer moral plačati), sodišče odloči o uporabi neuporabljenih fondov. Opcij je več: sodišče lahko odloči, da se sredstva vrnejo zavezancu ali pa da se opravi poplačilo na način *cy-pres* sheme (tj. da se podjetju naloži, da mora bodočim potrošnikom določen čas priznavati popust ali jim razdeliti kupone ali neodplačne izdelke).¹²⁴

Faza izvršbe (poplačila)

S sodbo, izdano po kolektivni tožbi, se ne naloži plačila individualno (poimensko) določenim osebam. Določijo se le podrazredi vrst oškodovancev, glede na škodo. Konkretni oškodovanci bodo morali nato izkazati, da ustrezajo določenemu, v sodbi opredeljenemu podrazredu. Zaradi zagotovitve poplačila individualnih oškodovancev sodišče imenuje upravitelja kolektivnih škod (*schadeafwikkelaar, le liquidateur*).¹²⁵ Za upravitelja je lahko imenovana oseba, ki je uvrščena na posebno listo pri sodišču; lahko je odvetnik, javni uslužbenec ministrstva ali druga pooblaščen oseba z znanji s predmetnega področja.

Postopek v izvršitveni fazi je zapleten.¹²⁶ Če je bilo v postopku sprejeto načelo *opt-out*, sodišče postavi rok, v katerem se morajo individualni oškodovanci priglasiti na sodišču. V postopku po načelu *opt-in* pa so to že storili. Sodišče spisek posreduje upravitelju kolektivnih škod, ta pa na podlagi tega sestavi začasen seznam upravičencev do odškodnine, po potrebi po kategorijah za podrazrede. Kadar oseba, ki se je priglasila, ne izpolnjuje pogojev za

¹²⁰ Člen XVII.54, para. 1.

¹²¹ Člen XVII.55.

¹²² Voet (2015, Consumer...), str. 137.

¹²³ Člen XVII.54, para. 1 (točka 7).

¹²⁴ Voet (2015, Consumer...), str. 137.

¹²⁵ Člen XVII.57.

¹²⁶ Voet (2015, Consumer...), str. 138.

izplačilo odškodnine, se to na seznamu posebej zapiše.¹²⁷ Upravitelj seznam pošlje sodišču, tožniku, tožencu in osebam, ki jih namerava izključiti. Tožnik in toženec lahko v roku 30 dni ugovarjata vključitvi ali izključitvi določenih oseb na seznam oz. iz seznama. V roku 14 dni sodišče obvesti tožnika, toženca ter osebe, katerih vključitev na seznam je upravitelj zavrnil. V roku 30 dni sodišče razpiše narok za obravnavanje spornih imen, kjer tožniku, tožencu in prizadetim članom razreda omogoči, da se izjavijo. Nato sodišče izda končni spisek oseb, upravičenih do odškodnine ter ga vroči vsem strankam.¹²⁸ Osebe, katerih vključitev na seznam je bila zavrnjena, nimajo pravice do pritožbe (saj niso stranka postopka).¹²⁹ Imajo pa pravico do uveljavljanja samostojne tožbe (zastaralni rok zanjo je bil prekinjen do omenjene negativne odločitve).

Če v fazi izvršitve pride do sporov, lahko stranke in upravitelj zahtevajo, da odloči sodišče.¹³⁰ Upravitelj mora vsake tri mesece poročati sodišču, ko pa je obveznost v celoti izpolnjena, izda končno poročilo. Končno poročilo se pošlje sodišču ter strankam postopka. Končno poročilo tudi vsebuje informacije o tem, kakšna sredstva v fondu odškodnin so ostala neporabljena, ter natančen popis stroškov upravitelja. Na podlagi končnega poročila sodišče izda sklep, s katerim odloči o usodi preostalih sredstev (gl. zgoraj) ter o stroških upravitelja. Upravitelju je stroške dolžan povrniti toženec. Končna odločba je objavljena v uradnem listu in na spletnih straneh gospodarskih zbornic.¹³¹

Glavna težava pri zagotavljanju učinkovitosti kolektivnih tožb tudi v Belgiji ostaja vprašanje financiranja.¹³² Posebnih pravil v zakonu o tem ni. Velja sicer pravilo »kdor izgubi, plača«. Vendar je stroškovni riziko visok in ni realno pričakovati, da bodo tožniki kolektivne tožbe financirali enako kot individualne tožbe. Financiranje s strani odvetnika pa zaradi prepovedi plačila odvetniku z deležem od prisojenega ni realna možnost.¹³³

5.2.4. Nizozemska

Splošno

Nizozemsko pravo že od leta 1997 pozna kolektivno tožbo (*collectieve actie*) upravičenih interesnih organizacij za kolektivno uveljavljanje opustitvenih in ugotovitvenih zahtevkov. Vse do leta 2005 pa ni bilo možnosti kolektivnega uveljavljanja dajatvenih zahtevkov. Sodno varstvo kolektivnih interesov je bilo zato pomanjkljivo. Opustitvena tožba je omogočala zgolj prenehanje kršitev v bodočnosti, brez koristi za osebe, ki so že bile žrtve nedopustnega ravnanja. Skupinska ugotovitvena tožba, ki jo je vložila zasebna organizacija, je sicer zagotovila delno varstvo tudi tem osebam, vendar le glede »temelja« odgovornosti (protipravnega ravnanja nasprotne stranke, ničnosti pogodbe), za uveljavljanje denarnih

¹²⁷ Člen XVII.58, para. 1.

¹²⁸ Člen XVII.58.

¹²⁹ Voet (2015, Consumer...), str. 138.

¹³⁰ Člen XVII.60.

¹³¹ Gl. člene XVII.61 do XVII.63 ter Voet (2015, Consumer...), str. 139.

¹³² O tem obširno: Voet, The Crux of the Matter: Funding and Financing Collective Redress Mechanisms, v: Hess, Bergström, Storskrubb (ur.), EU Civil Justice: Current Issues and Future Outlook, series Swedish Studies in European Law, Hart Publishing, 2015 str. 202-222.

¹³³ Voet (2015, Consumer...), str. 141.

zahtevkov pa je vsak oškodovanec moral vložiti samostojno tožbo. Skupinska ugotovitvena tožba je s tem bolj sprožila kot preprečila bodoče pravde.¹³⁴

Razširitev kolektivnega uveljavljanja pravic tudi na dajatvene (denarne) zahtevke je prinesel v letu 2005 sprejeti Zakon o skupinskem poravnavanju masovnih škod (*Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade* - WCAM¹³⁵). Tehnično so določbe zakona delno vključene v Civilni zakonik (*Burgerlijk Wetboek* - BW, členi 7:907-910), delno pa v Zakon o pravnem postopku (*Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering* - WBR, členi 1013-1018). Zakon v svetovnem merilu predstavlja (uspešno) inovacijo. Posebnost je v tem, da gre za izključno prostovoljen in sporazumen postopek kolektivnega varstva, ne za postopek s tožbo. Brez soglasja toženega podjetja oz. podjetij ta postopek torej ne more biti uspešen.¹³⁶ To je postopek sodnega potrjevanja kolektivne poravnave. Stranki poravnave sta na eni strani upravičena organizacija zasebnega prava ter na drugi strani domnevni kršitelj. Upravičena organizacija poravnavo sklepa v korist oz. za učinek tretjih oseb – oškodovancev – in bo zavezovala te osebe (če ne bodo izkoristile pravice, da se iz učinka postopka izključijo – *opt out*). Sodni postopek potrjevanja poravnave ni namenjen razmerju med strankama poravnave, pač pa varstvu upravičencev. To ni formalna potrditev, pač pa resen vsebinski nadzor (vključno z možnostjo postavitve izvedencev in zagotovitvijo možnosti izjave zainteresiranim oškodovancem), ali sporazumno predlagana poravnava zagotavlja razumno poplačilo žrtvam množičnega oškodovanja.¹³⁷

Ob uvedbi WCAM so nekateri pesimistično pričakovali, da postopek, ki je odvisen od soglasja kršitelja in s katerim kršitelja ni mogoče prisiliti v plačilo odškodnine, ne more biti uspešen. Vendar praksa izkazuje drugače. Res je, da je v desetih letih od uveljavitve WCAM bilo manj kot deset (zaključenih) postopkov po tem zakonu. Vendar so se praktično vsi ti postopki nanašali na spore izjemno visoke vrednosti in z velikim številom oškodovancev.¹³⁸ Očitno je, da posebej pri zelo masovnih škodah tudi podjetja vidijo koristi v sklenitvi kolektivne poravnave.¹³⁹ Korist je lahko v zmanjšanju bremena individualnih pravnih (kar je breme tako z vidika finančnega rizika izida kot tudi nadaljevalne negativne publicitete), stroškov obrambe v individualnih tožbah, zagotovitvi možnosti enotne in bolj ali manj

¹³⁴ Van der Heijden, *Class Actions/Les actions collectives*, Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, *Electronic Journal of Comparative Law*, Vol. 14.3 (December 2010).

¹³⁵ Besedilo zakona in uvodna obrazložitev na spletni strani nizozemske vlade: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/circulaires/2008/06/24/the-dutch-class-action-financial-settlement-act-wcam>.

¹³⁶ Trenutno pa Nizozemska proučuje možnost, da bi sistem kolektivnega poravnavanja dopolnili s pravo kolektivno odškodninsko tožbo. Gl. document na spletni strani vlade: CONSULTATIEVERSIE JULI 2014: WIJZIGING VAN HET BURGERLIJK WETBOEK EN HET WETBOEK VAN BURGERLIJKE RECHTSVORDERING TENEINDE DE AFWIKKELING VAN MASSASCHADE IN EEN COLLECTIEVE ACTIE MOGELIJK TE MAKEN; <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2014/07/07/mvt-afwikkeling-van-massaschade-in-een-collectieve-actie> ter besedilo predloga zakona na: <https://www.internetconsultatie.nl/motiedijksma>.

¹³⁷ Krans, *The Dutch Act on Collective Settlement of Mass Damages*, *Pacific McGeorge Global Business&Development Law Journal*, 2014, Vol. 21, št. 2, str. 281-301, str. 282.

¹³⁸ V primeru Shell (finančni instrumenti) 350 milijonov dolarjev, v primeru DES (zdravila) 35 milijonov, v primeru Dexia, milijardo dolarjev (za 300.000 oškodovancev), v primeru Vie d'Or 45 milijonov ter v primeru Vedior 4,5 milijona dolarjev. Gl. Van der Heijden (2010), str. 14.

¹³⁹ Krans (2014), str. 285.

dokončne ocene finančnih posledic določenega ravnanja ter povrnitvi poslovnega ugleda.¹⁴⁰ Za oškodovance pa poravnava daje možnost relativno hitrega poplačila, morda nekoliko nižjega kot bi ga dobili na podlagi sodbe, vendar brez truda in finančnega rizika individualne pravde.¹⁴¹ Dodatna stimulacija z vidika storilcev je, da je izrecno določeno, da sklenitev poravnave ne pomeni priznanja protipravnega ravnanja oz. odgovornosti. Zato se v zakonu dosledno uporablja izraz »oseba, ki se je zavezala k izplačilu odškodnine«, ne pa »odgovorna oseba«, »storilec«, »povzročitelj škode« ali kaj podobnega.¹⁴²

Vsebinska vprašanja

Sektorsko uporaba WCAM ni omejena. Ob sprejemu zakona se je sicer pričakovalo, da bo večina primerov v povezavi z okvarami zdravja in poškodbami, vendar je bil doslej v praksi le en takšen primer (škoda zaradi uporabe zdravila), vsi ostali primeri pa so se nanašali na trgovanje s finančnimi instrumenti, zavajajoče prospekte vrednostnih papirjev ipd.¹⁴³

Kolektivna poravnava je sporazum za plačilo odškodnine za škodo, povzročeno v enem dogodku ali v podobnih dogodkih, ki ga skleneta fundacija ali združenje s polno pravno sposobnostjo, ki v skladu s svojim aktom o ustanovitvi varuje interese oškodovancev, na eni ter eno ali več strank na drugi strani, ki se zavežejo, da bodo poplačale to škodo. Stranki lahko skupaj zahtevata, da sodišče odloči, da bo sporazum zavezoval vse razrede oseb ali osebe, ki so utrpеле škodo..

Za sodelovanje v postopku z namenom zastopanja oškodovancev je torej procesno legitimirana pravna oseba zasebnega prava, ustanovljena za namen varovanja interesov tovrstnih oškodovancev. Ustanovljena je lahko *ad hoc* (torej za konkretni primer oškodovanja) ali z dolgoročnimi cilji varstva določenih možnih prizadetih skupin. Organizacija mora biti dovolj reprezentativna glede vseh oškodovancev. Zakon bolj podrobnih opredelitev ne daje, iz zakonodajnega gradiva pa je razvidno, da je treba upoštevati več okoliščin: kakšne aktivnosti je organizacija za varstvo pravic oškodovancev že opravila, koliko oškodovancev jo sprejema kot legitimnega zastopnika svojih interesov in kako se je predstavljala v medijih.¹⁴⁴ V praksi so sodišča ocenjevala celotno aktivnost organizacije, ne le glede same priprave poravnave, pač pa tudi glede kontaktiranja in organiziranja oškodovancev, spletne strani, medijsko nastopanje, prejšnje morebitne izkušnje v vodenju postopkov.¹⁴⁵ Tudi več organizacij – vsaka z zastopanjem dela celotne skupine oškodovancev – lahko skupaj sodeluje na eni strani pri sklenitvi poravnave.¹⁴⁶ V tem primeru se reprezentativnost presoja glede vseh organizacij skupaj. V praksi so bili večkrat podani ugovori, da organizacija, ki je (skupaj z zavezancem) predlagala poravnavo, ni dovolj reprezentativna, kar naj bi bilo izkazano s tem, da poravnava ni dovolj ugodna za

¹⁴⁰ Vladni dokument The Dutch Class Action (Financial Settlement Act (WCAM), <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/circulaires/2008/06/24/the-dutch-class-action-financial-settlement-act-wcam>.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Krans (2014), str. 287 in 291. Sicer pa se tudi zavarovalnice lahko vključijo v kolektivno poravnavo in, kot je ocenilo pristojno ministrstvo pri pripravi zakona, je za pričakovati, da bodo večkrat prav one pobudnica postopka WCAM.

¹⁴³ Ibid, str. 285.

¹⁴⁴ Van der Heijden (2010), str. 9.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Ibid.

oškodovance. Sodišča so tovrstne ugovore zavračala ter ocenila, da poravnava vedno pomeni medsebojno popuščanje in zgolj okoliščina, da so nekateri ljudje dobili nižjo odškodnino od pričakovane, še ne pomeni, da organizacija ni bila dovolj reprezentativna.¹⁴⁷

Sporazum mora navesti opis skupine ali skupin oseb in različnih podrazredov, na katere se nanaša, v odvisnosti od narave in resnosti škod. Od novele iz leta 2013 dalje je treba navesti tudi določen opis škodnega dogodka, na katerega se nanaša poravnava.¹⁴⁸ Prav tako je treba navesti podatek o ocenjenem številu članov podskupin, odškodnino (po posameznih podskupinah), pogoje za upravičenost do odškodnine, postopek ugotavljanja in prejema odškodnine ali metode plačila ter ime in naslov osebe, na katero je treba nasloviti izjavo (*opt-out*) o izključitvi iz skupine.¹⁴⁹ Bistveno je kategoriziranje škod (*damage scheduling*). Gre za čim bolj natančen opis podskupin po vrstah in intenzivnosti škod ter določitev ustreznega zneska odškodnine za vsako posamezno kategorijo. Odškodnina se torej ne odmerja glede na osebne značilnosti posameznega oškodovanca, pač pa glede na značilnosti posamezne pojavnne podskupine škod.¹⁵⁰ Ko je poravnava potrjena, bodo oškodovanci morali izkazati, da se uvrščajo v eno izmed teh podskupin.¹⁵¹ Gre za podoben pristop kot je v ameriški praksi razrednih tožb znan pod imenom »ustvarjanje podrazredov« (*subclassing*). Prednost nizozemskega modela (vsaj z vidika učinkovitosti) je v tem, da odpade popolna individualizacija odmere odškodnin, vključno z individualno obravnavo vzročne zveze, sokrivde ipd.¹⁵² Dopusten je le t. i. *hardship clause*, ki omogoča, da se iz sistema pavšalno in po kategorijah določenih odškodnin izključijo primeri posebej hudih in neobičajnih škod.¹⁵³ Ni pa ta izključevalna klavzula nujen del kolektivne poravnave. Kot izhaja iz sodne prakse, je lahko razumno, da se je ne vključi, saj obstaja prevelik riziko, da bi preveč oseb želelo izkazati, da je njihov individualni primer poseben in izjemen.¹⁵⁴

Takšen sporazum se torej predloži v odobritev sodišču. Sodišče odobritev zavrne¹⁵⁵, če:

- sporazum ne vsebuje vseh zgoraj opisanih sestavin;
- višina odškodnine ni razumna glede na, med drugim, obseg škode, enostavnost in hitrost poplčila ter vzroke nastanka škode;
- ni zadostnega jamstva, da bo dogovorjena vsota zadoščala za povrnitev škode vsem oškodovancem;
- sporazum ne vsebuje neodvisnega mehanizma za ugotavljanje upravičenosti zahtevkov za izplačila v skladu s sporazumom;
- interesi oseb, na račun katerih je bil sporazum sklenjen, sicer niso dovolj zavarovani;
- organizacija oz. fundacija, ki je sklenila sporazum, ni dovolj reprezentativna za interese oseb, na račun katerih je sklenila sporazum;
- skupina oseb, glede katerih je sporazum sklenjen, ni dovolj velika, da bi upravičila odločitev o zavezujočem sporazumu;

¹⁴⁷ Krans (2014), str. 291.

¹⁴⁸ Ibid, str. 285.

¹⁴⁹ Člen 7:907(2) BW.

¹⁵⁰ Krans (2014), str. 285.

¹⁵¹ Gl. Van der Heijden (2010), str. 13.

¹⁵² Krans (2014), str. 285.

¹⁵³ Ibid, str. 286.

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Člen 7:907(3) BW.

- sporazum določa, naj odškodnino plača pravna oseba, ki sama ni stranka sporazuma.

Preden sodišče zavrne kolektivno poravnavo, lahko da strankam možnost, da jo popravijo oz. spremenijo.¹⁵⁶ Vedno bolj ima pri tem tudi sodišče aktivno vlogo. Strankam daje konkretne predloge in jih opozarja, kaj (in tudi kako) bi bilo treba še urediti.¹⁵⁷ Prav s tem namenom je novela iz leta 2013 uvedla predobravnavni narok. Namen tega naroka je, da sodišče s strankama prouči možnost sklenitve poravnave, ju k temu spodbuja in jima pomaga, da določita njene glavne točke.¹⁵⁸

Poudariti je treba, da preizkus razumnosti višine odškodnine ne pomeni preizkusa, ali znesek zagotavlja popolno odškodnino. Gre za poravnavo in sestavni del poravnave je medsebojno popuščanje. Upoštevati je treba siceršnji riziko (ne)uspeha sodnega postopka, prav tako dodatni stroškovni riziko sodnega postopka na eni strani ter hitrost in relativno enostavnost uresničitve poplačila pri kolektivni poravnavi na drugi strani.¹⁵⁹ Ugovori oškodovancev (in njihovih alternativnih organizacij), da so dogovorjene odškodnine prenizke, so bili v praksi pogosti. Vendar doslej niso imeli uspeha. Sodišče upošteva medsebojno popuščanje in upoštevanje rizikov negotovosti siceršnjega sodnega postopka.¹⁶⁰

Vložitev predloga za potrditev kolektivne poravnave pretrga zastaranje za individualne zahteve. Nov zastaralni rok začne teči od ugodilne ali zavrnilne odločitve sodišča.¹⁶¹

V kolektivni poravnavi se lahko določi, da plačila odškodnine skladno s poravnavo ni več mogoče zahtevati, če je preteklo vsaj leto dni časa, odkar je stranka izvedela za pravico, da zahteva izplačilo.¹⁶²

Če sodišče kolektivno poravnavo potrdi, se vsaka oseba, upravičena do izplačila odškodnine, šteje za stranko poravnave.¹⁶³ Oškodovanec se mora tedaj odločiti: da bodisi sprejme dejstvo, da ga poravnava zavezuje (s tem je upravičen do izplačila zneska, skladno s poravnavo, po drugi strani pa ne more vložiti samostojne tožbe za višji znesek), bodisi se iz kolektivne poravnave izloči (*opt-out*). Če se odloči za izstop, mora o tem (brez pretirane obličnosti) obvestiti osebo, opredeljeno v samem sporazumu (in v obvestilu o sporazumu).¹⁶⁴ Izjema velja le za osebe, ki v času potrditve sporazuma niso mogle vedeti za to, da jim je nastala škoda. Taka oseba se lahko potem, ko izve, da ji je nastala škoda, izloči iz kolektivne poravnave. Oseba, ki se je zavezala plačati odškodnino, pa lahko takemu oškodovancu postavi rok vsaj šestih mesecev, v katerih mora sprejeti odločitev.¹⁶⁵

¹⁵⁶ Člen 7:907(4) BW.

¹⁵⁷ Krans (2014), str. 289. Gl. tudi Vladni dokument The Dutch Class Action (Financial Settlement Act (WCAM)), <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/circulaires/2008/06/24/the-dutch-class-action-financial-settlement-act-wcam>

¹⁵⁸ Krans (2014), str. 289.

¹⁵⁹ Ibid, str. 293.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Člen 7:907(5) BW.

¹⁶² Člen 7:907(6) BW.

¹⁶³ Člen 7:908(1) BW.

¹⁶⁴ Člen 7:908(2) BW.

¹⁶⁵ Člen 7:908(3) BW.

Izpodbijanje kolektivne poravnave, ki jo je potrdilo sodišče, po splošnih pravilih ni dopustno.¹⁶⁶ Sklenitev pogojne kolektivne poravnave prav tako ni dopustna. Edina izjema je možnost, da se stranke dogovorijo, da je kolektivno poravnavo mogoče odpovedati, če bo preveliko število oškodovancev izkoristilo možnost, da se iz učinka vezanosti izključijo (*opt-out*).¹⁶⁷ Stranke se torej lahko zavarujejo pred rizikom, da bi premajhno število oškodovancev sprejelo poravnavo.¹⁶⁸ V takšnem primeru namreč lahko odpade ekonomski razlog, zaradi katerega je storilec bil pripravljen skleniti poravnavo (jamstvo, da je s tem zadeva praktično dokončno rešena in da je celoten obseg odškodnin, ki jih bo moral plačati, praktično v celoti opredeljen).

Če se za namen poplčila odškodnin ustanovi poseben sklad kot pravna oseba, je v praksi običajno, da je tudi ta stranka poravnave, imenuje pa se poseben upravitelj sklada (*trustee*), ki skrbi za izplačilo iz sklada.¹⁶⁹

Kolektivna poravnava mora določiti način presoje, ali je oseba, ki bo zahtevala poplačilo iz fonda odškodnin skladno s kategorizacijo škod, pravi upravičenec. Odločitev v tem (izvensodnem) mehanizmu je dokončna. Le če je odločitev ali postopek, v katerem je sprejeta, nezdržljiv z načeli razumnosti in poštenosti, je sodišče pristojno, da odloči o zahtevku za izplačilo. Sodišče odloči tudi, če odločitev, predvidena v mehanizmu kolektivne poravnave, ni sprejeta v razumnem roku.¹⁷⁰ Ko je kolektivna poravnava potrjena, lahko izplačilo v korist posameznih oškodovancev (razen če ti temu nasprotujejo) zahteva tudi organizacija oz. ustanova, ki je sklenila poravnavo.¹⁷¹ V praksi je pogosto, da oškodovanci uveljavljanje za plačilo odškodnin iz fonda prepustijo profesionalnim organizacijam (*claims management companies*). Če se k izplačilu zaveže več oseb, je njihova odgovornost solidarna.¹⁷² Zanimiva je ureditev za primer, če se naknadno izkaže, da je oškodovancev več, kot se je predvidevalo ob sklenitvi kolektivne poravnave, in zato opredeljen celoten fond odškodnin ne zadošča. Kolektivna poravnava mora vedno določiti skupno vrednost odškodnin (*aggregate damages*), zato do te težave lahko pride. Zakon vzpostavlja sistem, ki oškodovance spodbuja k čimprejšnjemu uveljavljanju zahtevka. Če se namreč na podlagi že izplačanih odškodnin in frekvence pojavljanja oškodovancev oceni, da skupna vsota ne bo zadoščala, se lahko vsa bodoča izplačila ustrezno zmanjšajo, tako da bo (predvidoma) fond zadoščal za poplačilo vseh še neizplačanih oškodovancev.¹⁷³ Glede na druge okoliščine, kot so narava in resnost škod, se lahko ta metoda tudi spremeni. Do odločitve o morebitnem zmanjšanju pa se izplačevanje zadrži. Lahko pa pride tudi do nasprotnega položaja, namreč da se izkaže, da je bil celoten dogovorjen fond odškodnin prevelik, bodisi ker oškodovancev ni bilo tako veliko, kot se je ocenjevalo, bodisi so ostali pasivni bodisi so izkoristili pravico, da se izločijo (*opt-out*). Preostala sredstva v fondu se na zahtevo vrnejo storilcem, natančneje osebam, ki so se zavezale za plačilo.¹⁷⁴

¹⁶⁶ Člen 7:908(5) BW.

¹⁶⁷ Člen 7:908(4) BW.

¹⁶⁸ Krans (2014), str. 288.

¹⁶⁹ Arons, Van Boom, Beyond Tulips and Cheese: Exporting Mass Securities Claim Settlements from the Netherlands (November 27, 2010). European Business Law Review, Vol. 21, No. 6, 2010, dostopno na SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1715847>, str. 868.

¹⁷⁰ Člen 7:909(1) BW.

¹⁷¹ Člen 7:909(3) BW.

¹⁷² Člen 7:910(1) BW.

¹⁷³ Člen 7:909(5) BW.

¹⁷⁴ Člen 7:910(2) BW.

Postopek

Postopkovna vprašanja so urejena v procesnem zakonu (BWR). Natančneje je določeno, kaj mora vsebovati skupen predlog sodišču za potrditev kolektivne poravnave (natančna imena in naslove strank kolektivne poravnave, opis škodnega dogodka ali dogodkov, na katere se kolektivna poravnava nanaša, v prilogi po možnosti tudi seznam znanih oškodovancev in njihovih naslovov (dovolj je zadnji znan naslov) ter kratek opis vsebine kolektivne poravnave). Kolektivno poravnavo je treba priložiti predlogu. Za obravnavanje predloga je izključno pristojno Apelacijsko sodišče v Amsterdamu (in sicer oddelek, specializiran za korporacijske spore). V praksi so se kot izjemno pereča postavila vprašanja mednarodne pristojnosti, predvsem ali se lahko v kolektivno poravnavo vključijo osebe, domicilirane izven Nizozemske (interes je bil v preteklih primerih precejšen, npr. pri delničarjih v zadevah *Shell* in vlagateljih v zadevi *Converium*, kar tudi kaže na uspešnost sistema WCAM).¹⁷⁵

O prispelem predlogu za potrditev kolektivne poravnave je treba obvestiti oškodovance. Znale oškodovance se praviloma obvešča z navadno pošto (kar se lahko v primeru izjemno velikega števila oškodovancev tudi opusti). V primeru *Vie d'Or* je sodišče dopustilo obveščanje domačih oškodovancev po e-mailu.¹⁷⁶ Ob tem pa je nujno tudi obveščanje v medijih (časopisi, elektronski mediji, posebne internetne strani). Obvestila morajo vsebovati podatke o terminu in kraju naroka za obravnavanje predloga in o pravici udeležbe, pouk o pravnih posledicah ugoditve predlogu za potrditev kolektivne poravnave. Sodišče pri oceni, ali je obveščanje zadostno, lahko upošteva tudi medijsko pokritost (odmevnost) spora ter sproženega postopka po WCAM.¹⁷⁷ Za obveščanje so odgovorne stranke postopka.¹⁷⁸ Obveščanje mora biti zagotovljeno dvakrat.¹⁷⁹ Prva serija je namenjena temu, da se oškodovancem omogoči vplivati na odločitev sodišča, ali naj se poravnava potrdi, zavrne ali pa naj sodišče strankam sugerira, kako jo popraviti. V ta namen lahko oškodovanci vložijo tudi »obrambo« (pisna stališča). Enako velja za organizacije in fundacije, ki sicer niso stranke kolektivne poravnave, vendar imajo po svojih ustanovnih aktih prav tako namen varstva interesov oseb, glede katerih je druga organizacija oz. fundacija z zavezancem sklenila kolektivno poravnavo.¹⁸⁰ Druga serija obvestil pa bo poslana po tem, ko sodišče kolektivno poravnavo odobri, z namenom, da se oškodovancem omogoči odločitev, ali se bodo izključili iz zavezujočega učinka te poravnave (*opt-out*).¹⁸¹

Če je vložen predlog za potrditev kolektivne poravnave, se vsi individualni postopki, ki so v teku, prekinejo. Nadaljujejo se šele, ko je kolektivna poravnava zavrnjena ali ko je potrjena in tudi poteče rok za izločitev (*opt-out*) iz zavezujočega učinka poravnave.¹⁸² Smisel pravila, da se individualni postopki ne morejo nadaljevati pred potekom roka za uveljavitev *opt-out*, je v tem, da morebitni rezultati individualnih pravnih drugih oškodovancev ne bi vplivali na odločitev

¹⁷⁵ Gl. obširno Krans, The Dutch Class Action (Financial Settlement) Act in an International Context: The Shell case and the Converium case, v: Civil Justice Quarterly, 2012, Vol. 2, str. 141-150.

¹⁷⁶ Krans (2014), str. 296.

¹⁷⁷ Van der Heijden (2010), str. 12.

¹⁷⁸ Člen 1013 WBR.

¹⁷⁹ Van der Heijden (2010), str. 12.

¹⁸⁰ Člen 1014 WBR.

¹⁸¹ Člen 1017(3) WBR.

¹⁸² Člen 1015 WBR.

za ali proti izključitvi.¹⁸³ Izjeme so možne, npr. v primeru, če postopek potrjevanja kolektivne poravnave traja nedopustno dolgo.

Kot rečeno, imajo oškodovanci (tudi prek drugih organizacij, ustanovljenih za varstvo njihovih koristi) pravico sodelovati v postopku in uveljavljati argumente. Za presojo razumnosti predlagane kolektivne poravnave pa lahko sodišče imenuje tudi enega ali več izvedencev.¹⁸⁴ V praksi – kjer so se vsi doslej obravnavani primeri nanašali na zapletena strokovna (pretežno ekonomska) vprašanja – sodišče praviloma postavi več izvedencev.¹⁸⁵ Stroške za izvedence morata plačati predlagatelj postopka.¹⁸⁶

Če je kolektivna poravnava potrjena, se shrani pri sodišču, kjer je oškodovancem dopuščen vpogled. Oškodovance se v tej fazi, kot rečeno, ponovno obvesti (z navadnim pismom ter javnimi objavami v medijih ali na drug način) o potrjeni kolektivni poravnavi. Obvestilo mora vsebovati, na način, ki ga določi sodišče, kratek opis poravnave, predvsem način, kako je mogoče uveljaviti pravico do izplačila odškodnine, ter, če je to določeno, rok, v katerem je mogoče zahtevati izplačilo. Opozoriti je treba tudi na pravne posledice kolektivne poravnave glede zavezujočega učinka ter določiti rok, v katerem lahko oškodovanci izkoristijo pravico, da se od tega učinka izključijo (*opt-out*).¹⁸⁷ Če sodišče ne odloči drugače, je odgovornost strank kolektivne poravnave, da poskrbijo za obveščanje.¹⁸⁸ Ker je institut obveščanja povezan z možnostjo izključitve (*opt-out*), če pa ta ni izkoriščena, stranka izgubi pravico do dostopa do sodišča, je razumljivo, da so zahteve sodišča in nadzor glede ustreznosti sistema obveščanja stroge.¹⁸⁹ Še posebej v sistemu *opt-out* je pomen ustreznega obveščanja izjemen.

Odvetniki na Nizozemskem (še) ne morejo dobiti nagrade v deležu prisojene odškodnine (na takšen način pa nagrado lahko računajo specializirane agencije za uveljavljanje zahtevkov iz fonda odškodnin). V sistemu WCAM vprašanje stroškov ni tako izpostavljeno, saj je del poravnave praviloma tudi to, da stroške prevzame zavezanec za plačilo odškodnin. Vendar pa tudi organizacije, ki zastopajo interese oškodovancev, zbirajo prispevke svojih članov. Kolektivna poravnava seveda učinkuje za vse oškodovance, ne le tiste, ki so dali finančni prispevek. Prav pojav t. i. »slepih potnikov« (*free riders*), tj. oškodovancev, ki bodo v enakem deležu uživali koristi poravnave, niso pa prispevali k založitvi stroškov, je trenutno na Nizozemskem eden od bolj aktualnih problemov.¹⁹⁰

Pritožba zoper potrjeno kolektivno poravnavo ni možna. Odloča namreč že na prvi stopnji apelacijsko sodišče. Možna pa je kasacija na Vrhovno sodišče (*Hoge raad*) v primeru zavrnitve potrditve kolektivne poravnave. Pravno sredstvo lahko izkoristita le predlagatelj. Zoper potrjeno kolektivno poravnavo se torej ne morejo pritožiti oškodovanci, ki menijo, da

¹⁸³ Krans (2014), str. 297.

¹⁸⁴ Člen 1016(1) WBR.

¹⁸⁵ Van der Heijden (2010), str. 12.

¹⁸⁶ Člen 1016(2) WBR.

¹⁸⁷ Člen 1017(3) WBR.

¹⁸⁸ Člen 1017(4) WBR.

¹⁸⁹ Van der Heijden (2010), str. 8.

¹⁹⁰ Ibid, str. 15.

jim poravnava daje premalo. Namesto tega jim zakon daje možnost, da se, če s poravnavo niso zadovoljni, iz njenega zavezujočega učinka izključijo (*opt-out*).¹⁹¹

5.2.5. Švedska

V kontinentalnem pravnem krogu je bila Švedska prva država, ki je uvedla kolektivno tožbo za uveljavljanje denarnih zahtevkov v primeru množičnih oškodovanj. Kolektivno tožbo je uvedel Zakon o skupinskih postopkih (*Lag om grupprättegång*; SFS 2002:599¹⁹²), ki se je začel uporabljati leta 2003. Prav švedske izkušnje so bile v Evropi in širše podrobno proučevane¹⁹³ ter so bile uporabljene kot model za reforme tudi v nekaterih drugih evropskih državah.¹⁹⁴

Zakon glede na procesno legitimacijo za vložitev tožbe loči tri oblike: (1) zasebno skupinsko tožbo (člen 4), ki jo lahko vloži vsaka oseba (fizična ali pravna), ki je član prizadetega razreda, v korist vseh članov razreda; (2) organizacijsko tožbo (člen 5), ki jo vloži zasebna organizacija, ustanovljena za varstvo interesov bodisi na področju potrošniškega prava (organizacija za varstvo potrošnikov) ali okoljskega prava (okoljevarstvena organizacija); (3) javno skupinsko tožbo (člen 6) lahko vloži pooblaščen državni organ (potrošniški ombudsman¹⁹⁵, agencija za varstvo okolja) v korist prizadetih oseb. Ob sprejemu zakona se je pričakovalo, da bodo večino tožb vlagale bodisi zasebne organizacije bodisi državni organi. Izkušnja pa je nasprotna: velika večina tožb (doslej povprečno ena letno) je bila iz skupine »zasebnih skupinskih tožb«.¹⁹⁶

S skupinsko tožbo – v kateri koli obliki – je možno uveljavljati opustitvene, ugotovitvene in dajatvene zahtevke.¹⁹⁷ Glede sodelovanja tujih tožnikov ali tujih članov razreda ni omejitev.¹⁹⁸ Sektorsko ni omejitev (razen pri organizacijski tožbi), torej je možna kolektivna tožba za uveljavljanje kolektivnih zahtevkov na katerem koli pravnem področju, kjer bi se sodno varstvo sicer uveljavljalo pred civilnimi sodišči, vključno z delovnimi spori ali pred posebnimi okoljskimi sodišči (2. člen).¹⁹⁹ Pristojnost sodišč je delno koncentrirana: vlada določi v vsaki pokrajini (*län*) eno okrožno sodišče, ki je pristojno za skupinske tožbe.

¹⁹¹ Krans (2014), str. 288.

¹⁹² Obj. na: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2002599-om-grupprattegang_sfs-2002-599/. Neuraden angleški prevod (sicer na uradni vladni spletni strani: http://www.government.se/contentassets/ee615abb083742e88b9fd4fac8f82183/group-proceedings-act-2002_599.pdf).

¹⁹³ V Sloveniji: Jeraj, Skupinsko uveljavljanje zahtevkov, Magistrska naloga, Pravna fakulteta v Ljubljani, 2009, str. 39-47.

¹⁹⁴ Lindblom (2009).

¹⁹⁵ Ervo, Persson, Finnish and Swedish Legislation in Light of the ADR Directive – Boards and Ombudsmen, v: Lein, Fairgrieve, Otero Crespo, Smith (ur.), Collective Redress in Europe – Why and How, British Institute for Comparative Law, 2015, str. 455-478, str. 472.

¹⁹⁶ Ervo, Opt-in is Out and Opt-Out is In: Dimensions Based on Nordic Options and the Commission's Recommendation, v: EU Civil Justice: Current Issues and Future Outlook, uredili: Hess, Bergström, Storskrubb, Hart Publishing, 2016, str. 185-200, str. 186, Lindblom (2009), str. 12.

¹⁹⁷ Ervo, Persson (2015), str. 474.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Gl. Ervo (2016), str. 186.

Zakon določa pogoje, v katerih se dopusti skupinska tožba (člen 8). Tožba mora (1) temeljiti na okoliščinah, ki so skupne ali podobne za zahteve vseh članov razreda, (2) skupinska tožba ne sme zato, ker se zahtevki članov razreda medsebojno razlikujejo, biti videti neprimerna, (3) večina zahtevkov, ki se uveljavljajo s skupinsko tožbo, ne bi mogla biti enako učinkovito uveljavljana s samostojnimi tožbami posameznih članov razreda, (4) skupina je ustrezno definirana glede velikosti, področja in drugih okoliščin, (5) tožnik je glede na svoje interese v zadevi, finančno zmožnost vložiti skupinsko tožbo in druge okoliščine primerna oseba za zastopanje članov razreda v skupinski tožbi.

V skupinski tožbi je treba izkazati izpolnjevanje zgoraj navedenih pogojev ter opredeliti razred, na katerega se tožba nanaša, okoliščine, skupne ali podobne vsem članom razreda, okoliščine, za katere tožnik ve, da so pomembne le za nekatere člane razreda, ter druge okoliščine, na podlagi katerih se lahko oceni, ali je kolektivna tožba primerno pravno sredstvo (člen 9). Zasebno skupinsko tožbo je treba vložiti po odvetniku (člen 11 in 12), za drugi dve obliki skupinskih tožb pa to ne velja.

Zakon ne predpisuje posebne faze certifikacije kolektivne tožbe, v kateri bi sodišče odobrilo tožbo glede na zgoraj opisane kriterije.

Uveljavljeno je pravilo vključitve (*opt-in*) članov razreda.²⁰⁰ Sodba, izdana v kolektivni tožbi, bo zavezovala osebe, ki bodo izrecno izjavile, da želijo biti vključene. Obveščanje se zagotovi praviloma prek sodišča. Obvestilo mora vsebovati, v obsegu, za katerega sodišče oceni, da je primeren, kratek opis zadeve, informacije glede narave skupinske tožbe, informacije o pravici strank, da osebno sodelujejo v postopku, informacije o učinkih sodbe in o pravilih glede stroškov, prav tako kontaktne podatke glede tožnika in odvetnika ter obvestilo o relevantnih rokih (člen 13). Sodišče tudi oceni, kateri način je primeren (osebno obveščanje, oglasi v medijih ipd.; člen 50). Če bi to znatno poenostavilo postopek, lahko sodišče obveščanje naloži tudi stranki, vendar pa se ji stroški obveščanja povrnejo iz javnih sredstev (člen 50).

Na podlagi obvestila morajo člani, ki želijo biti vključeni v postopek, vložiti prijavo v danem roku (člen 14), sicer so (tudi če so bili prej navedeni v tožbi) iz postopka izključeni.

Glede postopka se subsidiarno uporabljajo pravila, ki urejajo pravdni postopek (člen 2). V postopku je dolžan tožnik varovati interese vseh članov razreda (člen 17). Sodišče lahko določi osebo, člana razreda ali, če to ni mogoče, nekoga tretjega, ki naj poleg tožnika ali namesto tožnika vodi postopek glede posameznega vprašanja, ki zadeva zgolj položaj posameznih članov razreda (podrazred), če se na ta način zagotavlja ustrezna rešitev zadeve (člen 20). Če se za tožnika v teku pravde oceni, da ni več primeren za zastopanje članov razreda, lahko sodišče imenuje drugo osebo, da naj postopek nadaljuje kot tožnik. Če imenovanje novega tožnika ni mogoče, sodišče ustavi postopek s skupinsko tožbo (člen 21). Stroški novega tožnika se plačajo iz javnih sredstev (člen 30), prav tako pa nov tožnik ne prevzame stroškovnega rizika za primer neuspeha v pravdi, ta ostane pri razrešenem prvotnem tožniku (člen 31).

²⁰⁰ Gl. (kritično) Ervo (2016), str. 191 in nasl.

Člani razreda, čeprav niso stranke, so izenačeni s položajem strank po zakonu, ki ureja pravdni postopek, glede vprašanj, kot so izločitveni razlogi glede sodnika, litispendenca, zaslišanje stranke in druga vprašanja glede dokazovanja (člen 15).

Glede pomembnih vprašanj je dolžan tožnik omogočiti članom razreda, da izjavijo svoje mnenje, če je to mogoče narediti brez večjih nevšečnosti. Na zahtevo člana razreda mu je tožnik dolžan dati informacije, ki so pomembne za njegove pravice. Sodišče lahko na zahtevo tožnika dopusti, da se tožba razširi z novimi zahtevki ali novimi člani razreda, če je to mogoče storiti brez občutnejših zamud za postopek in brez drugih večjih neugodnosti za toženca (člen 18). Umik tožbe je možen (člen 23), vendar sodišče omogoči drugim članom razreda, da izjavijo, ali želi kdo nadaljevati postopek kot tožnik bodisi v zasebni pravdi bodisi kot nov tožnik v skupinskem postopku (člen 24).

Spodbuja se sklenitev sodne poravnave. Vendar jo mora, da učinkuje proti članom razreda, odobriti sodišče. Sodišče poravnave ne odobri, če je diskriminatorna do posameznih članov ali sicer očitno nepoštena (člen 26).

V sodbi, ki ima učinek glede vseh članov razreda, ki so se vključili (člen 29), sodišče navede individualne člane razreda, na katere se sodba nanaša. Prisoja odškodnine oz. povračila na način »agregatne« oz. skupne odškodnine ni možna. Če sodišče ugotovi, da o nekaterih specifičnih posameznih zahtevkih (še) ni mogoče odločiti, lahko izda najprej delno končno sodbo le glede določenih članov razreda. Glede ostalih, če to ni pretirano obremenjujoče za toženca, pa lahko odločanje odloži. O teh zahtevkih bo odločilo le na individualno zahtevo upravičenih članov razreda (člen 27).

Glede stroškov velja pravilo, da »kdor izgubi, plača« (člen 30). Nasprotni stranki mora povrniti vse stroške, vključno s stroški odvetnika. Stroškovno tveganje nosi tožnik, člani razreda, ki se v postopek vključijo, ne nosijo stroškovnega rizika za primer neuspeha v pravdi (razen če se niso vključili kot dodatne stranke ali stranski intervenienti). Članom razreda pa se lahko naloži, vendar ne prek višine tistega, kar so s sodbo prejeli, da povrnejo stroške tožniku v primeru, ko plačila ni mogoče izterjati od toženca – torej tistega, ki bi te stroške moral povrniti (člen 34).

Dopustni so dogovori z odvetnikom za plačilo glede na uspeh v pravdi (t. i. *risk agreements*). Ne gre za plačilo z deležem prisojenega, pač pa za možnost dogovora, da bo v primeru uspeha plačilo višje, v primeru neuspeha pa nižje (člen 38). Odvetniška nagrada se na Švedskem običajno računa glede na urno postavko. Proti članom razreda takšen dogovor učinkuje le, če ga odobri sodišče (člen 38). Odobritev se lahko poda, če je dogovor sklenjen pisno in je razumen glede na vsebinsko naravo zadeve. V dogovoru je treba specificirati, kako se bo višina plačila razlikovala od dogovorjene, če bo tožba bodisi v celoti uspešna bodisi v celoti neuspešna. Dogovor o plačilu ne bo odobren, če je plačilo odvisno zgolj od vrednosti spornega predmeta (člen 39). Tudi sicer velja, da so dogovori za plačilo odvetniku po deležu iz prisojenega prepovedani.²⁰¹ Kot rečeno, mora tožnik ob vložitvi tožbe izkazati ustrezno finančno stanje, da bi lahko nosil stroške v primeru neuspeha. V praksi so pogosta

²⁰¹ Ervo, Persson (2015), str. 473.

javna zbiranja denarja in financiranje prek tretjih zainteresiranih oseb; zlorabe doslej niso bile zaznane.²⁰²

Povprečno ena vložena in rešena tožba letno ni videti veliko.²⁰³ Ocenjuje pa se, da je preventivni učinek instituta skupinske tožbe velik in ni bilo malo primerov, ko je že grožnja z vložitvijo takšne tožbe vzpodbudila kršitelja, da je ugodil zahtevkom članov razreda.²⁰⁴ Po drugi strani pa se tudi ocenjuje, da je sistem po eni strani zapleten, po drugi strani pa podnormiran, tako da je veliko odprtih in nerešenih vprašanj (ki se skozi sodno prakso le počasi razčiščujejo). Ker sodišča in odvetniki s skupinskimi tožbami nimajo izkušenj v praksi, ni presenetljivo, da to potencialne tožnike odvrača od začetka postopkov s skupinskimi tožbami.²⁰⁵

5.2.6. Poljska

Splošno

Skupinske tožbe na Poljskem so urejene v Zakonu o uveljavljanju zahtevkov v skupinskih postopkih (*Ustawa z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym*), ki je bil sprejet 17. decembra 2009, v veljavo pa je stopil 19. julija 2010.²⁰⁶ Subsidiarno se uporablja Zakon o pravnem postopku iz leta 1964 (z izjemo izrecno določenih členov), navedeno pa je tudi, kateri členi Zakona o stroških v pravnem postopku se ne uporabljajo in kateri členi tega zakona se ustrezno spremenijo (člena 24 in 25). Pred letom 2010 so bili na Poljskem na voljo le mehanizem sosporništva²⁰⁷ ter različne tožbe, ki jih v imenu posameznikov lahko vlagajo državni tožilci (teh je daleč največ), določene družbene organizacije, inšpektorji delovnih razmerij in regionalni oz. mestni potrošniški ombudsmeni, kot odraz implementacije Direktive 98/27 o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov pa so od leta 2000 dalje posebej urejene tudi organizacijske opustitvene potrošniške tožbe.²⁰⁸

Skupinski postopki po novem zakonu se na Poljskem v praksi veliko uporabljajo, predvsem v potrošniških sporih napram bankam²⁰⁹ in zavarovalnicam,²¹⁰ večinoma pa je toženec

²⁰² Ibid.

²⁰³ Do leta 2014 je bilo vloženi 17 tožb. Niso se vse zaključile s sodbo. Ervo (2016), str. 199.

²⁰⁴ Ervo, Persson (2015), str. 476.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Predlog zakona je bil s strani vlade posredovan v zakonodajni postopek 26. marca 2009, sprejet je bil 17. decembra 2009, objavljen 18. januarja 2010 (Ur. l. 2010, št. 7, zadeva 44), v veljavo pa je stopil šest mesecev po objavi, tj. 19. julija 2010 (člen 26).

²⁰⁷ Več o tem gl. Sengayen, 2007, 'Poland - A Legal System in Transition', A National Report for the Global Class Actions Conference at the Centre for Socio-Legal Studies, Oxford University, December 2007, str. 29-30.

²⁰⁸ Ibid., str. 23-29.

²⁰⁹ Npr. primer *BRE Bank*. Več o tem gl. Tulibacka, Góral, 2011, 'An Update on Class Actions and Litigation Funding in Poland', dostopno na: <http://globalclassactions.stanford.edu/sites/default/files/documents/Polish%20civil%20justice%20updatePDF.pdf> str. 2-6. Gl. tudi <http://classaction.pl/en/final-conclusion-of-the-group-proceedings-in-the-grupa-na-bank-case/>; <http://www.collectiveredress.org/collective-redress/reports/poland/caselaw>.

²¹⁰ Npr. primer *PZU Życie*. Več o tem gl. Tulibacka, Góral (2011), str. 6-7. Gl. tudi primere na: <http://classaction.pl/en/wave-of-group-proceedings-against-insurance-companies/>; <http://classaction.pl/en/aegon-tu-na-zycie-s-a-voluntarily-satisfies-claims-of-members-of-the-group/>.

država.²¹¹ Zaživali so takoj po uveljavitvi zakonodaje, saj študije ugotavljajo, da je bilo v prvem letu vloženih kar 40 skupinskih tožb.²¹² Uvozniki avtomobilov so npr. tožili državo zaradi nepravilno obračunanega davka, žrtve poplav zaradi neprimerne oskrbe protipoplavne infrastrukture, občine zaradi nesprejema uredbe, ki bi jim omogočala pobiranje taks za registracije avtomobilov, bolniki s hepatitisom B zaradi malomarnosti države kot lastnika bolnišnice, kjer so bili oskrbovani, itd.²¹³ V teoriji in praksi so številni vidiki ureditve skupinskega postopka problematizirani (npr. omejitev uporabe skupinskega postopka na tri sklope primerov z izključitvijo zahtevkov zaradi kršitev osebnostnih pravic; omejitev tega, kdo je lahko predstavnik skupine; odsotnost posebnih mehanizmov, ki bi sodiščem omogočila tekoče vodenje postopka, pri čemer velja omeniti, da so bili sodniki tekom oblikovanja nove zakonodaje skeptični do bolj proaktivne vloge v postopku), poleg tega za učinkovito izvajanje skupinskih postopkov obstajajo tudi splošne ovire, npr. pomanjkanje izvedencev in premalo aktivna vloga sodnikov, vendar reformnih predlogov zaenkrat ni zaznati.²¹⁴

Predpostavke za izvedbo skupinskega postopka

Poljski zakonodajalec je izvedbo t. i. *skupinskega postopka* vsebinsko omejil na tri kategorije primerov: 1) potrošniške spore; 2) spore na temelju odškodninske odgovornosti za nevaren izdelek; in 3) spore iz naslova neposlovne odškodninske odgovornosti, z izjemo zahtevkov za varstvo osebnih interesov (komentatorji to razlagajo kot varstvo osebnostnih pravic)²¹⁵ (člen 1.2). Čeprav so bili v prvotni različici zakona v domet zakona vključeni vsi spori, skupinsko varstvo zunaj zgoraj navedenih primerov po uveljavljeni različici, ki jo je v zaključni fazi sprejemanja zakona oblikoval poljski zgornji dom parlamenta, ni mogoče.²¹⁶ Komentatorji pojasnijo, da je bila taka zamejitev primerov rezultat intenzivnih pogajanj med gospodarskimi lobiji na eni in sindikati, potrošniškimi organizacijami ter volivcem vsečnimi politiki na drugi strani, predvsem tudi kar zadeva vprašanje vključitve sporov iz delovnih razmerij.²¹⁷ Opredelitev naj bi puščala precej maneverskega prostora, zaradi česar jo tožniki široko razlagajo, medtem ko sodišča temu vsaj na začetku niso bila naklonjena.²¹⁸ Zaradi nejasnosti

²¹¹ Gl. npr. <http://classaction.pl/en/news/>; gl. tudi Tulibacka, 'Poland', Focus on Collective Redress, British Institute of International and Comparative Law, dostopno na: <http://www.collectiveredress.org/collective-redress/reports/poland/overview>.

²¹² Tulibacka, Goral (2011), str. 1. Tulibacka na drugem mestu navaja (zapis je gotovo nastal po aprilu 2014), da je bilo vloženih tožb okoli 115, pri čemer jih je bilo veliko zavrnjenih zaradi formalnih pomanjkljivosti, druge niso izpolnjevale pogojev za certifikacijo, le manjši delež je preстал certifikacijo in so v fazi oblikovanja skupine, dva primera pa sta bila v času njenega zapisa pravnomočno zaključena; Tulibacka.

²¹³ Tulibacka, Goral (2011), str. 1,2.

²¹⁴ Tulibacka.

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ Tulibacka, Goral (2011), str. 10; Tulibacka.

²¹⁸ V primeru *Międzynarodowe Targi Katowickie (MTK)*, kjer je 16 oseb tvorilo skupino v postopku zoper državo, ki naj bi jim z opustitvijo potrebnega nadzora povzročila škodo, nastalo s podrtjem strehe dvorane kompleksa Mednarodni sejem Katowice, v kateri se je odvijal mednarodni sejem golobov pismonoš, je npr. (po mnenju komentatorjev nenavadno, sodbo so označevali za smrt skupinskih tožb na Poljskem) Okrožno sodišče v Varšavi aprila 2011 zavrnilo certifikacijo skupine z argumentom, da so v skupinski postopek lahko zajeti le člani s premoženjskim zahtevkom (teh je bilo le pet), ne pa tudi člani z zahtevkom za povrnitev nepremoženjske škode, saj naj bi bili slednji zahtevki za varstvo osebnostnih pravic, ki so iz dometa zakona izključeni. Število članov zato ni dosegalo zakonskega minimuma 10 članov. Pritožbeno sodišče v Varšavi je sodbo septembra 2011 potrdilo, 28. januarja 2015 pa je Vrhovno sodišče (I CSK 533/14) v sodbi, ki je glede vprašanja možnosti uporabe skupinskega postopka prelomna, spremenilo sodbi nižjih sodišč in odločilo, da dovoli skupinski postopek z razlago, da predpostavka za presojo dopustnosti obravnave v skupinskem postopku ne gre razlagati preozko.

v nekaterih primerih oz. nerazumljive ozkosti v primeru ozkega branja določb so se že pojavili predlogi za spremembo tega kriterija.²¹⁹

V primeru spora iz ene od zgornjih kategorij lahko nadaljnje predpostavke za uporabo zakona in s tem v njem urejenega skupinskega postopka razvrstimo v sledeče skupine, pri čemer morajo biti navedene predpostavke izpolnjene v vseh fazah postopka (člena 1.1 in 2):

1. število članov skupine: skupino mora sestavljati vsaj deset oseb²²⁰ (to so lahko fizične ali pravne osebe, pa tudi t. i. gospodarski subjekti brez korporacijskopравnega statusa);²²¹
2. homogenost zahtevkov vseh članov skupine: vsi člani skupine morajo uveljavljati isto vrsto, isti tip zahtevka;²²² novost zakona je, da je zahtevek v primeru odškodninske tožbe lahko omejen tudi le na ugotovitev odgovornosti (medtem ko se bo višina odškodnine ugotavljala v ločenih individualnih postopkih);²²³
3. skupna dejanska podlaga zahtevkov: vsi zahtevki morajo temeljiti na istem ali podobnem dejanskem stanju;²²⁴
4. posebnost poljske ureditve, ki je najpogostejše predmet kritik,²²⁵ je, da morajo v primeru denarnih zahtevkov člani skupine (lahko tudi po podskupinah s po vsaj dvema članoma) določiti standardiziran denarni zahtevek,²²⁶ kar naj bi pomenilo, da morajo člani skupine (vsaj po dva in dva skupaj) s podobno višino zahtevka in s podobnimi dejanskimi okoliščinami primera²²⁷ zahtevati enak znesek plačila ne glede na dejanski obseg povzročene škode (to naj bi v praksi pomenilo, da se znesek oblikuje pri nižjem od dveh ali več zneskov, kar pomeni, da se tožnik odpove delu denarnega zneska, ki bi ga sicer zahteval; odvetniki naj bi zato v takih primerih

Tulibacka, Goral (2011), str. 10-11; <http://classaction.pl/en/breakthrough-decision-of-the-supreme-court-in-the-case-of-the-group-proceedings-connected-with-the-mtk-exhibition-hall-disaster-in-2006/>; <http://classaction.pl/en/the-opinion-of-the-supreme-court-in-the-subject-of-the-admissibility-of-group-proceedings-has-been-announced/>; <http://www.collectiveredress.org/collective-redress/reports/poland/caselaw>.

²¹⁹ Sindikati gasilcev so npr. pripravili predlog novele zakona, saj želijo, da bi se zakon lahko uporabljal tudi v delovnopравnih sporih. Gl. Tulibacka, Goral (2011), str. 13-14.

²²⁰ Člen 1.1. V primeru *BRE Bank* je imela npr. skupina na začetku 12 potrošnikov, kasneje pa je številka narasla na 1247. Tulibacka, Goral (2011), str. 2. Gl. tudi <http://classaction.pl/en/final-conclusion-of-the-group-proceedings-in-the-grupa-na-bank-case/>.

²²¹ Kubas, Kos, Galkowski, 'Class Action, in Poland', dostopno na: http://classaction.pl/en/in_poland/.

²²² Člen 1.1. V zvezi s tem gl. npr. primer *Sandomierz*, kjer je leta 2010 17 fizičnih in pravnih oseb tožilo državo in zahtevalo odškodnino v višini nekaj čez 9 milijonov PLN za škodo, ki jo je zaradi neustrezne sanacije struge povzročila poplavljen reka Vistula. Okrožno sodišče v Krakowu je kljub argumentom toženca, da med primeri ni homogenosti, ugodilo predlogu za začetek skupinskega postopka. Več o tem gl. Tulibacka, Goral (2011), str. 11.

²²³ Člen 2.3. Primer, v katerem se je ugotavljala (in na koncu ugotovila) le odgovornost, je primer *BRE Bank*. Razlog za to naj bi bil v nejasnosti in negotovosti pogoja o standardizaciji denarnih zahtevkov, zato so se odvetniki v prvih primerih iz previdnosti raje odločali le za ugotavljanje odgovornosti, ne tudi višine odškodnine. Tulibacka, Goral (2011), str. 4.

²²⁴ Člen 1.1. Gl. Kubas, Kos, Galkowski, ki pojma isto in podobno dejansko stanje razložijo na sledečih primerih: za isto dejansko stanje gre, če je npr. več oseb udeleženi v isti prometni nesreči, za podobno dejansko stanje pa gre, če je npr. več oseb kupilo isti nevaren proizvod ali če je več potrošnikov sklenilo pogodbo z enakim nepoštenim pogojem. Gl. npr. primer *Getin Noble Bank* iz 2015, <http://classaction.pl/en/rejection-of-the-group-action-filed-against-getin-noble-bank/>.

²²⁵ Tulibacka.

²²⁶ Člen 2. Gl. npr. primer v zvezi z nadomestilom za komunalno infrastrukturo iz sodbe Okrožnega sodišča Kielce iz 2013 in Pritožbenega sodišča v Krakowu iz 2014, predstavljen na <http://www.collectiveredress.org/collective-redress/reports/poland/caselaw>.

²²⁷ Kakšne so te okoliščine, zakon ne navaja, zato je na sodni praksi, da napolni ta pojem. Kubas, Kos, Galkowski. Gl. tudi Tulibacka.

strankam svetovali, da v okviru skupinskega postopka vložijo le ugotovitveno tožbo, dajatvene pa vložijo vsak posebej).²²⁸

Skupina v skupinskem postopku

Skupina v smislu zakona je skupina (i) oseb, ki so se odločile uveljavljati svoje zahteve skupaj v skupinskem postopku (in so dale soglasje k temu, da tožbo vložijo določena oseba v vlogi predstavnika skupine), ter (ii) oseb, ki so naknadno podale izjavo za pridružitve skupini. Poljska ureditev torej s tem, ko zahteva, da član skupine poda izrecno izjavo za sodelovanje v skupini, sledi sistemu *opt-in*. Zakon določa, da lahko osebe, ki niso člani skupine ali so prenehale biti člani skupine, zoper toženca vlagajo ločene individualne tožbe (člen 1.3). Tega, kako se takšna skupina formira oz. kako pridejo njeni člani v kontakt, zakonodaja ne ureja (v praksi se bo začela oblikovati okoli načrtovanega predstavnika,²²⁹ lahko tudi s strani njegovega odvetnika oz. odvetniške pisarne, te imajo v praksi pripravljene vprašalnike za potencialne člane takšnih skupin²³⁰). Tudi notranjega razmerja med člani skupine zakon ne ureja in ga prepušča avtonomiji strank. Priporočljivo je, da člani medsebojna razmerja (še posebej glede stroškov postopka) uredijo v t. i. »notranjem sporazumu«.²³¹

Postopek se začne s tožbo, ki jo za račun članov skupine vložijo predstavniki skupine (člen 4.1 in 4.3). Tožba mora poleg splošnih sestavin, določenih v zakonu o pravnem postopku, vsebovati še predlog za obravnavo v skupinskem postopku, izkaz obstoja predpostavk za izvedbo skupinskega postopka, v primeru denarnih zahtevkov višino zahtevanih zneskov ter tožnikovo izjavo, da nastopa kot predstavnik skupine, priložene pa morajo biti izjave članov skupine o vključitvi v skupino in njihovo soglasje k predstavniku skupine ter tudi dogovor predstavnika skupine s pravnim zastopnikom o kritju zastopnikovih stroškov (člen 6).

Predstavnik skupine je lahko član skupine, v primeru potrošniških sporov pa je predstavnik skupine lahko tudi občinski varuh potrošnikov (člen 4.2),²³² pri čemer ni jasno, ali sme biti ombudsman predstavnik tudi v mešanih sporih, ko so tožniki tako potrošniki kot podjetja.²³³ Pri tem je zanimivo, da v vlogi predstavnika skupine ne more nastopati tožilec ali družbena organizacija, kot velja v primeru individualnih tožb.²³⁴ Pravilo reprezentacije pomeni, da ima status tožnika le predstavnik skupine, ki sodeluje v postopku za račun vseh članov skupine, medtem ko (drugi) člani skupine v postopku ne sodelujejo aktivno (oz. sodelujejo zgolj v zelo omejenem obsegu) in nimajo statusa tožnika, niso stranka skupinskega postopka.²³⁵ Njihova

²²⁸ Gl. npr. primer *Europa Life Insurance Company* iz 2015, <http://classaction.pl/en/a-class-action-against-europa-life-insurance-company-dismissed/>. Gl. tudi Tulibacka, ki opiše problematiko izpolnitve tega pogoja in oblikovanja podrazredov v primeru *Sandomierz*, ki je bil en prvih primerov skupinskega postopka pred poljskimi sodišči.

²²⁹ Praksa kaže, da se oblikovanje skupine v večini primerov (tj. takrat, ko skupino oblikuje eden od članov – potrošnik) odvija z uporabo družbenih omrežij. Več o tem gl. Tulibacka, Goral (2011), str. 9-10.

²³⁰ Gl. npr. http://classaction.pl/en/in_poland/how-to-start-the-process-of-establishing-the-group/.

²³¹ Kubas, Kos, Galkowski.

²³² Tako je npr. v primeru *BRE Bank* (spor glede švicarskih frankov) leta 2010 tožbo na Okrožno sodišče v Łódžu vložil regionalni varuh potrošnikov iz Varšave (<http://konsument.um.warszawa.pl/pozwy-grupowe>). To je bila prva skupinska tožba na Poljskem, ki jo je vložil varuh in ne član skupine sam. Tulibacka, Goral (2011), str. 2. Leta 2014 sta v treh primerih zoper dve zavarovalnici tožbo kot predstavnika skupin 104, 51 in 28 potrošnikov na Okrožno sodišče v Varšavi vložila Varuhinja potrošnikov iz Szczecina in Varuh potrošnikov iz Okręga Pruszków. Gl. <http://classaction.pl/en/wave-of-group-proceedings-against-insurance-companies/>.

²³³ Tulibacka.

²³⁴ Tulibacka.

²³⁵ Tulibacka, Goral (2011), str. 2.

aktivnost je omejena na predložitev izjave za vključitev v skupino (ta je lahko podana že pred začetkom skupinskega postopka vse do izdaje odločbe sodišča o sestavi skupine) in morebitne izjave za izstop iz skupine (v predpisanem roku, tj. do pravnomočnosti odločbe sodišča o sestavi skupine); na podajo zahteve za zamenjavo predstavnika skupine (za zamenjavo mora glasovati več kot polovica članov); in na podajo soglasja za umik tožbe, za umik ali znižanje zahtevka ali za sklenitev poravnave. Član skupine oz. podskupine je v postopku lahko zaslišan kot stranka (člen 20). Njegova intervencija na strani tožnika ni dopustna (člen 14).

Zastopanje tožnika po odvetniku ali drugem pravniku je v skupinskih postopih obvezno (razen če je sam tožnik pravnik) (člen 4.4).²³⁶ O tem, kdo bo zastopnik in kakšno bo pogodbeno razmerje z njim, odloča predstavnik skupine. Zakon (ki glede tega odstopa od splošnih pravil pravdnega postopka) določa, da dogovor o odvetniški nagradi lahko predvidi nagrado, ki je sorazmerna prisojeni odškodnini, ki pa ne sme presegati 20% prisojene odškodnine (člen 5).²³⁷ Pravna pomoč v skupinskih postopkih ni dovoljena.²³⁸

Na zahtevo več kot polovice članov skupine lahko sodišče zamenja predstavnika skupine (člen 18). Zahteva mora vsebovati predlog novega predstavnika in njegovo soglasje za opravljanje te vloge. Zamenjava predstavnika ne povzroči prenehanja pooblastila zastopniku tožnika. V kolikor se zamenjava zahteva po tem, ko je sodba že izdana, rok za pritožbo zoper sodbo ne more poteči pred potekom dveh tednov od pravnomočnosti sklepa o zamenjavi predstavnika.

Pristojnost za vodenje skupinskih postopkov

Pristojnost za vodenje skupinskih postopkov imajo na prvi stopnji okrožna sodišča (*Sad Okregowy*), ki te primere rešujejo v senatu treh sodnikov (člen 3). Zakon določa, da lahko sodišče v vseh fazah postopka stranke napoti na mediacijo (člen 7). V preostalem se glede pristojnosti sodišč (na drugi in tretji stopnji) uporabljajo splošna pravila pravdnega postopka.

Faze postopka

Skupinski postopek je razdeljen v tri faze:

²³⁶ V primeru *AZTU S.A.*, kjer je tožbo v imenu 14 nekdanjih železniških delavcev zoper njihovo zavarovalnico vložil brez pooblaščenja sam regionalni potrošniški ombudsman okrožja Tarnów, je Okrožno sodišče v Tarnówu tožbo zavrglo. Pritožbeno sodišče je sicer ugotavljalo, da je bil pogoj imeti pooblaščenja tudi v primeru, ko tožbo vloži potrošniški ombudsman, v zakon vključen šele v zaključni fazi zakonodajnega postopka, a je Vrhovno sodišče leta 2011 na koncu potrdilo, da je zastopanje obvezno v vseh primerih (z izjemo, ko je predstavnik sam pravnik).

²³⁷ V primeru *BRE Bank* npr. tožnika zastopa odvetniška pisarna, ki je v zastopanje privolila pod pogojem, da šteje skupina vsaj 90 članov. Za nagrado glede na uspeh se niso dogovorili (kar je razumljivo glede na to, da je bila tožba ugotovitvena, ne dajatvena), so pa zahtevali vnaprejšnje plačilo nagrade od članov skupine (ta se giblje od 1000 do 2000 PLN (odvisno od faze pristopa) ter dodatnih 45 PLN za stroške ter DDV). Več o tem in o problematiki nerazumevanja rezultata spora s strani članov skupine v primeru takšnih tožb gl. Tulibacka, Goral (2011), str. 3, 6; Tulibacka navaja, da dogovarjanje nagrade glede na uspeh v primerih skupinskih postopkov ni praksa.

²³⁸ Tulibacka.

1. Preliminarna faza certifikacije (odločanje o odobritvi skupinskega postopka): v tej fazi sodišče preverja zgolj, ali so izpolnjeni vsi pogoji za izvedbo skupinskega postopka, in v ta namen opravi narok (nič se še ne ukvarja z utemeljenostjo zahtevkov); v primeru pozitivne ugotovitve sodišče izda sklep o presoji primera v skupinskem postopku,²³⁹ v primeru negativne ugotovitve pa zavrže tožbo,²⁴⁰ stranke se lahko zoper tak sklep pritožijo.²⁴¹
2. Faza odločanja o sestavi skupine: po pravnomočnosti sklepa o presoji primera v skupinskem postopku sodišče praviloma izda sklep o objavi začetka skupinskega postopka preko popularnih sredstev javnega obveščanja na nivoju cele države (izjemoma lokalnih sredstev javnega obveščanja) (člen 11.3 in 11.4). Objava vsebuje temeljne podatke o zadevi (pristojno sodišče, stranke, predmet zadeve); o možnosti za vključitev v skupino; o pravilih glede plačila tožnikovega zastopnika; in o zavezujoči naravi sodbe za vse člane skupine (člen 11.2). V predpisanem roku (tj. najmanj en mesec in največ tri mesece) se lahko skupini priključijo novi člani, ki izpolnjujejo pogoje za članstvo.²⁴² To storijo tako, da predstavniku skupine pošljejo pisno izjavo o včlanitvi (vsebovati mora specifikacijo in utemeljitev zahtevka ter pojasnitev okoliščin, ki utemeljujejo članstvo), ta pa jih lahko zaprosi za dodatna pojasnila oz. dokazila. Včlanitev po poteku predpisanega roka ni več dopustna (člen 11.5). Predstavniki skupine pripravi seznam dodatno vključenih članov in ga skupaj z izjavami o vključitvi posreduje sodišču, sodišče pa tožencu (člen 13). Toženec lahko v roku, ki ga določi sodišče (ki pa ne sme biti krajši od enega meseca), poda ugovore zoper posamezno prijavljeno članstvo. Sodišče nato odloči o sestavi skupine (člen 15). V sklepu, ki ga izda, poimensko navede vse člane skupine. Ko je sklep pravnomočen, izstop iz skupine ni več mogoč. V primeru denarnih zahtevkov je dokazno breme glede članstva osebe v skupini na tožniku, v ostalih primerih pa zadošča, da se članstvo izkaže za verjetno (člen 16.1).
3. Faza presoje zahtevkov: po oblikovanju skupine sodišče presoja posamezne zahtevke, ki jim na koncu v sodbi bodisi ugotovi bodisi jih zavrne.

Sodba, izdana v skupinskem postopku, učinkuje za vse člane skupine (člen 21.3). Sodišče v izreku sodbe navede vse člane skupine (člen 21.1) in v primeru uspeha z odškodninsko tožbo določi točen znesek odškodnine, ki jo mora toženec plačati posameznemu članu skupine (člen 21.2), kar je izvršilni naslov, na podlagi katerega lahko vsak član skupine

²³⁹ Gl. npr. primer *Credit Agricole*, <http://classaction.pl/en/statement-of-claims-against-credit-agricole-bank-to-be-heard-in-a-group-proceedings/>.

²⁴⁰ Gl. npr. primer *Amber Gold Management Board*, <http://classaction.pl/en/rejection-of-the-statement-of-claims-against-members-of-the-amber-gold-management-board/>; primer *Prison Service personnel*, <http://classaction.pl/en/rejection-of-the-group-action-filed-by-prison-service-personnel-in-relation-to-non-indexation-of-salaries/>.

²⁴¹ Kot se npr. zoper sklep Okrožnega sodišča v Łódžu pritožila *BRE Bank* iz razloga, da Regionalni varuh potrošnikov iz Varšave ne more biti predstavnik potrošnikov z bivališčem zunaj Varšave. Ta ugovor je pritožbeno sodišče v Łódžu oktobra 2011 zavrnilo, kar naj bi bil pomemben korak k temu, da se bodo varuhi opogumili vlagati tožbe brez strahu, da dela potrošnikov ne bodo mogli zajeti. Tulibacka, Goral (2011), str. 3. Tudi v primeru *Międzynarodowe Targi Katowickie (MTK)* je bila vložena (neuspešno) pritožba zoper zavrnitev certifikacije. Tulibacka, Goral (2011), str. 11.

²⁴² Gl. npr. primer *Płock* iz 2014, kjer je sodišče potrdilo članstvo v skupini 27 fizičnim in pravnim osebam <http://classaction.pl/en/lapse-of-the-date-for-joining-a-group-in-the-case-of-the-plock-group-proceedings/>; <http://classaction.pl/en/conclusion-of-the-second-stage-of-the-proceedings-in-the-case-of-persons-injured-by-the-flooding-of-the-areas-located-in-the-vicinity-of-plock-in-2010/>. Sodišče se lahko glede na okoliščine primera odloči tudi, da je skupina že zajela vse tožnike in zato poziv k vključevanju drugih oseb sploh ni potreben.

začne izvršilni postopek zoper toženca (člen 22). Nekoliko drugačno pravilo glede izvršbe velja v primeru nedenarnih obveznosti (člen 23).²⁴³ Če sodišče zahtevke zavrne, člani skupine zahtevkov v ločenih individualnih postopkih ne morejo več uveljavljati. Glede pravnih sredstev se uporabljajo splošna pravila pravnega postopka.²⁴⁴

Za umik tožbe, za odpoved zahtevku, za omejitev zahtevka ali za sklenitev poravnave se zahteva soglasje več kot polovice članov skupine (člen 19). Sodišče lahko sklene, da je takšno ravnanje nedopustno, če iz okoliščin izhaja, da nasprotuje pravnim pravilom ali dobrim običajem ali je usmerjeno k zaobidu zakona ali je v očitnem nasprotju z interesi članov skupine.

Stroški postopka

Sodne takse so v skupinskih postopkih nižje kot sicer (2% namesto 5% vrednosti spora, pri čemer ne sme biti nižja od 30 PLN in ne višja od 100.000 PLN), v primeru, ko skupinsko tožbo vloži ombudsman, pa je plačila takse oproščen.²⁴⁵ Do ugotovitve vrednosti spora (ki je mogoča šele z dokončnim oblikovanjem skupine) sodišče določi t. i. začasno sodno takso (med 100 in 10.000 PLN), v končni sodbi pa sodišče določi končni znesek sodne takse.²⁴⁶ Tekom postopka lahko sodišče pozove stranke k plačilu predujma drugih stroškov postopka (objava, izvedenec), o njih pa odloči v končni sodbi. Zakon tožencu omogoča, da (hkrati s prvim procesnim dejanjem) sodišču predlaga, da tožniku naloži založitev denarnega zneska v zavarovanje plačila stroškov postopka (člena 8 in 9). Znesek, ki ne sme presegati 20% vrednosti spora, določi sodišče (lahko tudi zunaj naroka) glede na pričakovani znesek toženčevih stroškov.²⁴⁷ Zoper sklep sodišča je na voljo pritožba. Tekom postopka lahko toženec zahteva dodatno zavarovanje, če se izkaže, da dano zavarovanje ni zadostno. V kolikor naloženi znesek ni plačan v roku, ki ga določi sodišče (vsaj en mesec), lahko sodišče na zahtevo toženca zavrže tožbo.

Tudi v skupinskem postopku velja splošno pravilo, da stroške krije stranka, ki izgubi (*loser pays*). V primeru tožnikovega neuspeha v pravdi stroške postopka (vključno s stroški zastopanja toženca) formalno krije predstavnik skupine in zakon ne določa, kako se stroški tožnika porazdelijo med člani skupine, običajno pa se med seboj dogovorijo, da stroške krijejo v razmerju z deležem posameznega zahtevka v skupnem znesku zahtevkov. Nagrada za zastopnika predstavnika skupine se določi v dogovoru o zastopanju, ki ga z zastopnikom sklene predstavnik skupine, pri čemer zakon določa, da dogovor o odvetniški nagradi lahko predvidi nagrado, ki je sorazmerna prisojeni odškodnini, ki pa ne sme presegati 20% prisojene odškodnine (člen 5).

6. PRESOJA POSLEDIC, KI JIH BO IMEL SPREJEM ZAKONA

²⁴³ Več o tem gl. Tulibacka.

²⁴⁴ Več o tem gl. Tulibacka.

²⁴⁵ Tulibacka.

²⁴⁶ O težavah s sodnimi taksami v primeru ugotovitvenih zahtevkov gl. Tulibacka, Goral (2011), str. 5.

²⁴⁷ V primeru *Sandomierz* je npr. sodišče zavrnilo tak zahtevek z utemeljitvijo (ki je zakon niti ne predvideva), da zahtevati položitev zneska od tožnika ne bi bilo pošteno. Tulibacka, Goral (2011), str. 12. Gl. tudi primer *OFE*, <http://classaction.pl/en/aegon-tu-na-zycie-s-a-voluntarily-satisfies-claims-of-members-of-the-group/>; in primer *Płock*, kjer se je tožnik pritožil na odločitev sodišča o plačilu zneska za zavarovanje.

6.1 Presoja administrativnih posledic

a) v postopkih oziroma poslovanju javne uprave ali pravosodnih organov:

Predlog zakona bo z uvedbo kolektivnih tožb, dopolnjeno z možnostjo kolektivne poravnave, omogočil učinkovitejše in enotno obravnavanje primerov pred sodišči, kadar bo prišlo do množičnih oškodovanj. Posledično bo tudi odpravil nevarnost, da bi bilo sodišče, v primeru množičnih oškodovanj preobremenjeno s samostojnimi tožbami. V teh postopkih je še posebej poudarjeno načelo mirnega reševanja sporov. Mirno reševanje sporov se spodbuja tudi z aktivno vlogo sodišča pri tem. Sodišče strankam lahko bodisi na predobravnavnem naroku bodisi v pisni obliki svetuje, kako oblikovati besedilo poravnave. Tudi če se postopek začne s kolektivno odškodninsko tožbo, predlog zakona skladno z načelom mirnega reševanja sporov daje prednost sklenitvi kolektivne poravnave, posebej v fazi po certifikaciji kolektivne tožbe. V poštev pride tudi napotitev na mediacijo v začetni fazi postopka skladno z Zakonom o alternativnem reševanju sodnih sporov.

b) pri obveznostih strank do javne uprave ali pravosodnih organov:

Predlog zakona nima posebnih posledic za obveznosti strank do javne uprave ali pravosodnih organov, kot jih imajo smiselno že sedaj pri uresničevanju pravic pred državnimi organi (npr. sodišči). Položaj strank pa je v teh postopkih prilagojen naravi takega skupinskega postopka. Bistveno za kolektivno odškodninsko tožbo po predlaganem zakonu je, da se tožba vlaga v korist oškodovancev, ne da bi ti sami bili stranke postopka. V tem se kolektivni postopek bistveno loči od sorodnih institutov pravnega postopka, npr. sosporništva ali združitve pravi. Če bi vsem članom skupine – te so lahko tudi zelo številčne – omogočili, da v postopku s kolektivno odškodninsko tožbo sodelujejo kot stranke, bi to izničilo prednosti kolektivnega postopka in onemogočilo njegovo učinkovito izvedbo. Člani skupine imajo skladno z načelom izključitve ali načelom vključitve možnost, da se iz učinka kolektivnega postopka izključijo ter s tem ohranijo možnost, da lastne zahtevke uveljavljajo v samostojni pravdi. Če pa se odločijo za vključenost v kolektivni postopek, se morajo zavedati, da bo njihova možnost sodelovanja v tem postopku nujno omejena.

Razlogi, ki narekujejo ureditev, da se člani skupine ne morejo šteti za stranke postopka, narekujejo tudi ureditev, da se v postopku ne morejo pridružiti kot stranski ali sosporniški intervenienti. Posebna določba o tem je nujna, saj bi po splošnih pravilih pravnega postopka imeli pravni interes za prijavo udeležbe kot sosporniki (saj bo sodba, izdana v tem postopku, neposredno učinkovala tudi proti njim) ali vsaj kot stranski intervenienti.

Treba pa je upoštevati, da imajo člani skupine (oškodovanci) neposreden in jasen ekonomski in pravni interes za uspeh kolektivne odškodninske tožbe. Zato so glede položaja v dokaznem postopku (zaslišanje, izročitev listin) izenači s položajem stranke v pravnem postopku.

6.2 Presoja posledic za okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki:

Predlog zakona nima posledic na okolje.

6.3 Presoja posledic za gospodarstvo:

Predlog zakona bo z institutom kolektivne tožbe uveljavil učinkovit sistem povračil v primeru množičnih oškodovanj ter odvrčal potencialne kršitelje od protipravnih ravnanj. S preventivno-regulatornim učinkom kolektivna tožba dopolnjuje varstvo zakonitosti, ki se uresničuje z delovanjem javnih organov, npr. tržnih regulatorjev (na področju varstva konkurence, trgovanja z vrednostnimi papirji) ter v okviru inšpekcijskega nadzora. Gre torej za namen splošnega značaja in javne koristi skozi zagotavljanje prevencije – tako generalne kot specialne, da se tako zagotovi spoštovanje pravil obnašanja na trgu in v drugih množičnih pravnih razmerjih, ter da se zagotovi, da nihče ne ostane okoriščen na temelju protipravnega delovanja. Predlog zakona bo odpravil težavo, da se potencialni kršitelj zaveda, da v primeru množičnega oškodovanja večina oškodovancev svojih zahtevkov pred sodiščem ne bo uveljavljala, skupna protipravno dosežena in obdržana korist pa je za kršitelja lahko velika. Ker se kršitelj zaveda, da uveljavljanje individualnih zahtevkov posameznikov v pravnem postopku ni realna opcija, grožnja s sodnimi postopki tudi ne more izpolniti svoje preventivne vloge – vloge odvrčanja od kršitev. Posledično pa je zaradi takšnega okoriščenja subjektov, ki na trgu delujejo nepošteno (npr. s kršitvijo pravic potrošnikov ali kršitvijo konkurenčnega prava) ali si znižujejo stroške dela (s kršitvijo pravic delavcev), ogrožen tudi položaj vseh ostalih gospodarskih subjektov, konkurentov, ki ravnaajo v skladu s pravom. S predlaganim zakonom se zamejuje možnost nastanka opisanih položajev.

6.4 Presoja posledic za socialno področje:

Predlog zakona bo imel pozitivne učinke na področju sodnega varstva. Za primere množičnega oškodovanja bo s kolektivno tožbo omogočil učinkovitejše sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Izboljšal bo dostop do sodnega varstva in zagotovil uresničitev pravic, ki so bile posameznikom kršene oziroma prizadete v primeru množičnega oškodovanja, še posebej v primerih, kadar so individualni zneski oškodovanja nizki, zaradi stroškovnega rizika ter napora in izgube časa, ki bi ga povzročila posamezniku posamezna pravda, pa se posameznik ne bi odločil za samostojno tožbo v pravnem postopku.

6.5 Presoja posledic za dokumente razvojnega načrtovanja:

Predlog zakona nima posledic na dokumente razvojnega načrtovanja.

6.6 Presoja posledic za druga področja:

Predlog zakona nima posledic na drugih področjih.

6.7 Izvajanje sprejetega predpisa:

Vlada oziroma resorno ministrstvo bo predstavilo zakon širši javnosti z javno oziroma spletno predstavitevijo sprejetega zakona.

Ministrstvo za pravosodje bo spremljalo izvajanje sprejetega zakona tudi v okviru implementacijske skupine.

6.8 Druge pomembne okoliščine v zvezi z vprašanji, ki jih ureja predlog zakona:

- Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta.

7. Prikaz sodelovanja javnosti pri pripravi predloga zakona:

– Datum objave: _____

– Mesto objave: _____

Objava na Državnem portalu Republike Slovenije e-uprava v rubriki e-demokracija

– Datum objave: _____

– Mesto objave: _____

Predstavniki zainteresirane javnosti se na objavo na spletnih straneh __ odzvali.

Poleg objave na spletnih straneh je bilo gradivo _____ posebej posredovano v strokovno usklajevanje:

– _____,
...

Predlagatelj je obravnaval pripombe in predloge, ki jih je prejel do _____.

Na posredovano gradivo niso imeli pripomb:

– _____,
...

V nadaljevanju so prikazana bistvena mnenja, predlogi in pripombe strokovne javnosti skupaj z opredelitvijo, ali in kako so bili le-ti upoštevani oziroma so navedeni razlogi, zaradi katerih jih predlagatelj v nadaljnji pripravi gradiva ni upošteval:

– _____,
...

8. Navedba, kateri predstavniki predlagatelja bodo sodelovali pri delu državnega zbora in delovnih teles

- Mag. Goran Klemenčič, minister za pravosodje
- Tina Brecelj, državna sekretarka Ministrstva za pravosodje
- Dr. Ciril Keršmanc, v.d. generalnega direktorja Direktorata za zakonodajo s področja pravosodja

II. BESEDILO ČLENOV

I. poglavje SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen (namen zakona)

- (1) Namen tega zakona je olajšati dostop do sodnega varstva, ustaviti nezakonita ravnanja in oškodovancem omogočiti pridobitev odškodnine v primerih množičnega oškodovanja zaradi kršitev pravic iz civilnopravnih, gospodarskopravnih in delovnopravnih razmerij, ob tem pa zagotoviti ustrezna procesna jamstva za preprečitev nepoštenega pravedanja.
- (2) S prvim in drugim oddelkom IV. poglavja tega zakona se v pravni red Republike Slovenije prenaša Direktiva 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov (UL L št. 110 z dne 1. 5. 2009, str. 30).

2. člen (področje uporabe)

- (1) S kolektivno tožbo se lahko uveljavljajo:
1. zahtevki potrošnikov iz pogodbenih razmerij s podjetji, kot jih opredeljuje zakon, ki ureja varstvo potrošnikov, ali drug zakon;
 2. zahtevki iz naslova odgovornosti proizvajalca za stvari z napako;
 3. zahtevki zaradi kršitev določb o prepovedi omejevalnih ravnanj iz 6. in 9. člena Zakona o preprečevanju omejevanja konkurence in 101. in 102. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije;
 4. zahtevki, ki se nanašajo na kršitev pravil trgovanja na organiziranih trgih ter na prepovedana ravnanja zlorabe trga v skladu z zakonom, ki ureja trg finančnih instrumentov;
 5. zahtevki delavcev, ki bi se s samostojno tožbo uveljavljali v individualnem delovnem sporu, kakor ga opredeljuje zakon, ki ureja postopek pred delovnimi sodišči.
- (2) Na področju varstva pred diskriminacijo je dopustna le kolektivna opustitvena tožba.
- (3) S tem zakonom se ureja tudi kolektivna poravnava v sporih, v katerih je lahko vložena kolektivna odškodninska tožba iz prvega odstavka tega člena.

3. člen (opredelitev pojmov)

Posamezni izrazi, uporabljeni v tem zakonu, imajo za potrebe tega zakona naslednji pomen:

1. kolektivna odškodninska tožba je tožba, na podlagi katere upravičena organizacija v korist vseh oseb, ki so bile oškodovane v primeru množičnega oškodovanja, zahteva nadomestilo za izgubo, ne glede na pravno kvalifikacijo

- zahtevka npr. kot odškodninskega, obogatitvenega ali spolnitvenega, pri čemer navedene osebe niso stranke v postopku;
2. kolektivna opustitvena tožba je tožba, na podlagi katere lahko upravičena organizacija zahteva ustavitev nezakonitega ravnanja;
 3. kolektivni postopek je postopek, ki se izvede na podlagi kolektivne tožbe;
 4. primer množičnega oškodovanja je primer, v katerem več fizičnih ali pravnih oseb trdi, da so bile oškodovane zaradi iste nezakonite dejavnosti ene ali več fizičnih ali pravnih oseb;
 5. kolektivna škoda je vsota posameznih prikrajšanj, ne glede na njihovo pravno kvalifikacijo, ki so jih utrpeli člani skupine in ki izvirajo iz istega primera množičnega oškodovanja;
 6. kolektivna nadaljnja tožba je kolektivna tožba, ki se vloži po tem, ko so končani vsi postopki pred javnim organom, pristojnim za sprejetje odločbe o kršitvi;
 7. upravičena organizacija je oseba ali organ, ki ima po tem zakonu procesno upravičenje za vložitev kolektivne tožbe;
 8. reprezentativnost upravičene organizacije pomeni, da se jo v posameznem primeru glede na okoliščine tega primera lahko sprejme kot ustreznega zastopnika skupine v najboljšem interesu njenih članov;
 9. skupina so vse fizične in pravne osebe, ki so utrpela škodo ali drugo prikrajšanje v primeru množičnega oškodovanja in na račun katerih je vložena kolektivna odškodninska tožba;
 10. oškodovanec je oseba, ki je utrpela škodo ali drugo prikrajšanje v primeru množičnega oškodovanja ne glede na pravno kvalifikacijo tega prikrajšanja;
 11. sistem izključitve je sistem, v katerem so vse osebe, ki so utrpela kolektivno škodo, člani skupine, razen tistih, ki so na način in v roku, ki ga predpiše sodišče, izjavile voljo, da ne želijo biti člani skupine;
 12. sistem vključitve je sistem, v katerem so člani skupine le tiste osebe, ki so na način in v roku, ki ga določi sodišče, izjavile voljo, da se v skupino vključijo;
 13. kolektivna poravnava je pisni sporazum za povračilo kolektivne škode, povzročene v primeru množičnega oškodovanja, ki ga skleneta upravičena organizacija ali več upravičenih organizacij v korist oškodovancev ter ena ali več oseb, ki se zavežejo za plačilo in ki ga stranki predložita v potrditev sodišču ter učinkuje, če ga potrdi sodišče;
 14. kolektivna odškodninska sodba je sodba, s katero sodišče ugodi zahtevku ali zavrne zahtevek iz kolektivne odškodninske tožbe;
 15. agregatna odškodnina je skupen znesek denarne odškodnine ali drugega nadomestila, ki ga določi sodišče v kolektivni odškodninski sodbi, pri čemer je v primeru, če so znotraj skupine podskupine, ta znesek naveden tudi po podskupinah na način kategorizacije škod, brez upoštevanja osebnih značilnosti posameznega oškodovanca.

4. člen **(procesno upravičenje)**

- (1) Upravičena organizacija za vložitev kolektivne tožbe ali predloga za potrditev kolektivne poravnave je:

1. pravna oseba zasebnega prava, ki ima nepridobitno naravo in pri kateri obstaja neposredna povezava med njenimi glavnimi cilji delovanja in pravicami, ki naj bi bile kršene in v zvezi s katerimi se vlaga tožba,
 2. državni pravobranilec (državni odvetnik).
- (2) Kadar tožbo ali predlog iz prvega odstavka tega člena vlaga več upravičenih organizacij skupaj, se vsa pisanja vročajo le tisti, ki jo v tožbi ali predlogu sporazumno določijo, sicer se tožba ali predlog šteje za nepopolnega.

5. člen **(presoja reprezentativnosti)**

- (1) Pri presoji reprezentativnosti kot pogoju za dopustnost predloga za potrditev kolektivne poravnave ali kolektivne tožbe sodišče upošteva vse okoliščine posameznega primera, npr. obstoj finančnih sredstev, človeških virov in pravnega znanja za zastopanje skupine, aktivnosti, ki jih je že opravila glede priprave kolektivne poravnave ali kolektivne tožbe ter glede organiziranja oškodovancev in komuniciranja z njimi, število oškodovancev, ki je podprlo njene aktivnosti glede konkretnega primera množičnega oškodovanja, njeno medijsko nastopanje in prisotnost ter razširjanje informacij o zatrjevani kršitvi pravic in svoji nameri, da vloži kolektivno odškodninsko tožbo, morebitna nasprotja med posameznimi podskupinami v okviru skupine, obstoj in aktivnosti drugih upravičenih organizacij ter morebitne izkušnje pri uveljavljanju kolektivnih zahtevkov.
- (2) Kadar pri sklenitvi kolektivne poravnave skupaj sodeluje več upravičenih organizacij, ki vsaka zastopa le del oškodovancev ali posamezno podskupino, se pogoj reprezentativnosti presoja glede vseh upravičenih organizacij skupaj.

6. člen **(pristojnost)**

- (1) Za odločanje o kolektivni tožbi in o predlogu za potrditev kolektivne poravnave je izključno pristojno Okrožno sodišče v
- (2) Ne glede na določbo prvega odstavka tega člena je za odločanje o kolektivni odškodninski tožbi in o predlogu za potrditev kolektivne poravnave v zadevi, v kateri bi za samostojno tožbo bilo pristojno sodišče v delovnem sporu, pristojno Delovno sodišče (ali Delovno in socialno sodišče)
- (3) Pravila tega zakona ne posegajo v pravila, ki določajo pristojnost sodišč Republike Slovenije in določanje prava, ki ga je treba uporabiti v sporih z mednarodnim elementom.

7. člen **(učinek na druge postopke)**

- (1) Če je vložena kolektivna tožba ali predlog za potrditev kolektivne poravnave, glede istega primera množičnega oškodovanja ni dopustno začeti postopka z drugo kolektivno tožbo ali predlogom za potrditev kolektivne poravnave.

- (2) Če je vložen predlog za potrditev kolektivne poravnave ali kolektivna odškodninska tožba, se postopki, začeti s samostojnimi tožbami glede istega primera množičnega oškodovanja, prekinejo.
- (3) Postopki, ki so bili prekinjeni po prejšnjem odstavku, se nadaljujejo, ko je postopek s predlogom za potrditev kolektivne poravnave ali s kolektivno odškodninsko tožbo pravnomočno končan brez vsebinske odločitve o zahtevku, oziroma za osebe, za katere kolektivna odškodninska sodba ali kolektivna poravnava ne bo učinkovala, ko poteče rok iz četrte točke drugega odstavka 29. člena oziroma drugega odstavka 18. člena tega zakona.
- (4) Če je oseba, ki je vložila samostojno tožbo, vključena v postopek na podlagi kolektivne odškodninske tožbene podlagi vključitve ali neizključitve v skladu z določbami 33. člena tega zakona, se postopek s samostojno tožbo ustavi.
- (5) Iz posebej utemeljenih razlogov, npr., če kolektivni postopek traja nerazumno dolgo ali če so v postopku, začetem s samostojno tožbo, preden je bil prekinjen, že bili izvedeni bistveni dokazi, se lahko na predlog stranke prekinjeni postopek nadaljuje tudi prej kot je določeno v tretjem odstavku tega člena.

8. člen **(učinek na zastaralne roke)**

- (1) Zastaranje zahtevka, ki je predmet kolektivne odškodninske tožbe ali predloga za potrditev kolektivne poravnave, med trajanjem postopka ne teče.
- (2) Zastaranje se nadaljuje od trenutka, ko je bil postopek končan brez odločitve o glavni stvari, oziroma za osebe, za katere kolektivna odškodninska sodba ali kolektivna poravnava ne učinkuje, ko poteče rok iz drugega odstavka 18. člena tega zakona, četrte točke drugega odstavka 29. člena tega zakona oziroma ko je bila zavrnjena njihova uvrstitev na seznam iz 45. člena tega zakona. Čas, ki je pretekel pred začetkom postopka iz prvega odstavka, se všeteje v zastaralni rok, ki ga določa zakon.
- (3) Če je s posebnim predpisom določen rok za vložitev tožbe, se ta rok v zvezi z zahtevkom, ki je predmet postopka iz prvega odstavka tega člena, ne izteče prej kot 30 dni po koncu tega postopka.

9. člen **(kolektivna nadaljnja tožba)**

- (1) Na pravnih področjih, na katerih je javni organ, pristojen za sprejetje odločbe o kršitvi, začel postopek, je kolektivna tožba dopustna šele po tem, ko so pravnomočno končani vsi postopki javnega organa.
- (2) Če se postopek javnega organa začne po vložitvi kolektivne tožbe, sodišče prekine postopek s kolektivno tožbo, dokler ni pravnomočno končan postopek javnega organa.

- (3) Razen če poseben zakon določa drugače, zastaranje zahtevka, ki je predmet kolektivne odškodninske tožbe ali predloga za potrditev kolektivne poravnave, ne teče v času od dneva, ko javni organ, pristojen za sprejetje odločbe o kršitvi, izvede kakršno koli dejanje za namene preiskave ali postopka zaradi kršitve do poteka enega leta po pravnomočnosti odločbe o kršitvi ali drugačnega zaključka postopka; čas, ki je pretekel pred zadržanjem, se šteje v zastaralni rok.

10. člen

(register kolektivnih tožb)

- (1) Pri Okrožnem sodišču v se v elektronski obliki vzpostavi Register kolektivnih tožb.
- (2) V registru iz prvega odstavka tega člena se v obsegu, ki ga določi sodišče, pri katerem je vložena kolektivna tožba, objavljajo naslednji podatki in dokumenti:
1. okoliščina, da je bila vložena kolektivna tožba, stranke postopka, zatrjevano množično oškodovanje, na katerega se nanaša tožba;
 2. kolektivna odškodninska tožba v skladu s tretjim odstavkom 27. člena tega zakona;
 3. sklep o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe;
 4. obvestila iz 15., 19., 31. ter drugega in tretjega odstavka 42. člena tega zakona;
 5. razpisi narokov in pozivi za predložitev pisnih stališč;
 6. sodba ali druga odločba, s katero se postopek zaključí;
 7. število vključenih oziroma izključenih članov;
 8. kolektivna poravnava, predložena v odobritev sodišču;
 9. potrjena kolektivna poravnava ali odločba, s katero se postopek potrditve kolektivne poravnave zaključí;
 10. podatki o mehanizmi, ki so na voljo za pridobitev odškodnine, vključno z izvensodnimi mehanizmi;
 11. drugi podatki, za katere glede na okoliščine primera tako določi sodišče.
- (3) Vsakdo ima pravico, da brezplačno vpogleda v Register kolektivnih tožb.
- (4) Spletne strani sodišč v Republiki Sloveniji morajo na vidnem mestu vsebovati povezavo na Register kolektivnih tožb.
- (5) Delovanje registra kolektivnih tožb se natančneje uredi v pravilniku, ki ga izda minister pristojen za pravosodje.

11. člen

(smiselna uporaba)

V postopku s kolektivno tožbo se smiselno uporabljajo določbe zakona, ki ureja pravdni postopek, če ni v tem ali v kakšnem drugem zakonu drugače določeno.

II. poglavje

POSTOPEK POTRDITVE KOLEKTIVNE PORAVNAVE

12. člen

(začetek postopka)

- (1) Postopek potrditve kolektivne poravnave se začne na skupen predlog strank kolektivne poravnave.
- (2) Kolektivna poravnava mora biti priložena predlogu iz prejšnjega odstavka.

13. člen (vsebina kolektivne poravnave)

Kolektivna poravnava mora poleg sestavin, ki jih mora vsebovati vsaka vloga, vsebovati:

1. podatke o strankah kolektivne poravnave, njihovih naslovih in zakonitih zastopnikih ter dejstva, iz katerih je mogoče sklepati, da je upravičena organizacija ustrezen in reprezentativen predstavnik skupine;
2. opis množičnega oškodovanja, na katerega se nanaša kolektivna poravnava;
3. opis skupine; če so znotraj skupine podskupine glede na naravo in višino škod, mora biti natančen opis podan tudi po podskupinah;
4. oceno števila članov skupine; če so znotraj skupine podskupine, mora biti ta ocena dana tudi po podskupinah ter podlago za takšno oceno; v prilogi po možnosti tudi seznam znanih članov skupine in njihovih zadnjih znanih naslovov;
5. opredelitev, ali se kolektivna poravnava sklepa po načelu izključitve ali načelu vključitve ter razlogi za to izbiro;
6. skupen znesek agregatne odškodnine ali drugega nadomestila, pri čemer mora biti v primeru, če so znotraj skupine podskupine, ta znesek naveden tudi po podskupinah na način kategorizacije škod, ali posamezen znesek, ki ga bo dobil vsak član skupine, ki bo izkazal, da izpolnjuje pogoje;
7. obrazložitev, kako je bil izračunan znesek iz prejšnje točke;
8. opredelitev glede predlaganega načina obveščanja članov skupine, npr. z osebnim obveščanjem, obveščanjem v medijih ter vzpostavitvijo ustreznih spletnih strani;
9. predlog besedila obvestila, ki ga je treba objaviti oziroma poslati skladno s 15. in 19. členom tega zakona;
10. če se kolektivna poravnava sklepa po načelu izključitve, rok, v katerem morajo člani skupine, ki bodo zajeti z učinkom kolektivne poravnave, uveljavljati zahtevek za izplačilo,;
11. če se kolektivna poravnava sklepa po načelu vključitve, dokazila, ki morajo biti priložena izjavi o vključitvi;
12. natančna pravila o tem, kako se uveljavlja zahtevek za izplačilo, kako se presoja utemeljenost tega zahtevka ter mehanizem izvensodnega reševanja sporov glede zavrnitve zahtevka za plačilo;
13. zavezo, da bo v primeru, ko je dogovorjeno plačilo agregatne odškodnine, celoten znesek v določenem roku vplačan na poseben račun pri sodišču ali račun v ta namen ustanovljene ustanove.

14. člen (obravnavanje dopustnosti in popolnosti predloga)

- (1) Če predlog za potrditev kolektivne poravnave vloži neupravičena oseba ali če se nanaša na spor izven področja uporabe tega zakona, sodišče predlog zavrže.

- (2) Če kolektivna poravnava ne vsebuje sestavin iz prejšnjega člena, sodišče predlog vrne predlagateljem v popravo oziroma dopolnitev.
- (3) Če v roku, ki ga je določilo sodišče, kolektivna poravnava ni ustrezno popravljena oziroma dopolnjena, sodišče predlog zavrže.
- (4) Za obravnavo predloga za odobritev kolektivne poravnave, ki ni očitno nedopusten, lahko sodišče razpiše predobravnavni narok, na katerem strankam svetuje in po potrebi pomaga oblikovati ustrezno besedilo kolektivne poravnave.

15. člen **(obveščanje oškodovancev)**

- (1) Če sodišče oceni, da je predlog za potrditev kolektivne poravnave dopusten in popoln, o tem in po predlogu obvesti člane skupine.
- (2) Znane člane skupine se obvešča z navadno pošto na njihov zadnji znani naslov ter, če je to mogoče, z obvestili po elektronski pošti. Sodišče lahko v primeru velikega števila oškodovancev in kadar bi to povzročilo nesorazmerne stroške opusti osebno obveščanje.
- (3) Razen v primeru, ko je vse člane skupine mogoče obvestiti na način iz prejšnjega odstavka tega člena, sodišče odloči, da sta stranki kolektivne poravnave dolžni zagotoviti obveščanje z objavo na drug primeren način, npr. z objavo ali z več ponovljenimi objavami v dnevniških časopisih, prek elektronskih medijev ali prek obstoječih spletnih strani ali spletnih strani, ki jih je treba vzpostaviti.
- (4) Sodišče pri oceni, ali je obveščanje zadostno, upošteva tudi medijsko pokritost in odmevnost spora ter začetega postopka potrditve kolektivne poravnave ter dosedanje aktivnosti strank kolektivne poravnave v tej smeri.
- (5) Obvestila morajo vsebovati kratek opis vsebine kolektivne poravnave, podatke o času in kraju naroka za obravnavanje predloga in o pravici do posredovanja stališč v skladu s prvim odstavkom 16. člena tega zakona ter pouk o pravnih posledicah ugoditve predlogu za potrditev kolektivne poravnave.

16. člen **(obravnavanje predloga za potrditev kolektivne poravnave)**

- (1) Člani skupine ter upravičene organizacije, ki same niso stranke kolektivne poravnave, lahko sodišču v roku in v obsegu, ki ga določi sodišče, pošljejo pisno vlogo s stališči glede predlagane potrditve kolektivne poravnave.
- (2) Vloge iz prejšnjega odstavka se vročijo strankam kolektivne poravnave.
- (3) Sodišče izvede narok za obravnavanje predloga za potrditev kolektivne poravnave ter nanj posebej povabi stranki kolektivne poravnave.

- (4) Osebe, ki so sodišču posredovale pisno vlogo iz prvega odstavka tega člena, imajo pravico, da na naroku za obravnavanje predloga za potrditev kolektivne poravnave svoja stališča ustno predstavijo.
- (5) Za pomoč pri ugotavljanju obstoja ovir iz 17. člena lahko sodišče po uradni dolžnosti imenuje tudi enega ali več izvedencev ter izvede druge dokaze.

17. člen

(zavrnitev potrditve kolektivne poravnave)

- (1) Sodišče potrditev kolektivne poravnave zavrne, če:
1. upravičena organizacija ni dovolj reprezentativna za varstvo interesov oseb, na račun katerih je sklenila kolektivno poravnavo;
 2. višina odškodnine, bodisi skupna ali za posamezne podskupine ali oškodovance, ni razumna glede na, med drugim, obseg škode, relativno enostavnost in hitrost poplačila ter vzroke nastanka škode ter ob upoštevanju medsebojnega popuščanja in siceršnje negotovosti in stroškov sodnega postopka;
 3. je očitno nerazumen rok, v katerem je treba uveljavljati individualne zahteve za izplačilo,
 4. stroški, ki jih bo zavezanec plačal nasprotni stranki, presegajo resnične stroške, ki jih je ta stranka utrpela;
 5. ni zadostnega jamstva, da bo dogovorjena vsota zadoščala za povrnitev škode vsem oškodovancem;
 6. sporazum ne vsebuje neodvisnega ustreznega mehanizma za ugotavljanje upravičenosti zahtevkov za izplačila v skladu s sporazumom, vključno z od strank neodvisnim mehanizmom izvensodnega reševanja sporov v zvezi s tem;
 7. interesi oseb, na račun katerih je bil sporazum sklenjen, sicer niso dovolj zavarovani;
- (2) Preden sodišče zavrne kolektivno poravnavo, lahko da strankam možnost, da jo popravijo oziroma spremenijo, ter jim pri tem svetuje in po potrebi pomaga.

18. člen

(sklep o potrditvi kolektivne poravnave)

- (1) Če ni ovir iz 17. člena tega zakona, sodišče izda sklep o potrditvi kolektivne poravnave.
- (2) V sklepu iz prvega odstavka sodišče določi rok, ki ne sme biti krajši od šestdeset in ne daljši od stodvajset dni, v katerem lahko oškodovanec sodišču sporoči, da se vključuje oziroma izključuje iz učinka kolektivne poravnave.
- (3) Sklep o potrditvi kolektivne poravnave se shrani pri sodišču ter objavi v Registru kolektivnih tožb.

19. člen

(obveščanje oškodovancev in pravica izključitve)

- (1) O potrjeni kolektivni poravnavi sodišče obvesti oškodovance.

- (2) Obvestilo mora vsebovati:
1. kratek opis bistvenih sestavin kolektivne poravnave in množičnega oškodovanja, na katerega se nanaša;
 2. podatek o tem, kje je možno vpogledati v kolektivno poravnavo;
 3. način, kako je mogoče uveljaviti pravico do izplačila odškodnine;
 4. če je to določeno, rok, v katerem je mogoče zahtevati izplačilo;
 5. opozorilo glede pravnih posledic kolektivne poravnave glede zavezujočega učinka ter možnosti izključitve iz tega učinka;
 6. pouk o roku in načinu uveljavitve pravice iz drugega odstavka 16. člena tega zakona;
- (3) Za obveščanje o potrjeni kolektivni poravnavi se smiselno uporabljajo določbe 16. člena tega zakona.

20. člen

(učinek kolektivne poravnave)

- (1) Kolektivna poravnava, ki jo v skladu s pogoji in v postopku, določenim v tem poglavju, potrdi sodišče, zavezuje, če je sklenjena po načelu izključitve, vse oškodovance, razen tistih, ki so v roku iz drugega odstavka 18. člena tega zakona sporočili, da se iz učinka poravnave izključujejo, ter tistih, ki nimajo stalnega prebivališča oziroma sedeža v Republiki Sloveniji ter sodišču niso sporočili, da se v učinek poravnave vključujejo, če je sklenjena po načelu vključitve, pa vse oškodovance, ki so v tem roku sporočili, da se v učinek poravnave vključujejo.
- (2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se oseba, ki v času potrditve sporazuma ni vedela in ni mogla vedeti, da ji je nastala škoda, potem, ko izve, da ji je nastala škoda, lahko izloči iz kolektivne poravnave, ki je bila sklenjena po načelu izključitve. Oseba, ki se je zavezala plačati odškodnino, lahko takemu oškodovancu postavi rok vsaj šestih mesecev, v katerih mora sprejeti odločitev.
- (3) Sklenitev kolektivne poravnave in njena odobritev ne pomeni priznanja protipravnosti ravnanja in odgovornosti osebe, ki se zaveže izplačati odškodnino.

21. člen

(pogoji in omejitve v kolektivni poravnavi)

- (1) Sklenitev pogojne kolektivne poravnave ni dopustna.
- (2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka tega člena se v kolektivni poravnavi lahko določi, da sme upravičena organizacija odstopiti od kolektivne poravnave, če agregatna odškodnina ni plačana na dogovorjen način.
- (3) Ne glede na določbo prvega odstavka tega člena se v kolektivni poravnavi lahko določi, da sme katera koli stranka kolektivno poravnavo v roku, ki ne sme biti daljši od 30 dni od poteka roka iz drugega odstavka 18. člena tega zakona, odpovedati, če bo v primeru, ko je bila poravnava sklenjena po načelu izključitve, več kot določeno število članov skupine izjavilo, da se izključujejo iz učinka poravnave ali če bo v primeru, ko je bila poravnava

sklenjena po načelu vključitve, manj kot določeno število članov skupine izjavilo, da se v učinek poravnave vključujejo.

- (4) V kolektivni poravnavi je dopustno določiti, da plačila odškodnine skladno s poravnavo ni več mogoče zahtevati, če je preteklo več kot leto dni časa, odkar je oškodovanec izvedel za pravico, da zahteva izplačilo.

22. člen

(izplačilo odškodnin)

- (1) Kolektivna poravnava mora opredeliti, s katerimi dejstvi in dokazi oseba, ki bo zahtevala poplačilo iz agregatne odškodnine skladno s kategorizacijo škod, ali odškodnino, določeno na drugačen način brez opredelitve identitete posameznih upravičencev, izkazuje, da je resnično upravičenec do izplačila, ter določiti osebo ali telo, ki odloča o zahtevkih za izplačilo, ter določiti izvensodni mehanizem reševanja morebitnih sporov.
- (2) Odločitev iz prejšnjega odstavka tega člena je dokončna. Za njeno izpodbijanje se uporabljajo pravila, ki veljajo za izpodbijanje arbitražnih odločb.
- (3) Ko je kolektivna poravnava potrjena, lahko izplačilo v korist posameznih oškodovancev, razen tistih, ki temu izrecno nasprotujejo, zahteva tudi upravičena organizacija, ki je stranka kolektivne poravnave.
- (4) Če se k izplačilu zaveže več oseb, je njihova odgovornost solidarna.

23. člen

(nezadostnost agregatne odškodnine in ravnanje s preostalimi sredstvi)

- (1) Če je v kolektivni poravnavi določena agregatna odškodnina, se izplačilo posameznim upravičencem iz agregatne odškodnine zadrži do poteka roka iz desete točke prvega odstavka 13. člena tega zakona.
- (2) Če se po poteku tega roka izkaže, da agregatna odškodnina ne zadošča za poplačilo vseh oškodovancev, se zneski, ki se jim izplačajo, sorazmerno znižajo, če v kolektivni poravnavi ni določen drugačen mehanizem, za katerega sodišče oceni, da ustrezno varuje pravice oškodovancev.
- (3) Del agregatne odškodnine, ki v roku, dogovorjenem v kolektivni poravnavi, ni izplačan posameznim oškodovancem, se na zahtevo zavezanca vrne.
- (4) Oškodovanci, ki izkažejo, da v roku niso mogli uveljavljati izplačila, lahko od zavezanca zahtevajo izplačilo iz sredstev, ki so bila zavezancu vrnjena ali mu morajo biti vmnjena po 3. odstavku tega člena.

24. člen

(pravna sredstva)

- (1) Kolektivno poravnavo, ki jo je potrdilo sodišče, lahko izpodbijata le stranki kolektivne poravnave po pravilih, ki veljajo za izpodbijanje sodne poravnave.
- (2) Dopustna je skupna pritožba strank kolektivne poravnave zoper sklep sodišča, s katero se predlog za potrditev kolektivne poravnave zavrne.
- (3) Pritožba zoper sklep o potrditvi kolektivne poravnave ni dopustna.

25. člen **(stroški postopka)**

- (1) Če ni v kolektivni poravnavi določeno drugače, morata stranki kolektivne poravnave stroške postopka plačati po enakih delih.
- (2) O obveznosti plačila stroškov postopka odloči sodišče v sklepu, s katerim se postopek zaključí.

III. poglavje **KOLEKTIVNA ODŠKODNINSKA TOŽBA**

26. člen **(vsebina kolektivne odškodninske tožbe)**

- (1) Kolektivna odškodninska tožba mora poleg sestavin, ki jih mora vsebovati vsaka vloga, vsebovati:
 1. navedbo, da se tožba vlaga kot kolektivna odškodninska tožba;
 2. podatke o strankah postopka, njihovih naslovih in zakonitih zastopnikih;
 3. dejstva in dokaze, s katerimi tožeča stranka izkazuje izpolnjevanje pogojev iz 28. člena tega zakona, predvsem okoliščine, skupne ali podobne vsem članom razreda, okoliščine, za katere tožnik ve, da so pomembne le za nekatere člane razreda, ter druge okoliščine, na podlagi katerih se lahko oceni, ali je kolektivna tožba primerno pravno sredstvo;
 4. opis množičnega oškodovanja, dejstva in dokaze ter pravne argumente, s katerimi se utemeljuje zahtevek;
 5. opis skupine; če so znotraj skupine podskupine glede na naravo in višino škod, mora biti natančen opis podan tudi po podskupinah;
 6. oceno števila članov skupine; če so znotraj skupine podskupine, mora biti ta ocena dana tudi po podskupinah ter podlago za takšno oceno;
 7. opredelitev, ali se predlaga izvedba postopka po načelu izključitve ali načelu vključitve, ter razlogi za to izbiro;
 8. oceno skupnega zneska denarne odškodnine ali drugega nadomestila, pri čemer mora biti v primeru, če so znotraj skupine podskupine, ta znesek naveden tudi po podskupinah na način kategorizacije škod;
 9. obrazložitev, kako je bil izračunan znesek iz prejšnje točke;
 10. predlog glede načina odmere odškodnine skladno z 39. ali 40. členom tega zakona in razlogi zanj;
 11. opredelitev glede predlaganega načina obveščanja članov skupine, npr. z osebnim obveščanjem, obveščanjem v medijih ter vzpostavitev ustreznih spletnih strani;

12. predloge glede pogojev za presojo upravičenosti do odškodnine;
13. podatke o stroških postopka in morebitnem financiranju pravde s strani tretje osebe, skladno z 58. členom tega zakona;
14. podatek o tem, ali je pristojen organ že izdal odločbo o kršitvi in ali je že pravnomočna.

- (2) Tožbi mora biti priložena kopija morebitne odločbe o kršitvi in vsaka druga listina, na katero se tožba sklicuje, ter, kolikor je to mogoče, seznam znanih članov skupine z zadnjimi znanimi naslovi stalnega prebivališča oziroma sedeža.

27. člen

(obravnavanje dopustnosti in popolnosti kolektivne odškodninske tožbe)

- (1) Če kolektivno odškodninsko tožbo vloži neupravičena oseba ali če se nanaša na spor izven področja uporabe tega zakona ali če tožba ne vsebuje sestavin iz prejšnjega člena, tožeča stranka pa je v roku, ki ga določi sodišče, ustrezno ne popravi oziroma dopolni, sodišče tožbo zavrže.
- (2) Dopustno in popolno tožbo sodišče pošlje toženi stranki, da nanjo odgovori.
- (3) Kolektivna odškodninska tožba se obenem z vročitvijo toženi stranki objavi v Registru kolektivnih tožb, razen priloge tožbe, ki vsebuje navedbo in osebne podatke znanih članov skupine.

28. člen

(odločanje o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe)

- (1) Po prejemu odgovora na tožbo ali po preteku roka za odgovor na tožbo sodišče razpiše narok za odločanje o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe.
- (2) Na narok sodišče vabi stranki postopka.
- (3) Vsak član skupine ali druga upravičena organizacija lahko sodišču pošlje stališče glede vprašanj odobritve kolektivne odškodninske tožbe. Po potrebi sodišče to osebo povabi na narok in ji omogoči predstavitev stališč.
- (4) Sodišče kolektivno odškodninsko tožbo odobri, če:
 1. se z njo uveljavljajo istovrstni zahtevki, postavljeni v imenu določljive skupine oseb, ki zadevajo ista, podobna ali povezana dejanska ali pravna vprašanja, se nanašajo na isti primer množičnega oškodovanja in so primerni za obravnavo v kolektivnem postopku;
 2. skupna pravna in dejanska vprašanja za celotno skupino prevladujejo nad vprašanji, ki se nanašajo zgolj na posamezne člane skupine;
 3. je skupina tako številčna, da bi bilo uveljavljanje zahtevkov s samostojnimi tožbami ali drugačna oblika združitve njenih članov, npr. sosporništvo ali združitev pravnih, manj učinkovito kot vložitev kolektivne odškodninske tožbe;
 4. tožnik izpolnjuje pogoje glede reprezentativnosti po 5. členu tega zakona in mora izkazati, da bo pošteno in primerno zastopal in varoval interese celotne skupine;

5. zahtev kolektivne odškodninske tožbe ni očitno neutemeljen;
6. so izpolnjeni pogoji iz 58. člena tega zakona glede dogovorov o stroških in financiranju postopka;
7. sodišče oceni, da je morebiten dogovor z odvetnikom o plačilu po deležu iz prisojenega zneska po 62. členu tega zakona razumen.

(5) Pri odločanju o obstoju primernosti zahtevkov za obravnavo v kolektivni odškodninski tožbi sodišče upošteva, ali kolektivni postopek omogoča učinkovito razrešitev skupnih pravnih in dejanskih vprašanj; kakšni so stroški in koristi z nadaljevanjem kolektivnega postopka; ali so člani razreda vložili kakšne posamične tožbe v zvezi s temi ali podobnimi zahtevki; kakšni sta velikost in značilnost razreda; kakšne so možnosti za ugotavljanje članstva v razredu; ali so zahtevki primerni za prisoditev agregatne odškodnine; ali je na voljo alternativno reševanje sporov ali druge možnosti za rešitev spora.

29. člen

(sklep o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe)

- (1) Če sodišče ugotovi, da pogoji iz 28. člena tega zakona niso izpolnjeni, kolektivno odškodninsko tožbo s sklepom zavrže.
- (2) Če sodišče odobri kolektivno odškodninsko tožbo, o tem odloči s sklepom, ki mora vsebovati:
 1. podatke o tožeči in toženi stranki;
 2. opis primera množičnega oškodovanja, na katerega se nanaša kolektivna odškodninska tožba;
 3. natančen opis skupine oziroma oseb, ki so lahko vključene v postopek, s čimbolj točno navedbo njihovega števila; če ima skupina podskupine, je te podatke treba dati ločeno po podskupinah;
 4. določitev uporabe sistema izključitve ali vključitve ter rok, ki ne sme biti krajši od trideset dni in daljši od devetdeset dni, v katerem morajo člani skupine podati izjavo o vključitvi oziroma izključitvi;
 5. rok za podajo pisnih stališč v skladu s 37. členom tega zakona;
 6. opredelitev načina obveščanja članov skupine.
- (3) Sodišče lahko kot pogoj za začetek učinkovanja sklepa o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe tožeči stranki naloži:
 1. opravo dodatnih aktivnosti glede obveščanja o kolektivni odškodninski tožbi, npr. vzpostavitev ustrezne spletne strani;
 2. plačilo varščine za stroške postopka, ki bi jih v primeru neuspeha bilo treba povrniti toženi stranki.
- (4) Sklep o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe se objavi v Registru kolektivnih tožb.

30. člen

(uporaba načel vključitve ali izključitve)

- (1) Sodišče pri odločanju, ali se bo v postopku uporabilo načelo vključitve ali načelo izključitve, upošteva vse okoliščine konkretnega primera, predvsem vrednost posameznih

zahtevkov članov skupine ter okoliščine, ki so bistvene za odobritev kolektivne odškodninske tožbe.

- (2) Če se vsaj en od zahtevkov v kolektivni odškodninski tožbi nanaša na plačilo odškodnine za nepremoženjsko škodo ali če po oceni, vsebovani v tožbi, vsaj deset odstotkov članov skupine uveljavlja plačilo, ki presega 2.000 evrov, se lahko uporabi le načelo vključitve.
- (3) Ne glede na določbo prvega odstavka tega člena se za osebe, ki v trenutku izdaje sklepa o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe nimajo stalnega prebivališča oziroma sedeža v Republiki Sloveniji, uporabi načelo vključitve.

31. člen **(obveščanje skupine)**

- (1) O odobritvi kolektivne odškodninske tožbe sodišče obvesti člane skupine.
- (2) Znane člane skupine se obvešča z navadno pošto na njihov zadnji znani naslov ter, če je to mogoče, z obvestili po elektronski pošti. Sodišče lahko v primeru velikega števila oškodovancev in kadar bi to povzročilo stroške, nesorazmerne z vrednostjo spora, opusti osebno obveščanje.
- (3) Razen v primeru, ko je vse člane skupine mogoče obvestiti na način iz prejšnjega odstavka tega člena, sodišče odloči, da se obveščanje zagotovi tudi z objavo na drug primeren način ob upoštevanju številčnosti in sestave ter skupine ter območja, na katerem se nahajajo njeni člani, npr. z enkratno ali večkratno objavo v dnevni časopisih, prek elektronskih medijev ali prek obstoječih spletnih strani ali spletnih strani, ki jih mora vzpostaviti tožeča stranka.
- (4) Sodišče pri oceni, ali je obveščanje zadostno, upošteva tudi medijsko pokritost in odmevnost spora ter kolektivne odškodninske tožbe ter dosedanje aktivnosti tožeče stranke glede obveščanja članov skupine.

32. člen **(vsebina obvestila)**

Obvestilo iz prejšnjega člena mora vsebovati:

1. podatke o strankah postopka, o pooblaščenca tožeče stranke ter o naslovu ali naslovih, kjer je mogoče pri tožeči stranki dobiti dodatne podatke informacije o kolektivni odškodninski tožbi;
2. kratek opis kolektivne odškodninske tožbe ter sklepa o njeni odobritvi;
3. opis skupine in morebitnih podskupin oškodovancev;
4. glavna vprašanja, ki se bodo obravnavala v kolektivnem postopku;
5. podatke o času in kraju glavne obravnave in o pravici do posredovanja stališč skladno z drugim odstavkom 37. člena tega zakona;
6. informacije o roku in načinu podaje izjave o vključitvi in dokazilih, ki jih je treba tej izjavi priložiti, ali o roku in načinu podaje izjave o izključitvi;
7. pouk o pravnih posledicah te izjave in o učinkih vključenosti v kolektivni postopek ali izključenosti iz tega postopka;

8. podatke o morebitnem dogovoru tožeče stranke s svojim pooblaščencom o plačilu nagrade iz deleža prisojenega ter pouk o tem, da se z vključenostjo v kolektivni postopek oseba v primeru neuspešne tožbe ne izpostavlja rizikom plačila stroškov postopka nasprotni stranki;
9. podatek o naslovu Registra kolektivnih tožb, kjer je mogoče vpogledati v kolektivno odškodninsko tožbo, ter sklep o njeni odobritvi;
10. pojasnilo, da pri izdaji sklepa o odobritvi kolektivne tožbe sodišče resničnosti in utemeljenosti navedb tožeče stranke glede nedopustnosti ravnanja in odgovornosti tožene stranke v tožbi še ni preverjalo in da gre zgolj za trditve tožeče stranke.

33. člen

(vključevanje oziroma izključevanje članov skupine)

- (1) Oseba, ki v roku in na način, ki ga je določilo sodišče, sodišču pošlje izjavo o vključitvi z zahtevanimi dokazili (načelo vključitve) oziroma ne pošlje izjave o izključitvi (načelo izključitve), je vključena v kolektivni postopek.
- (2) Po poteku roka za vključitev se oseba, ki meni, da je bila oškodovana v istem primeru množičnega oškodovanja, lahko vključi v kolektivni postopek ali se iz njega izključi le s soglasjem tožene stranke ali če sodišče glede na to, ali je zamudo zakrivil član sam, ter glede na to, ali bi bil položaj tožene stranke s takšno vključitvijo oziroma izključitvijo bistveno otežen, dovoli vključitev oziroma izključitev.
- (3) Sodišče vodi poseben seznam vključenih ali izključenih oseb. Vpis na seznam vključenih oseb se lahko zavrne le v primeru, če je očitno, da oseba, ki je dala izjavo o vključitvi, ni član skupine, v korist katere je vložena kolektivna odškodninska tožba.
- (4) V postopku po načelu vključitve vključitev osebe na seznam ne pomeni dokončne ugotovitve, da je oseba, vključena na seznam, resnični upravičenec do izplačila v primeru, če sodišče izda sodbo, s katero zahtevku iz kolektivne odškodninske tožbe ugodi.
- (5) Tožeča in tožena stranka imata pravico vpogleda v omenjeni seznam.
- (6) Drugi osebi se na zahtevo izda potrdilo, da je oziroma ni uvrščena na omenjeni seznam, ko je ta dokončen.
- (7) Po poteku roka iz četrte točke drugega odstavka 29. člena tega zakona sodišče končen seznam vključenih ali izključenih oseb vroči tožeči in toženi stranki.
- (8) V Registru kolektivnih tožb se objavi le število vključenih ali izključenih članov, brez njihovih osebnih podatkov.

34. člen

(položaj članov skupine v postopku)

- (1) Oseba, vključena v kolektivni postopek, ni stranka postopka.

- (2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se za položaj te osebe v dokaznem postopku uporabljajo pravila, ki veljajo za stranke.
- (3) Izjave o vključitvi oziroma izključitvi po poteku roka iz četrte točke drugega odstavka 29. člena tega zakona ni mogoče preklicati ali umakniti.
- (4) Član skupine se tožeči stranki ne more pridružiti kot intervenient.

35. člen **(varstvo interesov skupine)**

- (1) Tožeča stranka je dolžna varovati interese vseh članov skupine.
- (2) V postopku s kolektivno odškodninsko tožbo se ne uporabljajo pravila o zamudni sodbi.
- (3) Priznanje dejstev, umik tožbe, spremembo tožbe ali odpoved zahtevku tožeče stranke sodišče dopusti le, če oceni, da to ni v nasprotju z interesi skupine.
- (4) Če sodišče oceni, da tožeča stranka huje krši interese skupine ali je sicer ni več mogoče šteti za primernega predstavnika skupine, lahko na predlog člana skupine ali druge upravičene organizacije izda sklep, da se tožeča stranka zamenja z drugo upravičeno organizacijo ali z enim izmed članov skupine, če sta pripravljena vstopiti v postopek. Prvotna tožeča stranka ne glede na to ostane odgovorna za plačilo vseh stroškov postopka.
- (5) Če zamenjava tožeče stranke v primeru iz prejšnjega odstavka ni mogoča, sodišče izda sklep o ustavitvi postopka s kolektivno odškodninsko tožbo.

36. člen **(sklenitev kolektivne poravnave med postopkom)**

- (1) Če stranki po vložitvi kolektivne odškodninske tožbe skleneta poravnavo, se smiselno uporabijo pravila II. poglavja tega zakona o kolektivni poravnavi.
- (2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se v primeru, ko je poravnava sklenjena v času, ko je že potekel rok iz četrte točke drugega odstavka 29. člena tega zakona, za osebe, ki so po 33. členu tega zakona vključene v postopek, ne uporabljajo pravila o možnosti izključitve iz učinka kolektivne poravnave.
- (3) Če sodišče ne odobri kolektivne poravnave, se nadaljuje postopek s kolektivno odškodninsko tožbo.

37. člen **(izjavljanje članov skupine)**

- (1) Osebe, ki verjetno izkazujejo, da so člani skupine, in druge upravičene organizacije imajo v roku, ki ga v sklepu o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe določi sodišče, pravico, da podajo pisna stališča.

- (2) Pisna stališča iz prvega odstavka tega člena sodišče vroči strankama postopka.
- (3) Član skupine, ki je predhodno podal pisna stališča po prvem odstavku tega člena, ima pravico, da na glavni obravnavi izrazi svoja stališča, če o tej nameri vnaprej obvesti sodišče, razen če sodišče glede na številčnost skupine oziroma članov skupine, ki želijo izkoristiti to pravico, oceni, da bi to nesorazmerno otežilo učinkovito izvedbo postopka. V tem primeru lahko sodišče tudi odloči, katerim izmed članov skupine bo omogočilo ustno predstavitev stališč.
- (4) Poziv za podajo pisnih stališč in rok, v katerem to lahko storijo, ter obvestilo o razpisu glavne obravnave se objavi v Registru kolektivnih tožb, po potrebi pa tudi na način iz 31. člena tega zakona.
- (5) Člani skupine nimajo pravice do povrnitve stroškov za udeležbo v kolektivnem postopku, na kar morajo biti v obvestilu iz 32. člena tega zakona tudi posebej obveščeni.

38. člen

(kolektivna odškodninska sodba)

- (1) Kolektivna odškodninska sodba, s katero sodišče zahtevku v celoti ali delno ugotdi, mora vsebovati tudi:
1. opis množičnega oškodovanja, na katerega se nanaša;
 2. opis skupine; če so znotraj skupine podskupine glede na naravo in višino škod, mora biti natančen opis podan tudi po podskupinah;
 3. število članov skupine oziroma, v primeru uporabe načela izključitve, oceno števila članov skupine; če so znotraj skupine podskupine, mora biti ta ocena dana tudi po podskupinah; v prilogi tudi seznam znanih članov skupine;
 4. navedbo, ali je bil kolektivni postopek voden po načelu vključitve ali načelu izključitve;
 5. opredelitev glede načina obveščanja članov skupine;
 6. če je bil postopek izveden po načelu izključitve, rok, v katerem morajo člani skupine uveljavljati zahtevek za izplačilo;
 7. odločitev o stroških postopka.
- (2) Kolektivna odškodninska sodba se vroči strankam postopka ter se objavi v Registru kolektivnih tožb.

39. člen

(individualna odmera odškodnine)

- (1) Če so vsi člani skupine znani in je v postopku mogoče odločiti o zahtevkih, do katerih so upravičeni, ne da bi to nesorazmerno otežilo postopek, npr. z izvedbo dolgotrajnega obravnavanja vprašanj, ki se nanašajo zgolj na posamezne člane skupine, sodišče v izreku sodbe navede vse člane skupine in znesek ali drugo spolnitev, ki jo mora tožena stranka izpolniti vsakemu od njih.
- (2) Kolektivna odškodninska sodba iz prejšnjega odstavka je izvršilni naslov, na podlagi katerega lahko vsak član skupine začne izvršilni postopek za znesek, ki mu pripada.

40. člen
(odmera odškodnine, kadar individualna odmera ni mogoča)

- (1) V primeru, da upravičenci do izplačila in zneski odškodnine oziroma druga dajatev, do katere so upravičeni, niso poimensko določeni v izreku sodbe, sodišče v izreku sodbe določi:
1. skupen znesek denarne odškodnine ali drugega nadomestila (agregatna odškodnina); ali
 2. znesek ali sicer določljivo vrednost, izraženo npr. v odstotkih od cene ali enote, ali drugo spolnitev, ki jo bo dobil vsak član skupine, ki se je oziroma se bo prijavil in izkazal, da izpolnjuje pogoje, določene v sodbi, pri čemer sodišče oceni tudi pričakovano skupno vsoto obveznosti, ki jo bo morala izpolniti tožena stranka.
- (2) Če so znotraj skupine podskupine, mora biti znesek oziroma druga spolnitev navedena po podskupinah s čimbolj natančno kategorizacijo škod.
- (3) Če sodišče določi odškodnino na način iz prvega odstavka, določi način presoje upravičenosti do odškodnine in uvrstitev v podskupine ob kategorizaciji škod ter, če se je postopek vodil po načelu izključitve, pravila o tem, kako se uveljavlja zahtevek za izplačilo ter na podlagi kakšnih dokazil se presoja utemeljenost tega zahtevka.
- (4) Če sodišče določi odškodnino na način iz prvega odstavka in je bil postopek izveden po načelu izključitve, sodišče v sodbi določi rok, ki ne sme biti krajši od devetdeset dni in ne daljši od šestih mesecev, v katerem je treba uveljavljati izplačilo v skladu z drugim odstavkom 44. člena tega zakona.
- (5) Sodišče toženi stranki naloži, da agregatno odškodnino po prvi alineji prvega odstavka ali ocenjeno skupno vsoto pričakovanih izplačil po drugi alineji prvega odstavka plača na poseben račun pri sodišču.
- (6) Izvršbo obveznosti iz prejšnjega odstavka lahko zahteva upravičena organizacija ali upravitelj kolektivne odškodnine.

41. člen
(učinek kolektivne odškodninske sodbe)

Pravnomočna kolektivna odškodninska sodba veže vse člane skupine, ki so v postopku po načelu vključitve podali izjavo o vključitvi oziroma vse člane skupine, razen tistih, ki so v postopku po načelu izključitve podali izjavo o izključitvi po v roku, določenem v četrti točki drugega odstavka 29. člena tega zakona.

42. člen
(obveščanje o kolektivni odškodninski sodbi)

- (1) Če je sodišče odškodnino prisodilo na način iz 39. člena tega zakona, se pravnomočna kolektivna odškodninska sodba vroči vsakemu članu skupine po pravilih, ki veljajo za vročanje v pravnem postopku.

- (2) Če je sodišče odškodnino prisodilo na način iz 40. člena tega zakona, se o pravnomočni kolektivni odškodninski sodbi obvesti člane skupine na način, določen v 31. členu tega zakona.
- (3) Obvestilo iz drugega odstavka mora vsebovati kratek povzetek vsebine sodbe in primera množičnega oškodovanja, na katerega se nanaša, napotilo, da je celotno sodbo mogoče vpogledati v Registru kolektivnih tožb, pouk o zavezujočem učinku sodbe po 41. členu tega zakona ter v strnjeni obliki informacije o tem, kako se uveljavlja izplačilo.

43. člen **(imenovanje upravitelja kolektivne odškodnine)**

- (1) Če je sodišče odškodnino odmerilo na način iz 40. člena tega zakona, v sodbi imenuje upravitelja kolektivne odškodnine.
- (2) Za upravitelja kolektivne odškodnine se lahko imenuje odvetnik ali notar.
- (3) Upravitelj kolektivne odškodnine je upravičen do nagrade za svoje delo.

44. člen **(sestava osnutka seznama oškodovancev)**

- (1) Če je bil kolektivni postopek voden po načelu vključitve, upravitelj kolektivne odškodnine v roku 30 dni od imenovanja na podlagi izjav o vključitvi in dokazil, priloženih tem izjavam, sestavi osnutek seznama oškodovancev in njihovi uvrstitvi v morebitne podskupine.
- (2) Če je bil kolektivni postopek voden po načelu izključitve, morajo osebe, ki menijo, da so upravičene do izplačila, v roku, ki ga je določilo sodišče po četrtem odstavku 40. člena tega zakona, upravitelju kolektivne odškodnine prijaviti zahteve za izplačilo ter priložiti dokazila skladno s tretjim odstavkom 40. člena tega zakona.
- (3) V primeru iz drugega odstavka tega člena upravitelj kolektivne odškodnine v roku 30 dni po poteku roka iz četrtega odstavka 40. člena tega zakona sestavi osnutek seznama oškodovancev in njihovi uvrstitvi v morebitne podskupine.
- (4) V seznamu iz prvega oziroma tretjega odstavka tega člena se posebej navedejo osebe, ki so sicer podale izjavo o vključitvi po prvem odstavku 33. člena tega zakona oziroma so prijavile zahtevek za izplačilo po drugem odstavku tega člena, vendar je upravitelj kolektivne odškodnine ocenil, da ne izpolnjujejo pogojev za uvrstitev na seznam oškodovancev ali za uvrstitev v podskupino, v katero so želele biti vključene, obenem s kratko obrazložitvijo razlogov za zavrnitev. Upravitelj kolektivne odškodnine lahko pred sestavo osnutka seznama iz prvega in tretjega odstavka tega člena od oseb, ki uveljavljajo izplačilo, zahteva dodatna dokazila ali pojasnila.
- (5) Seznam iz prvega in tretjega odstavka tega člena upravitelj kolektivne odškodnine pošlje sodišču, tožeči in toženi stranki ter osebam, za katere je upravitelj kolektivne odškodnine ocenil, da ne izpolnjujejo pogojev za uvrstitev na seznam oškodovancev.

- (6) V roku 30 dni lahko tožeča in tožena stranka prerekata uvrstitev določenih oseb na seznam, pri čemer morata navesti dejstva in po možnosti predložiti dokaze, s katerimi utemeljujeta ugovor.
- (7) Ugovor iz prejšnjega odstavka se vroči nasprotni stranki ter osebam, katerih uvrstitev na seznam je bila prerekana.

45. člen **(narok za obravnavo seznama oškodovancev)**

- (1) Sodišče za obravnavanje seznama oškodovancev razpiše narok, na katerega povabi upravitelja kolektivne odškodnine, tožečo in toženo stranko, osebe, za katere je upravitelj kolektivne odškodnine ocenil, da ne izpolnjujejo pogojev za uvrstitev na seznam oškodovancev, ter osebe, katerih uvrstitev na seznam je bila prerekana.
- (2) Po izvedenem naroku sodišče s sklepom določi dokončen seznam oškodovancev ter zneskov oziroma druge dajatve, do katerih so upravičeni.
- (3) Če je bila odškodnina določena na način iz prve točke prvega odstavka 40. člena tega zakona (agregatna odškodnina) in se ob sestavi seznama iz drugega odstavka tega člena izkaže, da določena odškodnina ne zadošča za polno poplačilo vseh oškodovancev, se zneski, do katerih so upravičeni, sorazmerno znižajo.
- (4) Oseba, katere uvrstitev na seznam je zavrnjena, se ne šteje za člana skupine in ni zajeta z učinkom kolektivne odškodninske sodbe.

46. člen **(izplačevanje oškodovancev)**

- (1) Plačilo oškodovancev se izvede po pravnomočnosti seznama iz prejšnjega člena.
- (2) Oškodovance, ki niso posredovali podatkov o računih ali drugih podatkov, potrebnih za izvedbo izplačila, upravitelj pozove, da to v določenem roku storijo.
- (3) Po poteku roka iz četrtega odstavka 40. člena tega zakona ter izplačilu oškodovancem ter stroškov postopka se morebiten preostanek sredstev iz prvega odstavka 40. člena tega zakona vrne toženi stranki.
- (4) Po zaključku vseh opravil v zvezi z izplačili upravitelj kolektivne odškodnine sestavi zaključno poročilo s seznamom vseh izplačil in ga predloži v potrditev sodišču.
- (5) Z izdajo sklepa o potrditvi zaključnega poročila se postopek s kolektivno odškodninsko tožbo zaključí.

IV. poglavje

KOLEKTIVNA OPUSTITVENA TOŽBA

I. ODDELEK SPLOŠNE DOLOČBE

47. člen (vsebina tožbe)

- (1) Od osebe, ki v pravnih razmerjih iz 2. člena tega zakona z določenim trajajočim ali ponavljajočim se ravnanjem ali splošno dejavnostjo in postopki, vključno z opustitvami, huje krši ali huje ogroža kolektivne interese večjega števila oseb ali oseb, ki se jih ne da poimensko določiti, se lahko s tožbo zahteva prenehanje teh ravnanj ter prepoved enakih ravnanj v prihodnosti.
- (2) Če je za zagotavljanje posebnega varstva določenih skupin ali interesov ustanovljen državni organ, lahko tožbo iz prvega odstavka tega člena vloži tudi ta organ.
- (3) Določbe tega poglavja se ne uporabljajo, če je z drugim zakonom za določeno področje posebej urejena tožba za opustitev ravnanja, s katerim se ogroža ali krši kolektivni interes na tem področju.

48. člen (predhodni postopek)

- (1) Pred vložitvijo tožbe iz prejšnjega člena mora upravičena organizacija osebo, ki jo namerava tožiti, pisno opozoriti o tem, da bo vložila kolektivno opustitveno tožbo, če ta ne bo prenehala z nedopustnim ravnanjem.
- (2) Tožbe iz prejšnjega člena ni dopustno vložiti pred potekom petnajst dni od prejema opozorila iz prejšnjega odstavka.
- (3) Določba prejšnjega odstavka ne posega v možnost izdaje začasne odredbe pred vložitvijo kolektivne opustitvene tožbe.

49. člen (vsebina sodbe)

- (1) Če ugotovi, da je zahtevek utemeljen, sodišče v izreku sodbe ugotovi obstoj ravnanja, ki krši kolektivne pravice, naloži toženi stranki, da preneha s tem ravnanjem, in ji prepove takšno ali smiselno enako ravnanje v prihodnosti.
- (2) Sodišče lahko v okviru tožbenega zahtevka odloči, da se na stroške tožene stranke sodba objavi ali da se objavi popravek nedopustnega oglaševanja, če oceni, da se s tem prispeva k ublažitvi ali odstranitvi škodnih posledic kršitev. Sodišče ob tem odloči, v kakšnem obsegu je potrebno objaviti obrazložitev sodbe.

50. člen (začasni ukrepi)

Sodišče na predlog tožeče stranke po določbah zakona, ki ureja izvršbo in zavarovanje, izda začasno odredbo, s katero toženi stranki odredi prenehanje ravnanja, ki škoduje kolektivnim interesom potrošnikov. Sodišče lahko izda začasno odredbo tudi, če tožena stranka še ni pričela z nedovoljenim ravnanjem, vendar je tik pred tem, da z njim začne.

II. ODDELEK

POSEBNA PRAVILA ZA PODROČJE VARSTVA POTROŠNIKOV

51. člen

(kolektivna opustitvena tožba za varstvo kolektivnih pravic potrošnikov)

- (1) Proti podjetju, ki pri poslovanju s potrošniki uporablja splošne pogoje poslovanja, formularne pogodbe, metode poslovanja, poslovne prakse ali oglašuje ali na kateri koli drug način krši pravice potrošnikov, določene z zakonom, ki ureja varstvo potrošnikov, ali drugim zakonom, in s tem škoduje skupnim interesom potrošnikov, se lahko vloži tožba za opustitev takega ravnanja.
- (2) Tožba iz prejšnjega odstavka se lahko vloži proti posameznemu podjetju ali skupini podjetij iz istega gospodarskega sektorja, zbornicam ali interesnim združenjem trgovcev, ki spodbujajo ali priporočajo ravnanje ali uporabo poslovnih praks, za katero tožeča stranka trdi, da je nezakonita.

52. člen

(upravičena organizacija)

- (1) Ne glede na določbo 4. člena tega zakona lahko tožbo iz prejšnjega člena vloži le organizacija, ki je pravna oseba, ustanovljena za varovanje pravic in interesov potrošnikov, od katere ustanovitve je do trenutka vložitve tožbe že preteklo najmanj eno leto in dejansko deluje.
- (2) Tožbo iz prejšnjega člena tega zakona lahko vloži tudi zbornica ali poslovno združenje, katerega član je podjetje, ki je toženec.
- (3) Ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, Evropski komisiji sporoči seznam oseb, ki so upravičene za vložitev tožbe po prvem odstavku tega člena.

53. člen

(samostojne tožbe potrošnikov)

Vložitev kolektivne opustitvene tožbe ne posega v pravico posameznika, da glede istega ravnanja istega trgovca vloži samostojno tožbo pred pristojnim sodiščem z zahtevkom za varstvo svojih pravic iz pravnega razmerja s trgovcem.

54. člen

(sodba)

Če ugotovi, da je zahtevek utemeljen, sodišče v izreku sodbe ugotovi obstoj ravnanja, ki krši kolektivne pravice potrošnikov, naloži toženi stranki, da preneha s tem ravnanjem, in ji prepove takšno ali v bistvenem enako ravnanje v prihodnosti.

55. člen
(učinek sodbe o prepovedi uporabe splošnih pogojev poslovanja)

Če sodišče prepove uporabo določenih splošnih pogojev poslovanja ali vnaprej pripravljenih pogodbenih določil v potrošniški pogodbi, to vključuje prepoved, da se trgovec na takšna nedopustna pogodbeno določila sklicuje tudi glede pogodb, ki jih je že sklenil.

56. člen
(učinek ugotovljene kršitve na samostojne postopke)

Sodba, s katero sodišče zahtevku ugodi, glede ugotovljene protipravnosti ravnanja podjetja zavezuje druga sodišča v postopkih po tožbah, ki jih posamezni potrošniki vložijo za varstvo svojih pravic iz pravnih razmerij z istim podjetjem.

57. člen
(aktivna legitimacija teles iz drugih držav članic Evropske unije)

- (1) Če ravnanje podjetja, njegove enote ali podružnice ali skupine podjetij s sedežem v Republiki Sloveniji ali ravnanje, ki izvira iz Republike Slovenije, lahko prizadene položaj in pravice potrošnikov v drugi državi članici Evropske unije, lahko kolektivno opustitveno tožbo vloži tudi organizacija ali neodvisen javni organ, ki je po predpisih tiste države ustanovljen za varovanje pravic in interesov potrošnikov v tisti državi.
- (2) Osebe in organi iz prejšnjega odstavka tega člena lahko kolektivno opustitveno tožbo vložijo, če so uvrščeni na popis oseb, upravičenih za vložitev kolektivnih opustitvenih tožb, objavljen v Uradnem listu Evropske unije, pri čemer morajo tožbi priložiti kopijo tega uradnega lista ali navesti njegovo številko.

III ODDELEK
POSEBNA PRAVILA ZA POSTOPKE V ZVEZI Z VARSTVOM PRED DISKRIMINACIJO

58. člen
(procesna legitimacija)

- (1) Za uresničevanje enakega obravnavanja in preprečevanje diskriminacije lahko upravičena organizacija v primerih zatrevane diskriminacije večjega števila oseb, ki se jih ne da določiti, s tožbo zahteva ustavitev ravnanj, ki po zakonu, ki ureja varstvo pred diskriminacijo, pomenijo diskriminacijo, ali prepoved začetka takšnih ravnanj.
- (2) Ne glede na določbo 4. člena tega zakona je upravičena organizacija za vložitev kolektivne tožbe iz prejšnjega odstavka le zagovornik načela enakosti ali nevladna organizacija, ki ima priznan status delovanja v javnem interesu na področju varstva pred diskriminacijo ali varstva človekovih pravic v skladu z zakonom, ki ureja varstvo pred diskriminacijo.

V. poglavje
STROŠKI POSTOPKA IN FINANCIRANJE KOLEKTIVNE TOŽBE

59. člen
(vrednost spornega predmeta)

- (1) Vrednost spornega predmeta kolektivne odškodninske tožbe se določi v znesku dvajsetih odstotkov seštevka ocenjene vrednosti vseh članov razreda ali dvajsetih odstotkov zahtevka za plačilo agregatne odškodnine.
- (2) V postopku s kolektivno opustitveno tožbo vrednost spornega predmeta ne glede na resničen ekonomski pomen spora ne sme presegati 10.000 evrov.
- (3) Pri določitvi vrednosti spornega predmeta po prejšnjem odstavku sodišče upošteva zapletenost in pomen zadeve z vidika tožene stranke, kolektivnih pravic ter javnega interesa.

60. člen
(financiranje kolektivne tožbe s strani tretje osebe)

- (1) Tožeča stranka mora javno razkriti in sodišču prijaviti izvor sredstev, ki jih bo uporabila za financiranje sodnega postopka.
- (2) Sodišče kolektivne tožbe ne odobri, če v primeru uporabe finančnih sredstev, ki jih zagotovi tretja oseba, ne glede na to, ali zasleduje pridobitni ali nepridobitni namen,:
 - obstaja navzkrižje interesov med tretjo osebo ter tožnikom in člani njegovega kolektiva;
 - tretja oseba nima zadostnih sredstev za izpolnitev finančnih obveznosti do tožnika, ki je začel postopek s kolektivnim pravnim sredstvom;
 - tožeča stranka ne izkaže, da ima zadostna sredstva ali ustrezna zavarovanja za poplačilo stroškov nasprotne stranke, če v postopku s kolektivno tožbo ne bi uspel.
- (3) V primerih, ko kolektivno tožbo financira tretja oseba, ki je oseba zasebnega prava, ni dopustno, da takšna tretja oseba:
 - skuša odločilno vplivati na procesne odločitve tožnika, vključno z odločitvami za poravnavo;
 - financira kolektivno tožbo zoper toženo stranko, ki je konkurent financerja, ali zoper toženo stranko, od katere je financer odvisen;
 - za zagotovljena finančna sredstva zaračunala obresti po obrestni meri, ki presega z zakonom določeno obrestno mero.

61. člen
(načelo uspeha)

- (1) Stranka, ki v kolektivni tožbi ne uspe, mora nasprotni stranki povrniti stroške, ki so bili potrebni za postopek.

- (2) Za stroške postopka se štejejo tudi nujni stroški, ki jih je tožeča stranka imela pred vložitvijo tožbe z aktivnostmi v smeri organiziranja in obveščanja članov skupine o nameri vložitve kolektivne tožbe.

62. člen
(plačilo v deležu od prisojenega zneska)

- (1) Odvetnik se s tožečo stranko lahko dogovori za plačilo tako, da namesto plačila po odvetniški tarifi prejme kot nagrado največ 15-odstotni delež od zneska, ki ga bo sodišče prisodilo, če se ob tem zaveže, da bo v primeru neuspeha v pravdi tožeči stranki povrnil vsaj 30-odstotkov stroškov, ki jih bo tožeča stranka morala plačati nasprotni stranki.
- (2) V primeru uporabe načela izključitve se delež od prisojenega zneska računa od zneska, ki mora biti izplačan članom skupine, ki so izplačilo dejansko uveljavljali, pri čemer ta znesek ne sme biti nižji od 30-odstotkov zneska, do katerega bi bil odvetnik upravičen, če bi bila oškodovancem izplačana celotna odškodnina iz 40. člena tega zakona.
- (3) V primeru iz prejšnjega odstavka se odvetniku znesek, do katerega je upravičen ne glede na število članov skupine, ki dejansko uveljavljajo izplačilo, izplača takoj, morebiten preostanek pa po poteku roka iz četrtega odstavka 40. člena tega zakona.
- (4) Če plačila odvetniku na način iz prvega odstavka tega člena ni mogoče zagotoviti iz stroškov postopka, ki jih je za povrnitev stroškov glede nagrade odvetnika morala tožeči stranki povrniti nasprotna stranka, se posamezni zneski izplačil, do katerih so upravičeni člani skupine, ustrezno znižajo.

63. člen
(odgovornost članov skupine za stroške)

Člani skupine nimajo pravice do povrnitve lastnih stroškov in niso odgovorni za povračilo stroškov nasprotni stranki, razen stroškov, ki so jih povzročili po svoji krivdi.

64. člen
(plačilo stroškov)

Če sodišče odškodnino določi na način, določen v 40. členu tega zakona, se iz prisojenega zneska ter zneska določenih stroškov postopka najprej izplačajo stroški tožeče stranke v višini, kot jo je določilo sodišče, vključno z nagrado odvetnika, če je ta določena v deležu od prisojenega zneska, ter predajem za stroške in nagrado upravitelja kolektivne odškodnine.

VI. poglavje
PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

65. člen
(uporaba zakona)

Pravila tega zakona se uporabljajo za postopke v zvezi s primeri množičnih oškodovanj, ki so nastali po trenutku njegove uveljavitve.

66. člen
(podzakonski akt)

Pravilnik iz petega odstavka 10. člena tega zakona izda minister, pristojen za pravosodje, v 3 mesecih od uveljavitve tega zakona.

67. člen
(prenehanje veljavnosti in sprememba drugih predpisov)

Z dnem uveljavitve tega zakona prenehajo veljati določbe 74. do 76. člena Zakona o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 98/04 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUE, 126/07, 86/09, 78/11, 38/14 in 19/15).

68. člen
(začetek veljavnosti)

Ta zakon začne veljati stodvajseti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

III. OBRAZLOŽITEV

K 1. členu:

S tem členom se določa namen predloga zakona, definicija katerega ustreza tisti iz Priporočila Komisije z dne 11. junija 2013 o skupnih načelih za mehanizme kolektivnih opustitvenih in odškodninskih tožb v državah članicah v zvezi s kršitvami pravic iz prava Unije, 2013/396/EU, (v nadaljnjem besedilu: Priporočilo Evropske komisije). Primarni namen je, da se v pravnem redu Republike Slovenije zagotovi možnost kolektivnega uveljavljanja denarnih in drugih kompenzacijskih zahtevkov v primeru množičnih oškodovanj. Primaren namen kolektivne tožbe je izboljšati dostop do sodnega varstva in zagotoviti uresničitev pravic, ki so bile posameznikom kršene oz. prizadete v primeru množičnega oškodovanja; predlog zakona z uvedbo kolektivne odškodninske tožbe odpravlja težavo, da za posameznike, če so individualni zneski oškodovanja nizki, zaradi stroškovnega rizika ter napora in izgube časa, ki ga povzroči pravda, samostojna tožba v pravnem postopku ostaja zgolj teoretično, ne pa praktično dostopna možnost. Poleg tega se z uveljavitvijo učinkovitega sistema povračil v primeru množičnih oškodovanj odvrča potencialne kršitelje od protipravnih ravnanj; predlog zakon bo odpravil težavo, da se potencialni kršitelj zaveda, da v primeru množičnega oškodovanja večina oškodovancev svojih zahtevkov pred sodiščem ne bo uveljavljala, skupna protipravno dosežena in obdržana korist pa bo za kršitelja lahko velika. S preventivno-regulatornim učinkom kolektivna tožba dopolnjuje varstvo zakonitosti, ki se uresničuje z delovanjem javnih organov, npr. tržnih regulatorjev (na področju varstva konkurence, trgovanja z vrednostnimi papirji) ter v okviru inšpekcijskega nadzora. Obenem pa se z novimi možnostmi skupnega uveljavljanja zahtevkov preprečuje, da bi posamezno sodišče zaradi prevelikega števila samostojnih tožb v primeru množičnih oškodovanj postalo preobremenjeno, saj trenutna ureditev dela sodišč ne omogoča hitre reakcije na nenadno in nesorazmerno povečan obseg pripada na sodišče; predlog zakon bo odpravil nevarnost, da sodišče, preobremenjeno s samostojnimi tožbami v primeru množičnih oškodovanj, ne bi moglo v razumnem času rešiti ne le teh, pač pa tudi vseh ostalih zadev. Po drugi strani pa je treba zavarovati tudi položaj toženih strank, ki ne smejo biti izpostavljene nepoštenemu pravljanju in zlorabi procesnih pravic.

Temeljna oblika kolektivne tožbe, ki jo ureja predlog zakona, tj. kolektivna odškodninska tožba, v zavezujočem pravu EU še ni urejena. Obstaja namreč le zgoraj omenjeno nezavezujoče Priporočilo Evropske komisije, ki predvideva, da države članice kolektivno varstvo, kot ga ureja Priporočilo Evropske komisije (ki se seveda osredotoča le na kolektivno varstvo pravic iz prava EU, a je njegove rešitve smiselno uporabiti tudi pri urejanju kolektivnih postopkov za varstvo pravic zunaj prava EU), uvedejo do 26. julija 2015 in Komisijo vsako leto (prvič najpozneje do 16. julija 2016) obveščajo o statistiki zunajsodnih in sodnih postopkov kolektivnega varstva z namenom omogočiti Komisiji pripravo ocene o izvajanju priporočila in morebitnih potrebnih nadaljnjih ukrepov (Priporočilo Evropske komisije, točke 1(2) in 38-41). Nasprotno pa velja za kolektivno opustitveno tožbo, ki jo (trenutno sicer le na področju prava varstva potrošnikov) ureja Direktiva 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov (UL L št. 110 z dne 1. 5. 2009, str. 30). V delu predloga zakona o kolektivnih tožbah, ki ureja kolektivno opustitveno tožbo (splošne določbe in posebne dodatne določbe, ki veljajo za spore na področju prava

varstva potrošnikov), se zato v pravni red Republike Slovenije prenaša omenjena direktiva EU. Kolektivna opustitvena tožba na področju prava varstva potrošnikov (z določeno razširitvijo glede ugotovitvene tožbe) je bila do sedaj urejena v členih 74 – 76 ZVPot, ki zaradi celovite in prenovljene ter razširjene ureditve tega področja v tem predlogu zakonu v skladu s 66. členom predloga zakona prenehajo veljati.

K 2. členu:

S tem členom se ureja vsebinsko področje uporabe zakona. S kolektivno (opustitveno ali dajatveno) tožbo se lahko uveljavljajo zahtevki s pravnih področij, v katerih bi sicer odločala sodišča v civilnih, gospodarskih in delovnih sporih. Ker gre za prvo celovito ureditev kolektivnih tožb v pravu Republike Slovenije, je smiselno, da se najprej omogoči kolektivna tožba na nekaterih ožjih področjih – vendar tistih, za katere je institut tudi realno najbolj pogosto uporaben zaradi nevarnosti množičnih oškodovanj. To so spori na področju potrošniških pogodb; spori iz naslova producerske odgovornosti; spori zaradi kršitev antitrusta (tj. določb o prepovedi omejevalnih ravnanj v obliki omejevalnih sporazumov podjetij, sklepov podjetniških združenj in usklajenih ravnanj iz 6. člena ZPOmK-1 oz. 101. člena PDEU ter v obliki zlorab prevladujočega položaja iz 9. člena ZPOmK-1 oz. 102. člena PDEU); spori med izdajatelji in investitorji na trgu finančnih instrumentov; ter delovni spori. Na podlagi izkušenj z uporabo novega zakona bo v prihodnosti mogoče razširiti polje uporabe na vsa področja varstva civilnih pravic. V poštev pride predvsem uveljavljanje odškodninskih zahtevkov v primeru množičnih nesreč ter okoljske škode. V prvi fazi pa to ne bi bilo priporočljivo in zakon kolektivne odškodninske tožbe na teh področjih ne dopušča. Tipično pri teh sporih je namreč, da so individualno utrpljene škode zelo različne, pogojene z okoliščinami, ki so lastne zgolj posameznim oškodovancem in zahtevajo (v tem delu) individualno obravnavo ter individualen dokazni postopek. Za začetno fazo uveljavljanja kolektivnih odškodninskih tožb v slovenskem pravu je zato bolj primerno, da se ta tožba najprej omogoči na področjih, kjer so oškodovanja tipska in kjer je zahtevke posameznih oškodovancev možno kategorizirati po posameznih skupinah ali po skupnih značilnostih. Podobni razlogi govorijo proti uveljavitvi kolektivne odškodninske tožbe na področju prava varstva pred diskriminacijo. Je pa na tem področju, kjer nedopustna ravnanja pogosto ogrožajo kolektivni interes določene skupine v celoti, ali pa še ni mogoče ugotoviti, katerim osebam so nastali zahtevki civilnega prava, na tem področju smiselno dopustiti kolektivno opustitveno tožbo. Pogosto namreč določena nedopustna ravnanja diskriminirajo določeno celotno skupino oseb, pri čemer posameznih oškodovancev še ni mogoče določiti ali pa se ti ne želijo izpostaviti.

Poleg kolektivnih tožb (ki so urejene v poglavjih III - V) zakon ureja tudi kolektivno poravnavo kot poseben institut sporazumnega reševanja sporov v korist oškodovancev v primerih množičnega oškodovanja. V poštev pride kot samostojen postopek, preden je vložena kolektivna odškodninska tožba ali v primeru, ko do sporazuma strank pride po vložitvi kolektivne odškodninske tožbe. Pojem kolektivne poravnave je opredeljen v 3. členu, celoten institut pa je urejen v II. poglavju zakona.

K 3. členu:

Zakon, ki ureja področje, ki v pravu Republike Slovenije doslej ni bilo urejeno, nujno uveljavlja številne nove pojme, ki se v zakonu večkrat pojavljajo. V tem členu so podane

definicije teh pojmov (ki jih je več od tistih, navedenih v točki 3 Priporočila Evropske komisije, s katerimi se sicer smiselno ujemajo). Za ureditev kolektivnih tožb in kolektivnega postopka, ki se izvede na podlagi teh tožb, je bistveno, da se sistematično loči kolektivna odškodninska tožba ter kolektivna opustitvena tožba.

Pojmi »škoda«, »odškodnina«, »oškodovanec«, »oškodovanje« imajo v tem zakonu širši pomen kot na področju obligacijskega prava. Ni nujno, da so zahtevki, ki se uveljavljajo s kolektivno odškodninsko tožbo, pravno kvalificirani zgolj kot odškodninski. Pogosto gre lahko tudi za obogatitvene zahtevke (npr. vračilo preplačila v delu, v katerem se je ugotovilo, da dolg ni obstajal) ali spolnitvene pogodbene zahtevke (npr. v primeru, ko trgovec določenih obveznosti proti potrošnikom iz pogodbe še ni izpolnil).

V zakonu se pogosto pojavlja izraz »skupina«, kar ustreza pojmu »razreda« pri razredni tožbi v pravu ZDA. Gre za vse oškodovance, ki so utrpeli škodo v primeru množičnega oškodovanja in na račun katerih je vložena kolektivna odškodninska tožba. Upravičena organizacija lahko toži le v korist celotne skupine; ni mogoče arbitrarno omejiti tožbe le na nekatere izmed več oseb, ki po objektivno relevantnih znakih spadajo med oškodovance, ki so utrpeli škodo v primeru množičnega oškodovanja.

K 4. členu:

Iz točke 3(a) Priporočila Evropske komisije izhaja, da kolektivno tožbo iz priporočila lahko vloži bodisi (i) dve ali več fizičnih ali pravnih oseb bodisi (ii) subjekt, pooblaščen za vložitev zastopniške tožbe. Slednji je obravnavan v točkah 3(d) in 4-7 Priporočila, ki določajo, da je zastopniški subjekt (i) predhodno uradno imenovani ali za posamezen primer kolektivnega postopka potrjeni subjekt nepridobitne narave, ki ima zadostno zmogljivost v smislu finančnih sredstev, človeških virov in pravnega znanja za zastopanje več tožnikov v njihovem najboljšem interesu in med katerega cilji ter kršenimi pravicami, v zvezi s katerimi se vloga kolektivna tožba, obstaja neposredna povezava, (ii) pa tudi javni organ, pooblaščen za vlaganje kolektivnih tožb.

Po Zakonu o kolektivnih tožbah so procesno legitimirane pravne osebe zasebnega prava, ki ne zasledujejo namena ustvarjanja dobička, pač pa so namenjene varstvu pravic in interesov oškodovanih oseb na določenem področju (definicija s tem ustreza delu pogojev za procesno upravičenje iz točke 4 Priporočila Evropske komisije). Zakon, drugače kot razredna tožba v pravu Združenih držav Amerike, ne daje procesne legitimacije za vložitev tožbe v korist celotne skupine posameznemu članu skupine, v tem delu se tudi nekoliko odmika od rešitve iz točke 3(a) Priporočila, ki predvideva tudi vlaganje kolektivnih tožb s strani dveh ali več oseb (ne le zastopniškim subjektom). Zahteva po obstoju določene neprofitne organizacije zmanjšuje nevarnost konflikta interesov, prav tako pa zagotavlja večjo transparentnost priprav na vložitev tožbe in samega postopka. Te organizacije so lahko ustanovljene v povezavi s konkretnim primerom množičnega oškodovanja (*»ad hoc«*) – tu se sistemu razredne tožbe sicer dejansko približa, le da zahteva nekoliko večje integriranje – ali neodvisno od tega (npr. potrošniška organizacija ali, za področje delovnih sporov, sindikat). Negativne izkušnje z (ne)uporabo kolektivnih opustitvenih tožb po veljavnem ZVPot izkazujejo, da potrošniškim organizacijam ni upravičeno dati monopol za vlaganje kolektivnih tožb. Poleg tega je treba upoštevati, da na določenih področjih, kjer je kolektivna tožba dopustna, trajnih organizacij zasebnega prava, namenjenih varstvu določenih interesov ali

skupin, ni. Edina možnost je torej dopustitev upravičenosti tudi *ad hoc* nastalim organizacijam (samoorganiziranje oškodovancev, npr. v obliki društva).

Ker se z množičnim oškodovanjem ogroža javni interes, je v skladu s točko 7 Priporočila Evropske komisije (in po vzoru nekaterih tujih ureditev, npr. Švedska, Brazilija) za vložitev kolektivne tožbe procesno legitimiran tudi državni pravobranilce (državni odvetnik).

Ni izključeno, da kot upravičena organizacija nastopa tudi tuja pravna oseba, skladno s prvim odstavkom tega člena. Zaradi pogoja reprezentativnosti (5. člen) bo to prišlo v poštev v primerih, ko je prizadet kolektivni interes skupine v tujini.

K 5. členu:

Od vprašanja procesne legitimacije je, ko gre za zasebnopravne subjekte, treba ločiti vprašanje reprezentativnosti. Slednje pomeni, da je glede na okoliščine konkretnega primera organizacijo, ki sicer po splošnih pravilih ima procesno legitimacijo za vložitev kolektivne tožbe, mogoče šteti za ustreznega in resničnega zastopnika interesov skupine (gl. 8. točko 3. člena). Sodišče mora zato v vsakem primeru v zgodnji fazi postopka (t. i. certifikacija kolektivne tožbe) presoditi, ali je tožeča stranka, ki sicer izpolnjuje pogoje iz 4. člena in se s tem šteje za upravičeno organizacijo, resnično primeren zastopnik interesov skupine. To je nujni sestavni del tako imenovane certifikacije (gl. obrazložitev 18. in 27. člena)

K 6. členu:

Postopki s kolektivno tožbo so praviloma zapleteni ter povezani s številnimi težkimi procesnopravnimi in materialnopravnimi vprašanji. Izvedba teh postopkov zahteva specifična pravna znanja, ta se delno lahko pridobijo le z ustreznimi izkušnjami, delno pa z intenzivnimi dodatnimi izobraževanji. Po drugi strani je treba upoštevati, da teh postopkov predvidoma ne bo veliko. Iz teh razlogov je smotno, da se določi koncentracija krajevne in stvarne pristojnosti pri enem sodišču. Enako velja za kolektivno tožbo v individualnih delovnih sporih.

Primeri množičnega oškodovanja imajo lahko čezmejne učinke; ravnanja domačih subjektov lahko prizadenejo skupine v drugih državah, ravnanja tujih subjektov pa skupine v Republiki Sloveniji. V teh primerih je treba, tako kot bi bilo v primeru, če bi se zahtevki uveljavljali z individualnimi tožbami, najprej preveriti, ali je sodišče v Republiki Sloveniji sploh pristojno (praviloma po Uredbi Bruselj I (Uredba Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, UL L 012, 16.01.2001, str. 1) ali po Zakonu o mednarodnem zasebnem pravu in postopku, U. I. RS, št. 956/99 in 45/08). Če je pristojno, pa je treba (praviloma po pravilih Uredbe Rim I (Uredba (ES) št. 593/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. junija 2008 o pravu, ki se uporablja za pogodbeno obligacijska razmerja, UL L 177, 4.7.2008, str. 6) in Uredbe Rim II (Uredba (ES) št. 864/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. julija 2007 o pravu, ki se uporablja za nepogodbene obveznosti, UL L 199, 31.7.2007, str. 40) določiti merodajno pravo, po katerem se presoja zahtevke kolektivne tožbe.

K 7. členu:

Sodišče mora v postopkih s kolektivno odškodninsko tožbo in kolektivno poravnavo preveriti reprezentativnost tožeče upravičene organizacije. Oba postopka tudi omogočata vključenost vseh članov skupine. Zato ni potrebe za vzporedno vodenje dveh kolektivnih postopkov (litispendenca).

Oba postopka v izhodišču zajemata vse člane skupine, torej tudi osebe, ki so sicer že začele samostojne postopke. Smiselno je, da se zagotovi čim širše možno učinkovanje kolektivnega postopka. Dokler se te osebe niso odločile, ali želijo biti vključene v kolektivni postopek, je treba postopke z njihovimi individualnimi tožbami prekiniti. Ker roki za vključitev oz. izključitev niso dolgi in ne morejo povzročiti dolgotrajnega zastoja v postopku (izjavo o vključitvi ali izključitvi pa je možno do poteka teh rokov tudi preklicati), je za zagotovitev jasnosti in predvidljivosti smiselno nadaljevanje postopka vezati na potek objektivnih rokov za vključitev oz. izključitev.

K 8. členu:

Ker je v sedmem členu predloga zakona določen učinek vložitve kolektivne odškodninske tožbe ali predloga za potrditev kolektivne poravnave na druge postopke, mora biti ustrezno urejeno tudi vprašanje učinka na zastaralne roke glede individualnih zahtevkov (ki ga sicer urejajo OZ, ZPOmK-1 in drugi zakoni).

Kolektivna odškodninska tožba se nanaša na celotno skupino in sodba, izdana v kolektivnem postopku, bo učinkovala za vse člane skupine, razen tistih, ki se v postopku po načelu vključitve niso vključili oz. so se v postopku po načelu izključitve izključili. V času, dokler imajo člani skupine še možnost, da so vključeni v postopek s kolektivno odškodninsko tožbo ali kolektivno poravnavo, njihovih individualni zahtevki ne smejo zastarati. Zastaranje teče dalje šele, ko se oseba iz učinka kolektivne tožbe oz. kolektivne poravnave izključi. Za osebe, ki so vključene v kolektivni postopek, vložitev kolektivne tožbe ali predloga za potrditev kolektivne poravnave varuje zastaralne roke. To pa ne more veljati, če se postopek s kolektivno odškodninsko tožbo ali kolektivno poravnavo zaključi brez meritorne odločitve ali brez potrditve poravnave. V tem primeru se glede možnosti uveljavljanja samostojnih zahtevkov zastaranje, ki je bilo prekinjeno, nadaljuje.

Kolektivna opustitvena tožba ima učinek le za ravnanje toženca v prihodnosti in nima učinkov za individualne zahtevke (npr. do plačila odškodnine, do razveze pogodbe, do znižanja cene, do vrnitve preplačila) posameznih oškodovancev, ki so že bili žrtev nedopustnega ravnanja, zato tudi ne more vplivati na potek zastaralnih rokov za te zahtevke.

K 9. členu:

Kolektivna nadaljnja tožba (t. i. *follow-on* tožba) je kolektivna tožba, ki se vloži po tem, ko so pravnomočno končani vsi postopki pred javnim organom, pristojnim za sprejetje odločbe o kršitvi. Smiselno enako jo definira tudi Priporočilo Evropske komisije, točka 3(e). Aktualna je npr. na področju omejevalnih ravnanj, kadar pristojni organ za varstvo konkurence (npr. Agencija Republike Slovenije za varstvo konkurence (AVK) ali Evropska komisija) najprej presoja kršitev določil o prepovedi omejevalnih ravnanj (npr. 6. ali 9. člena ZPOmK-1 oz. 101. ali 102. člena PDEU), po pravnomočnosti odločbe organa za varstvo konkurence pa je vložena dajatvena tožba, v okviru katere presoja kršitve zaradi obstoja odločbe o kršitvi in

vezanosti nanjo ni več potrebna. Vprašanja razmerja med postopkom javnopravnega in postopkom (individualnega) zasebnopravnega varstva konkurence urejata Uredba Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov 81 in 82 Pogodbe (UL L 001, 04.01.2003, str. 1) in nova Direktiva 104/2014/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije (UL L 349, 5.12.2014, str. 1), v slovenskem pravu pa ZPOmK-1, v katerega bodo prenesene tudi novosti omenjene direktive glede razmerja med javnopravnim in zasebnopravnim uveljavljanjem antitrusta (tudi glede pomena odločb organov za varstvo konkurence iz drugih držav članic v postopkih zasebnopravnega varstva antitrusta pred slovenskimi sodišči) in glede zastaranja dajatvenih zahtevkov na tem področju.

Podobno rešitev predlog zakon predvideva tudi za primere, ko je bila kolektivna tožba sicer vložena kot *stand-alone* tožba, tj. tožba v primeru, v katerem javni organ, pristojen za sprejetje odločbe o kršitvi, postopka presoje še ni opravil. Če se bo postopek javnega organa začel po vložitvi kolektivne tožbe, bo sodišče v skladu s tem členom prekinilo postopek s kolektivno tožbo, dokler ne bo končan postopek javnega organa. To je smiselno, saj se zagotavlja poenotena presoja kršitev s strani javnega organa, pristojnega za presojo kršitev, in pristojnih sodišč, ki presojujejo odločitve tega organa, kar ima zaradi učinkov kolektivne sodbe v postopkih kolektivnega varstva še toliko večji pomen.

Vsebina (obeh odstavkov) tega člena je usklajena z rešitvijo, ki jo predvideva Priporočilo Evropske komisije, točka 33. Določa, da bi morale države članice na pravnih področjih, na katerih je javni organ pristojen za sprejetje odločbe o kršitvi prava Unije, zagotoviti, da se kolektivne tožbe praviloma začnejo šele po tem, ko so končani vsi postopki javnega organa, ki so se začeli pred vložitvijo zasebne tožbe, če pa bi se postopek javnega organa začel po vložitvi kolektivne tožbe, bi se moralo sodišče izogibati sprejetju odločitve v nasprotju z odločbo, ki jo namerava sprejeti javni organ in lahko v ta namen prekine postopek s kolektivno tožbo, dokler ni končan postopek javnega organa (takšna je npr. rešitev iz 16. člena Uredbe 1/2003 na področju evropskega antitrusta). Primerov kolektivnih *stand-alone* tožb, ki bi se začele in končale, ne da bi postopek javnopravnega varstva začel in/ali zaključil javni organ, Priporočilo Evropske komisije in 9. člen predloga zakona ne omenjata, saj v takih (v praksi sicer gotovo redkih) primerih kolektivnega varstva ne gre onemogočiti in bo sodišče tisto, ki bo opravilo presojo kršitve.

Priporočilo Evropske komisije v točki 34 dodaja, da bi morale države članice zagotoviti, da v zadevi na podlagi kolektivne nadaljnje tožbe osebe, ki trdijo, da so bile oškodovane, zaradi izteka prekluzivnih ali zastaralnih rokov ne izgubijo možnosti uveljavljanja odškodninskih zahtevkov pred koncem postopka javnega organa. Na področju omejevalnih ravnanj je npr. vprašanje zastaranja (in zadržanja zastaranja) že urejeno v 62. členu ZPOmK-1, katerega rešitve bodo kmalu spremenjene z novelo, ki bo implementirala Direktivo 104/2014. Ta v 10. členu določa pravila o začetku teka zastaralnega roka, o dolžini zastaralnega roka (vsaj petletni subjektivni rok z možnostjo določitve absolutnega roka) in o okoliščinah, v katerih je zastaranje zadržano oz. pretrgano, ter do kdaj zadržanje oz. pretrganje traja (preneha najprej eno leto po pravnomočnosti odločbe o kršitvi ali drugačnem zaključku postopka). V kolikor na drugih relevantnih področjih, na katerih je kolektivna tožba dopustna šele po tem, ko so pravnomočno končani vsi postopki javnega organa, ki je pristojen za sprejetje odločbe o kršitvi (prvi odstavek tega člena) poseben zakon (kot npr. ZPOmK-1) ne vsebuje posebnih

določil o zadržanju oz. pretrganju zastaranja tekom javnopravnega postopka, se uporabi pravilo o zadržanju zastaranja iz tretjega odstavka tega člena.

K 10. členu:

Register kolektivnih tožb poznajo nekatere tuje ureditve, npr. quebeška (*Registre des actions collectives*, dostopen na spletnih straneh *Cour supérieure du Québec*; gl. uvodno obrazložitev predloga zakona), predvideva pa ga tudi Priporočilo Evropske komisije. Točka 35 Priporočila namreč določa, da bi morale države članice vzpostaviti nacionalni register kolektivnih tožb. V skladu s Priporočilom Evropske komisije, točka 36, bi moral biti vsem zainteresiranim strankam na voljo brezplačno v elektronski ali drugačni obliki; na spletiščih, na katerih so objavljeni registri, bi moral biti zagotovljen dostop do celovitih in nepristranskih informacij o mehanizmi, ki so na voljo za pridobitev nadomestila, vključno z izvensodnimi mehanizmi. Priporočilo Evropske komisije v točki 37 dodaja, da bi si morale države članice ob pomoči Komisije prizadevati za usklajenost informacij, zbranih v registrih, in njihovo povezljivost.

Predlagani člen sledi omenjenim priporočilom in vzpostavlja Register kolektivnih tožb. Ta se bo vodil v elektronski obliki pri Okrožnem sodišču v in bo na spletu brezplačno dostopen vsakomur, pri čemer morajo spletne strani naših sodišč na vidnem mestu vsebovati povezavo na register, kar olajšuje dostop do spletne strani registra. Na teh spletnih straneh mora biti zagotovljen tudi dostop do informacij o mehanizmi za pridobitev odškodnine po tem predlogu zakona, vključno z zunajsodnimi mehanizmi, kar zagotavlja seznanitev oškodovancev z možnostmi, ki jih imajo za uveljavljanje zahtevkov po veljavni zakonodaji. Predlog zakon določa podatke, ki se vpisujejo v register, pri čemer je sodišču dana diskrecija, da presodi, katere dodatne podatke bi veljalo vpisati vanj. Pravico do brezplačnega vpogleda v register, ki bo dostopen na spletu, ima vsakdo, izkazovanje kakršnegakoli interesa za vpogled torej ni potrebno. Register kolektivnih tožb je enoten. Vanj se vpisujejo tudi podatki o kolektivnih postopkih, ki sicer tečejo pred delovnim sodiščem.

Zaradi potrebe po natančnejši ureditvi vprašanj vzpostavitve in delovanja Registra kolektivnih tožb bo moral biti pripravljen ustrezen podzakonski predpis, vsebina katerega zaradi obsega in vsebine vprašanj, ki jih ureja, ne sodi v besedilo zakona. Prehodne in končne določbe predloga zakona predvidevajo, da podzakonski akt izda minister, pristojen za pravosodje, v 3 mesecih od uveljavitve tega zakona.

K 11. členu:

Številnih procesnopравnih vprašanj predlog zakona ne ureja. Ker gre za uveljavljanje civilnih pravic, ki bi se sicer s samostojnimi tožbami uveljavljale v pravnem postopku, je ustrezna ureditev, da se glede vprašanj, ki jih predlagani zakon (ali drug zakon, npr. ZPOmK-1 v VI. delu o civilnopravnih zahtevkih zaradi kršitev konkurenčnega prava) ne ureja, uporabljajo pravila ZPP (npr. glede pooblaščenecv, računanja rokov, vrnitve v prejšnje stanje, izločitve sodnika, izvajanja dokazov, vodenja glavne obravnave, omejitev glede navajanja novih dejstev in dokazov, dokazovanja, pravnih sredstev, vključno z revizijo ipd.). To velja tudi za kolektivne postopke glede individualnih delovnih sporov. Subsidiarna uporaba Zakona o delovnih in socialnih sodiščih ne bi bila smiselna. Ta predlog zakon namreč ureja posebne ugodnosti za delavca kot tipično šibkejšo stranko v razmerju z delodajalcem. Takšna

posebna neuravnoteženost procesnih položajev v kolektivnem postopku, torej postopku, v katerem sam delavec ni stranka, ni potrebna.

K 12. členu:

Tudi v primerih množičnih oškodovanj je treba spodbujati sporazumno reševanje sporov, kar je poudarjeno tudi v točki 25 Priporočila Evropske komisije. Predlog zakona zato po vzoru nizozemske (in delno belgijske ter angleške) ureditve ureja institut kolektivne poravnave. Poravnava z zavezancem sklepa upravičena organizacija (gl. zgoraj), vendar v korist oškodovancev. Sklenitev kolektivne poravnave lahko koristi tudi zavezancu, saj se s tem izogne riziku dolgotrajnih in množičnih samostojnih postopkov, dolgoročni negativni publiciteti, povezani s temi postopki, ter negotovosti glede končnih ekonomskih posledic določenega ravnanja. Ker se kolektivna poravnava sklepa na račun oseb, ki same niso sodelovale pri njenem oblikovanju, jo mora (tako določa tudi točka 28 Priporočila Evropske komisije, takšna je tudi primerjalnopravna ureditev, npr. v Belgiji, na Nizozemskem, na Švedskem) odobriti sodišče (tem osebam pa mora biti v vsakem primeru zagotovljena možnost, da se iz učinka kolektivne poravnave izključijo). Zato morata osebi, ki sklepata kolektivno poravnavo, skupaj podati predlog sodišču za njeno potrditev. Gre za poln vsebinski preizkus tako glede reprezentativnosti organizacije, ki sklepa poravnavo na račun oškodovancev, kot tudi glede ustreznosti in razumnosti dogovorjene odškodnine.

K 13. členu:

V tem členu je natančno določeno, kaj mora vsebovati kolektivna poravnava, ki jo stranki predložita v potrditev sodišču. Na podlagi teh sestavin sodišče presodi, ali predlagana kolektivna poravnava ustrezno varuje interese oškodovancev in jo bo zato sodišče lahko potrdilo. Bistvene so informacije o strankah postopka, o primeru množičnega oškodovanja, čimbolj natančna opredelitev skupine, v korist katere se sklepa poravnava, skupen znesek denarne odškodnine, ki jo bo zavezanec plačal, ali (če je tako dogovorjeno) posamezni zneski, ki jih bo moral plačati vsakemu oškodovancu. Tako za zagotovitev možnosti presoje pravičnosti odškodnine kot (v primeru, ko je dogovorjena agregatna odškodnina) za presojo, ali bo dogovorjeni znesek zadoščal za poplačilo vseh oškodovancev, je pomembno, da stranki pojasnita način, kako sta prišli do teh izračunov. Kolektivna poravnava je, tako kot to velja pri kolektivni tožbi, lahko sklenjena po načelu vključitve ali po načelu izključitve. Če se uporabi načelo vključitve, bo celotna skupina razvidna že iz prijav. Če pa se uporabi načelo izključitve, je treba poleg roka za izključitev določiti še rok za uveljavljanje izplačil za osebe, ki se niso izključile.

K 14. členu:

V tem členu je določeno začetno postopanje sodišča po vložitvi predloga za potrditev kolektivne poravnave. Nedopusten predlog (npr., če oseba, ki pri poravnavi nastopa kot predstavnik oškodovancev, ne ustreza pojmu upravičene organizacije po 4. členu predloga zakona ali če ne gre za primer množičnega oškodovanja ali če se ta ne nanaša na zahteve s področij, opredeljenih v 2. členu predloga zakona) sodišče zavrže. Nepopolni predlogi (torej takšni, ki ne vsebujejo sestavin iz 13. člena predloga zakona) pa se vrnejo v popravilo. Sodišče lahko že v tej fazi, skladno s pravili materialnega procesnega vodstva, stranke

usmerja k oblikovanju sprejemljivega predloga kolektivne poravnave. Za ta namen lahko razpiše predobravnavni narok (takšno rešitev predvideva tudi nizozemska ureditev).

K 15. členu:

Oškodovance se v postopku potrjevanja kolektivne poravnave obvešča dvakrat. Prvič se jih obvešča z namenom, da se jim da možnost, da se izjavijo o predlagani vsebini kolektivne poravnave in s tem vplivajo na odločitev, ali naj jo sodišče (z vsebino, kakršna je bila predlagana) potrdi.

V kolektivnih postopkih so nujna drugačna pravila obveščanja kot to velja za pravdni postopek. Treba je upoštevati po eni strani to, da oškodovanci sami niso stranke postopka, po drugi strani pa, da pogosto identiteta oškodovancev še ni znana, njihovo število pa je lahko zelo veliko. Sodišče mora zato uporabiti načine obveščanja, ki v čim večji meri zagotavljajo, da se oškodovanci seznani s postopkom. Pri tem je treba upoštevati, da je praviloma določena aktivnost v smeri organiziranja oškodovancev že morala biti storjena (to je del presoje reprezentativnosti po 5. členu predloga zakona), primeri množičnega oškodovanja ter aktivnosti s pripravo na sprožitev kolektivne tožbe ali drugega kolektivnega postopka pa so pogosto tudi predstavljeni v medijih.

K 16. členu:

Namen obveščanja po 15. členu predloga zakona je, da se oškodovancem omogoči posredovanje stališč in vplivanje na odločitev sodišča, ali bo potrdilo kolektivno poravnavo. Predlagani člen pa ureja način, kako oškodovanci to pravico lahko uveljavijo v pisnem in v ustnem postopku. Sodišče o predlogu za potrditev kolektivne poravnave vsebinsko odloči na podlagi izvedenega naroka. Na naroku se po potrebi izvedejo tudi dokazi. Pogosto si bo sodišče, predvsem za oceno višine škod, števila oškodovancev ter s tem v zvezi zadostnosti dogovorjene odškodnine za ustrezno poplačilo, moralo pomagati z izvedenci različnih strok. Izvedenca lahko sodišče imenuje po uradni dolžnosti, ne le na predlog strank. Isto velja za druge dokaze.

K 17. členu:

V kolektivni poravnavi se bo praviloma določila agregatna (skupna) odškodnina ter določilo kategorizacijo odškodnin, ne da bi se poimensko opredelil zahtevek vsakega posameznega oškodovanca. Zato mora sodišče pri presoji, ali bo odobrilo kolektivno poravnavo, upoštevati tudi predvidljivo zadostnost dogovorjene odškodnine za poplačilo vseh oškodovancev ter ustreznost in učinkovitost sistema za uveljavljanje zahtevkov posameznih oškodovancev za izplačilo, torej za izkazovanje, da spadajo v katero od opredeljenih podskupin kategorizacije škod. Predviden mora biti ustrezen sistem izvensodnega reševanja sporov, do katerih bi prišlo ob presoji statusa oškodovancev (npr. pred potrjenimi telesi za alternativno reševanje potrošniških sporov).

Glede sodne presoje primernosti dogovorjene višine odškodnine je treba poudariti, da ni nujno, da bi oškodovancem bila zagotovljena polna odškodnina oz. znesek, ki bi ga dobili, če bi v celoti uspeli s samostojno ali kolektivno odškodninsko tožbo. Smisel vsake poravnave, torej tudi kolektivne poravnave, je medsebojno popuščanje. Po drugi strani pa se s

poravnavo doseže hitro poplačilo, stranka se izogne dolgotrajnosti sodnega postopka ter negotovosti njegovega izida ter s tem povezanimi stroškovnimi riziki. Ureditev kolektivne poravnave je povzeta po zgledu nizozemske ureditve, nizozemska sodišča (gl. primerjalnopravni del obrazložitve predloga zakona) pa so uveljavila jasna stališča, da primernost odškodnine ne pomeni, da bi oškodovanci morali dobiti polno odškodnino. Razumnost dogovorjene odškodnine je treba presojati ob upoštevanju vseh navedenih okoliščin (pa tudi nekaterih drugih, npr. da bi ob polni odškodnini dolžniku grozil stečaj, v stečaju pa bi oškodovanci iz stečajne mase dobili še manjše zneske).

K 18. členu:

Če sodišče vsebinsko oceni, da se s kolektivno poravnavo ustrezno zagotavlja varstvo pravic oškodovancev, jo s sklepom potrdi. Zaradi spoštovanja načela dispozitivnosti in avtonomije strank kolektivna poravnava seveda ne sme zavezovati tretjih oseb (torej oškodovancev, v korist katerih je bila sklenjena), če ti tega ne želijo. Tako kot pri kolektivni odškodninski tožbi je tudi za postopek potrjevanja kolektivne poravnave bistveno, da se ohrani pravica oškodovanca, da se izključi iz zavezujočega učinka poravnave. Uporabi se lahko bodisi načelo vključitve bodisi načelo izključitve. Za uveljavitev pravice oškodovancev do odločitve, ali želijo biti vključeni v učinek kolektivne poravnave, sodišče določi rok, v katerem morajo to odločitev sprejeti.

K 19. členu:

Ker se kolektivna poravnava sklepa na račun oškodovancev, je nujno, da se tistim oškodovancem, ki tega ne želijo, omogoči, da se iz učinka poravnave izključijo (zato pa mora biti zagotovljen ustrezen način obveščanja). V tem členu je zato določen drugi krog obveščanja. Prvi krog (15. člen predloga zakona) je bil namreč namenjen le temu, da se oškodovancem omogoči vplivanje na vsebino kolektivne poravnave. Treba pa je zagotoviti tudi, da se oškodovanci, ki se s sklenjeno kolektivno poravnavo ne strinjajo in ki bi želeli raje svoje zahteve uveljavljati s tožbo, iz učinka kolektivne poravnave izključijo.

Za način obveščanja se smiselno uporabljajo določbe 16. člena predloga zakona; v poštev pride tako osebno pošto obveščanje, javne objave v medijih in vsi drugi načini, ki po presoji sodišča omogočajo čim večje jamstvo dejanske seznanitve oškodovancev z dejstvom, da je bila potrjena kolektivna poravnava.

K 20. členu:

Skladno z načelom dispozitivnosti je treba vsakemu posamezniku zagotoviti možnost svobodne odločitve, ali želi biti vključen v zavezujoč učinek kolektivne poravnave. To je mogoče doseči na dva načina. Kolektivna poravnava lahko zavezuje vse oškodovance, razen tistih, ki izjavijo, da ne želijo biti vezani (*opt-out*), ali samo tiste oškodovance, ki izjavijo, da želijo biti vključeni v zavezujoč učinek kolektivne poravnave (*opt-in*).

Prednost načela vključitve je v tem, da v celoti zagotavlja, da kolektivna poravnava ne bo zavezovala oseb, ki za postopek niso vedele in zato niso mogle učinkovito uresničiti pravice do izključitve. Ob tem tudi zagotavlja, da je krog oseb, ki jih bo poravnava zavezovala, vnaprej določen in pregleden. Po drugi strani pa praktične izkušnje iz tujine izkazujejo, da

sistem vključitve slabi moč kolektivnih postopkov tako glede reparacijskega kot glede preventijskega učinka. Posebej pri nižjih individualnih zahtevkih se namreč izkaže, da prevlada nevednosti, inercije ali apatije oškodovancev povzroči, da številni med njimi ne izkažejo niti toliko aktivnosti, da bi sodišču sporočili odločitev o vključitvi. Bistveno bolj je zato učinkovit sistem izključitve (*opt-out*). Po eni strani zagotavlja bistveno višje število oškodovancev, ki bodo zajeti z učinkom kolektivne poravnave. Čeprav na prvi pogled izgleda drugače, pa je sistem lahko bolj ugoden tudi z vidika zavezanca. Ker je praviloma število oškodovancev, ki izkoristijo pravico, da se izključijo, nizko (pa še med temi nato ni veliko tistih, ki bodo vložili individualne tožbe), je v praktični posledici za podjetje bistveno bolj predvidljivo, kakšen je celoten obseg odškodnine oz. drugačnega povračila, ki ga bo moral zagotoviti zaradi določenega protipravnega dejanja. S tem se tudi podjetju omogoči, da se izogne riziku nepredvidljivosti in visokih stroškov, povezanih z obrambo v individualnih pravih, ter da lahko dovolj zanesljivo oceni celotno ekonomsko izgubo zaradi obveznosti plačila odškodnine.

Priporočilo Evropske komisije, ki se sicer nanaša na kolektivno tožbo, daje prednost sistemu vključitve (gl. zgoraj). Vendar dopušča tudi sistem izključitve, če za to obstajajo resni in utemeljeni razlogi. Vedno več je zato tudi v Evropski uniji držav, ki vsaj delno omogočajo tudi sistem izključitve. Primerno je, da se dokončna odločitev za en ali drug sistem prepusti sodišču glede na okoliščine konkretnega primera. Predvsem v primeru, ko so individualni zahtevki nizki, je primerno, da se da prednost sistemu izključitve. Razlogi v prid sistemu izključitve v isti meri veljajo tudi za postopek s kolektivno poravnavo. Ustreznost odločitve za načelo vključitve ali načelo izključitve v kolektivni poravnavi je del celotne presoje, ki jo sodišče opravi pred potrditvijo kolektivne poravnave.

Določba o omejitvi možnosti uporabe načela izključitve po vrednosti zahtevkov, ki sicer velja za kolektivno odškodninsko tožbo, za kolektivno poravnavo ne velja. Za oškodovance (fizične ali pravne osebe), ki imajo stalno prebivališče oz. sedež v tujini, pa se lahko uporabi le načelo vključitve. To je nujno tako iz razloga povečanega rizika, da teh oškodovancev obvestila po predlaganem zakonu dejansko ne dosežejo, kot tudi iz razloga predvidljivosti za zavezanca.

Z namenom spodbujanja pripravljenosti domnevnih kršiteljev za sporazumno rešitev spora je po vzoru nizozemske in nekaterih drugih tujih ureditev (gl. primerjalnopravni prikaz v obrazložitvi predloga zakona) določeno, da sklenitev kolektivne poravnave ne pomeni priznanja odgovornosti ali protipravnosti ravnanja. Sklenitev kolektivne poravnave zavezancu niti pravno niti dejansko ne sme iti v škodo glede presoje nedopustnosti njegovega ravnanja in njegove odgovornosti v morebitnih individualnih tožbah, ki jih bodo vložili oškodovanci, ki niso bili vključeni v učinek kolektivne poravnave.

K 21. členu:

Sledeč vzoru nizozemske ureditve (gl. primerjalnopravno analizo) predlog zakona omejuje možnost določanja pogojev v kolektivni poravnavi. Smiselno je dopustiti le pogoj, da lahko upravičena organizacija od poravnave odstopi, če dogovorjena agregatna odškodnina v roku ni plačana, ter pogoj, da lahko stranki odstopita od poravnave, če število oškodovancev, vključenih v učinek poravnave, ne doseže določenega praga. Predvsem z vidika zavezanca je namreč treba upoštevati možnost, da je bil zavezanec pripravljen sprejeti neugodno

poravnavo z željo, da bo spor zanj v čim večji meri zaključen, da bo lahko zanesljivo ocenil skupno. Ta cilj pa se lahko v celoti izjalovi, če bo število oškodovancev, ki v poravnavo ne bodo vključeni zaradi prevelikega števila izključitev ali premajhnega števila vključitev, majhno.

K 22. členu:

Po naravi stvari pa so v primerih množičnega oškodovanja potrebne prilagoditve glede odmere odškodnine in razdelitve med posamezne upravičence. Treba je namreč upoštevati, da pogosto ni mogoče že v kolektivni poravnavi poimensko navesti vseh oškodovancev in njihovih konkretnih zahtevkov. Zato predlog zakon omogoča, da se v kolektivni poravnavi določi agregatna odškodnina, torej celoten znesek, ki ga mora odgovorna oseba plačati, ter ob tem navede čim bolj natančno kategorizacijo posameznih zahtevkov ter način, kako posamezni oškodovanci izkazujejo upravičenost do izplačila. Druga možnost pa je, da se določijo le posamezni zneski, do katerih bo upravičen, kdor bo izkazal, da izpolnjuje pogoje, da se ga šteje za člana skupine ali določene podskupine. Posamezni oškodovanci morajo nato izplačilo uveljavljati na način, kot je določen v kolektivni poravnavi. Iti mora za poenostavljen postopek, poravnava mora določiti osebo, ki presoja upravičenost zahtevkov za izplačilo oz. upravlja s fondom odškodnine po vnaprej določenih vsebinskih in procesnih kriterijih. Pri tem lahko pride do sporov, te pa je treba reševati v izvensodnem postopku, ki mora biti dogovorjen v kolektivni poravnavi.

K 23. členu:

V vseh primerih, ko se določa agregatna odškodnina, lahko nastane težava, če se izkaže, da ta ne zadošča za poplačilo vseh oškodovancev. Zato se predlaga rešitev, da se izplačevanje zadrži, dokler ne potečejo roki za uveljavljanje plačil, saj je nato jasno, koliko sredstev bo treba izplačati. Če se izkaže, da je sredstev premalo, je smiselna ureditev, da se zneski posameznih odškodnin znižajo. Ni namreč realno pričakovati, da bo zavezanec želel skleniti poravnavo na način agregatne odškodnine, če ne bo dovolj velikih jamstev, da je to celoten znesek odškodnine, ki jo bo moral plačati na podlagi poravnave. Ni pa ovire, da se stranke kolektivne poravnave dogovorijo tudi za kakšen drug, za oškodovance bolj ugoden način rešitve težave prenizkega zneska agregatne odškodnine. Poudariti je tudi treba, da je ocena ustreznosti agregatne odškodnine za poplačilo vseh oškodovancev že sama po sebi del presoje sodišča pri odločitvi, ali bo kolektivno poravnavo potrdilo ali ne.

Zgodi se lahko tudi, da bo dejanski znesek izplačil v skladu s kolektivno poravnavo nižji kot je bila določena agregatna odškodnina. Do tega lahko pride zaradi težav pri dokazovanju upravičenosti ali zaradi pasivnosti oškodovancev. Podobno kot nizozemski zakon se tudi s tem predlogom zakona določa, da se višek zneska vrne zavezancu. Takšna možnost je na voljo tudi v belgijski ureditvi (medtem ko npr. britanska na področju antitrusta predvideva plačilo dobrodelni organizaciji). Primarni namen zakona je namreč civilnopravno varstvo oškodovancev.

K 24. členu:

Kolektivno poravnavo se lahko izpodbija po pravilih ZPP, ki veljajo za tožbo za izpodbijanje sodne poravnave. Izpodbijanje je torej zelo omejeno, kar je tudi ustrezno, saj je treba

upoštevati, da je sodišče vsebinsko poravnavo že presojalo in jo je potrdilo. Če sodišče zavrne potrditev kolektivne poravnave, je dopustna pritožba. Pritožita se lahko le predlagatelja kolektivne poravnave skupaj. Zoper sklep o potrditvi kolektivne poravnave pa pritožba ni dopustna. To predvsem pomeni, da posamezni oškodovanci, ki menijo, da s kolektivno poravnavo njihove pravice niso ustrezno zavarovane, nimajo možnosti pritožbe. Če se s kolektivno poravnavo ne strinjajo, lahko skladno z 20. členom dosežejo, da zanje ne bo učinkovala. Če je bila kolektivna poravnava sklenjena po načelu izključitve, lahko podajo izjavo o izključitvi, če je bila kolektivna poravnava sklenjena po načelu vključitve, pa lahko ne podajo izjave o vključitvi. S tem jim je zagotovljena možnost, da pravice, za katere menijo, da jim pripadajo, uveljavljajo s samostojno tožbo.

K 25. členu:

Kolektivna poravnava je sporazum strank in razumno je, da se strankam dopusti tudi dogovor o razporeditvi bremen stroškov postopka (npr. stroški z obveščanjem, stroški izvedbe dokazov, sodne takse). V izhodišču se določa obveznost plačila stroškov po enakih delih, predvideti pa je mogoče, da bo pogosto del dogovora v kolektivni poravnavi, da stroške postopka nosi zavezanec.

K 26. členu:

V tem členu je natančno določeno, kaj mora vsebovati kolektivna odškodninska tožba. Posebna narava kolektivnega postopka narekuje, da mora ta tožba vsebovati številne sestavine, ki jih tožba v rednem pravdnem postopku ne. Na podlagi teh sestavin sodišče namreč v fazi odobritve kolektivne odškodninske tožbe presodi, ali je zadeva primerna, da se obravnava v kolektivnem postopku, in ali je primerno, da interese skupine zastopa tožeča stranka. Bistveni so podatki o strankah postopka, o primeru množičnega oškodovanja, čim bolj natančna opredelitev skupine ter zahtevka ter predlogi glede načina izplačevanja. Zaradi kompleksnosti kolektivnega postopka in za možnost polne presoje vprašanja, ali je tožeča stranka primerna za zastopanje interesov skupine, se zahteva, da je v tožbi navedena tudi pravna argumentacija, s katero tožeča stranka utemeljuje zahtevek. To je koristno tudi za zagotovitev čim bolj aktivne vloge strank v postopku in soočanja pravnih argumentov. Vendar to ne pomeni, da je sodišče na pravno argumentacijo strank vezano. Tako za zagotovitev možnosti presoje pravičnosti odškodnine kot za presojo, ali bo znesek zadoščal za poplačilo vseh oškodovancev, je pomembno, da tožeča stranka pojasni način, kako je prišla do teh izračunov. Kolektivna odškodninska tožba se lahko vodi po načelu vključitve ali po načelu izključitve. O tem sicer dokončno odloči sodišče, vendar pa mora tožeča stranka navesti argumente v prid ene ali druge možnosti. Končna odločitev je sodišču prepuščena tudi glede tega, kako bo v primeru uspeha tožeče stranke določilo razdelitev oz. odmero odškodnine – na način agregatne odškodnine, na način določitve zneskov, do katerih bo upravičena vsaka, doslej še ne poimensko določena oseba, ki bo izkazala, da izpolnjuje pogoje, ali z individualno odmero vsakemu določenemu članu skupine. Vendar je tudi glede tega koristno, da tožeča stranka navede, kakšen način odmere želi, in da navede argumente v prid tega.

Tožba mora vsebovati tudi vse druge sestavine, ki jih mora vsebovati tožba v pravdnem postopku.

K 27. členu:

V tem členu je določeno začetno postopanje sodišča po vložitvi kolektivne odškodninske tožbe. Sodišče, podobno kot v rednem pravnem postopku, najprej preveri dopustnost in popolnost kolektivne odškodninske tožbe. Dopustnost se nanaša na vprašanje, ali je tožbo vložila upravičena oseba ter ali se spor nanaša na področje uporabe tega zakona, popolnost pa se nanaša na vprašanje, ali tožba vsebuje vse podatke, ki jih zahteva 26. člen predloga zakona. V kolikor sodišče v skladu s prvim odstavkom tožbe ne zavrže, jo pošlje toženi stranki, da nanjo odgovori, ko je tožba toženi stranki vročena, pa se (brez navedbe in osebnih podatkov članov skupine) objavi v Registru kolektivnih tožb, ki ga obravnava 10. člen predlaganega zakona in na njegovi podlagi sprejeti podzakonski akt.

K 28. členu:

V 8. in 9. točki Priporočilo Evropske komisije določa, da bi morale države članice čim prej v postopku zagotoviti preverjanje, da se primeri, v katerih niso izpolnjeni pogoji za kolektivne tožbe, in očitno neutemeljeni primeri ne nadaljujejo, ter da bi morala sodišča v ta namen na lastno pobudo izvesti potrebno preverjanje. Večina primerljivih ureditev kolektivnih odškodninskih tožb v ta namen ureja posebno fazo postopka – fazo certifikacije oz. odobritve kolektivne tožbe. Ta je po eni strani namenjena presoji reprezentativnosti tožnika ter primernosti, da se postopek vodi kot kolektivni postopek, po drugi strani pa izločitvi očitno neutemeljenih tožb.

Kolektivna odškodninska tožba je primerno sredstvo, kadar se z njo zagotavlja skupna rešitev pravnih in dejanskih vprašanj, ki bo učinkovala za čim večje število oškodovancev – članov skupine. Po drugi strani primeri, za katere je značilna individualizacija škode in ki bi zahtevali obsežne dokazne postopke za ugotavljanje višine škode vsakega posameznega oškodovanca, za obravnavo v kolektivni odškodninski tožbi niso tako primerni. Skupna pravna in dejanska vprašanja za celotno skupino morajo prevladati nad vprašanji, ki se nanašajo zgolj na posamezne člane skupine. Obenem je treba oceniti, ali je skupina oškodovancev dovolj številčna, da bi bilo uveljavljanje zahtevkov s samostojnimi tožbami ali drugačna oblika združitve njenih članov, npr. sosporništvo ali združitev pravnih, manj učinkovito kot vložitev kolektivne odškodninske tožbe;

K 29. členu:

Faza certifikacije se zaključi bodisi z odločitvijo, da se tožba zavrže (tudi ocena odobritve kolektivne odškodninske tožbe še ne pomeni vsebinskega odločanja o sami stvari), bodisi z izdajo sklepa o odobritvi kolektivne tožbe. Bistveni del tega sklepa je odločitev sodišča glede tega, ali se bo postopek vodil po načelu vključitve ali načelu izključitve.

Za učinkovitost kolektivne odškodninske tožbe in za zagotovitev ustreznega varstva pravic oškodovancev ter njihove pravice do odločitve, ali želijo biti vključeni v učinek postopka, je nujno, da so zagotovljeni načini čim širšega razširjanja informacij o postopku. Sodišče zato lahko kot pogoj za začetek učinkovanja sklepa o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe tožeči stranki naloži opravo dodatnih aktivnosti glede obveščanja o kolektivni odškodninski tožbi. Zahteva se lahko tudi, da tožeča stranka vzpostavi ustrezne spletne strani z namenom informiranja oškodovancev in komuniciranja z njimi.

Zaradi varstva pravic toženca v primeru, ko v postopku uspe, je treba zagotoviti učinkovitost pravice do povračila stroškov. Treba je namreč upoštevati, da so tožniki lahko organizacije z zelo omejenimi finančnimi sredstvi (še posebej, če so ustanovljene *ad hoc* za konkretni primer) in zato ne bi bile sposobne zagotoviti povrnitve stroškov. Zato se določa zahteva, da mora tožnik dati ustrezna jamstva (npr. kavcija za pravdne stroške) za primer neuspeha v postopku. S tem se tudi zasleduje cilj odvratanja od vlaganja očitno neutemeljenih kolektivnih odškodninskih tožb.

K 30. členu:

Skladno z načelom dispozitivnosti je treba vsakemu posamezniku zagotoviti možnost svobodne odločitve, ali želi biti vključen v zavezujoč učinek kolektivne sodbe. To je mogoče doseči na dva načina. Kolektivna sodba lahko zavezuje vse oškodovance, razen tistih, ki izjavijo, da ne želijo biti vezani (*opt-out*, načelo izključitve) ali samo tiste oškodovance, ki izjavijo, da želijo biti vključeni v zavezujoč učinek kolektivne tožbe (*opt-in*, načelo vključitve). Prednost načela vključitve je v tem, da v celoti zagotavlja, da kolektivna sodba ne bo zavezovala oseb, ki za postopek niso vedele in zato niso mogle učinkovito uresničiti pravice do izključitve. Ob tem tudi zagotavlja, da je krog oseb, ki jih bo sodba zavezovala, vnaprej določen in pregleden. Po drugi strani pa praktične izkušnje iz tujine izkazujejo, da sistem vključitve slabi moč kolektivnih postopkov tako glede reparacijskega kot glede preventijskega učinka. Posebej pri nižjih individualnih zahtevkih se namreč izkaže, da prevlada nevednosti, inercije ali apatije oškodovancev povzroči, da številni med njimi ne izkažejo niti toliko aktivnosti, da bi sodišču sporočili odločitev o vključitvi. Bistveno bolj je zato učinkovit sistem izključitve. Po eni strani zagotavlja bistveno višje število oškodovancev, ki bodo zajeti z učinkom kolektivne sodbe. Čeprav na prvi pogled izgleda drugače, pa je sistem lahko bolj ugoden tudi z vidika zavezanca. Ker je praviloma število oškodovancev, ki izkoristijo pravico, da se izključijo, nizko (pa še med temi nato ni veliko tistih, ki bodo vložili individualne tožbe), je v praktični posledici za podjetje bistveno bolj predvidljivo, kakšen je celoten obseg odškodnine oz. drugačnega povračila, ki ga bo moral zagotoviti zaradi določenega protipravnega dejanja. S tem se tudi podjetju omogoči, da se izogne riziku nepredvidljivosti in visokih stroškov, povezanih z obrambo v individualnih pravih, ter da lahko dovolj zanesljivo oceni celotno ekonomsko izgubo zaradi obveznosti plačila odškodnine.

Priporočilo Evropske komisije daje prednost sistemu vključitve, vendar dopušča tudi sistem izključitve, če za to obstajajo resni in utemeljeni razlogi. V točki 21 namreč določa, da bi morala biti skupina, za katere bo učinkovala kolektivna sodba (v terminologiji Priporočila: kolektiv tožnika) sestavljena na podlagi izrecnega soglasja fizičnih ali pravnih oseb, ki trdijo, da so bile oškodovane (takšen sistem imenuje »načelo privolitve«), in da morajo vsako izjemo od tega pravila, na podlagi zakona ali po odredbi sodišča, upravičevati razlogi ustreznosti sodnega varstva. V Evropski uniji je vedno več držav, ki vsaj delno omogočajo tudi sistem izključitve. Primerno je, da se dokončna odločitev za en ali drug sistem prepusti sodišču glede na okoliščine konkretnega primera. Predvsem v primeru, ko so individualni zahtevki nizki, je primerno, da se da omogoči sistem izključitve. Zato predolg zakona določa, da se sistem izključitve lahko uporabi le, če velika večina zahtevkov ne presega vrednosti 2.000 evrov, torej vrednosti, ki v pravnem postopku predstavlja mejo za spor majhne vrednosti.

Za oškodovance, ki imajo stalno prebivališče oz. sedež v tujini (oškodovanci so v nekaterih primerih oškodovanj, na katera se nanaša ta predlog zakona, lahko tudi pravne osebe), pa se lahko uporabi le načelo vključitve. To je nujno tako iz razloga povečanega rizika, da teh oškodovancev obvestila po tem zakonu dejansko ne dosežejo, kot tudi iz razloga predvidljivosti za zavezanca. Takšna rešitev je predvidena tudi v primerjalnem pravu, npr. v novi angleški in belgijski zakonodaji o kolektivnih tožbah.

31. členu:

Fazi certifikacije sledi faza izključevanja oz. vključevanja oškodovancev. Predpogoj za učinkovitost slednjega je, da so oškodovanci ustrezno obveščeni o tem, da se je začel postopek po kolektivni odškodninski tožbi. V tem členu se zato natančneje ureja postopek obveščanja oškodovancev.

Namen obveščanja po tem členu je, da se skladno z načelom dispozitivnosti in spoštovanjem avtonomije strank oškodovancem zagotovi možnost odločitve, ali želijo biti vključeni v učinek kolektivne odškodninske sodbe, ki bo izdana v postopu po kolektivni odškodninski tožbi.

V kolektivnih postopkih so nujna drugačna pravila obveščanja kot to velja za pravdni postopek. Treba je upoštevati po eni strani to, da oškodovanci sami niso stranke postopka, po drugi strani pa, da pogosto identiteta oškodovancev še ni znana, njihovo število pa je lahko zelo veliko. Sodišče mora zato uporabiti načine obveščanja, ki v čim večji meri zagotavljajo, da se oškodovanci seznani s postopkom. Pri tem je treba upoštevati, da je praviloma določena aktivnost v smeri organiziranja oškodovancev že morala biti storjena (to je del presoje reprezentativnosti po 5. členu), primeri množičnega oškodovanja ter aktivnosti s pripravo na sprožitev kolektivne tožbe ali drugega kolektivnega postopka pa so pogosto tudi predstavljeni v medijih.

V skladu z 10. členom se obvestilo o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe objavi tudi v Registru kolektivnih tožb.

K 32. členu:

V tem členu je določena vsebina obvestila, ki ga sodišče strankam pošlje z namenom, da se jim omogoči odločitev, ali želijo biti vključene v kolektivni postopek. Obvestilo mora vsebovati dovolj podatkov, da oškodovanci lahko sprejmejo informirano odločitev. Zaradi varstva ugleda in legitimnih interesov tožene stranke je treba vključiti tudi pojasnilo, da odobritev kolektivne tožbe še ne pomeni, da je sodišče vsebinsko že presojalo zadevo.

K 33. členu:

Ko so oškodovanci obveščeni o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe, se morajo odločiti, ali želijo biti vključeni v učinek postopka. Če se postopek vodi po načelu izključitve, bodo vključene vse osebe, razen tistih, ki so aktivno podale izjavo o izključitvi. Če se postopek vodi po načelu vključitve, pa bodo vključene le tiste osebe, ki so aktivno podale izjavo o vključitvi. Odločitev o vključenosti v postopek je načeloma dokončna. Točka 23 Priporočila Evropske komisije sicer določa, da bi bilo treba fizičnim ali pravnim osebam, ki trdijo, da so bile oškodovane v istem primeru množičnega oškodovanja, omogočiti, da se tožniku

pridružijo kadar koli pred izrekom sodbe ali drugačno rešitvijo zadeve, vendar le, če to ne slabi ustreznosti sodnega varstva. Vendar je za učinkovitost postopka s kolektivno odškodninsko tožbo za varstvo upravičenih interesov toženca (predvidljivost ocene o možnih posledicah postopka) nujno, da je rok za odločitev o vključenosti v postopek prekluziven.

Če se postopek vodi po načelu vključitve, je zaradi učinkovitosti in enostavnosti postopka nujno določiti, da je že izjavi o vključitvi treba priložiti ustrezna dokazila, na podlagi katerih je možno oceniti, ali je oseba, ki je podala izjavo o vključitvi, resnični član skupine (tj. oškodovanec). Vendar to ne sme povzročiti, da se bodo – včasih neizogibno težavna – vprašanja resnične upravičenosti do izplačila presojala dokončno že v tej fazi. V tej fazi se lahko zavrne prijava le tistih oseb, ki očitno niso člani skupine. Vsi ostali se začasno štejejo za člane skupine, njihov zahtevek za izplačilo pa se bo presojal dokončno šele v fazi poplačila po 43. do 46. členu (če ne bo o tem po 39. členu odločilo že sodišče ob izdaji sodbe).

Peti (in sedmi) odstavek tega člena izpolnjuje tudi zahtevo iz 24. točke Priporočila Evropske komisije, po kateri bi moral biti toženec obveščen o sestavi kolektiva tožnika in vseh spremembah te sestave.

Zaradi varstva osebnih podatkov ni dopustno, da bi kdorkoli (razen tožeče in tožene stranke) dobil vpogled v celoten poimenski spisek vključenih ali izključenih oseb. Oseba pa ima lahko upravičen interes (predvsem zaradi samostojnih postopkov, ki so morda v teku), da dobi potrdilo, da ni oz. da je uvrščena na seznam.

K 34. členu:

Bistveno za kolektivno odškodninsko tožbo po predlaganem zakonu je, da se tožba vlaga v korist oškodovancev, ne da bi ti sami bili stranke postopka. V tem se kolektivni postopek bistveno loči od sorodnih institutov pravnega postopka, npr. sosporništva ali združitve pravn. Če bi vsem članom skupine – te so lahko tudi zelo številčne – omogočili, da v postopku s kolektivno odškodninsko tožbo sodelujejo kot stranke, bi to izničilo prednosti kolektivnega postopka in onemogočilo njegovo učinkovito izvedbo. Člani skupine imajo skladno z načelom izključitve ali načelom vključitve možnost, da se iz učinka kolektivnega postopka izključijo ter s tem ohranijo možnost, da lastne zahtevke uveljavljajo v samostojni pravdi. Če pa se odločijo za vključenost v kolektivni postopek, se morajo zavedati, da bo njihova možnost sodelovanja v tem postopku nujno omejena. Le do poteka roka, določenega za izjavo o vključitvi ali izključitvi, je odločitev mogoče spremeniti (kasneje pa – kot izhaja iz 33. člena – le s soglasjem tožene stranke).

Razlogi, ki narekujejo ureditev, da se člani skupine ne morejo šteti za stranke postopka, narekujejo tudi ureditev, da se v postopku ne morejo pridružiti kot stranski ali sosporniški intervenienti. Posebna določba o tem je nujna, saj bi po splošnih pravilih pravnega postopka imeli pravni interes za prijavo udeležbe kot sosporniki (saj bo sodba, izdana v tem postopku, neposredno učinkovala tudi proti njim) ali vsaj kot stranski intervenienti.

Treba pa je upoštevati, da imajo člani skupine (oškodovanci) neposreden in jasen ekonomski in pravni interes za uspeh kolektivne odškodninske tožbe. Zato je nujno, da se jih glede

položaja v dokaznem postopku (zaslišanje, izročitev listin) izenači s položajem stranke v pravnem postopku.

K 35. členu:

Tožeča stranka zastopa celotno skupino in mora ves čas postopka varovati njene interese, na kar mora biti sodišče tekom postopka pozorno. Člani skupine imajo namreč le omejeno možnost sodelovanja v postopku, odsotnost njihove možnosti za varstvo svojih interesov pa mora nadomestiti aktivnejša vloga sodišča. Za postopke s kolektivno odškodninsko tožbo je poudarjena aktivna vloga sodišča bistvena. Tipična je tudi omejitev prostega razpolaganja z zahtevkom. Pravica prostega razpolaganja z zahtevkom, bodisi neposredno (odpoved zahtevku, sodna poravnava) bodisi posredno (priznanje dejstev), je v pravnem postopku izraz spoštovanja avtonomije volje strank. Vendar tega ni mogoče enostavno prenašati v postopek s kolektivno odškodninsko tožbo, kjer procesna dejanja na koncu postopka učinkujejo v breme strank, ki v postopku niso mogle sodelovati (člani skupine). Zato mora sodišče pri tovrstnih dejanjih oceniti, ali je z njimi ustrezno varovan interes članov skupine.

V določenih primerih zgolj nadzor sodišča ni dovolj v primeru, ko interese skupine ogroža pasivno ravnanje tožeče stranke, npr. če tožeča stranka opušča opravo procesnih dejanj ali se sicer nekvalitetno pravda. Po smislu vprašanje, ki ga naslavlja četrti odstavek tega člena, obravnava točka 5 Priporočila Evropske komisije, ki določa, da bi morale države članice zagotoviti, da imenovani zastopniški subjekti izgubijo svoj status, če eden ali več pogojev, navedenih v točki 3 Priporočila (nepridobitna narava; neposredna zveza med glavnimi cilji subjekta in pravicami, v zvezi s katerimi se vlaga tožba; zadostna finančna, kadrovska in intelektualna zmogljivost za zastopanje tožnikov v njihovem najboljšem interesu), ni več izpolnjenih.

V izogib rezultata postopka, ki bi bil za zastopane člane neugoden zaradi neprimernosti tožnika, tj. organizacije, ki bi morala zastopati njihove interese, predlog zakona v petem odstavku določa, da v primeru, ko zamenjava tožnika ni mogoča, sodišče ustavi postopek s kolektivno tožbo in torej ne izda kolektivne sodbe. S tem je oškodovancem oz. članom skupine (oz. drugi organizaciji, ki jih bo zastopala) omogočeno, da jih v novem postopku zastopa organizacija, ki je za to primerna.

Glede na posebno naravo postopka s kolektivno odškodninsko tožbo, predvsem na pomen nujne faze certifikacije ter še bolj faze vključevanja ali izključevanja, v tem postopku po naravi stvari ni mogoče uporabljati pravil o zamudni sodbi kot sankciji za primer, če tožena stranka ne odgovori na tožbo (kar je v fazi pred certifikacijo in pred vključevanjem in izključevanjem). Vsebinsko postopka z meritorno odločitvijo ni mogoče zaključiti preden se na opisan način izoblikuje dokončna skupina, ki bo vključena v učinek kolektivnega postopka. Treba pa je tudi upoštevati, da ob neustreznem zahtevku tudi zamudna sodba ne bi nujno ustrezno zavarovala interesov skupine, kot tudi to, da bi uporaba pravil o zamudni sodbi lahko tudi povzročila takojšnjo zavrnitev tožbenega zahtevka (če tožba ne bi bila sklepčna, tj. če iz dejstev, ki so v njej navedena, ne bi izhajala utemeljenost zahtevka po materialnem pravu; tretji in četrti odstavek 318. člena ZPP).

K 36. členu:

Tudi v postopku po kolektivni odškodninski tožbi ni izključena možnost sklenitve poravnave. V poštev pride tudi napotitev na mediacijo v začetni fazi postopka skladno z Zakonom o alternativnem reševanju sodnih sporov. Sklenitev poravnave je možna tudi kasneje, v kateri koli fazi postopka. Vendar mora tudi v tem primeru, enako kot v samostojnem postopku potrjevanja kolektivne poravnave, sodišče opraviti vsebinski preizkus, ali sklenjena poravnava ustrezno varuje pravice oškodovancev. Zato predlog zakona napotuje na smiselno uporabo določb, ki sicer veljajo za postopek potrjevanja kolektivne poravnave (predlog strank, preizkus sodišča, obveščanje oškodovancev, potrditev kolektivne poravnave, izplačila). Edina izjema (uveljavljena tudi v belgijski ureditvi) velja za primer, če je bila poravnava sklenjena v času, ko so člani skupine v postopku s kolektivno odškodninsko tožbo že sprejeli odločitev o vključenosti v učinek postopka (bodisi z vključitvijo, če se postopek vodi po načelu vključitve, bodisi z neizključitvijo, če se postopek vodi po načelu izključitve). V tem primeru ni smiselno, da se jim po sklenitvi poravnave ponovno omogoči odločanje o tem, ali želijo biti vključeni v učinek poravnave. Njihovi interesi so varovani s tem, da je sodišče najprej že moralo izdati sklep o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe, nato pa je sodišče moralo – po vsebinskem preizkusu – odobriti tudi sklenjeno (kolektivno) poravnavo, kar je lahko storilo le, če je ocenilo, da so pravice članov skupine ustrezno varovane.

K 37. členu:

37. člen ureja možnost podaje pisnih in ustnih stališč o zadevi s strani oseb, ki verjetno izkazujejo, da so člani skupine, ter drugih upravičenih organizacij, pri čemer lahko ustna stališča na glavni obravnavi (pa še to le pod pogojem, da sodišče ne oceni, da bi to nesorazmerno otežilo učinkovito izvedbo postopka) podajo le osebe, ki so predhodno podale pisna stališča v skladu s prvim odstavkom tega člena. Takšno ureditev zahteva učinkovita izvedba postopka, saj bi bilo lahko sicer delo sodišča ovirano zaradi obravnave številčnih pisnih in ustnih stališč. Objavo poziva k podaji pisnih stališč in obvestila o razpisu narokov v Registru kolektivnih tožb sicer določa tudi 10. člen predloga zakona, četrti odstavek 37. člena pa dodaja, da se po potrebi objava izvede tudi na način iz 31. člena predlaganega zakona, tj. po pravilih za obveščanje o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe.

Obvestilo o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe mora člane skupine posebej opozoriti, da nimajo pravice do povrnitve morebitnih stroškov, ki bi nastali zaradi njihove udeležbe v kolektivnem postopku (npr. strošek odvetnika za svetovanje ali za pripravo pisnih stališč, potni stroški za prihod na narok). Ne glede na uspeh torej člani skupine svoje stroške za udeležbo krijejo sami.

K 38. členu:

V prvem odstavku 38. člena je urejena vsebina ugodilne kolektivne odškodninske sodbe. Poleg opisa množičnega oškodovanja in skupine ter morebitnih podskupin mora sodba vsebovati tudi podatek o številu oz. o oceni števila članov skupine ter podatek o tem, ali je bil postopek izveden po načelu vključitve ali izključitve. Določen mora biti tudi način obveščanja članov skupine o kolektivni odškodninski sodbi. Ureja ga 42. člen predloga zakona in na sodišču je, da se v sodbi glede na to, kako je odmerjena odškodnina (po 39. oz. po 40. členu predlaganega zakona), opredeli tudi do načina obveščanja članov skupine. Pomembna sestavina sodbe v primeru, ko je postopek izveden po načelu izključitve, bo tudi rok, v

katerem morajo člani skupine uveljavljati zahtevek za izplačilo (gl. četrti odstavek 40. člena predloga zakona, ki določa rok od devetdeset dni do šest mesecev). Odločitev o stroških postopka, ki je prav tako del sodbe, bo sprejeta v skladu z določili V. poglavja predloga zakona.

Sodba se bo vročila strankam postopka in se objavila v Registru kolektivnih tožb (kot predvideva tudi 10. člen predloga zakona), kar bo pomembno predvsem zaradi uveljavljanja zahtevkov za izplačilo.

K 39. členu:

Kadar bo mogoče že v sodbi, izdani na podlagi kolektivne odškodninske tožbe, poimensko navesti vse oškodovance in njihove konkretne zahtevke, bo sodišče (kolikor to ne bo nesorazmerno otežilo postopka) v kolektivni odškodninski sodbi odškodnino odmerilo individualno, tj. tako, da bo v izreku sodbe navedlo vse člane skupine in znesek ali drugo spolnitev, ki jo mora tožena stranka izpolniti vsakemu od njih. V tem primeru sodba, ko je pravnomočna, v bistvu v ničemer ne odstopa od sodb, izdanih v individualnih pravnih, in je izvršilni naslov za vsakega oškodovanca. Če je sodišče odškodnino prisodilo na način iz 39. člena predloga zakona, se pravnomočna kolektivna odškodninska sodba v skladu z 42. členom predlaganega zakona vroči vsakemu članu skupine po pravilih, ki veljajo za vročanje v pravnem postopku.

K 40. členu:

Pogosto ni mogoče že v sodbi, izdani na podlagi kolektivne odškodninske tožbe, poimensko navesti vseh oškodovancev in njihovih konkretnih zahtevkov. V primerih množičnega oškodovanja so po naravi stvari potrebne prilagoditve glede odmere odškodnine in razdelitve med posamezne upravičence. Zato predlagani zakon (po vzoru britanske in belgijske ureditve) omogoča, da sodišče v sodbi določi bodisi agregatno odškodnino (torej skupen znesek, ki ga mora odgovorna oseba plačati) bodisi zneske, do katerih bo upravičena vsaka, doslej še ne poimensko določena oseba, ki bo izkazala, da izpolnjuje pogoje (gl. 40. člen). Sodišče mora ob tem navesti čim bolj natančno kategorizacijo posameznih zahtevkov in način, kako posamezni oškodovanci izkazujejo upravičenost do izplačila. Posamezni oškodovanci morajo nato izplačilo (iz posebnega računa na sodišču, na katerega mora tožena stranka plačati agregatno odškodnino oz. skupno vsoto pričakovanih izplačil, sicer lahko upravičena organizacija ali upravitelj kolektivne odškodnine zahtevata izvršbo tega plačila) v predpisanem roku (od devetdeset dni do šestih mesecev) uveljavljati pri upravitelju kolektivne odškodnine v poenostavljenem postopku in po vnaprej določenih vsebinskih in procesnih kriterijih.

K 41. členu:

Kolektivna odškodninska sodba učinkuje glede vseh članov skupine (oškodovancev), ki so vključeni v postopek. V postopek so vključeni, če se je vodil po načelu izključitve in niso podale izjave o izključitvi ali če se je postopek vodil po načelu vključitve ter so podale izjavo o vključitvi. Vključenost v kolektivni postopek jim gre lahko tako v korist: če bo zahtevku iz kolektivne odškodninske tožbe ugodeno, bodo upravičeni do poplačila. Lahko pa jim gre tudi

v škodo: če bo zahtevek zavrnjen, bo tudi za njih to predstavljalo oviro pravnomočno razsojene stvari.

K 42. členu:

V tem členu je določen postopek in vsebina obveščanja o kolektivni odškodninski sodbi. Ko je sodba pravnomočna, je treba na podoben način, kot to velja tudi za druga obveščanja po tem predlogu zakonu, o tem obvestiti člane skupine. To je nujno zaradi izvedbe poplačil, še posebej v primeru postopka po načelu izključitve, saj bo praviloma šele v tej fazi opredeljeno, kdo sploh so člani skupine, ki bodo uveljavljali izplačilo.

V primeru, da je v kolektivni odškodninski sodbi odškodnina določena individualno in poimensko, ta sodba, ko je pravnomočna, v bistvu v ničemer ne odstopa od sodb, izdanih v individualnih pravnih. Je izvršilni naslov za vsakega oškodovanca. Zato je v tem primeru ustrezno, da se pravnomočna sodba vroča poimensko navedenim oškodovancem po pravilih, ki veljajo za vročanje v pravnem postopku.

K 43. členu:

Četrta faza postopka s kolektivno odškodninsko tožbo (poleg faze certifikacije, faze vključevanja ali izključevanja in faze meritornega odločanja) je faza poplačila oz. izvršitve. Kadar se določi odškodnina poimensko določenim oškodovancem (39. člen), v tej fazi ni posebnosti. Vsak upnik lahko, po potrebi, zahteva izvršbo po pravilih Zakona o izvršbi in zavarovanju.

Pogosto pa individualna in poimenska določitev odškodnine v sodbi ni mogoča. Do tega pride tako v primeru določitve agregatne odškodnine kot odškodnine, ki jo bo prejel vsak oškodovanec, ki izkaže izpolnjevanje pogojev, ne da bi že v sodbi bil poimensko določen. V teh primerih mora sodišče imenovati upravitelja kolektivne odškodnine. To je oseba, ki je zadolžena za izvedbo poplačil resničnim oškodovancem. Upravitelj kolektivne odškodnine odloča o tem, kako se bodo izplačevala sredstva iz fonda, ustanovljenega skladno s 40. členom.

K 44. členu:

V tem členu so določena podrobnejša opravila upravitelja kolektivne odškodnine, ki jih opravi z namenom uresnitve poplačila oškodovancev. Če je bil postopek izveden po načelu vključitve, so posamezne osebe, ki uveljavljajo izplačilo, v tej fazi že znane (vsi, ki so podali izjavo o vključitvi). Pri postopku po načelu izključitve pa bodo osebe, ki menijo, da so upravičene do izplačil, v tej fazi prvič prijavljale svoje zahteve. Naloga upravitelja kolektivne odškodnine je, da v obeh primerih preveri upravičenost zahtevkov. Pri tem ne sme iti za preizkus, ki bi bil enakovreden sodnemu odločanju. Zato je treba že v sodbi (oz. v primeru postopka po načelu vključitve že v sklepu o odobritvi kolektivne odškodninske tožbe) čim bolj natančno opredeliti, po kakšnih kriterijih in na podlagi kakšnih dokazil se izkazuje upravičenost za poplačilo.

Po preizkusu prijavljenih zahtevkov vseh oškodovancev, ki so uveljavljali izplačilo (to so vsi, ki so podali izjavo o vključitvi, če se je postopek vodil po načelu vključitve, ter vsi, ki so po

izdaji kolektivne odškodninske sodbe podali zahtevo za izplačilo, če se je postopek vodil po načelu izključitve), upravitelj kolektivne odškodnine sestavi osnutek seznama oškodovancev. Na tem seznamu mora posebej navesti osebe, za katere je ocenil, da ne izpolnjujejo pogojev, da se jih šteje za upravičence za izplačilo. Tudi tožeča in tožena stranka lahko prerekata prijavljene zahtevke določenih oseb. Osnutek seznama je treba vročiti osebam, za katere je upravitelj kolektivne odškodnine ocenil, da niso upravičene do izplačila, ter osebam, katerih prijavljene zahtevke sta prerekala tožeča ali tožena stranka.

K 45. členu:

V vseh primerih, ko se določa agregatna odškodnina, lahko nastane težava, če se izkaže, da ta ne zadošča za poplačilo vseh oškodovancev. Zato se predlaga ureditev, po kateri se izplačevanje zadrži, dokler ne potečejo roki za uveljavljanje plačil, saj je nato jasno, koliko sredstev bo treba izplačati. Če se izkaže, da je sredstev premalo, je smiselna ureditev, da se zneski posameznih odškodnin znižajo.

Tako v postopku, ki se je vodil po načelu izključitve, kot v postopku, ki se je vodil po načelu vključitve, dokončna zavrnitev oseb, ki so uveljavljale izplačilo, po naravi stvari pomeni, da te osebe v resnici niso bile člani skupine. Iz tega pa sledi, da tudi ne morejo biti zajete z učinkom kolektivne odškodninske sodbe. Zato lahko svoje zahtevke uveljavljajo s samostojno tožbo. Skladno z 8. členom zahtevki osebe, ki je uveljavljala, da je vključena v kolektivno odškodninsko tožbo, pa se je to kasneje izkazalo za neutemeljeno, v času postopka s to tožbo ne morejo zastarati.

K 46. členu:

V tem členu so določena zadnja opravila v fazi poplačila oz. izvršitve. Po pravnomočnosti seznama oškodovancev se plačilo izvrši. Po zaključku vseh opravil se postopek s kolektivno tožbo zaključí z izdajo sklepa o potrditvi zaključnega poročila.

Zgodi se lahko, da bo dejanski znesek izplačil v skladu s kolektivno poravnavo nižji kot je bila določena agregatna odškodnina. Do tega lahko pride zaradi težav pri dokazovanju upravičenosti ali zaradi pasivnosti oškodovancev. Podobno kot nizozemski zakon, tudi predlagani zakon določa, da se višek zneska vrne zavezancu. Primarni namen zakona je namreč civilnopravno varstvo oškodovancev. Upoštevati je tudi treba, da se morebitna protipravno dosežena korist, če je kljub plačilom odškodnine v skladu s tem zakonom še ostala, lahko odvzame v postopkih javnopravne narave. Za vzpostavljanje *cy-pres* sistemov razdelitve viška odškodnine (npr. z izplačili v dobrodelne fonde ali naklonitvi posebnih koristi bodočim potrošnikom, ki sami niso bili žrtve nedopustnega ravnanja), kot je to tipično v pravu ZDA, v pravnem redu, ki posebej vsebuje tudi postopke javnopravnega varstva kolektivnih interesov, ni nujno.

K 47. členu:

Kot dodatno obliko varstva kolektivnih interesov in kolektivnih pravic predlagani zakon ureja kolektivno opustitveno tožbo. Prenovljene so določbe o opustitveni tožbi, ki so bile doslej uvrščene v ZVPot, predvidena pa je tudi kolektivna opustitvena tožba na področju varstva pred diskriminacijo, kolektivna opustitvena tožba pa je možna tudi na drugih področjih,

določenih v 2. členu. Glede na naravo zahtevka pa realno v poštev pride predvsem še na področju delovnega prava. Na področju konkurenčnega prava zaradi pooblastil tržnega regulatorja, ki lahko odredi prenehanje kršitev, kolektivna opustitvena tožba, ki se načeloma lahko uveljavi le kot nadaljnja tožba, nima praktične vrednosti.

Učinek teh tožb je omejen na opustitev nezakonitega ravnanja in torej varuje kolektivne interese le za prihodnost. Sodba (razen glede prenehanja trajajočega ravnanja) ne koristi osebam, ki so že bile žrtev nezakonitega ravnanja, in jim ne omogoča kompenzacije (odškodnine ali drugega dajatvenega zahtevka). Kolektivna opustitvena tožba tako ne more učinkovito zavarovati, prav tako pa (v primeru zavrnitve zahtevka) negativno poseči v položaj posameznih oškodovancev. Zato pri teh tožbah ni treba vzpostaviti sistema vključevanja ali izključevanja posameznih oškodovancev.

K 48. členu:

Priporočilo Evropske komisije predhodnega postopka sicer ne obravnava, a je smiselno, da se pred vložitvijo kolektivne opustitvene tožbe domnevnega kršitelja pozive k opustitvi zatrjevanega nedopustnega ravnanja. Predlagana ureditev v tem členu predvideva predhodni postopek s pisnim opozorilom upravičene organizacije in dopušča vložitev tožbe šele v primeru, da se naslovnik opozorila v petnajstih dneh od prejema opozorila nanj ne odzove s prenehanjem ravnanja. Pričakovati je, da bo na ta način, torej prostovoljno in brez aktivacije sodišč, marsikateri potencialni toženec prenehal z nedopustnim ravnanjem, kar je pozitivno tako s stroškovnega kot časovnega vidika razreševanja spora.

Zahteva po obveznem predhodnem postopku pa ne posega v možnost izdaje začasne odredbe še pred vložitvijo tožbe po splošnih pravilih Zakona o izvršbi in zavarovanju. V tem primeru sodišče tožniku določi rok, v katerem mora vložiti tožbo.

K 49. členu:

Izrek sodbe, s katero sodišče zahtevku ugotovi, vsebuje ugotovitveni del (ugotovitev obstoja protipravnega ravnanja), opustitveni del, ki se nanaša na obstoječo in trajajočo kršitev, in prepovedni del, ki se nanaša na nevarnost ponovitve takšnih ravnanj v prihodnosti.

Odstranitvi škodnih posledic kršitve ter za zagotovitev preventivnega učinka in učinka zviševanja ravni zavesti in znanj o pravicah, ki so bile izpostavljene kršitvi, je namenjena sankcija objave sodbe. Vendar je v skladu z načelom dispozitivnosti nujno, da tožnik postavi ustrezen tožbeni zahtev. Sankcijo objave sodbe predvideva tudi (za področje potrošniških sporov) Direktiva št. 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov, po kateri morajo države zagotoviti instrumente za zagotovitev hitrega in učinkovitega odziva v takšnih primerih.

K 50. členu:

Na nekaterih področjih, predvsem na področju prava varstva potrošnikov, so pogosti primeri, ko je sodno varstvo na podlagi opustitvene kolektivne tožbe učinkovito le, če je zagotovljeno zelo hitro (npr. ko je podjetje začelo z nedopustnim zavajajočim oglaševanjem ali z določeno nedopustno agresivno poslovno prakso). Skladno s Priporočilom Evropske komisije ter (za

področje potrošniških sporov) Direktivo št. 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov morajo države zagotoviti instrumente za zagotovitev hitrega in učinkovitega odziva v takšnih primerih. Upoštevati je treba tudi določbe Zakona o izvršbi in zavarovanju glede pogojev za izdajo začasne odredbe, predvsem izkaz nevarnosti in izkaz verjetnega obstoja terjatve. Skladno s splošnimi pravili se tožniku lahko naloži tudi varščina.

K 51. členu:

Pri nedopustnih ravnanjih podjetij (npr. zavajajoče oglaševanje, nepošteno ali agresivne poslovne prakse, uporaba nepoštenih splošnih pogojev poslovanja) je pogosto ogrožen interes potrošnikov kot razreda. V kolektivnem interesu potrošnikov je, da se s takšnim ravnanjem preneha. Kolektivno opustitveno tožbo za varstvo kolektivnih pravic potrošnikov ureja Direktiva 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov (UL L št. 110 z dne 1. 5. 2009, str. 30). V delu zakona, ki ureja kolektivno opustitveno tožbo (splošne določbe in posebne dodatne določbe, ki veljajo za spore na področju prava varstva potrošnikov), se zato v pravni red Republike Slovenije prenaša omenjena direktiva EU, na kar opozarja tudi drugi odstavek 1. člena predloga zakona.

Tudi za kolektivno opustitveno tožbo na področju prava varstva potrošnikov veljajo pravila prvega oddelka tega poglavja (obveznost predhodnega postopka, objava sodbe).

Tožena stranka je lahko posamezno podjetje, pa tudi npr. zbornica ali združenje trgovcev, ki spodbuja ali priporoča npr. uporabo določenih splošnih pogojev poslovanja ali določeno nepošteno poslovno prakso.

K 52. členu:

Direktiva 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov zahteva vzpostavitev jasnih pravil o procesni legitimaciji. Upravičene organizacije imajo namreč upravičenje tudi za sprožitev postopkov v drugi državi članici Evropske unije proti tujemu podjetju, če to ogroža kolektivni interes potrošnikov v Republiki Sloveniji.

Ker mora biti krog oseb, ki so procesno legitimirane za vložitev kolektivne opustitvene tožbe, vnaprej določen (in notificiran Evropski komisiji), tu ne pride v poštev možnost dopustitve vlaganja takšnih tožb organizacijam, ki so ustanovljene *ad hoc*. To tudi ni realno pričakovati. *Ad hoc* organizacije se bodo ustanovljale za vlaganje kolektivnih odškodninskih tožb za uveljavljanje pravic potrošnikov, ki so že bili žrtev nedopustnega ravnanja. Interes za vlaganje kolektivnih opustitvenih tožb je realno pričakovati zgolj od potrošniških organizacij, ki delujejo trajno.

K 53. členu:

Ker je učinek kolektivne opustitvene tožbe omejen na opustitev nezakonitega ravnanja in torej varuje kolektivne interese le za prihodnost ter ne posega v položaj potrošnikov, ki so že

bili žrtev nezakonitega ravnanja, je razumljivo, da tudi ne omejuje pravice teh potrošnikov, da zahtevke iz svojih razmerij s trgovcem uveljavljajo v samostojnih tožbah.

K 54. členu:

V tem členu je podrobeneje določeno, kaj sodišče odloči v izreku kolektivne opustitvene sodbe. Ravnanje, za katerega je ugotovilo, da krši pravice potrošnikov, mora opisati, tožencu pa mora prepovedati nadaljevanje kršitve in storitev ponovnega (v bistvenem) enakega ravnanja v prihodnosti.

Tudi v postopku s kolektivno opustitveno tožbo za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov pride v poštev objava sodbe po splošnem pravilu drugega odstavka 49. člena predloga zakona.

K 55. členu:

Na splošno velja, da sodba, s katero se tožencu naloži opustitev določenega ravnanja, ne koristi potrošnikom, ki so že bili prizadeti zaradi nedopustnega ravnanja (npr. so že sklenili pogodbe, kot rezultat nepoštena zavajajoče ali agresivne poslovne prakse). V tem členu pa je določena razširitev učinka v korist potrošnikov, ki so že sklenili pogodbe, katerih sestavni del so splošni pogoji poslovanja, za katere je sodišče v postopku na podlagi kasnejše kolektivne opustitvene tožbe odločilo, da jih podjetje več ne sme uporabljati. Ta prepoved načeloma učinkuje le za prihodnost – trgovec v bodočih pogodbah s potrošniki teh splošnih pogojev poslovanja več ne bo smel uporabljati. Vendar pa je (po vzoru avstrijske in hrvaške ureditve) določeno, da prepoved uporabe v prihodnosti učinkuje tudi za postopke, ki bodo v prihodnosti sproženi glede že prej nastalih pogodb. Sodba, ki podjetju nalaga opustitev uporabe določenih pogodbenih določil v prihodnosti, pomeni, da se na ta določila, ki kršijo pravice potrošnikov, ne bo smel sklicevati tudi v opominih, tožbah, pozivih za plačilo ali podobnih ravnanjih, ne glede na to, da se nanašajo na pogodbe, ki so bile sklenjene še pred izdajo sodbe na podlagi kolektivne opustitvene tožbe. Če tega ravnanja ne bo opustil, bo kršil obveznost iz sodbe, izdane na podlagi kolektivne opustitvene tožbe. K spoštovanju te obveznosti se ga bo lahko prisililo v izvršbi z denarnimi kaznimi po pravilih Zakona o izvršbi in zavarovanju.

K 56. členu:

Na splošno velja, da sodba, s katero se tožencu naloži opustitev določenega ravnanja, ne koristi potrošnikom, ki so že bili prizadeti zaradi nedopustnega ravnanja (npr. so že sklenili pogodbe kot rezultat nepoštena zavajajoče ali agresivne poslovne prakse). Sodba, s katero se zahtevku ugotovi, predvsem ne ureja civilnopravnih posledic in učinkov za že sklenjene pogodbe. Ne pomeni, da so te nične, izpodbojne ali da imajo prizadeti potrošniki določene zahtevke (npr. za znižanje cene, za plačilo odškodnine, za zamenjavo stvari). O civilnopravnih posledicah se bo odločalo v samostojni pravdi (ali v pravdi na podlagi kolektivne odškodninske tožbe). V korist potrošnikov, ki so že bili prizadeti zaradi nedopustnega ravnanja, pa je določena razširitev učinka sodbe, ki podjetju nalaga opustitev. Treba je namreč upoštevati, da je v tem postopku sodišče kot pogoj za ugoditev zahtevku najprej moralo ugotoviti, da je določeno ravnanje trgovca nedopustno. Na ugotovitev protipravnosti določenega ravnanja trgovca (npr. agresivnost poslovne prakse, zavajajoče

oglaševanje, nepoštenost splošnih pogojev poslovanja) se lahko zanesejo tudi potrošniki, ki bodo proti trgovcu sprožili samostojne pravde zaradi uveljavitve svojih civilnopравnih zahtevkov. Ugotovljena protipravnost v sodbi, izdani na podlagi opustitvene kolektivne tožbe (na katero bo sodišče v teh pravih vezano), rešuje del predhodnega vprašanja ugotavljanja ničnosti pogodbe ali obstoja odškodninske obveznosti. Po pravilih materialnega prava se sicer še vedno lahko izkaže, da manjka kakšna druga predpostavka za ugotovitev npr. ničnosti pogodbe ali odškodninske obveznosti. Vendar je za potrošnika koristno že, da se lahko zanese na pozitivno presojo glede protipravnosti trgovčevega ravnanja kot (praviloma) najpomembnejšega dela odločanja o temelju zahtevka.

Če v pravdi na podlagi kolektivne opustitvene tožbe uspe tožena stranka in se izkaže, da njeno ravnanje ni protipravno, pa to za posamezne potrošnike ne more imeti negativnih učinkov. Sodba učinkuje *inter partes* (med strankama) in ne more iti v škodo posameznim potrošnikom. Ti namreč – drugače kot pri kolektivni odškodninski tožbi – nimajo možnosti odločanja, ali (ne) bodo vključeni v učinek sodbe. Upoštevati je zato treba splošno (ustavno) pravilo, da sodba ne more iti v škodo osebe, ki v postopku, v katerem je bila izdana, ni imela možnosti sodelovati.

K 57. členu:

Direktiva 2009/22/ES Evropskega parlamenta in Sveta o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov po eni strani zahteva, da imajo domače upravičene organizacije upravičenje tudi za sprožitev postopkov v drugi državi članici Evropske unije proti tujemu podjetju, če to ogroža kolektivni interes potrošnikov v Republiki Sloveniji (gl. komentar 52. člena). Zrcalno temu pa omenjena direktiva zahteva, da imajo organizacije ali organi, upravičeni za vložitev kolektivne opustitvene tožbe v drugi državi članici Evropske unije, upravičenje za vložitev takšne tožbe v Republiki Sloveniji, če slovensko podjetje krši kolektivni interes potrošnikov v drugi državi članici Evropske unije. Seznam upravičenih organizacij se objavlja v Uradnem listu Evropske unije.

K 58. členu:

Dne 24. 5. 2016 je v veljavo stopil novi ZVarD, ki v 6. poglavju o posebnostih pravnega varstva pred diskriminacijo (členi 39-41) ureja le individualno pravno varstvo pred diskriminacijo z vložitvijo tožbe za prenehanje diskriminacije, za izplačilo nadomestila zaradi diskriminacije v skladu z drugim odstavkom 39. člena ZVarD oz. za objavo sodbe v medijih v skladu s četrtem odstavkom 39. člena ZVarD. Varstva kolektivnih interesov ZVarD ne ureja, zato je primerno, da se uredijo s tem predlogom zakona. Iz razlogov, pojasnjenih v obrazložitvi k 2. členu predloga zakona, je na področju varstva pred diskriminacijo, kjer nedopustna ravnanja pogosto ogrožajo kolektivni interes določene skupine v celoti ali pa še ni mogoče ugotoviti, katerim osebam so nastali zahtevki civilnega prava, primerno zagotoviti kolektivno opustitveno tožbo. Veljavna zakonodaja EU kolektivnih tožb na področju varstva pred diskriminacijo ne ureja, tudi Priporočilo Evropske komisije tega področja ne omenja oz. izpostavlja kot področja, kjer bi bile kolektivne tožbe posebej aktualne (gl. npr. uvodno izjavo 7 Priporočila Evropske komisije).

Organizacija, upravičena za vložitev kolektivne tožbe po tem členu je bodisi zagovornik načela enakosti (z ZVarD ustanovljen samostojen državni organ na področju varstva pred

diskriminacijo; gl. prvi odstavek 1. člena ZVarD ter člene 19-32 ZVarD) bodisi nevladna organizacija, ki ima priznan status delovanja v javnem interesu na področju varstva pred diskriminacijo ali varstva človekovih pravic v skladu z ZVarD (gl. 41. člen ZVarD, ki v drugem odstavku določa, da se šteje, da gre za takšno organizacijo, če ima priznan status delovanja v javnem interesu na področju varstva pred diskriminacijo ali varstva človekovih pravic; v tretjem odstavku pa dodaja, da podeli status društva v javnem interesu na področju varstva pred diskriminacijo in varstva človekovih pravic pristojno ministrstvo v skladu z zakonom, ki ureja društva, in v skladu s pravilnikom, ki ga sprejme pristojno ministrstvo, ter da status delovanja v javnem interesu na področju varstva pred diskriminacijo ali varstva človekovih pravic lahko pridobijo tudi druge nevladne organizacije, pri čemer se smiselno uporabljajo določbe o statusu društva v javnem interesu, določene z ZVarD in zakonom, ki ureja društva).

K 59. členu:

Z namenom znižanja stroškovnega rizika pravde (predvsem glede sodnih taks, pa tudi glede višine povrnitve stroškov odvetnika stranki, ki v postopku uspe) se predlaga uzakonitev posebnih pravil o določitvi vrednosti spornega predmeta. Treba je upoštevati, da kolektivna odškodninska tožba zasleduje tudi javni interes, zato je upravičeno, da se določitev vrednosti spora (od katere se računajo sodne takse) določi pod resnično ekonomsko vrednostjo spora.

K 60. členu:

Priporočilo Evropske komisije v točki 32 določa, da bi morale države članice za primere, ko kolektivne odškodninske tožbe financira tretja oseba, ki je oseba zasebnega prava, zagotoviti, da se poleg uporabe splošnih načel financiranja določi tudi, da je prepovedano, da bi bili plačilo financerju ali obresti, ki jih ta zaračunava, odvisni od zneska dosežene poravnave ali dodeljenega nadomestila, razen če tako ureditev nadzoruje javni organ, da se zavarujejo interesi strank. Sledeč temu predlog zakona uveljavlja transparentnost glede financiranja pravnih s strani tretjih oseb – to so tretje osebe (bodisi s pridobitnim bodisi z nepridobitnim namenom) ter odvetnik tožnika (če je dogovorjena nagrada po deležu iz prisojenega, v skladu z omejitvami, ki jih določa ZOdv). Sodišče mora v fazi certifikacije oceniti, ali je tak dogovor ustrezen, ter preprečiti, da bi odvetniške nagrade namesto resničnega varstva pravic oškodovancev postale glavni namen vlaganja kolektivnih odškodninskih tožb.

K 61. členu:

Skladno s Priporočilom Evropske komisije predlagan ureditev ne odstopa od splošnega pravila pravnega postopka, da stranka, ki izgubi, plača potrebne stroške postopka nasprotni stranki (Priporočilo Evropske komisije, točka 13). Skladno s pravili ZPP je treba oceniti potrebnost stroškov. Zaradi odkazila v 11. členu veljajo tudi vsa pravila ZPP glede izjem od načela uspeha (npr. načelo krivde ter pravila o povrnitvi stroškov v posebnih procesnih položajih).

Priprava na vložitev kolektivne odškodninske tožbe je povezana z večjimi nujnimi stroški (zbiranje informacij od oškodovancev, oglaševanje namere o vložitvi tožbe, organiziranje skupine). Ker so to opravila, ki so neizogibna za učinkovito vložitev kolektivne tožbe, je

upravičeno, da tožeča stranka v primeru uspeha v pravdi lahko doseže povrnitev teh stroškov.

K 62. členu:

Predlog zakona ohranja možnost določitve plačila po deležu iz prisojenega, ki jo dopušča ZOdv. Priporočilo Evropske komisije je glede tega omejujoče in zahteva ustrezne kavele (gl. točko 30).

Dogovor za plačilo odvetniku po deležu iz prisojenega zmanjša riziko neuspešne pravde. Ne izključi pa rizika plačila stroškov nasprotne stranke v primeru neuspeha v pravdi. Plačila teh stroškov seveda ni mogoče naložiti članom skupine. Zaradi stroškovnega rizika je vprašljivo, ali bodo upravičene organizacije želele vlagati kolektivne odškodninske tožbe. Ker pa je dogovor za plačilo po deležu iz prisojenega pri kolektivnih odškodninskih tožbah (kjer gre lahko v seštevku za zelo velike zneske) atraktiven za odvetnike, je upravičeno, da se od njih pričakuje prevzem tudi določenega rizika za neuspeh v pravdi. Zato predlog zakona določa, da je dogovor za plačilo odvetniku po deležu iz prisojenega dopusten le, če se odvetnik obenem zaveže prevzeti tudi določen riziko neuspeha v pravdi, ki presega zgolj riziko izgube lastnega honorarja. Na ta način se, skladno s Priporočilom Evropske komisije, ki določanje nagrade odvetniku po deležu iz prisojenega v načelu odklanja, omejuje ta institut. Seveda ostane možnost, da se odvetnik, ki takšnega dogovora za plačilo po deležu iz prisojenega ni pripravljen skleniti, s stranko dogovori za plačilo po odvetniški tarifi ali na drug dopusten način.

Nevarnost dogovora za odvetniško nagrado po deležu iz prisojenega je še posebej izrazita v primeru kolektivne odškodninske tožbe, ki se vodi po načelu izključitve. Tu je namreč, kot kažejo izkušnje iz tujine, pogosto, da velik del fonda celotne prisojene odškodnine ostane neporabljen, saj se posamezni oškodovanci s svojimi zahtevki za izplačilo ne javijo. V tem primeru bi bilo neupravičeno, da bi se nagrada odvetniku računala od zneska, ki v resnici sploh ni bil izplačan. Po drugi strani pa je treba zagotoviti tudi določeno predvidljivost in varnost za odvetnika v primeru dogovora za plačilo po deležu iz prisojenega. Zato je določeno, da je odvetnik v vsakem primeru upravičen do plačila, ki bi ga dobil, če bi se k izplačilu prijavilo 30% oškodovancev (torej tudi, če bi v postopku plačilo zahtevalo manj kot toliko oškodovancev). Pri postopku, vodenem po načelu vključitve, realne nevarnosti, da bo izplačilo zahtevalo bistveno manj oškodovancev, kot jih je bilo pri določitvi ali oceni skupnega zneska odškodnine upoštevano, ni. Zato se višina odvetniške nagrade, če je dogovorjena po deležu iz prisojenega, v tem primeru računa od celotnega zneska.

V veliki večini primerov bo plačilo odvetniku po deležu iz prisojenega višje od plačila, ki bi ga dobil po odvetniški tarifi (kar odtehta finančni riziko, da bi v primeru neuspeha v pravdi ne dobil nobenega plačila oz. bi tudi sam moral nositi del stroškov v skladu s prvim odstavkom tega člena). Obveznost povrnitve stroškov za nasprotno stranko pa se glede odvetniške nagrade računa, skladno z ZPP, po odvetniški tarifi. Razumljivo je, da je morebitno razliko treba pokriti iz sredstev, ki bi jih sicer dobili oškodovanci (smiselno enako kot je to tudi v primeru takšnih dogovorov v individualni pravdi).

K 63. členu:

Ker člani skupine niso stranka postopka, tudi niso odgovorni za plačilo stroškov nasprotni stranki v primeru neuspeha kolektivne odškodninske tožbe.

Člani skupine (oškodovanci) po tem predlogu zakona lahko imajo določene stroške s sodelovanjem v postopku (npr. podajanje stališč, pristop na glavno obravnavo). Ker pa njihovo sodelovanje ni nujno in tudi niso stranke postopka, niso upravičeni do povračila stroškov.

K 64. členu:

V tem členu so določena jamstva za učinkovito poplačilo stroškov tožeče stranke, plačilo odvetnika tožeče stranke, ki je imel sklenjen dogovor za plačilo po deležu iz prisojenega, in upravitelja kolektivne odškodnine. Znesek glavne obveznosti in znesek naloženih stroškov postopka mora tožena stranka skladno s 40. členom plačati na poseben račun pri sodišču. Iz tako plačanega zneska se najprej povrnejo stroški (vključno s stroški odvetnika). Izplačilo oškodovancev se izvede za tem.

K 65. členu:

S tem členom se določa časovno polje uporabe zakona. Zakon ne omogoča uporabe novih procesnih instrumentov za nazaj, torej za uveljavljanje že nastalih zahtevkov iz kršitev, ki so nastale pred uveljavitvijo zakona.

K 66. členu:

V 10. členu je določena vzpostavitev Registra kolektivnih tožb. Zaradi potrebe po natančnejši ureditvi vprašanj vzpostavitve in delovanja registra bo moral biti pripravljen ustrezen podzakonski predpis (pravilnik), vsebina katerega zaradi obsega in vsebine vprašanj, ki jih ureja, ne sodi v besedilo zakona. Glede na tematiko, ki jo urejata zakon in podzakonski akt, je primerno, da podzakonski akt izda minister, pristojen za pravosodje, in sicer v ... mesecih od uveljavitve tega zakona.

K 67. členu:

Določbe o kolektivni opustitveni tožbi je doslej vseboval ZVPot. Te določbe morajo zaradi celovite in prenovljene ter razširjene ureditve v tem predlogom zakona prenehati veljati. Zaradi celovite ureditve kolektivne odškodninske tožbe pa mora prenehati veljati določba 76. člena ZVPot, s katero je bila doslej urejena ugotovitvena tožba organizacije za varstvo potrošnikov.

K 68. členu:

Vacatio legis ne sme biti prekratek zaradi nujnih pripravljalnih dejanj (npr. vzpostavitev Registra kolektivnih tožb) ter zahteve, da se strokovna in širša javnost z zakonom ustrezno seznani in na njegovo uporabo pripravi.